નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

અઙ્ગુત્તરનિકાયો

ચતુક્કનિપાતપાળિ

૧. પઠમપણ્ણાસકં

૧. ભણ્ડગામવગ્ગો

૧. અનુબુદ્ધસુત્તં

૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા વજ્જીસુ વિહરતિ ભણ્ડગામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘ચતુન્નં, ભિક્ખવે, ધમ્માનં અનનુબોધા અપ્પટિવેધા એવમિદં દીઘમદ્ધાનં સન્ધાવિતં સંસરિતં મમઞ્ચેવ તુમ્હાકઞ્ચ. કતમેસં ચતુન્નં? અરિયસ્સ, ભિક્ખવે, સીલસ્સ અનનુબોધા અપ્પટિવેધા એવમિદં દીઘમદ્ધાનં સન્ધાવિતં સંસરિતં મમઞ્ચેવ તુમ્હાકઞ્ચ. અરિયસ્સ, ભિક્ખવે, સમાધિસ્સ અનનુબોધા અપ્પટિવેધા એવમિદં દીઘમદ્ધાનં સન્ધાવિતં સંસરિતં મમઞ્ચેવ તુમ્હાકઞ્ચ. અરિયાય, ભિક્ખવે, પઞ્ઞાય અનનુબોધા અપ્પટિવેધા એવમિદં દીઘમદ્ધાનં સન્ધાવિતં સંસરિતં મમઞ્ચેવ તુમ્હાકઞ્ચ . અરિયાય, ભિક્ખવે, વિમુત્તિયા અનનુબોધા અપ્પટિવેધા એવમિદં દીઘમદ્ધાનં સન્ધાવિતં સંસરિતં મમઞ્ચેવ તુમ્હાકઞ્ચ. તયિદં, ભિક્ખવે, અરિયં સીલં અનુબુદ્ધં પટિવિદ્ધં, અરિયો સમાધિ અનુબુદ્ધો પટિવિદ્ધો, અરિયા પઞ્ઞા અનુબુદ્ધા પટિવિદ્ધા, અરિયા વિમુત્તિ અનુબુદ્ધા પટિવિદ્ધા, ઉચ્છિન્ના ભવતણ્હા, ખીણા ભવનેત્તિ, નત્થિ દાનિ પુનબ્ભવો’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. ઇદં વત્વાન સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

‘‘સીલં સમાધિ પઞ્ઞા ચ, વિમુત્તિ ચ અનુત્તરા;
અનુબુદ્ધા ઇમે ધમ્મા, ગોતમેન યસસ્સિના.

‘‘ઇતિ બુદ્ધો અભિઞ્ઞાય, ધમ્મમક્ખાસિ ભિક્ખુનં;
દુક્ખસ્સન્તકરો સત્થા, ચક્ખુમા પરિનિબ્બુતો’’તિ. પઠમં;

૨. પપતિતસુત્તં

૨. ‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ અસમન્નાગતો ‘ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા પપતિતો’તિ વુચ્ચતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? અરિયેન, ભિક્ખવે, સીલેન અસમન્નાગતો ‘ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા પપતિતો’તિ વુચ્ચતિ. અરિયેન, ભિક્ખવે, સમાધિના અસમન્નાગતો ‘ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા પપતિતો’તિ વુચ્ચતિ. અરિયાય, ભિક્ખવે, પઞ્ઞાય અસમન્નાગતો

‘ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા પપતિતો’તિ વુચ્ચતિ. અરિયાય, ભિક્ખવે, વિમુત્તિયા અસમન્નાગતો ‘ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા પપતિતો’તિ વુચ્ચતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ અસમન્નાગતો ‘ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા પપતિતો’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ‘ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા અપપતિતો’તિ [અપ્પપતિતોતિ (ક॰)] વુચ્ચતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? અરિયેન, ભિક્ખવે, સીલેન સમન્નાગતો ‘ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા અપપતિતો’તિ વુચ્ચતિ. અરિયેન, ભિક્ખવે, સમાધિના સમન્નાગતો ‘ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા અપપતિતો’તિ વુચ્ચતિ. અરિયાય, ભિક્ખવે, પઞ્ઞાય સમન્નાગતો ‘ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા અપપતિતો’તિ વુચ્ચતિ. અરિયાય, ભિક્ખવે, વિમુત્તિયા સમન્નાગતો ‘ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા અપપતિતો’તિ વુચ્ચતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ‘ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા અપપતિતો’તિ વુચ્ચતી’’તિ.

‘‘ચુતા પતન્તિ પતિતા, ગિદ્ધા ચ પુનરાગતા;
કતં કિચ્ચં રતં રમ્મં, સુખેનાન્વાગતં સુખ’’ન્તિ. દુતિયં;

૩. પઠમખતસુત્તં

૩. ‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો અબ્યત્તો [અવ્યત્તો (સી॰ પી॰)] અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? અનનુવિચ્ચ અપરિયોગાહેત્વા અવણ્ણારહસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, અનનુવિચ્ચ અપરિયોગાહેત્વા વણ્ણારહસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ, અનનુવિચ્ચ અપરિયોગાહેત્વા અપ્પસાદનીયે ઠાને પસાદં ઉપદંસેતિ, અનનુવિચ્ચ અપરિયોગાહેત્વા પસાદનીયે ઠાને અપ્પસાદં ઉપદંસેતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો અબ્યત્તો અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ.

‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વિયત્તો [વ્યત્તો (સી॰ પી॰), બ્યત્તો (સ્યા॰ કં॰)] સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? અનુવિચ્ચ પરિયોગાહેત્વા અવણ્ણારહસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ , અનુવિચ્ચ પરિયોગાહેત્વા વણ્ણારહસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, અનુવિચ્ચ પરિયોગાહેત્વા અપ્પસાદનીયે ઠાને અપ્પસાદં ઉપદંસેતિ, અનુવિચ્ચ પરિયોગાહેત્વા પસાદનીયે ઠાને પસાદં ઉપદંસેતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વિયત્તો સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતી’’તિ.

[સુ॰ નિ॰ ૬૬૩; સં॰ નિ॰ ૧.૧૮૦] ‘‘યો નિન્દિયં પસંસતિ,
તં વા નિન્દતિ યો પસંસિયો;
વિચિનાતિ મુખેન સો કલિં,
કલિના તેન સુખં ન વિન્દતિ.

[સુ॰ નિ॰ ૬૬૩; સં॰ નિ॰ ૧.૧૮૦] ‘‘અપ્પમત્તો અયં કલિ,
યો અક્ખેસુ ધનપરાજયો;

સબ્બસ્સાપિ સહાપિ અત્તના,
અયમેવ મહન્તતરો કલિ;
યો સુગતેસુ મનં પદોસયે.

‘‘સતં સહસ્સાનં નિરબ્બુદાનં,
છત્તિંસતી પઞ્ચ ચ અબ્બુદાનિ;
યમરિયગરહી [યમરિયં ગરહીય (સ્યા॰ કં॰)] નિરયં ઉપેતિ,
વાચં મનઞ્ચ પણિધાય પાપક’’ન્તિ. તતિયં;

૪. દુતિયખતસુત્તં

૪. ‘‘ચતૂસુ, ભિક્ખવે, મિચ્છા પટિપજ્જમાનો બાલો અબ્યત્તો અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેસુ ચતૂસુ? માતરિ, ભિક્ખવે, મિચ્છા પટિપજ્જમાનો બાલો અબ્યત્તો અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ. પિતરિ, ભિક્ખવે, મિચ્છા પટિપજ્જમાનો…પે॰… તથાગતે , ભિક્ખવે, મિચ્છા પટિપજ્જમાનો…પે॰… તથાગતસાવકે, ભિક્ખવે, મિચ્છા પટિપજ્જમાનો બાલો અબ્યત્તો અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ. ઇમેસુ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂસુ મિચ્છા પટિપજ્જમાનો બાલો અબ્યત્તો અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ.

‘‘ચતૂસુ, ભિક્ખવે, સમ્મા પટિપજ્જમાનો પણ્ડિતો વિયત્તો સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેસુ ચતૂસુ? માતરિ, ભિક્ખવે, સમ્મા પટિપજ્જમાનો પણ્ડિતો વિયત્તો સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતિ. પિતરિ, ભિક્ખવે, સમ્મા પટિપજ્જમાનો…પે॰… તથાગતે, ભિક્ખવે, સમ્મા પટિપજ્જમાનો…પે॰… તથાગતસાવકે, ભિક્ખવે, સમ્મા પટિપજ્જમાનો પણ્ડિતો વિયત્તો સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતિ. ઇમેસુ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂસુ સમ્મા પટિપજ્જમાનો પણ્ડિતો વિયત્તો સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતી’’તિ.

‘‘માતરિ પિતરિ ચાપિ, યો મિચ્છા પટિપજ્જતિ;
તથાગતે વા સમ્બુદ્ધે, અથ વા તસ્સ સાવકે;
બહુઞ્ચ સો પસવતિ, અપુઞ્ઞં તાદિસો નરો.

‘‘તાય નં અધમ્મચરિયાય [તાય અધમ્મચરિયાય (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], માતાપિતૂસુ પણ્ડિતા;
ઇધેવ નં ગરહન્તિ, પેચ્ચાપાયઞ્ચ ગચ્છતિ.

‘‘માતરિ પિતરિ ચાપિ, યો સમ્મા પટિપજ્જતિ;
તથાગતે વા સમ્બુદ્ધે, અથ વા તસ્સ સાવકે;

બહુઞ્ચ સો પસવતિ, પુઞ્ઞં એતાદિસો [પુઞ્ઞમ્પિ તાદિસો (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] નરો.

‘‘તાય નં ધમ્મચરિયાય, માતાપિતૂસુ પણ્ડિતા;
ઇધેવ [ઇધ ચેવ (સી॰)] નં પસંસન્તિ, પેચ્ચ સગ્ગે પમોદતી’’તિ [સગ્ગે ચ મોદતીતિ (સી॰)]. ચતુત્થં;

૫. અનુસોતસુત્તં

૫. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? અનુસોતગામી પુગ્ગલો, પટિસોતગામી પુગ્ગલો, ઠિતત્તો પુગ્ગલો, તિણ્ણો પારઙ્ગતો [પારગતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] થલે તિટ્ઠતિ બ્રાહ્મણો. કતમો ચ, ભિક્ખવે, અનુસોતગામી પુગ્ગલો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો કામે ચ પટિસેવતિ, પાપઞ્ચ કમ્મં કરોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અનુસોતગામી પુગ્ગલો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પટિસોતગામી પુગ્ગલો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો કામે ચ નપ્પટિસેવતિ, પાપઞ્ચ કમ્મં ન કરોતિ, સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન અસ્સુમુખોપિ રુદમાનો પરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં ચરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પટિસોતગામી પુગ્ગલો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, ઠિતત્તો પુગ્ગલો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ, તત્થ પરિનિબ્બાયી, અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ઠિતત્તો પુગ્ગલો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો તિણ્ણો પારઙ્ગતો થલે તિટ્ઠતિ બ્રાહ્મણો? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો તિણ્ણો પારઙ્ગતો થલે તિટ્ઠતિ બ્રાહ્મણો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ.

‘‘યે કેચિ કામેસુ અસઞ્ઞતા જના,
અવીતરાગા ઇધ કામભોગિનો;
પુનપ્પુનં જાતિજરૂપગામિ તે [જાતિજરૂપગાહિનો (સી॰), જાતિજરૂપગા હિ તે (સ્યા॰ કં॰)],
તણ્હાધિપન્ના અનુસોતગામિનો.

‘‘તસ્મા હિ ધીરો ઇધુપટ્ઠિતસ્સતી,
કામે ચ પાપે ચ અસેવમાનો;
સહાપિ દુક્ખેન જહેય્ય કામે,
પટિસોતગામીતિ તમાહુ પુગ્ગલં.

‘‘યો વે કિલેસાનિ પહાય પઞ્ચ,
પરિપુણ્ણસેખો અપરિહાનધમ્મો;
ચેતોવસિપ્પત્તો સમાહિતિન્દ્રિયો,
સ વે ઠિતત્તોતિ નરો પવુચ્ચતિ.

‘‘પરોપરા યસ્સ સમેચ્ચ ધમ્મા,
વિધૂપિતા અત્થગતા ન સન્તિ;
સ વે મુનિ [સ વેદગૂ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વુસિતબ્રહ્મચરિયો,
લોકન્તગૂ પારગતોતિ વુચ્ચતી’’તિ. પઞ્ચમં;

૬. અપ્પસ્સુતસુત્તં

૬. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? અપ્પસ્સુતો સુતેન અનુપપન્નો, અપ્પસ્સુતો સુતેન ઉપપન્નો, બહુસ્સુતો સુતેન અનુપપન્નો, બહુસ્સુતો સુતેન ઉપપન્નો. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અપ્પસ્સુતો હોતિ સુતેન અનુપપન્નો ? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ અપ્પકં સુતં હોતિ – સુત્તં ગેય્યં વેય્યાકરણં ગાથા ઉદાનં ઇતિવુત્તકં જાતકં અબ્ભુતધમ્મં વેદલ્લં. સો તસ્સ અપ્પકસ્સ સુતસ્સ ન અત્થમઞ્ઞાય ધમ્મમઞ્ઞાય [ન ધમ્મમઞ્ઞાય (પી॰ ક॰)] ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અપ્પસ્સુતો હોતિ સુતેન અનુપપન્નો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અપ્પસ્સુતો હોતિ સુતેન ઉપપન્નો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ અપ્પકં સુતં હોતિ – સુત્તં ગેય્યં વેય્યાકરણં ગાથા ઉદાનં ઇતિવુત્તકં જાતકં અબ્ભુતધમ્મં વેદલ્લં. સો તસ્સ અપ્પકસ્સ સુતસ્સ અત્થમઞ્ઞાય ધમ્મમઞ્ઞાય ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અપ્પસ્સુતો હોતિ સુતેન ઉપપન્નો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો બહુસ્સુતો હોતિ સુતેન અનુપપન્નો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ બહુકં સુતં હોતિ – સુત્તં ગેય્યં વેય્યાકરણં ગાથા ઉદાનં ઇતિવુત્તકં જાતકં અબ્ભુતધમ્મં વેદલ્લં. સો તસ્સ બહુકસ્સ સુતસ્સ ન અત્થમઞ્ઞાય ધમ્મમઞ્ઞાય [ન ધમ્મમઞ્ઞાય (પી॰)] ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો બહુસ્સુતો હોતિ સુતેન અનુપપન્નો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો બહુસ્સુતો હોતિ સુતેન ઉપપન્નો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ બહુકં સુતં હોતિ – સુત્તં ગેય્યં વેય્યાકરણં ગાથા ઉદાનં ઇતિવુત્તકં જાતકં અબ્ભુતધમ્મં વેદલ્લં. સો તસ્સ બહુકસ્સ સુતસ્સ અત્થમઞ્ઞાય ધમ્મમઞ્ઞાય ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો બહુસ્સુતો હોતિ સુતેન ઉપપન્નો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ.

‘‘અપ્પસ્સુતોપિ ચે હોતિ, સીલેસુ અસમાહિતો;
ઉભયેન નં ગરહન્તિ, સીલતો ચ સુતેન ચ.

‘‘અપ્પસ્સુતોપિ ચે હોતિ, સીલેસુ સુસમાહિતો;
સીલતો નં પસંસન્તિ, તસ્સ સમ્પજ્જતે સુતં.

‘‘બહુસ્સુતોપિ ચે હોતિ, સીલેસુ અસમાહિતો;
સીલતો નં ગરહન્તિ, નાસ્સ સમ્પજ્જતે સુતં.

‘‘બહુસ્સુતોપિ ચે હોતિ, સીલેસુ સુસમાહિતો;

ઉભયેન નં પસંસન્તિ, સીલતો ચ સુતેન ચ.

‘‘બહુસ્સુતં ધમ્મધરં, સપ્પઞ્ઞં બુદ્ધસાવકં;
નેક્ખં જમ્બોનદસ્સેવ, કો તં નિન્દિતુમરહતિ;
દેવાપિ નં પસંસન્તિ, બ્રહ્મુનાપિ પસંસિતો’’તિ. છટ્ઠં;

૭. સોભનસુત્તં

૭. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, વિયત્તા વિનીતા વિસારદા બહુસ્સુતા ધમ્મધરા ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્ના સઙ્ઘં સોભેન્તિ. કતમે ચત્તારો? ભિક્ખુ, ભિક્ખવે, વિયત્તો વિનીતો વિસારદો બહુસ્સુતો ધમ્મધરો ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો સઙ્ઘં સોભેતિ. ભિક્ખુની, ભિક્ખવે, વિયત્તા વિનીતા વિસારદા બહુસ્સુતા ધમ્મધરા ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્ના સઙ્ઘં સોભેતિ. ઉપાસકો, ભિક્ખવે, વિયત્તો વિનીતો વિસારદો બહુસ્સુતો ધમ્મધરો ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો સઙ્ઘં સોભેતિ. ઉપાસિકા, ભિક્ખવે, વિયત્તા વિનીતા વિસારદા બહુસ્સુતા ધમ્મધરા ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્ના સઙ્ઘં સોભેતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો વિયત્તા વિનીતા વિસારદા બહુસ્સુતા ધમ્મધરા ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્ના સઙ્ઘં સોભેન્તી’’તિ.

‘‘યો હોતિ વિયત્તો [વ્યત્તો (સી॰ પી॰), બ્યત્તો (સ્યા॰ કં॰)] ચ વિસારદો ચ,
બહુસ્સુતો ધમ્મધરો ચ હોતિ;
ધમ્મસ્સ હોતિ અનુધમ્મચારી,
સ તાદિસો વુચ્ચતિ સઙ્ઘસોભનો [સંઘસોભણો (ક॰)].

‘‘ભિક્ખુ ચ સીલસમ્પન્નો, ભિક્ખુની ચ બહુસ્સુતા;
ઉપાસકો ચ યો સદ્ધો, યા ચ સદ્ધા ઉપાસિકા;
એતે ખો સઙ્ઘં સોભેન્તિ, એતે હિ સઙ્ઘસોભના’’તિ. સત્તમં;

૮. વેસારજ્જસુત્તં

૮. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ વેસારજ્જાનિ, યેહિ વેસારજ્જેહિ સમન્નાગતો તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ , પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ. કતમાનિ ચત્તારિ? ‘સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ તે પટિજાનતો ઇમે ધમ્મા અનભિસમ્બુદ્ધા’તિ તત્ર વત મં સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા બ્રહ્મા વા કોચિ વા લોકસ્મિં સહધમ્મેન પટિચોદેસ્સતીતિ નિમિત્તમેતં, ભિક્ખવે, ન સમનુપસ્સામિ . એતમહં [એતમ્પહં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], ભિક્ખવે, નિમિત્તં અસમનુપસ્સન્તો ખેમપ્પત્તો અભયપ્પત્તો વેસારજ્જપ્પત્તો વિહરામિ.

‘‘‘ખીણાસવસ્સ તે પટિજાનતો ઇમે આસવા અપરિક્ખીણા’તિ તત્ર વત મં સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા બ્રહ્મા વા કોચિ વા લોકસ્મિં સહધમ્મેન પટિચોદેસ્સતીતિ નિમિત્તમેતં, ભિક્ખવે, ન સમનુપસ્સામિ. એતમહં, ભિક્ખવે, નિમિત્તં અસમનુપસ્સન્તો ખેમપ્પત્તો અભયપ્પત્તો વેસારજ્જપ્પત્તો વિહરામિ.

‘‘‘યે ખો પન તે અન્તરાયિકા ધમ્મા વુત્તા તે પટિસેવતો નાલં અન્તરાયાયા’તિ તત્ર વત મં સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા બ્રહ્મા વા કોચિ વા લોકસ્મિં સહધમ્મેન પટિચોદેસ્સતીતિ નિમિત્તમેતં, ભિક્ખવે, ન સમનુપસ્સામિ. એતમહં, ભિક્ખવે, નિમિત્તં અસમનુપસ્સન્તો ખેમપ્પત્તો અભયપ્પત્તો વેસારજ્જપ્પત્તો વિહરામિ.

‘‘‘યસ્સ ખો પન તે અત્થાય ધમ્મો દેસિતો સો ન નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાયા’તિ તત્ર વત મં સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા બ્રહ્મા વા કોચિ વા લોકસ્મિં સહધમ્મેન પટિચોદેસ્સતીતિ નિમિત્તમેતં, ભિક્ખવે, ન સમનુપસ્સામિ. એતમહં, ભિક્ખવે, નિમિત્તં અસમનુપસ્સન્તો ખેમપ્પત્તો અભયપ્પત્તો વેસારજ્જપ્પત્તો વિહરામિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ તથાગતસ્સ વેસારજ્જાનિ, યેહિ વેસારજ્જેહિ સમન્નાગતો તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતી’’તિ.

‘‘યે કેચિમે વાદપથા પુથુસ્સિતા,
યં નિસ્સિતા સમણબ્રાહ્મણા ચ;
તથાગતં પત્વા ન તે ભવન્તિ,
વિસારદં વાદપથાતિવત્તં [વાદપથાભિવત્તિનં (સી॰), વાદપથાતિ વુત્તં (પી॰ ક॰)].

‘‘યો ધમ્મચક્કં અભિભુય્ય કેવલી [કેવલં (સ્યા॰), કેવલો (ક॰)],
પવત્તયી સબ્બભૂતાનુકમ્પી;
તં તાદિસં દેવમનુસ્સસેટ્ઠં,
સત્તા નમસ્સન્તિ ભવસ્સ પારગુ’’ન્તિ. અટ્ઠમં;

૯. તણ્હુપ્પાદસુત્તં

૯. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, તણ્હુપ્પાદા યત્થ ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ. કતમે ચત્તારો? ચીવરહેતુ વા, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ; પિણ્ડપાતહેતુ વા, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ; સેનાસનહેતુ વા, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ; ઇતિભવાભવહેતુ વા, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો તણ્હુપ્પાદા યત્થ ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતી’’તિ.

‘‘તણ્હા દુતિયો પુરિસો, દીઘમદ્ધાન સંસરં;
ઇત્થભાવઞ્ઞથાભાવં, સંસારં નાતિવત્તતિ.

‘‘એવમાદીનવં ઞત્વા, તણ્હં દુક્ખસ્સ સમ્ભવં;
વીતતણ્હો અનાદાનો, સતો ભિક્ખુ પરિબ્બજે’’તિ [ઇતિવુ॰ ૧૫, ૧૦૫]. નવમં;

૧૦. યોગસુત્તં

૧૦. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, યોગા. કતમે ચત્તારો? કામયોગો, ભવયોગો, દિટ્ઠિયોગો, અવિજ્જાયોગો. કતમો ચ, ભિક્ખવે, કામયોગો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કામાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ [અત્થગમઞ્ચ (સી॰ પી॰)] અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તસ્સ કામાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં અપ્પજાનતો [નપ્પજાનતો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] યો કામેસુ કામરાગો કામનન્દી [કામનન્દિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] કામસ્નેહો કામમુચ્છા કામપિપાસા કામપરિળાહો કામજ્ઝોસાનં કામતણ્હા સાનુસેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કામયોગો. ઇતિ કામયોગો.

‘‘ભવયોગો ચ કથં હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ભવાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તસ્સ ભવાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં અપ્પજાનતો યો ભવેસુ ભવરાગો ભવનન્દી ભવસ્નેહો ભવમુચ્છા ભવપિપાસા ભવપરિળાહો ભવજ્ઝોસાનં ભવતણ્હા સાનુસેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભવયોગો. ઇતિ કામયોગો ભવયોગો.

‘‘દિટ્ઠિયોગો ચ કથં હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો દિટ્ઠીનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તસ્સ દિટ્ઠીનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં અપ્પજાનતો યો દિટ્ઠીસુ દિટ્ઠિરાગો દિટ્ઠિનન્દી દિટ્ઠિસ્નેહો દિટ્ઠિમુચ્છા દિટ્ઠિપિપાસા દિટ્ઠિપરિળાહો દિટ્ઠિજ્ઝોસાનં [દિટ્ઠિઅજ્ઝોસાનં (સી॰ પી॰)] દિટ્ઠિતણ્હા સાનુસેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિયોગો. ઇતિ કામયોગો ભવયોગો દિટ્ઠિયોગો.

‘‘અવિજ્જાયોગો ચ કથં હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. તસ્સ છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં અપ્પજાનતો યા છસુ ફસ્સાયતનેસુ અવિજ્જા અઞ્ઞાણં સાનુસેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અવિજ્જાયોગો. ઇતિ કામયોગો ભવયોગો દિટ્ઠિયોગો અવિજ્જાયોગો, સંયુત્તો પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સંકિલેસિકેહિ પોનોભવિકેહિ [પોનો બ્ભવિકેહિ (સ્યા॰ ક॰)] સદરેહિ દુક્ખવિપાકેહિ આયતિં જાતિજરામરણિકેહિ. તસ્મા અયોગક્ખેમીતિ વુચ્ચતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો યોગા.

‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, વિસંયોગા. કતમે ચત્તારો? કામયોગવિસંયોગો, ભવયોગવિસંયોગો, દિટ્ઠિયોગવિસંયોગો, અવિજ્જાયોગવિસંયોગો. કતમો ચ, ભિક્ખવે, કામયોગવિસંયોગો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કામાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ કામાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનતો યો કામેસુ કામરાગો કામનન્દી કામસ્નેહો કામમુચ્છા કામપિપાસા કામપરિળાહો કામજ્ઝોસાનં કામતણ્હા સા નાનુસેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કામયોગવિસંયોગો. ઇતિ કામયોગવિસંયોગો.

‘‘ભવયોગવિસંયોગો ચ કથં હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ભવાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ ભવાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનતો યો ભવેસુ ભવરાગો ભવનન્દી ભવસ્નેહો ભવમુચ્છા ભવપિપાસા ભવપરિળાહો ભવજ્ઝોસાનં ભવતણ્હા સા નાનુસેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભવયોગવિસંયોગો. ઇતિ કામયોગવિસંયોગો ભવયોગવિસંયોગો.

‘‘દિટ્ઠિયોગવિસંયોગો ચ કથં હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો દિટ્ઠીનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ દિટ્ઠીનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનતો યો દિટ્ઠીસુ દિટ્ઠિરાગો દિટ્ઠિનન્દી દિટ્ઠિસ્નેહો દિટ્ઠિમુચ્છા દિટ્ઠિપિપાસા દિટ્ઠિપરિળાહો દિટ્ઠિજ્ઝોસાનં દિટ્ઠિતણ્હા સા નાનુસેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિયોગવિસંયોગો. ઇતિ કામયોગવિસંયોગો ભવયોગવિસંયોગો દિટ્ઠિયોગવિસંયોગો.

‘‘અવિજ્જાયોગવિસંયોગો ચ કથં હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનાતિ. તસ્સ છન્નં ફસ્સાયતનાનં સમુદયઞ્ચ અત્થઙ્ગમઞ્ચ અસ્સાદઞ્ચ આદીનવઞ્ચ નિસ્સરણઞ્ચ યથાભૂતં પજાનતો યા છસુ ફસ્સાયતનેસુ અવિજ્જા અઞ્ઞાણં સા નાનુસેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અવિજ્જાયોગવિસંયોગો . ઇતિ કામયોગવિસંયોગો ભવયોગવિસંયોગો દિટ્ઠિયોગવિસંયોગો અવિજ્જાયોગવિસંયોગો, વિસંયુત્તો પાપકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સંકિલેસિકેહિ પોનોભવિકેહિ સદરેહિ દુક્ખવિપાકેહિ આયતિં જાતિજરામરણિકેહિ. તસ્મા યોગક્ખેમીતિ વુચ્ચતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો વિસંયોગા’’તિ.

‘‘કામયોગેન સંયુત્તા, ભવયોગેન ચૂભયં;
દિટ્ઠિયોગેન સંયુત્તા, અવિજ્જાય પુરક્ખતા.

‘‘સત્તા ગચ્છન્તિ સંસારં, જાતિમરણગામિનો;
યે ચ કામે પરિઞ્ઞાય, ભવયોગઞ્ચ સબ્બસો.

‘‘દિટ્ઠિયોગં સમૂહચ્ચ, અવિજ્જઞ્ચ વિરાજયં;
સબ્બયોગવિસંયુત્તા, તે વે યોગાતિગા મુની’’તિ. દસમં;

ભણ્ડગામવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

અનુબુદ્ધં પપતિતં દ્વે, ખતા અનુસોતપઞ્ચમં;
અપ્પસ્સુતો ચ સોભનં, વેસારજ્જં તણ્હાયોગેન તે દસાતિ.

૨. ચરવગ્ગો

૧. ચરસુત્તં

૧૧. [ઇતિવુ॰ ૧૧૦] ‘‘ચરતો ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઉપ્પજ્જતિ કામવિતક્કો વા બ્યાપાદવિતક્કો વા વિહિંસાવિતક્કો વા. તં ચે ભિક્ખુ અધિવાસેતિ, નપ્પજહતિ ન વિનોદેતિ ન બ્યન્તીકરોતિ [બ્યન્તિકરોતિ (પી॰), બ્યન્તિં કરોતિ (ક॰)] ન અનભાવં ગમેતિ, ચરમ્પિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંભૂતો ‘અનાતાપી અનોત્તાપી સતતં સમિતં કુસીતો હીનવીરિયો’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘ઠિતસ્સ ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઉપ્પજ્જતિ કામવિતક્કો વા બ્યાપાદવિતક્કો વા વિહિંસાવિતક્કો વા. તં ચે ભિક્ખુ અધિવાસેતિ, નપ્પજહતિ ન વિનોદેતિ ન બ્યન્તીકરોતિ ન અનભાવં ગમેતિ, ઠિતોપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંભૂતો ‘અનાતાપી અનોત્તાપી સતતં સમિતં કુસીતો હીનવીરિયો’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘નિસિન્નસ્સ ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઉપ્પજ્જતિ કામવિતક્કો વા બ્યાપાદવિતક્કો વા વિહિંસાવિતક્કો વા. તં ચે ભિક્ખુ અધિવાસેતિ, નપ્પજહતિ ન વિનોદેતિ ન બ્યન્તીકરોતિ ન અનભાવં ગમેતિ, નિસિન્નોપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંભૂતો ‘અનાતાપી અનોત્તાપી સતતં સમિતં કુસીતો હીનવીરિયો’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘સયાનસ્સ ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો જાગરસ્સ ઉપ્પજ્જતિ કામવિતક્કો વા બ્યાપાદવિતક્કો વા વિહિંસાવિતક્કો વા. તં ચે ભિક્ખુ અધિવાસેતિ, નપ્પજહતિ ન વિનોદેતિ ન બ્યન્તીકરોતિ ન અનભાવં ગમેતિ, સયાનોપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જાગરો એવંભૂતો ‘અનાતાપી અનોત્તાપી સતતં સમિતં કુસીતો હીનવીરિયો’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘ચરતો ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઉપ્પજ્જતિ કામવિતક્કો વા બ્યાપાદવિતક્કો વા વિહિંસાવિતક્કો વા. તં ચે ભિક્ખુ નાધિવાસેતિ, પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ, ચરમ્પિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંભૂતો ‘આતાપી ઓત્તાપી સતતં સમિતં આરદ્ધવીરિયો પહિતત્તો’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘ઠિતસ્સ ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઉપ્પજ્જતિ કામવિતક્કો વા બ્યાપાદવિતક્કો વા વિહિંસાવિતક્કો વા. તં ચે ભિક્ખુ નાધિવાસેતિ, પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ, ઠિતોપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંભૂતો ‘આતાપી ઓત્તાપી સતતં સમિતં આરદ્ધવીરિયો પહિતત્તો’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘નિસિન્નસ્સ ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઉપ્પજ્જતિ કામવિતક્કો વા બ્યાપાદવિતક્કો વા વિહિંસાવિતક્કો વા. તં ચે ભિક્ખુ નાધિવાસેતિ, પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ, નિસિન્નોપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંભૂતો ‘આતાપી ઓત્તાપી સતતં સમિતં આરદ્ધવીરિયો પહિતત્તો’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘સયાનસ્સ ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો જાગરસ્સ ઉપ્પજ્જતિ કામવિતક્કો વા બ્યાપાદવિતક્કો વા વિહિંસાવિતક્કો વા. તં ચે ભિક્ખુ નાધિવાસેતિ, પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ, સયાનોપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જાગરો એવંભૂતો ‘આતાપી ઓત્તાપી સતતં સમિતં આરદ્ધવીરિયો પહિતત્તો’તિ વુચ્ચતી’’તિ.

‘‘ચરં વા યદિ વા તિટ્ઠં, નિસિન્નો ઉદ વા સયં;
યો વિતક્કં વિતક્કેતિ, પાપકં ગેહનિસ્સિતં.

‘‘કુમ્મગ્ગપ્પટિપન્નો સો, મોહનેય્યેસુ મુચ્છિતો;
અભબ્બો તાદિસો ભિક્ખુ, ફુટ્ઠું સમ્બોધિમુત્તમં.

‘‘યો ચ ચરં વા તિટ્ઠં વા, નિસિન્નો ઉદ વા સયં;
વિતક્કં સમયિત્વાન, વિતક્કૂપસમે રતો;
ભબ્બો સો તાદિસો ભિક્ખુ, ફુટ્ઠું સમ્બોધિમુત્તમ’’ન્તિ. પઠમં;

૨. સીલસુત્તં

૧૨. ‘‘સમ્પન્નસીલા, ભિક્ખવે, વિહરથ સમ્પન્નપાતિમોક્ખા, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતા વિહરથ આચારગોચરસમ્પન્ના અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવિનો. સમાદાય સિક્ખથ સિક્ખાપદેસુ. સમ્પન્નસીલાનં વો, ભિક્ખવે, વિહરતં સમ્પન્નપાતિમોક્ખાનં પાતિમોક્ખસંવરસંવુતાનં વિહરતં આચારગોચરસમ્પન્નાનં અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવીનં સમાદાય સિક્ખતં સિક્ખાપદેસુ કિમસ્સ ઉત્તરિ કરણીયં?

‘‘ચરતો ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અભિજ્ઝાબ્યાપાદો વિગતો હોતિ, થિનમિદ્ધં… ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં… વિચિકિચ્છા પહીના હોતિ, આરદ્ધં હોતિ વીરિયં અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગં, ચરમ્પિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંભૂતો ‘આતાપી ઓત્તાપી સતતં સમિતં આરદ્ધવીરિયો પહિતત્તો’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘ઠિતસ્સ ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અભિજ્ઝાબ્યાપાદો વિગતો હોતિ, થિનમિદ્ધં… ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં… વિચિકિચ્છા પહીના હોતિ, આરદ્ધં હોતિ વીરિયં અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગં, ઠિતોપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંભૂતો ‘આતાપી ઓત્તાપી સતતં સમિતં આરદ્ધવીરિયો પહિતત્તો’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘નિસિન્નસ્સ ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અભિજ્ઝાબ્યાપાદો વિગતો હોતિ, થિનમિદ્ધં… ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં… વિચિકિચ્છા પહીના હોતિ, આરદ્ધં હોતિ વીરિયં અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગં, નિસિન્નોપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવંભૂતો ‘આતાપી ઓત્તાપી સતતં સમિતં આરદ્ધવીરિયો પહિતત્તો’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘સયાનસ્સ ચેપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો જાગરસ્સ અભિજ્ઝાબ્યાપાદો વિગતો હોતિ, થિનમિદ્ધં… ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં… વિચિકિચ્છા પહીના હોતિ, આરદ્ધં હોતિ વીરિયં અસલ્લીનં, ઉપટ્ઠિતા સતિ અસમ્મુટ્ઠા, પસ્સદ્ધો કાયો અસારદ્ધો, સમાહિતં ચિત્તં એકગ્ગં, સયાનોપિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જાગરો એવંભૂતો ‘આતાપી ઓત્તાપી સતતં સમિતં આરદ્ધવીરિયો પહિતત્તો’તિ વુચ્ચતી’’તિ.

‘‘યતં [યથા (ક॰) ઇતિવુ॰ ૧૧૧] ચરે યતં [યથા (ક॰) ઇતિવુ॰ ૧૧૧] તિટ્ઠે, યતં [યથા (ક॰) ઇતિવુ॰ ૧૧૧] અચ્છે યતં [યથા (ક॰) ઇતિવુ॰ ૧૧૧] સયે;

યતં [યથા (ક॰) ઇતિવુ॰ ૧૧૧] સમિઞ્ઞયે [સમ્મિઞ્ઞયે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભિક્ખુ, યતમેનં [યતમેવ નં (સી॰), યતમેતં (સ્યા॰ કં॰), યતમેવ (?)] પસારયે.

‘‘ઉદ્ધં તિરિયં અપાચીનં, યાવતા જગતો ગતિ;
સમવેક્ખિતા ચ ધમ્માનં, ખન્ધાનં ઉદયબ્બયં.

‘‘ચેતોસમથસામીચિં, સિક્ખમાનં સદા સતં;
સતતં પહિતત્તોતિ, આહુ ભિક્ખું તથાવિધ’’ન્તિ. દુતિયં;

૩. પધાનસુત્તં

૧૩. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, સમ્મપ્પધાનાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ સમ્મપ્પધાનાની’’તિ.

‘‘સમ્મપ્પધાના મારધેય્યાભિભૂતા,
તે અસિતા જાતિમરણભયસ્સ પારગૂ;
તે તુસિતા જેત્વા મારં સવાહિનિં [સવાહનં (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] તે અનેજા,
સબ્બં નમુચિબલં ઉપાતિવત્તા તે સુખિતા’’તિ. તતિયં;

૪. સંવરસુત્તં

૧૪. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, પધાનાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? સંવરપ્પધાનં, પહાનપ્પધાનં, ભાવનાપ્પધાનં, અનુરક્ખણાપ્પધાનં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, સંવરપ્પધાનં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું , તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં, ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા… ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા… જિવ્હાય રસં સાયિત્વા… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી, યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ, રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં, મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સંવરપ્પધાનં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, પહાનપ્પધાનં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નં કામવિતક્કં નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ; ઉપ્પન્નં બ્યાપાદવિતક્કં…પે॰… ઉપ્પન્નં વિહિંસાવિતક્કં…પે॰… ઉપ્પન્નુપ્પન્ને પાપકે અકુસલે ધમ્મે નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પહાનપ્પધાનં.

''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભાવનાપ્પધાનં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં, ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભાવનાપ્પધાનં.

''કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, અનુરક્ખણાપ્પધાનં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નં ભદ્દકં સમાધિનિમિત્તં અનુરક્ખતિ અટ્ઠિકસઞ્ઞં પુળવકસઞ્ઞં વિનીલકસઞ્ઞં વિચ્છિદ્દકસઞ્ઞં ઉદ્ધુમાતકસઞ્ઞં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અનુરક્ખણાપ્પધાનં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ પધાનાની''તિ.

''સંવરો ચ પહાનઞ્ચ, ભાવના અનુરક્ખણા;
એતે પધાના ચત્તારો, દેસિતાદિચ્ચબન્ધુના;
યેહિ ભિક્ખુ ઇધાતાપી, ખયં દુક્ખસ્સ પાપુણે''તિ. ચતુત્થં;

૫. પઞ્ઞત્તિસુત્તં

૧૫. ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, અગ્ગપઞ્ઞત્તિયો. કતમા ચતસ્સો? એતદગ્ગં, ભિક્ખવે, અત્તભાવીનં યદિદં – રાહુ અસુરિન્દો. એતદગ્ગં, ભિક્ખવે, કામભોગીનં યદિદં – રાજા મન્ધાતા. એતદગ્ગં, ભિક્ખવે, આધિપતેય્યાનં યદિદં – મારો પાપિમા. સદેવકે, ભિક્ખવે, લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય તથાગતો અગ્ગમક્ખાયતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો અગ્ગપઞ્ઞત્તિયો''તિ.

''રાહુગ્ગં અત્તભાવીનં, મન્ધાતા કામભોગિનં;
મારો આધિપતેય્યાનં, ઇદ્ધિયા યસસા જલં.

''ઉદ્ધં તિરિયં અપાચીનં, યાવતા જગતો ગતિ;
સદેવકસ્સ લોકસ્સ, બુદ્ધો અગ્ગો પવુચ્ચતી''તિ. પઞ્ચમં;

૬. સોખુમ્મસુત્તં

૧૬. ''ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, સોખુમ્માનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ રૂપસોખુમ્મેન સમન્નાગતો હોતિ પરમેન; તેન ચ રૂપસોખુમ્મેન અઞ્ઞં રૂપસોખુમ્મં ઉત્તરિતરં વા પણીતતરં વા ન સમનુપસ્સતિ; તેન ચ રૂપસોખુમ્મેન અઞ્ઞં રૂપસોખુમ્મં ઉત્તરિતરં વા પણીતતરં વા ન પત્થેતિ. વેદનાસોખુમ્મેન સમન્નાગતો હોતિ પરમેન; તેન ચ વેદનાસોખુમ્મેન અઞ્ઞં વેદનાસોખુમ્મં ઉત્તરિતરં વા પણીતતરં વા ન સમનુપસ્સતિ; તેન ચ વેદનાસોખુમ્મેન અઞ્ઞં વેદનાસોખુમ્મં ઉત્તરિતરં વા પણીતતરં વા ન પત્થેતિ. સઞ્ઞાસોખુમ્મેન સમન્નાગતો હોતિ પરમેન; તેન ચ સઞ્ઞાસોખુમ્મેન અઞ્ઞં સઞ્ઞાસોખુમ્મં ઉત્તરિતરં વા પણીતતરં વા ન સમનુપસ્સતિ; તેન ચ સઞ્ઞાસોખુમ્મેન અઞ્ઞં સઞ્ઞાસોખુમ્મં ઉત્તરિતરં વા પણીતતરં વા ન પત્થેતિ. સઙ્ખારસોખુમ્મેન સમન્નાગતો હોતિ પરમેન; તેન ચ સઙ્ખારસોખુમ્મેન અઞ્ઞં સઙ્ખારસોખુમ્મં ઉત્તરિતરં વા પણીતતરં વા ન સમનુપસ્સતિ; તેન ચ સઙ્ખારસોખુમ્મેન અઞ્ઞં સઙ્ખારસોખુમ્મં ઉત્તરિતરં વા પણીતતરં વા ન પત્થેતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ સોખુમ્માની''તિ.

‘‘રૂપસોખુમ્મતં ઞત્વા, વેદનાનઞ્ચ સમ્ભવં;
સઞ્ઞા યતો સમુદેતિ, અત્થં ગચ્છતિ યત્થ ચ;
સઙ્ખારે પરતો ઞત્વા, દુક્ખતો નો ચ અત્તતો.

‘‘સ વે સમ્મદ્દસો ભિક્ખુ, સન્તો સન્તિપદે રતો;
ધારેતિ અન્તિમં દેહં, જેત્વા મારં સવાહિનિ’’ન્તિ. છટ્ઠં;

૭. પઠમઅગતિસુત્તં

૧૭. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, અગતિગમનાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? છન્દાગતિં ગચ્છતિ, દોસાગતિં ગચ્છતિ, મોહાગતિં ગચ્છતિ, ભયાગતિં ગચ્છતિ – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ અગતિગમનાની’’તિ.

‘‘છન્દા દોસા ભયા મોહા, યો ધમ્મં અતિવત્તતિ;
નિહીયતિ તસ્સ યસો, કાળપક્ખેવ ચન્દિમા’’તિ. સત્તમં;

૮. દુતિયઅગતિસુત્તં

૧૮. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, નાગતિગમનાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? ન છન્દાગતિં ગચ્છતિ, ન દોસાગતિં ગચ્છતિ, ન મોહાગતિં ગચ્છતિ, ન ભયાગતિં ગચ્છતિ – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ નાગતિગમનાની’’તિ.

‘‘છન્દા દોસા ભયા મોહા, યો ધમ્મં નાતિવત્તતિ;
આપૂરતિ તસ્સ યસો, સુક્કપક્ખેવ ચન્દિમા’’તિ. અટ્ઠમં;

૯. તતિયઅગતિસુત્તં

૧૯. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, અગતિગમનાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? છન્દાગતિં ગચ્છતિ , દોસાગતિં ગચ્છતિ, મોહાગતિં ગચ્છતિ, ભયાગતિં ગચ્છતિ – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ અગતિગમનાનિ.

‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, નાગતિગમનાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? ન છન્દાગતિં ગચ્છતિ, ન દોસાગતિં ગચ્છતિ, ન મોહાગતિં ગચ્છતિ, ન ભયાગતિં ગચ્છતિ – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ નાગતિગમનાની’’તિ.

‘‘છન્દા દોસા ભયા મોહા, યો ધમ્મં અતિવત્તતિ;
નિહીયતિ તસ્સ યસો, કાળપક્ખેવ ચન્દિમા.

‘‘છન્દા દોસા ભયા મોહા, યો ધમ્મં નાતિવત્તતિ;
આપૂરતિ તસ્સ યસો, સુક્કપક્ખેવ ચન્દિમા’’તિ. નવમં;

૧૦. ભત્તુદ્દેસકસુત્તં

૨૦. ‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભત્તુદ્દેસકો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ ચતૂહિ? છન્દાગતિં ગચ્છતિ, દોસાગતિં ગચ્છતિ, મોહાગતિં ગચ્છતિ, ભયાગતિં ગચ્છતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભત્તુદ્દેસકો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભત્તુદ્દેસકો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ ચતૂહિ? ન છન્દાગતિં ગચ્છતિ, ન દોસાગતિં ગચ્છતિ, ન મોહાગતિં ગચ્છતિ, ન ભયાગતિં ગચ્છતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભત્તુદ્દેસકો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે’’તિ.

‘‘યે કેચિ કામેસુ અસઞ્ઞતા જના,
અધમ્મિકા હોન્તિ અધમ્મગારવા;
છન્દા દોસા મોહા ચ ભયા ગામિનો [છન્દા ચ દોસા ચ ભયા ચ ગામિનો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી)],
પરિસાકસટો [પરિસક્કસાવો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ચ પનેસ વુચ્ચતિ.

‘‘એવઞ્હિ વુત્તં સમણેન જાનતા,
તસ્મા હિ તે સપ્પુરિસા પસંસિયા;
ધમ્મે ઠિતા યે ન કરોન્તિ પાપકં,
ન છન્દા ન દોસા ન મોહા ન ભયા ચ ગામિનો [ન છન્દદોસા ન ભયા ચ ગામિનો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)];
‘‘પરિસાય મણ્ડો ચ પનેસ વુચ્ચતિ,
એવઞ્હિ વુત્તં સમણેન જાનતા’’તિ. દસમં;

ચરવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

ચરં સીલં પધાનાનિ, સંવરં પઞ્ઞત્તિ પઞ્ચમં;
સોખુમ્મં તયો અગતી, ભત્તુદ્દેસેન તે દસાતિ.

૩. ઉરુવેલવગ્ગો

૧. પઠમઉરુવેલસુત્તં

૨૧. એવં મે સુતં [સં॰ નિ॰ ૧.૧૭૩ આગતં] – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ. ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''એકમિદાહં , ભિક્ખવે, સમયં ઉરુવેલાયં વિહરામિ નજ્જા નેરઞ્જરાય તીરે અજપાલનિગ્રોધે પઠમાભિસમ્બુદ્ધો. તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – 'દુક્ખં ખો અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો. કિં નુ ખો અહં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા સક્કત્વા ગરું કત્વા [ગરુકત્વા (સી॰ પી॰)] ઉપનિસ્સાય વિહરેય્ય'''ન્તિ?

''તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – અપરિપૂરસ્સ ખો અહં સીલક્ખન્ધસ્સ પારિપૂરિયા અઞ્ઞં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યં. ન ખો પનાહં પસ્સામિ સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અઞ્ઞં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા અત્તના સીલસમ્પન્નતરં, યમહં સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યં.

''અપરિપૂરસ્સ ખો અહં સમાધિક્ખન્ધસ્સ પારિપૂરિયા અઞ્ઞં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યં. ન ખો પનાહં પસ્સામિ સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અઞ્ઞં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા અત્તના સમાધિસમ્પન્નતરં, યમહં સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યં.

''અપરિપૂરસ્સ ખો અહં પઞ્ઞાક્ખન્ધસ્સ પારિપૂરિયા અઞ્ઞં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યં. ન ખો પનાહં પસ્સામિ સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અઞ્ઞં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા અત્તના પઞ્ઞાસમ્પન્નતરં, યમહં સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યં.

''અપરિપૂરસ્સ ખો અહં વિમુત્તિક્ખન્ધસ્સ પારિપૂરિયા અઞ્ઞં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્યં. ન ખો પનાહં પસ્સામિ સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અઞ્ઞં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા અત્તના વિમુત્તિસમ્પન્નતરં, યમહં સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્ય''ન્તિ.

''તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'યંનૂનાહં ય્વાયં [યોપાયં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ધમ્મો મયા અભિસમ્બુદ્ધો તમેવ ધમ્મં સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરેય્ય'''ન્તિ.

''અથ ખો, ભિક્ખવે, બ્રહ્મા સહમ્પતિ મમ ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં [સમ્મિઞ્જિતં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવં –

બ્રહ્મલોકે અન્તરહિતો મમ પુરતો પાતુરહોસિ. અથ ખો, ભિક્ખવે, બ્રહ્મા સહમ્પતિ એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા દક્ખિણં જાણુમણ્ડલં પથવિયં નિહન્ત્વા યેનાહં તેનઞ્જલિં પણામેત્વા મં એતદવોચ – 'એવમેતં ભગવા, એવમેતં સુગત! યેપિ તે, ભન્તે, અહેસું અતીતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા તેપિ ભગવન્તો ધમ્મંયેવ સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરિંસુ; યેપિ તે, ભન્તે, ભવિસ્સન્તિ અનાગતમદ્ધાનં અરહન્તો સમ્માસમ્બુદ્ધા તેપિ ભગવન્તો ધમ્મંયેવ સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરિસ્સન્તિ; ભગવાપિ, ભન્તે, એતરહિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ધમ્મંયેવ સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહરતૂ'''તિ. ઇદમવોચ બ્રહ્મા સહમ્પતિ. ઇદં વત્વા અથાપરં એતદવોચ –

''યે ચ અતીતા [યે ચબ્ભતીતા (સી॰ પી॰ ક॰)] સમ્બુદ્ધા, યે ચ બુદ્ધા અનાગતા;
યો ચેતરહિ સમ્બુદ્ધો, બહૂનં [બહુન્નં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) સં॰ નિ॰ ૧.૧૭૩] સોકનાસનો.

''સબ્બે સદ્ધમ્મગરુનો, વિહંસુ [વિહરિંસુ (સ્યા॰ કં॰)] વિહરન્તિ ચ;
અથોપિ વિહરિસ્સન્તિ, એસા બુદ્ધાન ધમ્મતા.

''તસ્મા હિ અત્તકામેન [અત્થકામેન (સી॰ ક॰)], મહત્તમભિકઙ્ખતા;
સદ્ધમ્મો ગરુકાતબ્બો, સરં બુદ્ધાન સાસન''ન્તિ.

''ઇદમવોચ, ભિક્ખવે, બ્રહ્મા સહમ્પતિ. ઇદં વત્વા મં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયિ. અથ ખ્વાહં, ભિક્ખવે, બ્રહ્મુનો ચ અજ્ઝેસનં વિદિત્વા અત્તનો ચ પતિરૂપં ય્વાયં [યોપાયં (સબ્બત્થ)] ધમ્મો મયા અભિસમ્બુદ્ધો તમેવ ધમ્મં સક્કત્વા ગરું કત્વા ઉપનિસ્સાય વિહાસિં. યતો ચ ખો, ભિક્ખવે, સઙ્ઘોપિ મહત્તેન સમન્નાગતો, અથ મે સઙ્ઘેપિ ગારવો''તિ. પઠમં.

૨. દુતિયઉરુવેલસુત્તં

૨૨. ''એકમિદાહં , ભિક્ખવે, સમયં ઉરુવેલાયં વિહરામિ નજ્જા નેરઞ્જરાય તીરે અજપાલનિગ્રોધે પઠમાભિસમ્બુદ્ધો. અથ ખો, ભિક્ખવે, સમ્બહુલા બ્રાહ્મણા જિણ્ણા વુદ્ધા મહલ્લકા અદ્ધગતા વયોઅનુપ્પત્તા યેનાહં તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા મયા સદ્ધિં સમ્મોદિંસુ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો, ભિક્ખવે, તે બ્રાહ્મણા મં એતદવોચું – 'સુતં નેતં [મેતં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ ક॰)], ભો ગોતમ – ન સમણો ગોતમો બ્રાહ્મણે જિણ્ણે વુદ્ધે મહલ્લકે અદ્ધગતે વયોઅનુપ્પત્તે અભિવાદેતિ વા પચ્ચુટ્ઠેતિ વા આસનેન વા નિમન્તેતીતિ. તયિદં, ભો ગોતમ, તથેવ. ન હિ ભવં ગોતમો બ્રાહ્મણે જિણ્ણે વુદ્ધે મહલ્લકે અદ્ધગતે વયોઅનુપ્પત્તે અભિવાદેતિ વા પચ્ચુટ્ઠેતિ વા આસનેન વા નિમન્તેતિ. તયિદં, ભો ગોતમ, ન સમ્પન્નમેવા'''તિ.

''તસ્સ મય્હં, ભિક્ખવે, એતદહોસિ – 'નયિમે [ન વત મે (સી॰ પી॰), ન ચયિમે (સ્યા॰ કં॰), ન વતિમે (?)] આયસ્મન્તો જાનન્તિ થેરં વા થેરકરણે વા ધમ્મે'તિ. વુદ્ધો ચેપિ, ભિક્ખવે, હોતિ આસીતિકો વા નાવુતિકો વા વસ્સસતિકો વા જાતિયા. સો ચ હોતિ અકાલવાદી અભૂતવાદી અનત્થવાદી અધમ્મવાદી અવિનયવાદી, અનિધાનવતિં વાચં ભાસિતા અકાલેન અનપદેસં અપરિયન્તવતિં અનત્થસંહિતં. અથ ખો સો 'બાલો થેરો'ત્વેવ [તેવ (સી॰ પી॰)] સઙ્ખં ગચ્છતિ.

‘‘દહરો ચેપિ, ભિક્ખવે, હોતિ યુવા સુસુકાળકેસો ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતો પઠમેન વયસા . સો ચ હોતિ કાલવાદી ભૂતવાદી અત્થવાદી ધમ્મવાદી વિનયવાદી નિધાનવતિં વાચં ભાસિતા કાલેન સાપદેસં પરિયન્તવતિં અત્થસંહિતં. અથ ખો સો ‘પણ્ડિતો થેરો’ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ.

‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, થેરકરણા ધમ્મા. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ, પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ, બહુસ્સુતો હોતિ સુતધરો સુતસન્નિચયો, યે તે ધમ્મા આદિકલ્યાણા મજ્ઝેકલ્યાણા પરિયોસાનકલ્યાણા સાત્થં સબ્યઞ્જનં [સાત્થા સબ્યઞ્જના (સી॰ પી॰)] કેવલપરિપુણ્ણં [કેવલપરિપુણ્ણા (સી॰)] પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં અભિવદન્તિ, તથારૂપાસ્સ ધમ્મા બહુસ્સુતા હોન્તિ ધાતા [ધતા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વચસા પરિચિતા મનસાનુપેક્ખિતા, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા, ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો થેરકરણા ધમ્મા’’તિ.

‘‘યો ઉદ્ધતેન ચિત્તેન, સમ્ફઞ્ચ બહુ ભાસતિ;
અસમાહિતસઙ્કપ્પો, અસદ્ધમ્મરતો મગો;
આરા સો થાવરેય્યમ્હા, પાપદિટ્ઠિ અનાદરો.

‘‘યો ચ સીલેન સમ્પન્નો, સુતવા પટિભાનવા;
સઞ્ઞતો ધીરો ધમ્મેસુ [સઞ્ઞતો ધીરધમ્મેસુ (સી॰), સંયુત્તો થિરધમ્મેસુ (સ્યા॰ કં॰)], પઞ્ઞાયત્થં વિપસ્સતિ.

‘‘પારગૂ સબ્બધમ્માનં, અખિલો પટિભાનવા;
પહીનજાતિમરણો, બ્રહ્મચરિયસ્સ કેવલી.

‘‘તમહં વદામિ થેરોતિ, યસ્સ નો સન્તિ આસવા;
આસવાનં ખયા ભિક્ખુ, સો થેરોતિ પવુચ્ચતી’’તિ. દુતિયં;

૩. લોકસુત્તં

૨૩. ‘‘લોકો , ભિક્ખવે, તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધો. લોકસ્મા તથાગતો વિસંયુત્તો. લોકસમુદયો, ભિક્ખવે, તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધો. લોકસમુદયો તથાગતસ્સ પહીનો. લોકનિરોધો, ભિક્ખવે, તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધો. લોકનિરોધો તથાગતસ્સ સચ્છિકતો. લોકનિરોધગામિની પટિપદા, ભિક્ખવે, તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધા. લોકનિરોધગામિની પટિપદા તથાગતસ્સ ભાવિતા.

‘‘યં, ભિક્ખવે, સદેવકસ્સ લોકસ્સ સમારકસ્સ સબ્રહ્મકસ્સ સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, સબ્બં તં તથાગતેન અભિસમ્બુદ્ધં. તસ્મા ‘તથાગતો’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘યઞ્ચ, ભિક્ખવે, રત્તિં તથાગતો અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુજ્ઝતિ યઞ્ચ રત્તિં અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા પરિનિબ્બાયતિ, યં એતસ્મિં અન્તરે ભાસતિ લપતિ નિદ્દિસતિ સબ્બં તં તથેવ હોતિ, નો અઞ્ઞથા. તસ્મા ‘તથાગતો’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘યથાવાદી, ભિક્ખવે, તથાગતો તથાકારી, યથાકારી તથાવાદી. ઇતિ યથાવાદી તથાકારી, યથાકારી તથાવાદી. તસ્મા ‘તથાગતો’તિ વુચ્ચતિ.

‘‘સદેવકે, ભિક્ખવે, લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય તથાગતો અભિભૂ અનભિભૂતો અઞ્ઞદત્થુ દસો વસવત્તી. તસ્મા ‘તથાગતો’તિ વુચ્ચતિ’’.

‘‘સબ્બં લોકં અભિઞ્ઞાય, સબ્બં લોકે યથાતથં;
સબ્બં લોકં [સબ્બલોક (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વિસંયુત્તો, સબ્બલોકે અનૂપયો.

‘‘સ વે સબ્બાભિભૂ ધીરો, સબ્બગન્થપ્પમોચનો;
ફુટ્ઠ’સ્સ પરમા સન્તિ, નિબ્બાનં અકુતોભયં.

‘‘એસ ખીણાસવો બુદ્ધો, અનીઘો છિન્નસંસયો;
સબ્બકમ્મક્ખયં પત્તો, વિમુત્તો ઉપધિસઙ્ખયે.

‘‘એસ સો ભગવા બુદ્ધો, એસ સીહો અનુત્તરો;
સદેવકસ્સ લોકસ્સ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તયી.

‘‘ઇતિ દેવા મનુસ્સા ચ, યે બુદ્ધં સરણં ગતા;
સઙ્ગમ્મ તં નમસ્સન્તિ, મહન્તં વીતસારદં.

‘‘દન્તો દમયતં સેટ્ઠો, સન્તો સમયતં ઇસિ;
મુત્તો મોચયતં અગ્ગો, તિણ્ણો તારયતં વરો.

‘‘ઇતિ હેતં નમસ્સન્તિ, મહન્તં વીતસારદં;
સદેવકસ્મિં લોકસ્મિં, નત્થિ તે [નત્થિ તે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પટિપુગ્ગલો’’તિ. તતિયં;

૪. કાળકારામસુત્તં

૨૪. એકં સમયં ભગવા સાકેતે વિહરતિ કાળકારામે [કોળિકારામે (ક॰)]. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘યં , ભિક્ખવે, સદેવકસ્સ લોકસ્સ સમારકસ્સ સબ્રહ્મકસ્સ સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તમહં જાનામિ.

‘‘યં, ભિક્ખવે, સદેવકસ્સ લોકસ્સ સમારકસ્સ સબ્રહ્મકસ્સ સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તમહં અબ્ભઞ્ઞાસિં. તં તથાગતસ્સ વિદિતં, તં તથાગતો ન ઉપટ્ઠાસિ.

‘‘યં , ભિક્ખવે, સદેવકસ્સ લોકસ્સ સમારકસ્સ સબ્રહ્મકસ્સ સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય દિટ્ઠં સુતં મુતં વિઞ્ઞાતં પત્તં પરિયેસિતં અનુવિચરિતં મનસા, તમહં ન જાનામીતિ વદેય્યં, તં મમસ્સ મુસા.

‘‘યં, ભિક્ખવે...પે॰... તમહં જાનામિ ચ ન ચ જાનામીતિ વદેય્યં, તંપસ્સ [તં પિસ્સ (સ્યા॰ કં॰), તં મમસ્સ (ક॰)] તાદિસમેવ.

‘‘યં, ભિક્ખવે...પે॰... તમહં નેવ જાનામિ ન ન જાનામીતિ વદેય્યં, તં મમસ્સ કલિ.

‘‘ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, તથાગતો દટ્ઠા દટ્ઠબ્બં, દિટ્ઠં ન મઞ્ઞતિ, અદિટ્ઠં ન મઞ્ઞતિ, દટ્ઠબ્બં ન મઞ્ઞતિ, દટ્ઠારં ન મઞ્ઞતિ; સુત્વા સોતબ્બં, સુતં ન મઞ્ઞતિ, અસુતં ન મઞ્ઞતિ, સોતબ્બં ન મઞ્ઞતિ, સોતારં ન મઞ્ઞતિ; મુત્વા મોતબ્બં, મુતં ન મઞ્ઞતિ, અમુતં ન મઞ્ઞતિ, મોતબ્બં ન મઞ્ઞતિ, મોતારં ન મઞ્ઞતિ; વિઞ્ઞત્વા વિઞ્ઞાતબ્બં, વિઞ્ઞાતં ન મઞ્ઞતિ, અવિઞ્ઞાતં ન મઞ્ઞતિ, વિઞ્ઞાતબ્બં ન મઞ્ઞતિ, વિઞ્ઞાતારં ન મઞ્ઞતિ. ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, તથાગતો દિટ્ઠસુતમુતવિઞ્ઞાતબ્બેસુ ધમ્મેસુ તાદીયેવ તાદી [તાદિસોવ તાદી (સ્યા॰ કં॰), તાદિસે યેવ તાદી (પી॰), તાદીયેવ તાદીયેવેકા (ક॰)]. તમ્હા ચ પન તાદિમ્હા [તાદિતમ્હા (સી॰ પી॰)] અઞ્ઞો તાદી ઉત્તરિતરો વા પણીતતરો વા નત્થીતિ વદામી’’તિ.

‘‘યં કિઞ્ચિ દિટ્ઠંવ સુતં મુતં વા,
અજ્ઝોસિતં સચ્ચમુતં પરેસં;
ન તેસુ તાદી સયસંવુતેસુ,
સચ્ચં મુસા વાપિ પરં દહેય્ય.

‘‘એતઞ્ચ સલ્લં પટિકચ્ચ [પટિગચ્ચ (સી॰ પી॰)] દિસ્વા,
અજ્ઝોસિતા યત્થ પજા વિસત્તા;
જાનામિ પસ્સામિ તથેવ એતં,
અજ્ઝોસિતં નત્થિ તથાગતાન’’ન્તિ. ચતુત્થં;

૫. બ્રહ્મચરિયસુત્તં

૨૫. ‘‘નયિદં , ભિક્ખવે, બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ જનકુહનત્થં, ન જનલપનત્થં, ન લાભસક્કારસિલોકાનિસંસત્થં, ન ઇતિવાદપ્પમોક્ખાનિસંસત્થં, ન ‘ઇતિ મં જનો જાનાતૂ’તિ. અથ ખો ઇદં, ભિક્ખવે, બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ સંવરત્થં પહાનત્થં વિરાગત્થં નિરોધત્થ’’ન્તિ.

‘‘સંવરત્થં પહાનત્થં, બ્રહ્મચરિયં અનીતિહં;
અદેસયિ સો ભગવા, નિબ્બાનોગધગામિનં;
એસ મગ્ગો મહન્તેહિ [મહત્તેભિ (ક॰) ઇતિવુ॰ ૩૫], અનુયાતો મહેસિભિ.

"યે ચ તં પટિપજ્જન્તિ, યથા બુદ્ધેન દેસિતં;
દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સન્તિ, સત્થુસાસનકારિનો"તિ. પઞ્ચમં;

૬. કુહસુત્તં

૨૬. [ઇતિવુ॰ ૧૦૮ ઇતિવુત્તકેપિ] "યે તે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ કુહા થદ્ધા લપા સિઙ્ગી ઉન્નળા અસમાહિતા, ન મે તે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ મામકા. અપગતા ચ તે, ભિક્ખવે , ભિક્ખૂ ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા, ન ચ તે ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરુળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જન્તિ. યે ચ ખો તે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ નિક્કુહા નિલ્લપા ધીરા અત્થદ્ધા સુસમાહિતા, તે ખો મે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ મામકા. અનપગતા ચ તે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ ઇમસ્મા ધમ્મવિનયા. તે ચ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે વુદ્ધિં વિરુળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જન્તી"તિ.

[ઇતિવુ॰ ૧૦૮ ઇતિવુત્તકેપિ] "કુહા થદ્ધા લપા સિઙ્ગી, ઉન્નળા અસમાહિતા;
ન તે ધમ્મે વિરૂહન્તિ, સમ્માસમ્બુદ્ધદેસિતે.

"નિક્કુહા નિલ્લપા ધીરા, અત્થદ્ધા સુસમાહિતા;
તે વે ધમ્મે વિરૂહન્તિ, સમ્માસમ્બુદ્ધદેસિતે"તિ. છટ્ઠં;

૭. સન્તુટ્ઠિસુત્તં

૨૭. "ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, અપ્પાનિ ચ [ચેવ (ક॰)] સુલભાનિ ચ, તાનિ ચ અનવજ્જાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? પંસુકૂલં, ભિક્ખવે, ચીવરાનં અપ્પઞ્ચ સુલભઞ્ચ , તઞ્ચ અનવજ્જં. પિણ્ડિયાલોપો, ભિક્ખવે, ભોજનાનં અપ્પઞ્ચ સુલભઞ્ચ, તઞ્ચ અનવજ્જં. રુક્ખમૂલં, ભિક્ખવે, સેનાસનાનં અપ્પઞ્ચ સુલભઞ્ચ, તઞ્ચ અનવજ્જં. પૂતિમુત્તં, ભિક્ખવે, ભેસજ્જાનં અપ્પઞ્ચ સુલભઞ્ચ, તઞ્ચ અનવજ્જં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ અપ્પાનિ ચ સુલભાનિ ચ, તાનિ ચ અનવજ્જાનિ. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અપ્પેન ચ તુટ્ઠો હોતિ સુલભેન ચ, ઇદમસ્સાહં અઞ્ઞતરં સામઞ્ઞઙ્ગન્તિ [સામઞ્ઞન્તિ (ક॰)] વદામી"તિ.

"અનવજ્જેન તુટ્ઠસ્સ, અપ્પેન સુલભેન ચ;
ન સેનાસનમારબ્ભ, ચીવરં પાનભોજનં;
વિઘાતો હોતિ ચિત્તસ્સ, દિસા નપ્પટિહઞ્ઞતિ.

"યે ચસ્સ ધમ્મા અક્ખાતા, સામઞ્ઞસ્સાનુલોમિકા;
અધિગ્ગહિતા તુટ્ઠસ્સ, અપ્પમત્તસ્સ સિક્ખતો"તિ. સત્તમં;

૮. અરિયવંસસુત્તં

૨૮. "ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, અરિયવંસા અગ્ગઞ્ઞા રત્તઞ્ઞા વંસઞ્ઞા પોરાણા અસંકિણ્ણા અસંકિણ્ણપુબ્બા, ન સંકીયન્તિ ન સંકીયિસ્સન્તિ, અપ્પટિકુટ્ઠા સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ ઇતરીતરેન ચીવરેન, ઇતરીતરચીવરસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી, ન ચ ચીવરહેતુ અનેસનં અપ્પતિરૂપં આપજ્જતિ, અલદ્ધા ચ ચીવરં ન પરિતસ્સતિ, લદ્ધા ચ ચીવરં અગધિતો [અગથિતો (સી॰ પી॰)] અમુચ્છિતો

અનજ્ઝોસન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ; તાય ચ પન ઇતરીતરચીવરસન્તુટ્ઠિયા નેવત્તાનુક્કંસેતિ, નો [ન (દી॰ નિ॰ ૩.૩૦૯)] પરં વમ્ભેતિ. યો હિ તત્થ દક્ખો અનલસો સમ્પજાનો પતિસ્સતો, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પોરાણે અગ્ગઞ્ઞે અરિયવંસે ઠિતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ ઇતરીતરેન પિણ્ડપાતેન, ઇતરીતરપિણ્ડપાતસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી, ન ચ પિણ્ડપાતહેતુ અનેસનં અપ્પતિરૂપં આપજ્જતિ, અલદ્ધા ચ પિણ્ડપાતં ન પરિતસ્સતિ, લદ્ધા ચ પિણ્ડપાતં અગધિતો અમુચ્છિતો અનજ્ઝોસન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ; તાય ચ પન ઇતરીતરપિણ્ડપાતસન્તુટ્ઠિયા નેવત્તાનુક્કંસેતિ , નો પરં વમ્ભેતિ. યો હિ તત્થ દક્ખો અનલસો સમ્પજાનો પતિસ્સતો, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પોરાણે અગ્ગઞ્ઞે અરિયવંસે ઠિતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ ઇતરીતરેન સેનાસનેન, ઇતરીતરસેનાસનસન્તુટ્ઠિયા ચ વણ્ણવાદી, ન ચ સેનાસનહેતુ અનેસનં અપ્પતિરૂપં આપજ્જતિ, અલદ્ધા ચ સેનાસનં ન પરિતસ્સતિ, લદ્ધા ચ સેનાસનં અગધિતો અમુચ્છિતો અનજ્ઝોસન્નો આદીનવદસ્સાવી નિસ્સરણપઞ્ઞો પરિભુઞ્જતિ; તાય ચ પન ઇતરીતરસેનાસનસન્તુટ્ઠિયા નેવત્તાનુક્કંસેતિ, નો પરં વમ્ભેતિ. યો હિ તત્થ દક્ખો અનલસો સમ્પજાનો પતિસ્સતો, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પોરાણે અગ્ગઞ્ઞે અરિયવંસે ઠિતો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ભાવનારામો હોતિ ભાવનારતો, પહાનારામો હોતિ પહાનરતો; તાય ચ પન ભાવનારામતાય ભાવનારતિયા પહાનારામતાય પહાનરતિયા નેવત્તાનુક્કંસેતિ, નો પરં વમ્ભેતિ. યો હિ તત્થ દક્ખો અનલસો સમ્પજાનો પતિસ્સતો, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પોરાણે અગ્ગઞ્ઞે અરિયવંસે ઠિતો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો અરિયવંસા અગ્ગઞ્ઞા રત્તઞ્ઞા વંસઞ્ઞા પોરાણા અસંકિણ્ણા અસંકિણ્ણપુબ્બા, ન સંકીયન્તિ ન સંકીયિસ્સન્તિ, અપ્પટિકુટ્ઠા સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ.

‘‘ઇમેહિ ચ પન, ભિક્ખવે, ચતૂહિ અરિયવંસેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ પુરત્થિમાય ચેપિ દિસાય વિહરતિ સ્વેવ અરતિં સહતિ, ન તં અરતિ સહતિ; પચ્છિમાય ચેપિ દિસાય વિહરતિ સ્વેવ અરતિં સહતિ, ન તં અરતિ સહતિ; ઉત્તરાય ચેપિ દિસાય વિહરતિ સ્વેવ અરતિં સહતિ, ન તં અરતિ સહતિ; દક્ખિણાય ચેપિ દિસાય વિહરતિ સ્વેવ અરતિં સહતિ, ન તં અરતિ સહતિ. તં કિસ્સ હેતુ? અરતિરતિસહો હિ, ભિક્ખવે, ધીરો’’તિ.

‘‘નારતિ સહતિ ધીરં [વીરં (સી॰)], નારતિ ધીરં સહતિ;
ધીરોવ અરતિં સહતિ, ધીરો હિ અરતિસ્સહો.

‘‘સબ્બકમ્મવિહાયીનં , પનુણ્ણં [પણુન્નં (?)] કો નિવારયે;
નેક્ખં જમ્બોનદસ્સેવ, કો તં નિન્દિતુમરહતિ;
દેવાપિ નં પસંસન્તિ, બ્રહ્મુનાપિ પસંસિતો’’તિ. અટ્ઠમં;

૯. ધમ્મપદસુત્તં

૨૯. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, ધમ્મપદાનિ અગ્ગઞ્ઞાનિ રત્તઞ્ઞાનિ વંસઞ્ઞાનિ પોરાણાનિ અસંકિણ્ણાનિ અસંકિણ્ણપુબ્બાનિ, ન સંકીયન્તિ ન સંકીયિસ્સન્તિ, અપ્પટિકુટ્ઠાનિ સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ. કતમાનિ ચત્તારિ?

અનભિજ્ઝા, ભિક્ખવે, ધમ્મપદં અગ્ગઞ્ઞં રત્તઞ્ઞં વંસઞ્ઞં પોરાણં અસંકિણ્ણં અસંકિણ્ણપુબ્બં, ન સંકીયતિ ન સંકીયિસ્સતિ, અપ્પટિકુટ્ઠં સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ.

''અબ્યાપાદો, ભિક્ખવે, ધમ્મપદં અગ્ગઞ્ઞં રત્તઞ્ઞં વંસઞ્ઞં પોરાણં અસંકિણ્ણં અસંકિણ્ણપુબ્બં, ન સંકીયતિ ન સંકીયિસ્સતિ, અપ્પટિકુટ્ઠં સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ.

''સમ્માસતિ , ભિક્ખવે, ધમ્મપદં અગ્ગઞ્ઞં રત્તઞ્ઞં વંસઞ્ઞં પોરાણં અસંકિણ્ણં અસંકિણ્ણપુબ્બં, ન સંકીયતિ ન સંકીયિસ્સતિ, અપ્પટિકુટ્ઠં સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ.

''સમ્માસમાધિ, ભિક્ખવે, ધમ્મપદં અગ્ગઞ્ઞં રત્તઞ્ઞં વંસઞ્ઞં પોરાણં અસંકિણ્ણં અસંકિણ્ણપુબ્બં, ન સંકીયતિ ન સંકીયિસ્સતિ, અપ્પટિકુટ્ઠં સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ધમ્મપદાનિ અગ્ગઞ્ઞાનિ રત્તઞ્ઞાનિ વંસઞ્ઞાનિ પોરાણાનિ અસંકિણ્ણાનિ અસંકિણ્ણપુબ્બાનિ, ન સંકીયન્તિ ન સંકીયિસ્સન્તિ, અપ્પટિકુટ્ઠાનિ સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહી''તિ.

''અનભિજ્ઝાલુ વિહરેય્ય, અબ્યાપન્નેન ચેતસા;
સતો એકગ્ગચિત્તસ્સ [એકગ્ગચિત્તાયં (ક॰)], અજ્ઝત્તં સુસમાહિતો''તિ. નવમં;

૧૦. પરિબ્બાજકસુત્તં

30. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા પરિબ્બાજકા સિપ્પિનિકાતીરે [સપ્પિનિયા તીરે (સી॰ પી॰), સિપ્પિનિયા તીરે (સ્યા॰ કં॰), સિપ્પિનિયા નદિયા તીરે (ક॰)] પરિબ્બાજકારામે પટિવસન્તિ, સેય્યથિદં અન્નભારો વરધરો સકુલુદાયી ચ પરિબ્બાજકો અઞ્ઞે ચ અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા પરિબ્બાજકા. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન સિપ્પિનિકાતીરં પરિબ્બાજકારામો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા તે પરિબ્બાજકે એતદવોચ –

''ચત્તારિમાનિ, પરિબ્બાજકા, ધમ્મપદાનિ અગ્ગઞ્ઞાનિ રત્તઞ્ઞાનિ વંસઞ્ઞાનિ પોરાણાનિ અસંકિણ્ણાનિ અસંકિણ્ણપુબ્બાનિ, ન સંકીયન્તિ ન સંકીયિસ્સન્તિ, અપ્પટિકુટ્ઠાનિ સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ. કતમાનિ ચત્તારિ? અનભિજ્ઝા, પરિબ્બાજકા, ધમ્મપદં અગ્ગઞ્ઞં રત્તઞ્ઞં વંસઞ્ઞં પોરાણં અસંકિણ્ણં અસંકિણ્ણપુબ્બં, ન સંકીયતિ ન સંકીયિસ્સતિ, અપ્પટિકુટ્ઠં સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ. અબ્યાપાદો, પરિબ્બાજકા, ધમ્મપદં...પે॰... સમ્માસતિ, પરિબ્બાજકા, ધમ્મપદં...પે॰... સમ્માસમાધિ, પરિબ્બાજકા, ધમ્મપદં અગ્ગઞ્ઞં રત્તઞ્ઞં વંસઞ્ઞં પોરાણં અસંકિણ્ણં અસંકિણ્ણપુબ્બં, ન સંકીયતિ ન સંકીયિસ્સતિ, અપ્પટિકુટ્ઠં સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ. ઇમાનિ ખો , પરિબ્બાજકા, ચત્તારિ ધમ્મપદાનિ અગ્ગઞ્ઞાનિ રત્તઞ્ઞાનિ વંસઞ્ઞાનિ પોરાણાનિ અસંકિણ્ણાનિ અસંકિણ્ણપુબ્બાનિ, ન સંકીયન્તિ ન સંકીયિસ્સન્તિ, અપ્પટિકુટ્ઠાનિ સમણેહિ બ્રાહ્મણેહિ વિઞ્ઞૂહિ.

''યો ખો, પરિબ્બાજકા, એવં વદેય્ય – 'અહમેતં અનભિજ્ઝં ધમ્મપદં પચ્ચક્ખાય અભિજ્ઝાલું કામેસુ તિબ્બસારાગં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પઞ્ઞાપેસ્સામી'તિ, તમહં તત્થ એવં વદેય્યં – 'એતુ વદતુ બ્યાહરતુ

પસ્સામિસ્સાનુભાવ’ન્તિ. સો વત, પરિબ્બાજકા, અનભિજ્ઝં ધમ્મપદં પચ્ચક્ખાય અભિજ્ઝાલું કામેસુ તિબ્બસારાગં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘યો ખો, પરિબ્બાજકા, એવં વદેય્ય – ‘અહમેતં અબ્યાપાદં ધમ્મપદં પચ્ચક્ખાય બ્યાપન્નચિત્તં પદુટ્ઠમનસઙ્કપ્પં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પઞ્ઞાપેસ્સામી’તિ, તમહં તત્થ એવં વદેય્યં – ‘એતુ વદતુ બ્યાહરતુ પસ્સામિસ્સાનુભાવ’ન્તિ. સો વત, પરિબ્બાજકા, અબ્યાપાદં ધમ્મપદં પચ્ચક્ખાય બ્યાપન્નચિત્તં પદુટ્ઠમનસઙ્કપ્પં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘યો ખો, પરિબ્બાજકા, એવં વદેય્ય – ‘અહમેતં સમ્માસતિં ધમ્મપદં પચ્ચક્ખાય મુટ્ઠસ્સતિં અસમ્પજાનં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પઞ્ઞાપેસ્સામી’તિ, તમહં તત્થ એવં વદેય્યં – ‘એતુ વદતુ બ્યાહરતુ પસ્સામિસ્સાનુભાવ’ન્તિ. સો વત, પરિબ્બાજકા, સમ્માસતિં ધમ્મપદં પચ્ચક્ખાય મુટ્ઠસ્સતિં અસમ્પજાનં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘યો ખો, પરિબ્બાજકા, એવં વદેય્ય – ‘અહમેતં સમ્માસમાધિં ધમ્મપદં પચ્ચક્ખાય અસમાહિતં વિબ્ભન્તચિત્તં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પઞ્ઞાપેસ્સામી’તિ, તમહં તત્થ એવં વદેય્યં – ‘એતુ વદતુ બ્યાહરતુ પસ્સામિસ્સાનુભાવ’ન્તિ. સો વત, પરિબ્બાજકા, સમ્માસમાધિં ધમ્મપદં પચ્ચક્ખાય અસમાહિતં વિબ્ભન્તચિત્તં સમણં વા બ્રાહ્મણં વા પઞ્ઞાપેસ્સતીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘યો ખો, પરિબ્બાજકા, ઇમાનિ ચત્તારિ ધમ્મપદાનિ ગરહિતબ્બં પટિક્કોસિતબ્બં મઞ્ઞેય્ય, તસ્સ દિટ્ઠેવ ધમ્મે ચત્તારો સહધમ્મિકા વાદાનુપાતા ગારય્હા ઠાના [વાદાનુવાદા ગારય્હં ઠાનં (મ॰ નિ॰ ૩.૮)] આગચ્છન્તિ. કતમે ચત્તારો? અનભિજ્ઝં ચે ભવં ધમ્મપદં ગરહતિ પટિક્કોસતિ, યે ચ હિ [યે ચ (મ॰ નિ॰ ૩.૧૪૨-૧૪૩)] અભિજ્ઝાલૂ કામેસુ તિબ્બસારાગા સમણબ્રાહ્મણા તે ભોતો પુજ્જા તે ભોતો પાસંસા. અબ્યાપાદં ચે ભવં ધમ્મપદં ગરહતિ પટિક્કોસતિ, યે ચ હિ બ્યાપન્નચિત્તા પદુટ્ઠમનસઙ્કપ્પા સમણબ્રાહ્મણા તે ભોતો પુજ્જા તે ભોતો પાસંસા. સમ્માસતિં ચે ભવં ધમ્મપદં ગરહતિ પટિક્કોસતિ, યે ચ હિ મુટ્ઠસ્સતી અસમ્પજાના સમણબ્રાહ્મણા તે ભોતો પુજ્જા તે ભોતો પાસંસા. સમ્માસમાધિં ચે ભવં ધમ્મપદં ગરહતિ પટિક્કોસતિ, યે ચ હિ અસમાહિતા વિબ્ભન્તચિત્તા સમણબ્રાહ્મણા તે ભોતો પુજ્જા તે ભોતો પાસંસા.

‘‘યો ખો, પરિબ્બાજકા, ઇમાનિ ચત્તારિ ધમ્મપદાનિ ગરહિતબ્બં પટિક્કોસિતબ્બં મઞ્ઞેય્ય, તસ્સ દિટ્ઠેવ ધમ્મે ઇમે ચત્તારો સહધમ્મિકા વાદાનુપાતા ગારય્હા ઠાના આગચ્છન્તિ . યેપિ તે પરિબ્બાજકા અહેસું ઉક્કલા વસ્સભઞ્ઞા [વસ્સભિઞ્ઞા (ક॰) સં॰ નિ॰ ૩.૬૨ પસ્સિતબ્બં] અહેતુકવાદા અકિરિયવાદા નત્થિકવાદા, તેપિ ઇમાનિ ચત્તારિ ધમ્મપદાનિ ન ગરહિતબ્બં ન પટિક્કોસિતબ્બં અમઞ્ઞિંસુ. તં કિસ્સ હેતુ? નિન્દાબ્યારોસનઉપારમ્ભભયા’’તિ [ઉપવાદભયાતિ (ક॰) મ॰ નિ॰ ૩.૧૫૦; સં॰ નિ॰ ૩.૬૨ પસ્સિતબ્બં].

‘‘અબ્યાપન્નો સદા સતો, અજ્ઝત્તં સુસમાહિતો;
અભિજ્ઝાવિનયે સિક્ખં, અપ્પમત્તોતિ વુચ્ચતી’’તિ. દસમં;

ઉરુવેલવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

દ્વે ઉરુવેલા લોકો કાળકો [કોળિકો (ક॰)], બ્રહ્મચરિયેન પઞ્ચમં;
કુહં સન્તુટ્ઠિ વંસો ચ, ધમ્મપદં પરિબ્બાજકેન ચાતિ.

૪. ચક્કવગ્ગો

૧. ચક્કસુત્તં

૩૧. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, ચક્કાનિ, યેહિ સમન્નાગતાનં દેવમનુસ્સાનં ચતુચક્કં વત્તતિ, યેહિ સમન્નાગતા દેવમનુસ્સા નચિરસ્સેવ મહન્તત્તં વેપુલ્લત્તં પાપુણન્તિ ભોગેસુ. કતમાનિ ચત્તારિ? પતિરૂપદેસવાસો, સપ્પુરિસાવસ્સયો [સપ્પુરિસૂપસ્સયો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], અત્તસમ્માપણિધિ, પુબ્બે ચ કતપુઞ્ઞતા – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ચક્કાનિ, યેહિ સમન્નાગતાનં દેવમનુસ્સાનં ચતુચક્કં વત્તતિ, યેહિ સમન્નાગતા દેવમનુસ્સા નચિરસ્સેવ મહન્તત્તં વેપુલ્લત્તં પાપુણન્તિ ભોગેસૂ’’તિ.

‘‘પતિરૂપે વસે દેસે, અરિયમિત્તકરો સિયા;
સમ્માપણિધિસમ્પન્નો, પુબ્બે પુઞ્ઞકતો નરો;
ધઞ્ઞં ધનં યસો કિત્તિ, સુખઞ્ચેતંધિવત્તતી’’તિ. પઠમં;

૨. સઙ્ગહસુત્તં

૩૨. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, સઙ્ગહવત્થૂનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? દાનં, પેય્યવજ્જં, અત્થચરિયા, સમાનત્તતા – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ સઙ્ગહવત્થૂની’’તિ.

‘‘દાનઞ્ચ પેય્યવજ્જઞ્ચ [સઙ્ગહે (અટ્ઠકથાયં પાઠન્તરં) દી॰ નિ॰ ૩.૨૭૩ પસ્સિતબ્બં], અત્થચરિયા ચ યા ઇધ;
સમાનત્તતા ચ ધમ્મેસુ, તત્થ તત્થ યથારહં;
એતે ખો સઙ્ગહા લોકે, રથસ્સાણીવ યાયતો.

‘‘એતે ચ સઙ્ગહા નાસ્સુ, ન માતા પુત્તકારણા;
લભેથ માનં પૂજં વા, પિતા વા પુત્તકારણા.

‘‘યસ્મા ચ સઙ્ગહા [સઙ્ગહે (અટ્ઠકથાયં પાઠન્તરં) દી॰ નિ॰ ૩.૨૭૩ પસ્સિતબ્બં] એતે, સમવેક્ખન્તિ પણ્ડિતા;
તસ્મા મહત્તં પપ્પોન્તિ, પાસંસા ચ ભવન્તિ તે’’તિ. દુતિયં;

૩. સીહસુત્તં

૩૩. ‘‘સીહો , ભિક્ખવે, મિગરાજા સાયન્હસમયં આસયા નિક્ખમતિ. આસયા નિક્ખમિત્વા વિજમ્ભતિ. વિજમ્ભિત્વા સમન્તા ચતુદ્દિસા અનુવિલોકેતિ. સમન્તા ચતુદ્દિસા અનુવિલોકેત્વા તિક્ખત્તું સીહનાદં નદતિ. તિક્ખત્તું સીહનાદં નદિત્વા ગોચરાય પક્કમતિ. યે ખો પન તે, ભિક્ખવે, તિરચ્છાનગતા પાણા સીહસ્સ મિગરઞ્ઞો નદતો સદ્દં સુણન્તિ, તે યેભુય્યેન ભયં સંવેગં સન્તાસં આપજ્જન્તિ. બિલં બિલાસયા પવિસન્તિ, દકં દકાસયા [ઉદકં ઉદકાસયા (ક॰) સં॰ નિ॰ ૩.૭૮; પટિ॰ મ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧.૩૭ પસ્સિતબ્બં] પવિસન્તિ, વનં વનાસયા

પવિસન્તિ, આકાસં પક્ખિનો ભજન્તિ . યેપિ તે, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગા ગામનિગમરાજધાનીસુ દળ્હેહિ વરત્તેહિ બન્ધનેહિ બદ્ધા, તેપિ તાનિ બન્ધનાનિ સઞ્છિન્દિત્વા સમ્પદાલેત્વા ભીતા મુત્તકરીસં ચજમાના યેન વા તેન વા પલાયન્તિ. એવં મહિદ્ધિકો ખો, ભિક્ખવે, સીહો મિગરાજા તિરચ્છાનગતાનં પાણાનં, એવં મહેસક્ખો એવં મહાનુભાવો.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, યદા તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા, સો ધમ્મં દેસેતિ – ‘ઇતિ સક્કાયો, ઇતિ સક્કાયસમુદયો, ઇતિ સક્કાયનિરોધો [સક્કાયસ્સ અત્થઙ્ગમો (અટ્ઠ॰, સં॰ નિ॰ ૩.૭૮) ‘‘સક્કાયનિરોધગામિની’’તિ પચ્છિમપદં પન પસ્સિતબ્બં], ઇતિ સક્કાયનિરોધગામિની પટિપદા’તિ. યેપિ તે, ભિક્ખવે, દેવા દીઘાયુકા વણ્ણવન્તો સુખબહુલા ઉચ્ચેસુ વિમાનેસુ ચિરટ્ઠિતિકા, તેપિ તથાગતસ્સ ધમ્મદેસનં સુત્વા યેભુય્યેન ભયં સંવેગં સન્તાસં આપજ્જન્તિ – ‘અનિચ્ચા વત કિર, ભો, મયં સમાના નિચ્ચમ્હાતિ અમઞ્ઞિમ્હ; અદ્ધુવા વત કિર, ભો, મયં સમાના ધુવમ્હાતિ અમઞ્ઞિમ્હ; અસસ્સતા વત કિર, ભો, મયં સમાના સસ્સતમ્હાતિ અમઞ્ઞિમ્હ. મયં કિર, ભો, અનિચ્ચા અદ્ધુવા અસસ્સતા સક્કાયપરિયાપન્ના’તિ. એવં મહિદ્ધિકો ખો, ભિક્ખવે, તથાગતો સદેવકસ્સ લોકસ્સ, એવં મહેસક્ખો એવં મહાનુભાવો’’તિ.

‘‘યદા બુદ્ધો અભિઞ્ઞાય, ધમ્મચક્કં પવત્તયી;
સદેવકસ્સ લોકસ્સ, સત્થા અપ્પટિપુગ્ગલો.

‘‘સક્કાયઞ્ચ નિરોધઞ્ચ, સક્કાયસ્સ ચ સમ્ભવં;
અરિયઞ્ચટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગં, દુક્ખૂપસમગામિનં.

‘‘યેપિ દીઘાયુકા દેવા, વણ્ણવન્તો યસસ્સિનો;
ભીતા સન્તાસમાપાદું, સીહસ્સેવિ’તરેમિગા.

‘‘અવીતિવત્તા સક્કાયં, અનિચ્ચા કિર ભો મયં;
સુત્વા અરહતો વાક્યં, વિપ્પમુત્તસ્સ તાદિનો’’તિ [સં॰ નિ॰ ૩.૭૮]. તતિયં;

૪. અગ્ગપ્પસાદસુત્તં

૩૪. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, અગ્ગપ્પસાદા. કતમે ચત્તારો? યાવતા, ભિક્ખવે, સત્તા અપદા વા દ્વિપદા [દિપદા (સી॰ પી॰) અ॰ નિ॰ ૫.૩૨; ઇતિવુ॰ ૯૦] વા ચતુપ્પદા વા બહુપ્પદા વા રૂપિનો વા અરૂપિનો વા સઞ્ઞિનો વા અસઞ્ઞિનો વા નેવસઞ્ઞિનાસઞ્ઞિનો વા, તથાગતો તેસં અગ્ગમક્ખાયતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો. યે, ભિક્ખવે, બુદ્ધે પસન્ના, અગ્ગે તે પસન્ના. અગ્ગે ખો પન પસન્નાનં અગ્ગો વિપાકો હોતિ.

‘‘યાવતા, ભિક્ખવે, ધમ્મા સઙ્ખતા, અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો તેસં અગ્ગમક્ખાયતિ. યે, ભિક્ખવે, અરિયે અટ્ઠઙ્ગિકે મગ્ગે પસન્ના, અગ્ગે તે પસન્ના. અગ્ગે ખો પન પસન્નાનં અગ્ગો વિપાકો હોતિ.

‘‘યાવતા, ભિક્ખવે, ધમ્મા સઙ્ખતા વા અસઙ્ખતા વા, વિરાગો તેસં અગ્ગમક્ખાયતિ, યદિદં મદનિમ્મદનો પિપાસવિનયો આલયસમુગ્ઘાતો વટ્ટુપચ્છેદો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાનં. યે, ભિક્ખવે, વિરાગે ધમ્મે

પસન્ના, અગ્ગે તે પસન્ના. અગ્ગે ખો પન પસન્નાનં અગ્ગો વિપાકો હોતિ.

‘‘યાવતા , ભિક્ખવે, સઙ્ઘા વા ગણા વા, તથાગતસાવકસઙ્ઘો તેસં અગ્ગમક્ખાયતિ, યદિદં ચત્તારિ પુરિસયુગાનિ અટ્ઠ પુરિસપુગ્ગલા એસ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો આહુનેય્યો પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. યે , ભિક્ખવે, સઙ્ઘે પસન્ના , અગ્ગે તે પસન્ના. અગ્ગે ખો પન પસન્નાનં અગ્ગો વિપાકો હોતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો અગ્ગપ્પસાદા’’તિ.

‘‘અગ્ગતો વે પસન્નાનં, અગ્ગં ધમ્મં વિજાનતં;
અગ્ગે બુદ્ધે પસન્નાનં, દક્ખિણેય્યે અનુત્તરે.

‘‘અગ્ગે ધમ્મે પસન્નાનં, વિરાગૂપસમે સુખે;
અગ્ગે સઙ્ઘે પસન્નાનં, પુઞ્ઞક્ખેત્તે અનુત્તરે.

‘‘અગ્ગસ્મિં દાનં દદતં, અગ્ગં પુઞ્ઞં પવડ્ઢતિ;
અગ્ગં આયુ ચ વણ્ણો ચ, યસો કિત્તિ સુખં બલં.

‘‘અગ્ગસ્સ દાતા મેધાવી, અગ્ગધમ્મસમાહિતો;
દેવભૂતો મનુસ્સો વા, અગ્ગપ્પત્તો પમોદતી’’તિ [ઇતિવુ॰ ૯૦]. ચતુત્થં;

૫. વસ્સકારસુત્તં

૩૫. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો વસ્સકારો બ્રાહ્મણો મગધમહામત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વસ્સકારો બ્રાહ્મણો મગધમહામત્તો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘ચતૂહિ ખો મયં, ભો ગોતમ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતં મહાપઞ્ઞં મહાપુરિસં પઞ્ઞાપેમ . કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ભો ગોતમ, બહુસ્સુતો હોતિ તસ્સ તસ્સેવ સુતજાતસ્સ તસ્સ તસ્સેવ ખો પન ભાસિતસ્સ અત્થં જાનાતિ – ‘અયં ઇમસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો, અયં ઇમસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો’તિ. સતિમા ખો પન હોતિ ચિરકતમ્પિ ચિરભાસિતમ્પિ સરિતા અનુસ્સરિતા યાનિ ખો પન તાનિ ગહટ્ઠકાનિ કિંકરણીયાનિ, તત્થ દક્ખો હોતિ અનલસો, તત્રુપાયાય વીમંસાય સમન્નાગતો અલં કાતું અલં સંવિધાતું. ઇમેહિ ખો મયં, ભો ગોતમ, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતં મહાપઞ્ઞં મહાપુરિસં પઞ્ઞાપેમ. સચે મે [સચે પન મે (સી॰ ક॰), સચે મે પન (પી॰)], ભો ગોતમ, અનુમોદિતબ્બં અનુમોદતુ મે ભવં ગોતમો; સચે પન મે, ભો ગોતમ, પટિક્કોસિતબ્બં પટિક્કોસતુ મે ભવં ગોતમો’’તિ.

‘‘નેવ ખો ત્યાહં, બ્રાહ્મણ, અનુમોદામિ ન પટિક્કોસામિ . ચતૂહિ ખો અહં, બ્રાહ્મણ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતં મહાપઞ્ઞં મહાપુરિસં પઞ્ઞાપેમિ. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, બ્રાહ્મણ, બહુજનહિતાય પટિપન્નો હોતિ બહુજનસુખાય; બહુસ્સ જનતા અરિયે ઞાયે પતિટ્ઠાપિતા, યદિદં કલ્યાણધમ્મતા કુસલધમ્મતા. સો યં વિતક્કં આકઙ્ખતિ વિતક્કેતું તં વિતક્કં વિતક્કેતિ, યં વિતક્કં નાકઙ્ખતિ વિતક્કેતું ન તં વિતક્કં વિતક્કેતિ; યં સઙ્કપ્પં આકઙ્ખતિ સઙ્કપ્પેતું તં સઙ્કપ્પં સઙ્કપ્પેતિ, યં સઙ્કપ્પં નાકઙ્ખતિ સઙ્કપ્પેતું ન તં સઙ્કપ્પં સઙ્કપ્પેતિ. ઇતિ ચેતોવસિપ્પત્તો હોતિ વિતક્કપથે. ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી. આસવાનં

ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. નેવ ખો ત્યાહં, બ્રાહ્મણ, અનુમોદામિ ન પન પટિક્કોસામિ. ઇમેહિ ખો અહં, બ્રાહ્મણ, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતં મહાપઞ્ઞં મહાપુરિસં પઞ્ઞાપેમી''તિ.

''અચ્છરિયં, ભો ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ! યાવ સુભાસિતં ચિદં ભોતા ગોતમેન. ઇમેહિ ચ મયં, ભો ગોતમ, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતં ભવન્તં ગોતમં ધારેમ; ભવઞ્હિ ગોતમો બહુજનહિતાય પટિપન્નો બહુજનસુખાય; બહુ તે [બહુસ્સ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] જનતા અરિયે ઞાયે પતિટ્ઠાપિતા, યદિદં કલ્યાણધમ્મતા કુસલધમ્મતા. ભવઞ્હિ ગોતમો યં વિતક્કં આકઙ્ખતિ વિતક્કેતું તં વિતક્કં વિતક્કેતિ, યં વિતક્કં નાકઙ્ખતિ વિતક્કેતું ન તં વિતક્કં વિતક્કેતિ, યં સઙ્કપ્પં આકઙ્ખતિ સઙ્કપ્પેતું તં સઙ્કપ્પં સઙ્કપ્પેતિ, યં સઙ્કપ્પં નાકઙ્ખતિ સઙ્કપ્પેતું ન તં સઙ્કપ્પં સઙ્કપ્પેતિ. ભવઞ્હિ ગોતમો ચેતોવસિપ્પત્તો વિતક્કપથે. ભવઞ્હિ ગોતમો ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી . ભવઞ્હિ ગોતમો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી''તિ.

''અદ્ધા ખો ત્યાહં, બ્રાહ્મણ, આસજ્જ ઉપનીય વાચા ભાસિતા. અપિ ચ, ત્યાહં બ્યાકરિસ્સામિ – 'અહઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, બહુજનહિતાય પટિપન્નો બહુજનસુખાય; બહુ મે [બહુસ્સ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] જનતા અરિયે ઞાયે પતિટ્ઠાપિતા, યદિદં કલ્યાણધમ્મતા કુસલધમ્મતા. અહઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, યં વિતક્કં આકઙ્ખામિ વિતક્કેતું તં વિતક્કં વિતક્કેમિ, યં વિતક્કં નાકઙ્ખામિ વિતક્કેતું ન તં વિતક્કં વિતક્કેમિ , યં સઙ્કપ્પં આકઙ્ખામિ સઙ્કપ્પેતું તં સઙ્કપ્પં સઙ્કપ્પેમિ, યં સઙ્કપ્પં નાકઙ્ખામિ સઙ્કપ્પેતું ન તં સઙ્કપ્પં સઙ્કપ્પેમિ. અહઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, ચેતોવસિપ્પત્તો વિતક્કપથે. અહઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી. અહઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામી'''તિ.

''યો વેદિ સબ્બસત્તાનં, મચ્ચુપાસપ્પમોચનં;
હિતં દેવમનુસ્સાનં, ઞાયં ધમ્મં પકાસયિ;
યં વે દિસ્વા ચ સુત્વા ચ, પસીદન્તિ બહૂ જના [પસીદતિ બહુજ્જનો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)].

''મગ્ગામગ્ગસ્સ કુસલો, કતકિચ્ચો અનાસવો;
બુદ્ધો અન્તિમસારીરો [અન્તિમધારિતો (ક॰)], ''(મહાપઞ્ઞો) [( ) સ્યા॰ પોત્થકે નત્થિ] મહાપુરિસોતિ
વુચ્ચતી''તિ. પઞ્ચમં;

૬. દોણસુત્તં

૩૬. એકં સમયં ભગવા અન્તરા ચ ઉક્કટ્ઠં અન્તરા ચ સેતબ્યં અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નો હોતિ. દોણોપિ સુદં બ્રાહ્મણો અન્તરા ચ ઉક્કટ્ઠં અન્તરા ચ સેતબ્યં અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નો હોતિ. અદ્દસા ખો દોણો બ્રાહ્મણો ભગવતો પાદેસુ ચક્કાનિ સહસ્સારાનિ સનેમિકાનિ સનાભિકાનિ સબ્બાકારપરિપૂરાનિ; દિસ્વાનસ્સ એતદહોસિ – ''અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો! ન વતિમાનિ મનુસ્સભૂતસ્સ પદાનિ ભવિસ્સન્તી''તિ!! અથ ખો ભગવા મગ્ગા ઓક્કમ્મ અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસીદિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. અથ ખો દોણો બ્રાહ્મણો ભગવતો પદાનિ અનુગચ્છન્તો અદ્દસ ભગવન્તં અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસિન્નં પાસાદિકં

પસાદનીયં સન્તિન્દ્રિયં સન્તમાનસં ઉત્તમદમથસમથમનુપ્પત્તં દન્તં ગુત્તં સંયતિન્દ્રિયં [યતિન્દ્રિયં (મહાવ॰ ૨૫૭)] નાગં. દિસ્વાન યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘દેવો નો ભવં ભવિસ્સતી’’તિ? ‘‘ન ખો અહં, બ્રાહ્મણ, દેવો ભવિસ્સામી’’તિ. ‘‘ગન્ધબ્બો નો ભવં ભવિસ્સતી’’તિ? ‘‘ન ખો અહં, બ્રાહ્મણ, ગન્ધબ્બો ભવિસ્સામી’’તિ. ‘‘યક્ખો નો ભવં ભવિસ્સતી’’તિ? ‘‘ન ખો અહં, બ્રાહ્મણ, યક્ખો ભવિસ્સામી’’તિ. ‘‘મનુસ્સો નો ભવં ભવિસ્સતી’’તિ? ‘‘ન ખો અહં, બ્રાહ્મણ, મનુસ્સો ભવિસ્સામી’’તિ.

‘‘‘દેવો નો ભવં ભવિસ્સતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘ન ખો અહં, બ્રાહ્મણ, દેવો ભવિસ્સામી’તિ વદેસિ. ‘ગન્ધબ્બો નો ભવં ભવિસ્સતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘ન ખો અહં, બ્રાહ્મણ, ગન્ધબ્બો ભવિસ્સામી’તિ વદેસિ. ‘યક્ખો નો ભવં ભવિસ્સતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘ન ખો અહં, બ્રાહ્મણ, યક્ખો ભવિસ્સામી’તિ વદેસિ. ‘મનુસ્સો નો ભવં ભવિસ્સતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘ન ખો અહં, બ્રાહ્મણ, મનુસ્સો ભવિસ્સામી’તિ વદેસિ. અથ કો ચરહિ ભવં ભવિસ્સતી’’તિ?

‘‘યેસં ખો અહં, બ્રાહ્મણ, આસવાનં અપ્પહીનત્તા દેવો ભવેય્યં, તે મે આસવા પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. યેસં ખો અહં, બ્રાહ્મણ, આસવાનં અપ્પહીનત્તા ગન્ધબ્બો ભવેય્યં... યક્ખો ભવેય્યં... મનુસ્સો ભવેય્યં, તે મે આસવા પહીના ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા. સેય્યથાપિ, બ્રાહ્મણ, ઉપ્પલં વા પદુમં વા પુણ્ડરીકં વા ઉદકે જાતં ઉદકે સંવડ્ઢં ઉદકા અચ્ચુગ્ગમ્મ તિટ્ઠતિ અનુપલિત્તં ઉદકેન; એવમેવં ખો અહં, બ્રાહ્મણ, લોકે જાતો લોકે સંવડ્ઢો લોકં અભિભુય્ય વિહરામિ અનુપલિત્તો લોકેન. બુદ્ધોતિ મં, બ્રાહ્મણ, ધારેહી’’તિ.

‘‘યેન દેવૂપપત્યસ્સ, ગન્ધબ્બો વા વિહઙ્ગમો;
યક્ખત્તં યેન ગચ્છેય્યં, મનુસ્સત્તઞ્ચ અબ્બજે;
તે મય્હં, આસવા ખીણા, વિદ્ધસ્તા વિનળીકતા.

‘‘પુણ્ડરીકં યથા વગ્ગુ, તોયેન નુપલિપ્પતિ [નુપલિમ્પતિ (ક॰)];
નુપલિપ્પામિ [નુપલિમ્પામિ (ક॰)] લોકેન, તસ્મા બુદ્ધોસ્મિ બ્રાહ્મણા’’તિ. છટ્ઠં;

૭. અપરિહાનિયસુત્તં

૩૭. ‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો પરિહાનાય નિબ્બાનસ્સેવ સન્તિકે. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ, ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ, જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ પાતિમોક્ખસંવરસંવુતો વિહરતિ આચારગોચરસમ્પન્નો અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલસમ્પન્નો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ; રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં; ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ; રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં; મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો આહારં આહારેતિ – ‘નેવ દવાય ન મદાય ન મણ્ડનાય ન વિભૂસનાય; યાવદેવ ઇમસ્સ કાયસ્સ ઠિતિયા યાપનાય વિહિંસૂપરતિયા બ્રહ્મચરિયાનુગ્ગહાય. ઇતિ પુરાણઞ્ચ વેદનં પટિહઙ્ખામિ, નવઞ્ચ વેદનં ન ઉપ્પાદેસ્સામિ, યાત્રા ચ મે ભવિસ્સતિ, અનવજ્જતા ચ ફાસુવિહારો ચા’તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ભોજને મત્તઞ્ઞૂ હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દિવસં ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ; રત્તિયા પઠમં યામં ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ; રત્તિયા મજ્ઝિમં યામં દક્ખિણેન પસ્સેન સીહસેય્યં કપ્પેતિ , પાદે પાદં અચ્ચાધાય, સતો સમ્પજાનો ઉટ્ઠાનસઞ્ઞં મનસિ કરિત્વા; રત્તિયા પચ્છિમં યામં પચ્ચુટ્ઠાય ચઙ્કમેન નિસજ્જાય આવરણીયેહિ ધમ્મેહિ ચિત્તં પરિસોધેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જાગરિયં અનુયુત્તો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો પરિહાનાય, નિબ્બાનસ્સેવ સન્તિકેતિ.

‘‘સીલે પતિટ્ઠિતો ભિક્ખુ, ઇન્દ્રિયેસુ ચ સંવુતો;
ભોજનમ્હિ ચ મત્તઞ્ઞૂ, જાગરિયં અનુયુઞ્જતિ.

‘‘એવં વિહારી આતાપી, અહોરત્તમતન્દિતો;
ભાવયં કુસલં ધમ્મં, યોગક્ખેમસ્સ પત્તિયા.

‘‘અપ્પમાદરતો ભિક્ખુ, પમાદે ભયદસ્સિ વા [ભયદસ્સાવી (ક॰) ધ॰ પ॰ ૩૨ ધમ્મપદેપિ];
અભબ્બો પરિહાનાય, નિબ્બાનસ્સેવ સન્તિકે’’તિ. સત્તમં;

૮. પતિલીનસુત્તં

૩૮. ‘‘પનુણ્ણપચ્ચેકસચ્ચો [પણુન્નપચ્ચેકસચ્ચો (?)], ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘સમવયસટ્ઠેસનો પસ્સદ્ધકાયસઙ્ખારો પતિલીનો’તિ વુચ્ચતિ. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પનુણ્ણપચ્ચેકસચ્ચો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો યાનિ તાનિ પુથુસમણબ્રાહ્મણાનં પુથુપચ્ચેકસચ્ચાનિ, સેય્યથિદં – સસ્સતો લોકોતિ વા, અસસ્સતો લોકોતિ વા, અન્તવા લોકોતિ વા, અનન્તવા લોકોતિ વા, તં જીવં તં સરીરન્તિ વા, અઞ્ઞં જીવં અઞ્ઞં સરીરન્તિ વા, હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, હોતિ ચ ન ચ હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા, નેવ હોતિ ન ન હોતિ તથાગતો પરં મરણાતિ વા; સબ્બાનિ તાનિ નુણ્ણાનિ હોન્તિ પનુણ્ણાનિ ચત્તાનિ વન્તાનિ મુત્તાનિ પહીનાનિ પટિનિસ્સટ્ઠાનિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પનુણ્ણપચ્ચેકસચ્ચો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમવયસટ્ઠેસનો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો કામેસના પહીના હોતિ, ભવેસના પહીના હોતિ, બ્રહ્મચરિયેસના પટિપ્પસ્સદ્ધા. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમવયસટ્ઠેસનો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પસ્સદ્ધકાયસઙ્ખારો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પસ્સદ્ધકાયસઙ્ખારો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પતિલીનો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અસ્મિમાનો પહીનો હોતિ ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પતિલીનો હોતિ. પનુણ્ણપચ્ચેકસચ્ચો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘સમવયસટ્ઠેસનો પસ્સદ્ધકાયસઙ્ખારો પતિલીનો’તિ વુચ્ચતી’’તિ.

[ઇતિવુ॰ ૫૫ ઇતિવુત્તકેપિ] ‘‘કામેસના ભવેસના, બ્રહ્મચરિયેસના સહ;
ઇતિ સચ્ચપરામાસો, દિટ્ઠિટ્ઠાના સમુસ્સયા.

[ઇતિવુ॰ ૫૫ ઇતિવુત્તકેપિ] ‘‘સબ્બરાગવિરત્તસ્સ, તણ્હક્ખયવિમુત્તિનો;
એસના પટિનિસ્સટ્ઠા, દિટ્ઠિટ્ઠાના સમૂહતા.

‘‘સ વે સન્તો સતો ભિક્ખુ, પસ્સદ્ધો અપરાજિતો;
માનાભિસમયા બુદ્ધો, પતિલીનોતિ વુચ્ચતી’’તિ. અટ્ઠમં;

૯. ઉજ્જયસુત્તં

૩૯. અથ ખો ઉજ્જયો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ઉજ્જયો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ભવમ્પિ નો ગોતમો યઞ્ઞં વણ્ણેતી’’તિ ? ‘‘ન ખો અહં, બ્રાહ્મણ, સબ્બં યઞ્ઞં વણ્ણેમિ; ન પનાહં, બ્રાહ્મણ, સબ્બં યઞ્ઞં ન વણ્ણેમિ. યથારૂપે ખો, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞે ગાવો હઞ્ઞન્તિ, અજેળકા હઞ્ઞન્તિ, કુક્કુટસૂકરા હઞ્ઞન્તિ, વિવિધા પાણા સઙ્ઘાતં આપજ્જન્તિ; એવરૂપં ખો અહં, બ્રાહ્મણ, સારમ્ભં યઞ્ઞં ન વણ્ણેમિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવરૂપઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, સારમ્ભં યઞ્ઞં ન ઉપસઙ્કમન્તિ અરહન્તો વા અરહત્તમગ્ગં વા સમાપન્ના.

‘‘યથારૂપે ચ ખો, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞે નેવ ગાવો હઞ્ઞન્તિ, ન અજેળકા હઞ્ઞન્તિ, ન કુક્કુટસૂકરા હઞ્ઞન્તિ, ન વિવિધા પાણા સઙ્ઘાતં આપજ્જન્તિ; એવરૂપં ખો અહં, બ્રાહ્મણ, નિરારમ્ભં યઞ્ઞં વણ્ણેમિ, યદિદં નિચ્ચદાનં અનુકુલયઞ્ઞં. તં કિસ્સ હેતુ? એવરૂપઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, નિરારમ્ભં યઞ્ઞં ઉપસઙ્કમન્તિ અરહન્તો વા અરહત્તમગ્ગં વા સમાપન્ના’’તિ.

‘‘અસ્સમેધં પુરિસમેધં, સમ્માપાસં વાજપેય્યં નિરગ્ગળં ;
મહાયઞ્ઞા મહારમ્ભા [સમ્માપાસં વાજપેય્યં; નિરગ્ગળં મહારમ્ભા (પી॰) સં॰ નિ॰ ૧.૧૨૦], ન તે હોન્તિ મહપ્ફલા.

‘‘અજેળકા ચ ગાવો ચ, વિવિધા યત્થ હઞ્ઞરે;

ન તં સમ્મગ્ગતા યઞ્ઞં, ઉપયન્તિ મહેસિનો.

‘‘યે ચ યઞ્ઞા નિરારમ્ભા, યજન્તિ અનુકુલં સદા;
અજેળકા ચ ગાવો ચ, વિવિધા નેત્થ હઞ્ઞરે [નાજેળકા ચ ગાવો ચ, વિવિધા યત્થ હઞ્ઞરે (સ્યા॰ કં॰)];
તઞ્ચ સમ્મગ્ગતા યઞ્ઞં, ઉપયન્તિ મહેસિનો.

‘‘એતં [એવં (સ્યા॰ કં॰)] યજેથ મેધાવી, એસો યઞ્ઞો મહપ્ફલો;
એતં [એવં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] હિ યજમાનસ્સ, સેય્યો હોતિ ન પાપિયો;
યઞ્ઞો ચ વિપુલો હોતિ, પસીદન્તિ ચ દેવતા’’તિ. નવમં;

૧૦. ઉદાયીસુત્તં

૪૦. અથ ખો ઉદાયી [ઉદાયિ (સબ્બત્થ)] બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા ... પે॰... એકમન્તં નિસિન્નો ખો ઉદાયી બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ભવમ્પિ નો ગોતમો યઞ્ઞં વણ્ણેતી’’તિ? ‘‘ન ખો અહં, બ્રાહ્મણ, સબ્બં યઞ્ઞં વણ્ણેમિ; ન પનાહં, બ્રાહ્મણ, સબ્બં યઞ્ઞં ન વણ્ણેમિ. યથારૂપે ખો, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞે ગાવો હઞ્ઞન્તિ, અજેળકા હઞ્ઞન્તિ, કુક્કુટસૂકરા હઞ્ઞન્તિ, વિવિધા પાણા સઙ્ઘાતં આપજ્જન્તિ; એવરૂપં ખો અહં, બ્રાહ્મણ, સારમ્ભં યઞ્ઞં ન વણ્ણેમિ. તં કિસ્સ હેતુ? એવરૂપઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, સારમ્ભં યઞ્ઞં ન ઉપસઙ્કમન્તિ અરહન્તો વા અરહત્તમગ્ગં વા સમાપન્ના.

‘‘યથારૂપે ચ ખો, બ્રાહ્મણ, યઞ્ઞે નેવ ગાવો હઞ્ઞન્તિ, ન અજેળકા હઞ્ઞન્તિ, ન કુક્કુટસૂકરા હઞ્ઞન્તિ, ન વિવિધા પાણા સઙ્ઘાતં આપજ્જન્તિ; એવરૂપં ખો અહં, બ્રાહ્મણ, નિરારમ્ભં યઞ્ઞં વણ્ણેમિ , યદિદં નિચ્ચદાનં અનુકુલયઞ્ઞં. તં કિસ્સ હેતુ? એવરૂપઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, નિરારમ્ભં યઞ્ઞં ઉપસઙ્કમન્તિ અરહન્તો વા અરહત્તમગ્ગં વા સમાપન્ના’’તિ.

‘‘અભિસઙ્ખતં નિરારમ્ભં, યઞ્ઞં કાલેન કપ્પિયં;
તાદિસં ઉપસંયન્તિ, સઞ્ઞતા બ્રહ્મચારયો.

‘‘વિવટચ્છદા [વિવત્તચ્છદા (સી॰ પી॰), વિવટ્ટચ્છદા (ક॰)] યે લોકે, વીતિવત્તા કુલં ગતિં;
યઞ્ઞમેતં પસંસન્તિ, બુદ્ધા યઞ્ઞસ્સ [પુઞ્ઞસ્સ (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] કોવિદા.

‘‘યઞ્ઞે વા યદિ વા સદ્ધે, હબ્યં [હવ્યં (સી॰ પી॰), હુઞ્ઞં (સ્યા॰ કં॰)] કત્વા યથારહં;
પસન્નચિત્તો યજતિ [પસન્નચિત્તા યજન્તિ (ક॰)], સુખેત્તે બ્રહ્મચારિસુ.

‘‘સુહુતં સુયિટ્ઠં સુપ્પત્તં [સમ્પત્તં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], દક્ખિણેય્યેસુ યં કતં;
યઞ્ઞો ચ વિપુલો હોતિ, પસીદન્તિ ચ દેવતા.

‘‘એવં [એતં (ક॰) અ॰ નિ॰ ૬.૩૭] યજિત્વા મેધાવી, સદ્ધો મુત્તેન ચેતસા;
અબ્યાબજ્ઝં સુખં લોકં, પણ્ડિતો ઉપપજ્જતી’’તિ. દસમં;

તસ્સુદ્દાનં –

ચક્કો સઙ્ગહો સીહો, પસાદો વસ્સકારેન પઞ્ચમં;
દોણો અપરિહાનિયો પતિલીનો, ઉજ્જયો ઉદાયિના તે દસાતિ.

૫. રોહિતસ્સવગ્ગો

૧. સમાધિભાવનાસુત્તં

૪૧. ‘‘ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, સમાધિભાવના. કતમા ચતસ્સો? અત્થિ, ભિક્ખવે, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાય સંવત્તતિ; અત્થિ, ભિક્ખવે, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા ઞાણદસ્સનપ્પટિલાભાય સંવત્તતિ; અત્થિ, ભિક્ખવે, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા સતિસમ્પજઞ્ઞાય સંવત્તતિ; અત્થિ, ભિક્ખવે, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા આસવાનં ખયાય સંવત્તતિ.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાય સંવત્તતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં, ભિક્ખવે, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાય સંવત્તતિ.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા ઞાણદસ્સનપ્પટિલાભાય સંવત્તતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આલોકસઞ્ઞં મનસિ કરોતિ, દિવાસઞ્ઞં અધિટ્ઠાતિ – યથા દિવા તથા રત્તિં, યથા રત્તિં તથા દિવા. ઇતિ વિવટેન ચેતસા અપરિયોનદ્ધેન સપ્પભાસં ચિત્તં ભાવેતિ. અયં, ભિક્ખવે, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા ઞાણદસ્સનપ્પટિલાભાય સંવત્તતિ.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા સતિસમ્પજઞ્ઞાય સંવત્તતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો વિદિતા વેદના ઉપ્પજ્જન્તિ, વિદિતા ઉપટ્ઠહન્તિ, વિદિતા અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ; વિદિતા સઞ્ઞા...પે॰... વિદિતા વિતક્કા ઉપ્પજ્જન્તિ, વિદિતા ઉપટ્ઠહન્તિ, વિદિતા અબ્ભત્થં ગચ્છન્તિ. અયં, ભિક્ખવે, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા સતિસમ્પજઞ્ઞાય સંવત્તતિ.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા આસવાનં ખયાય સંવત્તતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ઉદયબ્બયાનુપસ્સી વિહરતિ – ‘ઇતિ રૂપં, ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો, ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો [અત્થગમો (સી॰ પી॰)]; ઇતિ વેદના, ઇતિ વેદનાય સમુદયો, ઇતિ વેદનાય અત્થઙ્ગમો; ઇતિ સઞ્ઞા, ઇતિ સઞ્ઞાય સમુદયો, ઇતિ સઞ્ઞાય અત્થઙ્ગમો; ઇતિ સઙ્ખારા, ઇતિ સઙ્ખારાનં સમુદયો, ઇતિ સઙ્ખારાનં અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વિઞ્ઞાણં, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો’તિ. અયં, ભિક્ખવે, સમાધિભાવના ભાવિતા બહુલીકતા આસવાનં ખયાય સંવત્તતિ. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો સમાધિભાવના. ઇદઞ્ચ પન મેતં, ભિક્ખવે, સન્ધાય ભાસિતં પારાયને પુણ્ણકપઞ્હે –

‘‘સઙ્ખાય લોકસ્મિં પરોપરાનિ,
યસ્સિઞ્જિતં નત્થિ કુહિઞ્ચિ લોકે;
સન્તો વિધૂમો અનીઘો નિરાસો,
અતારિ સો જાતિજરન્તિ બ્રૂમી’’તિ [સુ॰ નિ॰ ૧૦૫૪; ચૂળનિ॰ પુણ્ણકમાણવપુચ્છા ૭૩]. પઠમં;

૨. પઞ્હબ્યાકરણસુત્તં

૪૨. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, પઞ્હબ્યાકરણાનિ [પઞ્હાબ્યાકરણાનિ (ક॰)]. કતમાનિ ચત્તારિ? અત્થિ, ભિક્ખવે, પઞ્હો એકંસબ્યાકરણીયો; અત્થિ, ભિક્ખવે, પઞ્હો વિભજ્જબ્યાકરણીયો; અત્થિ, ભિક્ખવે, પઞ્હો પટિપુચ્છાબ્યાકરણીયો; અત્થિ, ભિક્ખવે, પઞ્હો ઠપનીયો. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ પઞ્હબ્યાકરણાની’’તિ.

‘‘એકંસવચનં એકં, વિભજ્જવચનાપરં;
તતિયં પટિપુચ્છેય્ય, ચતુત્થં પન ઠાપયે.

‘‘યો ચ તેસં [નેસં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] તત્થ તત્થ, જાનાતિ અનુધમ્મતં;
ચતુપઞ્હસ્સ કુસલો, આહુ ભિક્ખું તથાવિધં.

‘‘દુરાસદો દુપ્પસહો, ગમ્ભીરો દુપ્પધંસિયો;
અથો અત્થે અનત્થે ચ, ઉભયસ્સ હોતિ કોવિદો [ઉભયત્થસ્સ કોવિદો (સ્યા॰ કં॰)].

‘‘અનત્થં પરિવજ્જેતિ, અત્થં ગણ્હાતિ પણ્ડિતો;
અત્થાભિસમયા ધીરો, પણ્ડિતોતિ પવુચ્ચતી’’તિ. દુતિયં;

૩. પઠમકોધગરુસુત્તં

૪૩. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? કોધગરુ ન સદ્ધમ્મગરુ, મક્ખગરુ ન સદ્ધમ્મગરુ, લાભગરુ ન સદ્ધમ્મગરુ, સક્કારગરુ ન સદ્ધમ્મગરુ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં.

‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? સદ્ધમ્મગરુ ન કોધગરુ, સદ્ધમ્મગરુ ન મક્ખગરુ, સદ્ધમ્મગરુ ન લાભગરુ , સદ્ધમ્મગરુ ન સક્કારગરુ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ.

‘‘કોધમક્ખગરૂ ભિક્ખૂ, લાભસક્કારગારવા;
ન તે ધમ્મે વિરૂહન્તિ, સમ્માસમ્બુદ્ધદેસિતે.

‘‘યે ચ સદ્ધમ્મગરુનો, વિહંસુ વિહરન્તિ ચ;
તે વે ધમ્મે વિરૂહન્તિ, સમ્માસમ્બુદ્ધદેસિતે’’તિ. તતિયં;

૪. દુતિયકોધગરુસુત્તં

૪૪. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, અસદ્ધમ્મા. કતમે ચત્તારો? કોધગરુતા ન સદ્ધમ્મગરુતા, મક્ખગરુતા ન સદ્ધમ્મગરુતા, લાભગરુતા ન સદ્ધમ્મગરુતા, સક્કારગરુતા ન સદ્ધમ્મગરુતા. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો અસદ્ધમ્મા.

‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, સદ્ધમ્મા. કતમે ચત્તારો? સદ્ધમ્મગરુતા ન કોધગરુતા, સદ્ધમ્મગરુતા ન મક્ખગરુતા, સદ્ધમ્મગરુતા ન લાભગરુતા, સદ્ધમ્મગરુતા ન સક્કારગરુતા. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો સદ્ધમ્મા’’તિ.

‘‘કોધમક્ખગરુ ભિક્ખુ, લાભસક્કારગારવો;
સુખેત્તે પૂતિબીજંવ, સદ્ધમ્મે ન વિરૂહતિ.

‘‘યે ચ સદ્ધમ્મગરુનો, વિહંસુ વિહરન્તિ ચ;
તે વે ધમ્મે વિરૂહન્તિ, સ્નેહાન્વયમિવોસધા’’તિ [સ્નેહમન્વાયમિવોસધાતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)].
ચતુત્થં;

૫. રોહિતસ્સસુત્તં

૪૫. એકં સમયં ભગવા [સં॰ નિ॰ ૧.૧૦૭] સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો રોહિતસ્સો દેવપુત્તો અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણો કેવલકપ્પં જેતવનં ઓભાસેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો રોહિતસ્સો દેવપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘યત્થ નુ ખો, ભન્તે, ન જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતિ, સક્કા નુ ખો સો, ભન્તે, ગમનેન લોકસ્સ અન્તો ઞાતું વા દટ્ઠું વા પાપુણિતું વા’’તિ? ‘‘યત્થ ખો, આવુસો, ન જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતિ, નાહં તં ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં દટ્ઠેય્યં પત્તેય્યન્તિ વદામી’’તિ.

‘‘અચ્છરિયં , ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવ સુભાસિતમિદં, ભન્તે, ભગવતા – ‘યત્થ ખો, આવુસો, ન જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતિ, નાહં તં ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં દટ્ઠેય્યં પત્તેય્યન્તિ વદામી’’’તિ.

‘‘ભૂતપુબ્બાહં, ભન્તે, રોહિતસ્સો નામ ઇસિ અહોસિં ભોજપુત્તો ઇદ્ધિમા વેહાસઙ્ગમો. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એવરૂપો જવો અહોસિ, સેય્યથાપિ નામ દળ્હધમ્મા [દળ્હધમ્મો, અ॰ નિ॰ ૯.૩૮; મ॰ નિ॰ ૧.૧૬૧ (સબ્બત્થ) ટીકા ચ મોગ્ગલ્લાનબ્યાકરણં ચ ઓલોકેતબ્બં] ધનુગ્ગહો સિક્ખિતો કતહત્થો કતૂપાસનો લહુકેન અસનેન અપ્પકસિરેન તિરિયં તાલચ્છાયં અતિપાતેય્ય. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એવરૂપો પદવીતિહારો અહોસિ, સેય્યથાપિ નામ પુરત્થિમા સમુદ્દા પચ્છિમો સમુદ્દો. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એવરૂપેન જવેન સમન્નાગતસ્સ એવરૂપેન ચ પદવીતિહારેન એવરૂપં ઇચ્છાગતં ઉપ્પજ્જિ – ‘અહં ગમનેન લોકસ્સ અન્તં પાપુણિસ્સામી’તિ. સો ખો અહં, ભન્તે, અઞ્ઞત્રેવ અસિતપીતખાયિતસાયિતા અઞ્ઞત્ર ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મા અઞ્ઞત્ર નિદ્દાકિલમથપટિવિનોદના વસ્સસતાયુકો વસ્સસતજીવી વસ્સસતં ગન્ત્વા અપ્પત્વાવ લોકસ્સ અન્તં અન્તરાયેવ કાલઙ્કતો.

‘‘અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવ સુભાસિતમિદં, ભન્તે, ભગવતા – ‘યત્થ ખો, આવુસો, ન જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતિ, નાહં તં ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં દટ્ઠેય્યં પત્તેય્યન્તિ વદામી’’’તિ.

‘‘‘યત્થ ખો, આવુસો, ન જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતિ, નાહં તં ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં દટ્ઠેય્યં પત્તેય્ય’ન્તિ વદામિ. ન ચાહં, આવુસો, અપ્પત્વાવ લોકસ્સ અન્તં દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયં

વદામિ. અપિ ચાહં, આવુસો, ઇમસ્મિંયેવ બ્યામમત્તે કળેવરે [કળેબરે (સી॰ પી॰)] સસઞ્ઞિમ્હિ સમનકે લોકઞ્ચ પઞ્ઞાપેમિ લોકસમુદયઞ્ચ લોકનિરોધઞ્ચ લોકનિરોધગામિનિઞ્ચ પટિપદ''ન્તિ.

''ગમનેન ન પત્તબ્બો, લોકસ્સન્તો કુદાચનં;
ન ચ અપ્પત્વા લોકન્તં, દુક્ખા અત્થિ પમોચનં.

''તસ્મા હવે લોકવિદૂ સુમેધો,
લોકન્તગૂ વુસિતબ્રહ્મચરિયો;
લોકસ્સ અન્તં સમિતાવિ ઞત્વા,
નાસીસતી [નાસિંસતી (સી॰)] લોકમિમં પરઞ્ચા''તિ. પઞ્ચમં;

૬. દુતિયરોહિતસ્સસુત્તં

૪૬. અથ ખો ભગવા તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ઇમં, ભિક્ખવે, રત્તિં રોહિતસ્સો દેવપુત્તો અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણો કેવલકપ્પં જેતવનં ઓભાસેત્વા યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતો ખો , ભિક્ખવે, રોહિતસ્સો દેવપુત્તો મં એતદવોચ – 'યત્થ નુ ખો, ભન્તે [સં॰ નિ॰ ૧.૧૦૭], ન જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતિ, સક્કા નુ ખો સો, ભન્તે, ગમનેન લોકસ્સ અન્તો ઞાતું વા દટ્ઠું વા પાપુણિતું વા'તિ? એવં વુત્તે અહં, ભિક્ખવે, રોહિતસ્સં દેવપુત્તં એતદવોચં – 'યત્થ ખો, આવુસો, ન જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતિ, નાહં તં ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં દટ્ઠેય્યં પત્તેય્યન્તિ વદામી'તિ. એવં વુત્તે, ભિક્ખવે, રોહિતસ્સો દેવપુત્તો મં એતદવોચ – 'અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવ સુભાસિતમિદં, ભન્તે, ભગવતા – યત્થ ખો, આવુસો, ન જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતિ, નાહં તં ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં દટ્ઠેય્યં પત્તેય્યન્તિ વદામિ'''.

''ભૂતપુબ્બાહં, ભન્તે, રોહિતસ્સો નામ ઇસિ અહોસિં ભોજપુત્તો ઇદ્ધિમા વેહાસઙ્ગમો. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એવરૂપો જવો અહોસિ, સેય્યથાપિ નામ દળ્હધમ્મા ધનુગ્ગહો સિક્ખિતો કતહત્થો કતૂપાસનો લહુકેન અસનેન અપ્પકસિરેન તિરિયં તાલચ્છાયં અતિપાતેય્ય . તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એવરૂપો પદવીતિહારો અહોસિ, સેય્યથાપિ નામ પુરત્થિમા સમુદ્દા પચ્છિમો સમુદ્દો. તસ્સ મય્હં, ભન્તે, એવરૂપેન જવેન સમન્નાગતસ્સ એવરૂપેન ચ પદવીતિહારેન એવરૂપં ઇચ્છાગતં ઉપ્પજ્જિ – અહં ગમનેન લોકસ્સ અન્તં પાપુણિસ્સામી''તિ. સો ખો અહં, ભન્તે, અઞ્ઞત્રેવ અસિતપીતખાયિતસાયિતા અઞ્ઞત્ર ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મા અઞ્ઞત્ર નિદ્દાકિલમથપટિવિનોદના વસ્સસતાયુકો વસ્સસતજીવી વસ્સસતં ગન્ત્વા અપ્પત્વાવ લોકસ્સ અન્તં અન્તરાયેવ કાલઙ્કતો.

''અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવ સુભાસિતમિદં, ભન્તે, ભગવતા – 'યત્થ ખો, આવુસો, ન જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતિ, નાહં તં ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં દટ્ઠેય્યં પત્તેય્યન્તિ વદામી'''તિ. એવં વુત્તે અહં, ભિક્ખવે, રોહિતસ્સં દેવપુત્તં એતદવોચં –

'''યત્થ ખો, આવુસો, ન જાયતિ ન જીયતિ ન મીયતિ ન ચવતિ ન ઉપપજ્જતિ, નાહં, તં ગમનેન લોકસ્સ અન્તં ઞાતેય્યં દટ્ઠેય્યં પત્તેય્યન્તિ વદામી'તિ. ન ચાહં, આવુસો, અપ્પત્વાવ લોકસ્સ અન્તં દુક્ખસ્સન્તકિરિયં

વદામિ. અપિ ચાહં, આવુસો, ઇમસ્મિંયેવ બ્યામમત્તે કળેવરે સસઞ્ઞિમ્હિ સમનકે લોકઞ્ચ પઞ્ઞાપેમિ લોકસમુદયઞ્ચ લોકનિરોધઞ્ચ લોકનિરોધગામિનિઞ્ચ પટિપદ''ન્તિ.

''ગમનેન ન પત્તબ્બો, લોકસ્સન્તો કુદાચનં;
ન ચ અપ્પત્વા લોકન્તં, દુક્ખા અત્થિ પમોચનં.

''તસ્મા હવે લોકવિદૂ સુમેધો,
લોકન્તગૂ વુસિતબ્રહ્મચરિયો;
લોકસ્સ અન્તં સમિતાવિ ઞત્વા,
નાસીસતી લોકમિમં પરઞ્ચા''તિ. છટ્ઠં;

૭. સુવિદૂરસુત્તં

૪૭. ''ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, સુવિદૂરવિદૂરાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? નભઞ્ચ , ભિક્ખવે, પથવી ચ; ઇદં પઠમં સુવિદૂરવિદૂરે. ઓરિમઞ્ચ, ભિક્ખવે, તીરં સમુદ્દસ્સ પારિમઞ્ચ; ઇદં દુતિયં સુવિદૂરવિદૂરે. યતો ચ, ભિક્ખવે, વેરોચનો અબ્ભુદેતિ યત્થ ચ અત્થમેતિ [અત્થઙ્ગમેતિ (સ્યા॰), વેતિ (ક॰)]; ઇદં તતિયં સુવિદૂરવિદૂરે. સતઞ્ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મો અસતઞ્ચ ધમ્મો; ઇદં ચતુત્થં સુવિદૂરવિદૂરે. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ સુવિદૂરવિદૂરાની''તિ.

[જા॰ ૨.૨૧.૪૧૪, ૪૪૮] ''નભઞ્ચ દૂરે પથવી ચ દૂરે,
પારં સમુદ્દસ્સ તદાહુ દૂરે;
યતો ચ વેરોચનો અબ્ભુદેતિ,
પભઙ્કરો યત્થ ચ અત્થમેતિ;
તતો હવે દૂરતરં વદન્તિ,
સતઞ્ચ ધમ્મં અસતઞ્ચ ધમ્મં.

''અબ્યાયિકો હોતિ સતં સમાગમો,
યાવાપિ [યાવમ્પિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] તિટ્ઠેય્ય તથેવ હોતિ;
ખિપ્પઞ્હિ વેતિ અસતં સમાગમો,
તસ્મા સતં ધમ્મો અસબ્ભિ આરકા''તિ. સત્તમં;

૮. વિસાખસુત્તં

૪૮. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા વિસાખો પઞ્ચાલપુત્તો [પઞ્ચાલિપુત્તો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ઉપટ્ઠાનસાલાયં ભિક્ખૂ ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ, પોરિયા વાચાય વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા પરિયાપન્નાય અનિસ્સિતાય. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન ઉપટ્ઠાનસાલા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ –

‘‘કો નુ ખો, ભિક્ખવે, ઉપટ્ઠાનસાલાયં ભિક્ખૂ ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ પોરિયા વાચાય વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા પરિયાપન્નાય અનિસ્સિતાયા’’તિ ? ‘‘આયસ્મા, ભન્તે, વિસાખો પઞ્ચાલપુત્તો ઉપટ્ઠાનસાલાયં ભિક્ખૂ ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેતિ સમાદપેતિ સમુત્તેજેતિ સમ્પહંસેતિ પોરિયા વાચાય વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા પરિયાપન્નાય અનિસ્સિતાયા’’તિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં વિસાખં પઞ્ચાલપુત્તં એતદવોચ – ‘‘સાધુ સાધુ, વિસાખ! સાધુ ખો ત્વં, વિસાખ, ભિક્ખૂ ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેસિ સમાદપેસિ સમુત્તેજેસિ સમ્પહંસેસિ પોરિયા વાચાય વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા પરિયાપન્નાય અનિસ્સિતાયાતિ.

‘‘નાભાસમાનં જાનન્તિ, મિસ્સં બાલેહિ પણ્ડિતં;
ભાસમાનઞ્ચ જાનન્તિ, દેસેન્તં અમતં પદં.

‘‘ભાસયે જોતયે ધમ્મં, પગ્ગણ્હે ઇસિનં ધજં;
સુભાસિતધજા ઇસયો, ધમ્મો હિ ઇસિનં ધજો’’તિ. અટ્ઠમં;

૯. વિપલ્લાસસુત્તં

૪૯. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, સઞ્ઞાવિપલ્લાસા ચિત્તવિપલ્લાસા દિટ્ઠિવિપલ્લાસા . કતમે ચત્તારો? અનિચ્ચે, ભિક્ખવે, નિચ્ચન્તિ સઞ્ઞાવિપલ્લાસો ચિત્તવિપલ્લાસો દિટ્ઠિવિપલ્લાસો; દુક્ખે, ભિક્ખવે, સુખન્તિ સઞ્ઞાવિપલ્લાસો ચિત્તવિપલ્લાસો દિટ્ઠિવિપલ્લાસો; અનત્તનિ, ભિક્ખવે, અત્તાતિ સઞ્ઞાવિપલ્લાસો ચિત્તવિપલ્લાસો દિટ્ઠિવિપલ્લાસો; અસુભે, ભિક્ખવે, સુભન્તિ સઞ્ઞાવિપલ્લાસો ચિત્તવિપલ્લાસો દિટ્ઠિવિપલ્લાસો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો સઞ્ઞાવિપલ્લાસા ચિત્તવિપલ્લાસા દિટ્ઠિવિપલ્લાસા.

‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, નસઞ્ઞાવિપલ્લાસા નચિત્તવિપલ્લાસા નદિટ્ઠિવિપલ્લાસા. કતમે ચત્તારો? અનિચ્ચે, ભિક્ખવે, અનિચ્ચન્તિ નસઞ્ઞાવિપલ્લાસો નચિત્તવિપલ્લાસો નદિટ્ઠિવિપલ્લાસો; દુક્ખે, ભિક્ખવે, દુક્ખન્તિ નસઞ્ઞાવિપલ્લાસો નચિત્તવિપલ્લાસો નદિટ્ઠિવિપલ્લાસો; અનત્તનિ, ભિક્ખવે, અનત્તાતિ નસઞ્ઞાવિપલ્લાસો નચિત્તવિપલ્લાસો નદિટ્ઠિવિપલ્લાસો; અસુભે, ભિક્ખવે, અસુભન્તિ નસઞ્ઞાવિપલ્લાસો નચિત્તવિપલ્લાસો નદિટ્ઠિવિપલ્લાસો . ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો નસઞ્ઞાવિપલ્લાસા નચિત્તવિપલ્લાસા નદિટ્ઠિવિપલ્લાસા’’તિ.

‘‘અનિચ્ચે નિચ્ચસઞ્ઞિનો, દુક્ખે ચ સુખસઞ્ઞિનો;
અનત્તનિ ચ અત્તાતિ, અસુભે સુભસઞ્ઞિનો;
મિચ્છાદિટ્ઠિહતા સત્તા, ખિત્તચિત્તા વિસઞ્ઞિનો.

‘‘તે યોગયુત્તા મારસ્સ, અયોગક્ખેમિનો જના;
સત્તા ગચ્છન્તિ સંસારં, જાતિમરણગામિનો.

‘‘યદા ચ બુદ્ધા લોકસ્મિં, ઉપ્પજ્જન્તિ પભઙ્કરા;
તે ઇમં ધમ્મં [તેમં ધમ્મં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] પકાસેન્તિ, દુક્ખૂપસમગામિનં.

‘‘તેસં સુત્વાન સપ્પઞ્ઞા, સચિત્તં પચ્ચલદ્ધા તે;
અનિચ્ચં અનિચ્ચતો દક્ખું, દુક્ખમદ્દક્ખુ દુક્ખતો.

‘‘અનત્તનિ અનત્તાતિ, અસુભં અસુભતદ્દસું;
સમ્માદિટ્ઠિસમાદાના, સબ્બં દુક્ખં ઉપચ્ચગુ’’ન્તિ [પટિ॰ મ॰ ૧.૨૩૬]. નવમં;

૧૦. ઉપક્કિલેસસુત્તં

૫૦. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે [ચૂળવ॰ ૪૪૭], ચન્દિમસૂરિયાનં ઉપક્કિલેસા, યેહિ ઉપક્કિલેસેહિ ઉપક્કિલિટ્ઠા ચન્દિમસૂરિયા ન તપન્તિ ન ભાસન્તિ ન વિરોચન્તિ. કતમે ચત્તારો? અબ્ભા, ભિક્ખવે, ચન્દિમસૂરિયાનં ઉપક્કિલેસા, યેન ઉપક્કિલેસેન ઉપક્કિલિટ્ઠા ચન્દિમસૂરિયા ન તપન્તિ ન ભાસન્તિ ન વિરોચન્તિ.

‘‘મહિકા, ભિક્ખવે, ચન્દિમસૂરિયાનં ઉપક્કિલેસા, યેન ઉપક્કિલેસેન ઉપક્કિલિટ્ઠા ચન્દિમસૂરિયા ન તપન્તિ ન ભાસન્તિ ન વિરોચન્તિ.

‘‘ધૂમો રજો, ભિક્ખવે, ચન્દિમસૂરિયાનં ઉપક્કિલેસો, યેન ઉપક્કિલેસેન ઉપક્કિલિટ્ઠા ચન્દિમસૂરિયા ન તપન્તિ ન ભાસન્તિ ન વિરોચન્તિ.

‘‘રાહુ , ભિક્ખવે, અસુરિન્દો ચન્દિમસૂરિયાનં ઉપક્કિલેસો, યેન ઉપક્કિલેસેન ઉપક્કિલિટ્ઠા ચન્દિમસૂરિયા ન તપન્તિ ન ભાસન્તિ ન વિરોચન્તિ. ઇમે ખો , ભિક્ખવે, ચત્તારો ચન્દિમસૂરિયાનં ઉપક્કિલેસા, યેહિ ઉપક્કિલેસેહિ ઉપક્કિલિટ્ઠા ચન્દિમસૂરિયા ન તપન્તિ ન ભાસન્તિ ન વિરોચન્તિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારોમે સમણબ્રાહ્મણાનં ઉપક્કિલેસા, યેહિ ઉપક્કિલેસેહિ ઉપક્કિલિટ્ઠા એકે સમણબ્રાહ્મણા ન તપન્તિ ન ભાસન્તિ ન વિરોચન્તિ. કતમે ચત્તારો? સન્તિ, ભિક્ખવે , એકે સમણબ્રાહ્મણા સુરં પિવન્તિ મેરયં, સુરામેરયપાના અપ્પટિવિરતા. અયં, ભિક્ખવે, પઠમો સમણબ્રાહ્મણાનં ઉપક્કિલેસો, યેન ઉપક્કિલેસેન ઉપક્કિલિટ્ઠા એકે સમણબ્રાહ્મણા ન તપન્તિ ન ભાસન્તિ ન વિરોચન્તિ.

‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા મેથુનં ધમ્મં પટિસેવન્તિ, મેથુનસ્મા ધમ્મા અપ્પટિવિરતા. અયં, ભિક્ખવે, દુતિયો સમણબ્રાહ્મણાનં ઉપક્કિલેસો, યેન ઉપક્કિલેસેન ઉપક્કિલિટ્ઠા એકે સમણબ્રાહ્મણા ન તપન્તિ ન ભાસન્તિ ન વિરોચન્તિ.

‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા જાતરૂપરજતં સાદિયન્તિ, જાતરૂપરજતપટિગ્ગહણા અપ્પટિવિરતા. અયં, ભિક્ખવે, તતિયો સમણબ્રાહ્મણાનં ઉપક્કિલેસો, યેન ઉપક્કિલેસેન ઉપક્કિલિટ્ઠા એકે સમણબ્રાહ્મણા ન તપન્તિ ન ભાસન્તિ ન વિરોચન્તિ.

‘‘સન્તિ, ભિક્ખવે, એકે સમણબ્રાહ્મણા મિચ્છાજીવેન જીવન્તિ, મિચ્છાજીવા અપ્પટિવિરતા. અયં, ભિક્ખવે, ચતુત્થો સમણબ્રાહ્મણાનં ઉપક્કિલેસો, યેન ઉપક્કિલેસેન ઉપક્કિલિટ્ઠા એકે સમણબ્રાહ્મણા ન તપન્તિ ન ભાસન્તિ ન વિરોચન્તિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો સમણબ્રાહ્મણાનં ઉપક્કિલેસા , યેહિ ઉપક્કિલેસેહિ ઉપક્કિલિટ્ઠા એકે સમણબ્રાહ્મણા ન તપન્તિ ન ભાસન્તિ ન વિરોચન્તી’’તિ.

‘‘રાગદોસપરિક્કિટ્ઠા, એકે સમણબ્રાહ્મણા;
અવિજ્જાનિવુતા પોસા, પિયરૂપાભિનન્દિનો.

‘‘સુરં પિવન્તિ મેરયં, પટિસેવન્તિ મેથુનં;
રજતં જાતરૂપઞ્ચ, સાદિયન્તિ અવિદ્દસૂ;
મિચ્છાજીવેન જીવન્તિ, એકે સમણબ્રાહ્મણા.

‘‘એતે ઉપક્કિલેસા વુત્તા, બુદ્ધેનાદિચ્ચબન્ધુના;
યેહિ ઉપક્કિલેસેહિ [ઉપક્કિલિટ્ઠા (સી॰ પી॰)], એકે સમણબ્રાહ્મણા;
ન તપન્તિ ન ભાસન્તિ, અસુદ્ધા સરજા મગા.

‘‘અન્ધકારેન ઓનદ્ધા, તણ્હાદાસા સનેત્તિકા;
વડ્ઢેન્તિ કટસિં ઘોરં, આદિયન્તિ પુનબ્ભવ’’ન્તિ. દસમં;

રોહિતસ્સવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

સમાધિપઞ્હા દ્વે કોધા, રોહિતસ્સાપરે દુવે;
સુવિદૂરવિસાખવિપલ્લાસા, ઉપક્કિલેસેન તે દસાતિ.

પઠમપણ્ણાસકં સમત્તં.

૨. દુતિયપણ્ણાસકં

(૬) ૧. પુઞ્ઞાભિસન્દવગ્ગો

૧. પઠમપુઞ્ઞાભિસન્દસુત્તં

૫૧. સાવત્થિનિદાનં . ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પુઞ્ઞાભિસન્દા કુસલાભિસન્દા સુખસ્સાહારા સોવગ્ગિકા સુખવિપાકા સગ્ગસંવત્તનિકા ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તન્તિ. કતમે ચત્તારો? યસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચીવરં પરિભુઞ્જમાનો અપ્પમાણં ચેતોસમાધિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અપ્પમાણો તસ્સ પુઞ્ઞાભિસન્દો કુસલાભિસન્દો સુખસ્સાહારો સોવગ્ગિકો સુખવિપાકો સગ્ગસંવત્તનિકો ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તતિ.

''યસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પિણ્ડપાતં પરિભુઞ્જમાનો અપ્પમાણં ચેતોસમાધિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અપ્પમાણો તસ્સ પુઞ્ઞાભિસન્દો કુસલાભિસન્દો સુખસ્સાહારો સોવગ્ગિકો સુખવિપાકો સગ્ગસંવત્તનિકો ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તતિ.

''યસ્સ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સેનાસનં પરિભુઞ્જમાનો અપ્પમાણં ચેતોસમાધિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અપ્પમાણો તસ્સ પુઞ્ઞાભિસન્દો કુસલાભિસન્દો સુખસ્સાહારો સોવગ્ગિકો સુખવિપાકો સગ્ગસંવત્તનિકો ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તતિ.

''યસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં પરિભુઞ્જમાનો અપ્પમાણં ચેતોસમાધિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અપ્પમાણો તસ્સ પુઞ્ઞાભિસન્દો કુસલાભિસન્દો સુખસ્સાહારો સોવગ્ગિકો સુખવિપાકો સગ્ગસંવત્તનિકો ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુઞ્ઞાભિસન્દા કુસલાભિસન્દા સુખસ્સાહારા સોવગ્ગિકા સુખવિપાકા સગ્ગસંવત્તનિકા ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તન્તિ.

''ઇમેહિ ચ પન, ભિક્ખવે, ચતૂહિ પુઞ્ઞાભિસન્દેહિ કુસલાભિસન્દેહિ સમન્નાગતસ્સ અરિયસાવકસ્સ ન સુકરં પુઞ્ઞસ્સ પમાણં ગહેતું [ગણેતું (ક॰)] – 'એત્તકો પુઞ્ઞાભિસન્દો કુસલાભિસન્દો સુખસ્સાહારો સોવગ્ગિકો સુખવિપાકો સગ્ગસંવત્તનિકો ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તતી'તિ. અથ ખો અસઙ્ખ્યેય્યો [અસઙ્ખેય્યો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અપ્પમેય્યો મહાપુઞ્ઞક્ખન્ધોત્વેવ સઙ્ખ્યં [સઙ્ખં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ગચ્છતિ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દે ન સુકરં ઉદકસ્સ પમાણં ગહેતું – 'એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકાનીતિ વા, એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકસતાનીતિ વા, એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકસહસ્સાનીતિ વા, એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકસતસહસ્સાનીતિ વા', અથ ખો અસઙ્ખ્યેય્યો અપ્પમેય્યો મહાઉદકક્ખન્ધોત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇમેહિ ચતૂહિ પુઞ્ઞાભિસન્દેહિ કુસલાભિસન્દેહિ સમન્નાગતસ્સ અરિયસાવકસ્સ ન સુકરં પુઞ્ઞસ્સ પમાણં ગહેતું – 'એત્તકો પુઞ્ઞાભિસન્દો કુસલાભિસન્દો સુખસ્સાહારો સોવગ્ગિકો સુખવિપાકો સગ્ગસંવત્તનિકો ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તતી'તિ. અથ ખો અસઙ્ખ્યેય્યો અપ્પમેય્યો મહાપુઞ્ઞક્ખન્ધોત્વેવ સઙ્ખ્યં ગચ્છતી''તિ.

''મહોદધિં અપરિમિતં મહાસરં,
બહુભેરવં રતનવરાનમાલયં [રતનગણાનમાલયં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)];

નજ્જો યથા નરગણસઙ્ઘસેવિતા [મચ્છગણસંઘસેવિતા (સ્યા॰ કં॰)],
પુથૂ સવન્તી ઉપયન્તિ સાગરં.

‘‘એવં નરં અન્નદપાનવત્થદં [અન્નપાનવત્થં (ક॰)],
સેય્યાનિસજ્જત્થરણસ્સ દાયકં;
પુઞ્ઞસ્સ ધારા ઉપયન્તિ પણ્ડિતં,
નજ્જો યથા વારિવહાવ સાગર’’ન્તિ. પઠમં;

૨. દુતિયપુઞ્ઞાભિસન્દસુત્તં

૫૨. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પુઞ્ઞાભિસન્દા કુસલાભિસન્દા સુખસ્સાહારા સોવગ્ગિકા સુખવિપાકા સગ્ગસંવત્તનિકા ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તન્તિ. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. અયં, ભિક્ખવે, પઠમો પુઞ્ઞાભિસન્દો કુસલાભિસન્દો સુખસ્સાહારો સોવગ્ગિકો સુખવિપાકો સગ્ગસંવત્તનિકો ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ. અયં, ભિક્ખવે, દુતિયો પુઞ્ઞાભિસન્દો કુસલાભિસન્દો સુખસ્સાહારો સોવગ્ગિકો સુખવિપાકો સગ્ગસંવત્તનિકો ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતો હોતિ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઉજુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઞાયપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, સામીચિપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, યદિદં ચત્તારિ પુરિસયુગાનિ અટ્ઠ પુરિસપુગ્ગલા, એસ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો આહુનેય્યો પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ. અયં, ભિક્ખવે, તતિયો પુઞ્ઞાભિસન્દો કુસલાભિસન્દો સુખસ્સાહારો સોવગ્ગિકો સુખવિપાકો સગ્ગસંવત્તનિકો ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગતો હોતિ અખણ્ડેહિ અચ્છિદ્દેહિ અસબલેહિ અકમ્માસેહિ ભુજિસ્સેહિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થેહિ અપરામટ્ઠેહિ સમાધિસંવત્તનિકેહિ. અયં, ભિક્ખવે, ચતુત્થો પુઞ્ઞાભિસન્દો કુસલાભિસન્દો સુખસ્સાહારો સોવગ્ગિકો સુખવિપાકો સગ્ગસંવત્તનિકો ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તતિ . ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુઞ્ઞાભિસન્દા કુસલાભિસન્દા સુખસ્સાહારા સોવગ્ગિકા સુખવિપાકા સગ્ગસંવત્તનિકા ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તન્તી’’તિ.

[અ॰ નિ॰ ૫.૪૭] ‘‘યસ્સ સદ્ધા તથાગતે, અચલા સુપ્પતિટ્ઠિતા;
સીલઞ્ચ યસ્સ કલ્યાણં, અરિયકન્તં પસંસિતં.

‘‘સદ્ધે પસાદો યસ્સત્થિ, ઉજુભૂતઞ્ચ દસ્સનં;
અદલિદ્દોતિ તં આહુ, અમોઘં તસ્સ જીવિતં.

‘‘તસ્મા સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ, પસાદં ધમ્મદસ્સનં;
અનુયુઞ્જેથ મેધાવી, સરં બુદ્ધાન સાસન’’ન્તિ. દુતિયં;

૩. પઠમસંવાસસુત્તં

૫૩. એકં સમયં ભગવા અન્તરા ચ મધુરં અન્તરા ચ વેરઞ્જં અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નો હોતિ. સમ્બહુલાપિ ખો ગહપતી ચ ગહપતાનિયો ચ અન્તરા ચ મધુરં અન્તરા ચ વેરઞ્જં અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્ના હોન્તિ. અથ ખો ભગવા મગ્ગા ઓક્કમ્મ અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે ( ) [(પઞ્ઞત્તે આસને) (પી॰ ક॰)] નિસીદિ. અદ્દસંસુ ખો ગહપતી ચ ગહપતાનિયો ચ ભગવન્તં અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસિન્નં. દિસ્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો તે ગહપતી ચ ગહપતાનિયો ચ ભગવા એતદવોચ –

‘‘ચત્તારોમે, ગહપતયો, સંવાસા. કતમે ચત્તારો? છવો છવાય સદ્ધિં સંવસતિ, છવો દેવિયા સદ્ધિં સંવસતિ, દેવો છવાય સદ્ધિં સંવસતિ, દેવો દેવિયા સદ્ધિં સંવસતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ગહપતયો, છવો છવાય સદ્ધિં સંવસતિ? ઇધ , ગહપતયો, સામિકો હોતિ પાણાતિપાતી અદિન્નાદાયી કામેસુમિચ્છાચારી મુસાવાદી સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાયી દુસ્સીલો પાપધમ્મો મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અક્કોસકપરિભાસકો સમણબ્રાહ્મણાનં ; ભરિયાપિસ્સ હોતિ પાણાતિપાતિની અદિન્નાદાયિની કામેસુમિચ્છાચારિની મુસાવાદિની સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાયિની દુસ્સીલા પાપધમ્મા મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અક્કોસિકપરિભાસિકા સમણબ્રાહ્મણાનં. એવં ખો, ગહપતયો, છવો છવાય સદ્ધિં સંવસતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ગહપતયો, છવો દેવિયા સદ્ધિં સંવસતિ? ઇધ, ગહપતયો, સામિકો હોતિ પાણાતિપાતી અદિન્નાદાયી કામેસુમિચ્છાચારી મુસાવાદી સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાયી દુસ્સીલો પાપધમ્મો મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અક્કોસકપરિભાસકો સમણબ્રાહ્મણાનં; ભરિયા ખ્વસ્સ હોતિ પાણાતિપાતા પટિવિરતા અદિન્નાદાના પટિવિરતા કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતા મુસાવાદા પટિવિરતા સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતા સીલવતી કલ્યાણધમ્મા વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અનક્કોસિકપરિભાસિકા સમણબ્રાહ્મણાનં. એવં ખો, ગહપતયો, છવો દેવિયા સદ્ધિં સંવસતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ગહપતયો, દેવો છવાય સદ્ધિં સંવસતિ? ઇધ, ગહપતયો, સામિકો હોતિ પાણાતિપાતા પટિવિરતો અદિન્નાદાના પટિવિરતો કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો મુસાવાદા પટિવિરતો સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતો સીલવા કલ્યાણધમ્મો વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અનક્કોસકપરિભાસકો સમણબ્રાહ્મણાનં; ભરિયા ખ્વસ્સ હોતિ પાણાતિપાતિની…પે॰… સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાયિની દુસ્સીલા પાપધમ્મા મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અક્કોસિકપરિભાસિકા સમણબ્રાહ્મણાનં. એવં ખો, ગહપતયો, દેવો છવાય સદ્ધિં સંવસતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ગહપતયો, દેવો દેવિયા સદ્ધિં સંવસતિ? ઇધ, ગહપતયો, સામિકો હોતિ પાણાતિપાતા પટિવિરતો... પે॰... સીલવા કલ્યાણધમ્મો વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અનક્કોસકપરિભાસકો સમણબ્રાહ્મણાનં; ભરિયાપિસ્સ હોતિ પાણાતિપાતા પટિવિરતા...પે॰... સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતા સીલવતી કલ્યાણધમ્મા વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અનક્કોસિકપરિભાસિકા સમણબ્રાહ્મણાનં. એવં ખો, ગહપતયો, દેવો દેવિયા સદ્ધિં સંવસતિ. ઇમે ખો, ગહપતયો, ચત્તારો સંવાસા’’તિ.

‘‘ઉભો ચ હોન્તિ દુસ્સીલા, કદરિયા પરિભાસકા;
તે હોન્તિ જાનિપતયો, છવા સંવાસમાગતા.

‘‘સામિકો હોતિ દુસ્સીલો, કદરિયો પરિભાસકો;
ભરિયા સીલવતી હોતિ, વદઞ્ઞૂ વીતમચ્છરા;
સાપિ દેવી સંવસતિ, છવેન પતિના સહ.

‘‘સામિકો સીલવા હોતિ, વદઞ્ઞૂ વીતમચ્છરો;
ભરિયા હોતિ દુસ્સીલા, કદરિયા પરિભાસિકા;
સાપિ છવા સંવસતિ, દેવેન પતિના સહ.

‘‘ઉભો સદ્ધા વદઞ્ઞૂ ચ, સઞ્ઞતા ધમ્મજીવિનો;
તે હોન્તિ જાનિપતયો, અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયંવદા.

‘‘અત્થાસં પચુરા હોન્તિ, ફાસુકં [ફાસત્તં (સી॰), વાસત્થં (પી॰)] ઉપજાયતિ;
અમિત્તા દુમ્મના હોન્તિ, ઉભિન્નં સમસીલિનં.

‘‘ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, સમસીલબ્બતા ઉભો;
નન્દિનો દેવલોકસ્મિં, મોદન્તિ કામકામિનો’’તિ. તતિયં;

૪. દુતિયસંવાસસુત્તં

૫૪. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, સંવાસા. કતમે ચત્તારો? છવો છવાય સદ્ધિં સંવસતિ, છવો દેવિયા સદ્ધિં સંવસતિ, દેવો છવાય સદ્ધિં સંવસતિ, દેવો દેવિયા સદ્ધિં સંવસતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, છવો છવાય સદ્ધિં સંવસતિ. ઇધ, ભિક્ખવે, સામિકો હોતિ પાણાતિપાતી અદિન્નાદાયી કામેસુમિચ્છાચારી મુસાવાદી પિસુણવાચો ફરુસવાચો સમ્ફપ્પલાપી અભિજ્ઝાલુ બ્યાપન્નચિત્તો મિચ્છાદિટ્ઠિકો દુસ્સીલો પાપધમ્મો મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અક્કોસકપરિભાસકો સમણબ્રાહ્મણાનં; ભરિયાપિસ્સ હોતિ પાણાતિપાતિની અદિન્નાદાયિની કામેસુમિચ્છાચારિની મુસાવાદિની પિસુણવાચા ફરુસવાચા સમ્ફપ્પલાપિની અભિજ્ઝાલુની બ્યાપન્નચિત્તા મિચ્છાદિટ્ઠિકા દુસ્સીલા પાપધમ્મા મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અક્કોસિકપરિભાસિકા સમણબ્રાહ્મણાનં. એવં ખો, ભિક્ખવે, છવો છવાય સદ્ધિં સંવસતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, છવો દેવિયા સદ્ધિં સંવસતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, સામિકો હોતિ પાણાતિપાતી…પે॰… મિચ્છાદિટ્ઠિકો દુસ્સીલો પાપધમ્મો મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અક્કોસકપરિભાસકો સમણબ્રાહ્મણાનં; ભરિયા ખ્વસ્સ હોતિ પાણાતિપાતા પટિવિરતા અદિન્નાદાના પટિવિરતા કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતા મુસાવાદા પટિવિરતા પિસુણાય વાચાય પટિવિરતા ફરુસાય વાચાય પટિવિરતા સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતા અનભિજ્ઝાલુની અબ્યાપન્નચિત્તા સમ્માદિટ્ઠિકા સીલવતી કલ્યાણધમ્મા વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અનક્કોસિકપરિભાસિકા સમણબ્રાહ્મણાનં. એવં ખો, ભિક્ખવે, છવો દેવિયા સદ્ધિં સંવસતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, દેવો છવાય સદ્ધિં સંવસતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, સામિકો હોતિ પાણાતિપાતા પટિવિરતો અદિન્નાદાના પટિવિરતો કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો મુસાવાદા પટિવિરતો પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો અનભિજ્ઝાલુ અબ્યાપન્નચિત્તો સમ્માદિટ્ઠિકો સીલવા કલ્યાણધમ્મો વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અનક્કોસકપરિભાસકો સમણબ્રાહ્મણાનં; ભરિયા ખ્વસ્સ હોતિ પાણાતિપાતિની…પે॰… મિચ્છાદિટ્ઠિકા દુસ્સીલા પાપધમ્મા મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અક્કોસિકપરિભાસિકા સમણબ્રાહ્મણાનં. એવં ખો, ભિક્ખવે, દેવો છવાય સદ્ધિં સંવસતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, દેવો દેવિયા સદ્ધિં સંવસતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, સામિકો હોતિ પાણાતિપાતા પટિવિરતો… પે॰… સમ્માદિટ્ઠિકો સીલવા કલ્યાણધમ્મો વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અનક્કોસકપરિભાસકો સમણબ્રાહ્મણાનં; ભરિયાપિસ્સ હોતિ પાણાતિપાતા પટિવિરતા…પે॰… સમ્માદિટ્ઠિકા સીલવતી કલ્યાણધમ્મા વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ અનક્કોસિકપરિભાસિકા સમણબ્રાહ્મણાનં. એવં ખો, ભિક્ખવે, દેવો દેવિયા સદ્ધિં સંવસતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો સંવાસા’’તિ.

‘‘ઉભો ચ હોન્તિ દુસ્સીલા, કદરિયા પરિભાસકા;
તે હોન્તિ જાનિપતયો, છવા સંવાસમાગતા.

‘‘સામિકો હોતિ દુસ્સીલો, કદરિયો પરિભાસકો;
ભરિયા સીલવતી હોતિ, વદઞ્ઞૂ વીતમચ્છરા;
સાપિ દેવી સંવસતિ, છવેન પતિના સહ.

‘‘સામિકો સીલવા હોતિ, વદઞ્ઞૂ વીતમચ્છરો;
ભરિયા હોતિ દુસ્સીલા, કદરિયા પરિભાસિકા;
સાપિ છવા સંવસતિ, દેવેન પતિના સહ.

‘‘ઉભો સદ્ધા વદઞ્ઞૂ ચ, સઞ્ઞતા ધમ્મજીવિનો;
તે હોન્તિ જાનિપતયો, અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયંવદા.

‘‘અત્થાસં પચુરા હોન્તિ, ફાસુકં ઉપજાયતિ;
અમિત્તા દુમ્મના હોન્તિ, ઉભિન્નં સમસીલિનં.

‘‘ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, સમસીલબ્બતા ઉભો;

નન્દિનો દેવલોકસ્મિં, મોદન્તિ કામકામિનો’’તિ. ચતુત્થં;

૫. પઠમસમજીવીસુત્તં

૫૫. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા ભગ્ગેસુ વિહરતિ સુસુમારગિરે [સુંસુમારગિરે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભેસકળાવને [ભેસકલાવને (સી॰ પી॰ ક॰)] મિગદાયે. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન નકુલપિતુનો ગહપતિસ્સ નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ ખો નકુલપિતા ચ ગહપતિ નકુલમાતા ચ ગહપતાની યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો નકુલપિતા ગહપતિ ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘યતો મે, ભન્તે, નકુલમાતા ગહપતાની દહરસ્સેવ દહરા આનીતા, નાભિજાનામિ નકુલમાતરં ગહપતાનિં મનસાપિ અતિચરિતા, કુતો પન કાયેન! ઇચ્છેય્યામ મયં, ભન્તે, દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સિતું અભિસમ્પરાયઞ્ચ અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સિતુ’’ન્તિ. નકુલમાતાપિ ખો ગહપતાની ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘યતોહં, ભન્તે, નકુલપિતુનો ગહપતિસ્સ દહરસ્સેવ દહરા આનીતા, નાભિજાનામિ નકુલપિતરં ગહપતિં મનસાપિ અતિચરિતા, કુતો પન કાયેન! ઇચ્છેય્યામ મયં, ભન્તે , દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સિતું અભિસમ્પરાયઞ્ચ અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સિતુ’’ન્તિ.

‘‘આકઙ્ખેય્યું ચે, ગહપતયો, ઉભો જાનિપતયો દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સિતું અભિસમ્પરાયઞ્ચ અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સિતું ઉભોવ [ઉભો ચ (સી॰ પી॰)] અસ્સુ સમસદ્ધા સમસીલા સમચાગા સમપઞ્ઞા, તે દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સન્તિ અભિસમ્પરાયઞ્ચ અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સન્તી’’તિ [પસ્સિસ્સન્તીતિ (ક॰)].

‘‘ઉભો સદ્ધા વદઞ્ઞૂ ચ, સઞ્ઞતા ધમ્મજીવિનો;
તે હોન્તિ જાનિપતયો, અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયંવદા.

‘‘અત્થાસં પચુરા હોન્તિ, ફાસુકં ઉપજાયતિ;
અમિત્તા દુમ્મના હોન્તિ, ઉભિન્નં સમસીલિનં.

‘‘ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, સમસીલબ્બતા ઉભો;
નન્દિનો દેવલોકસ્મિં, મોદન્તિ કામકામિનો’’તિ. પઞ્ચમં;

૬. દુતિયસમજીવીસુત્તં

૫૬. ‘‘આકઙ્ખેય્યું ચે, ભિક્ખવે, ઉભો જાનિપતયો દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સિતું અભિસમ્પરાયઞ્ચ અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સિતું ઉભોવ અસ્સુ સમસદ્ધા સમસીલા સમચાગા સમપઞ્ઞા, તે દિટ્ઠે ચેવ ધમ્મે અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સન્તિ અભિસમ્પરાયઞ્ચ અઞ્ઞમઞ્ઞં પસ્સન્તી’’તિ.

‘‘ઉભો સદ્ધા વદઞ્ઞૂ ચ, સઞ્ઞતા ધમ્મજીવિનો;
તે હોન્તિ જાનિપતયો, અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયંવદા.

‘‘અત્થાસં પચુરા હોન્તિ, ફાસુકં ઉપજાયતિ;
અમિત્તા દુમ્મના હોન્તિ, ઉભિન્નં સમસીલિનં.

‘‘ઇધ ધમ્મં ચરિત્વાન, સમસીલબ્બતા ઉભો;
નન્દિનો દેવલોકસ્મિં, મોદન્તિ કામકામિનો’’તિ. છટ્ઠં;

૭. સુપ્પવાસાસુત્તં

૫૭. એકં સમયં ભગવા કોલિયેસુ વિહરતિ પજ્જનિકં [સજ્જનેલં (સી॰ પી॰), પજ્જનેલં (સ્યા॰ કં॰)] નામ કોલિયાનં નિગમો. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન સુપ્પવાસાય કોલિયધીતુયા નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ ખો સુપ્પવાસા કોલિયધીતા ભગવન્તં પણીતેન ખાદનીયેન ભોજનીયેન સહત્થા સન્તપ્પેસિ સમ્પવારેસિ. અથ ખો સુપ્પવાસા કોલિયધીતા ભગવન્તં ભુત્તાવિં ઓનીતપત્તપાણિં એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો સુપ્પવાસં કોલિયધીતરં ભગવા એતદવોચ –

‘‘ભોજનં , સુપ્પવાસે, દેન્તી અરિયસાવિકા પટિગ્ગાહકાનં ચત્તારિ ઠાનાનિ દેતિ. કતમાનિ ચત્તારિ? આયું દેતિ, વણ્ણં દેતિ, સુખં દેતિ, બલં દેતિ. આયું ખો પન દત્વા આયુસ્સ ભાગિની હોતિ દિબ્બસ્સ વા માનુસસ્સ વા. વણ્ણં દત્વા વણ્ણસ્સ ભાગિની હોતિ દિબ્બસ્સ વા માનુસસ્સ વા. સુખં દત્વા સુખસ્સ ભાગિની હોતિ દિબ્બસ્સ વા માનુસસ્સ વા. બલં દત્વા બલસ્સ ભાગિની હોતિ દિબ્બસ્સ વા માનુસસ્સ વા. ભોજનં, સુપ્પવાસે, દેન્તી અરિયસાવિકા પટિગ્ગાહકાનં ઇમાનિ ચત્તારિ ઠાનાનિ દેતી’’તિ.

‘‘સુસઙ્ખતં ભોજનં યા દદાતિ,
સુચિં પણીતં [સુપણીતં (ક॰)] રસસા ઉપેતં;
સા દક્ખિણા ઉજ્જુગતેસુ દિન્ના,
ચરણૂપપન્નેસુ મહગ્ગતેસુ;
પુઞ્ઞેન પુઞ્ઞં સંસન્દમાના,
મહપ્ફલા લોકવિદૂન વણ્ણિતા.

‘‘એતાદિસં યઞ્ઞમનુસ્સરન્તા,
યે વેદજાતા વિચરન્તિ લોકે;
વિનેય્ય મચ્છેરમલં સમૂલં,
અનિન્દિતા સગ્ગમુપેન્તિ ઠાન’’ન્તિ. સત્તમં;

૮. સુદત્તસુત્તં

૫૮. અથ ખો અનાથપિણ્ડિકો ગહપતિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અનાથપિણ્ડિકં ગહપતિં ભગવા એતદવોચ –

‘‘ભોજનં , ગહપતિ, દદમાનો અરિયસાવકો પટિગ્ગાહકાનં ચત્તારિ ઠાનાનિ દેતિ. કતમાનિ ચત્તારિ? આયું દેતિ, વણ્ણં દેતિ, સુખં દેતિ, બલં દેતિ. આયું ખો પન દત્વા આયુસ્સ ભાગી હોતિ દિબ્બસ્સ વા માનુસસ્સ વા.

વણ્ણં દત્વા... સુખં દત્વા... બલં દત્વા બલસ્સ ભાગી હોતિ દિબ્બસ્સ વા માનુસસ્સ વા. ભોજનં, ગહપતિ, દદમાનો અરિયસાવકો પટિગ્ગાહકાનં ઇમાનિ ચત્તારિ ઠાનાનિ દેતી''તિ.

[મહાવ॰ ૨૮૨] ''યો સઞ્ઞતાનં પરદત્તભોજિનં,
કાલેન સક્કચ્ચ દદાતિ ભોજનં;
ચત્તારિ ઠાનાનિ અનુપ્પવેચ્છતિ,
આયુઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ સુખં બલઞ્ચ.

''સો આયુદાયી વણ્ણદાયી [સો આયુદાયી બલદાયી (સી॰ પી॰), આયુદાયી બલદાયી (સ્યા॰ કં॰)],
સુખં બલં દદો [સુખં વણ્ણં દદો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), સુખબલદદો (ક॰)] નરો;
દીઘાયુ યસવા હોતિ, યત્થ યત્થૂપપજ્જતી''તિ. અટ્ઠમં;

૯. ભોજનસુત્તં

૫૯. ''ભોજનં , ભિક્ખવે, દદમાનો દાયકો પટિગ્ગાહકાનં ચત્તારિ ઠાનાનિ દેતિ. કતમાનિ ચત્તારિ? આયું દેતિ, વણ્ણં દેતિ, સુખં દેતિ, બલં દેતિ. આયું ખો પન દત્વા આયુસ્સ ભાગી હોતિ દિબ્બસ્સ વા માનુસસ્સ વા. વણ્ણં દત્વા... સુખં દત્વા... બલં દત્વા બલસ્સ ભાગી હોતિ દિબ્બસ્સ વા માનુસસ્સ વા. ભોજનં, ભિક્ખવે, દદમાનો દાયકો પટિગ્ગાહકાનં ઇમાનિ ચત્તારિ ઠાનાનિ દેતી''તિ.

[મહાવ॰ ૨૮૨] ''યો સઞ્ઞતાનં પરદત્તભોજિનં,
કાલેન સક્કચ્ચ દદાતિ ભોજનં;
ચત્તારિ ઠાનાનિ અનુપ્પવેચ્છતિ,
આયુઞ્ચ વણ્ણઞ્ચ સુખં બલઞ્ચ.

''સો આયુદાયી વણ્ણદાયી, સુખં બલં દદો નરો;
દીઘાયુ યસવા હોતિ, યત્થ યત્થૂપપજ્જતી''તિ. નવમં;

૧૦. ગિહિસામીચિસુત્તં

૬૦. અથ ખો અનાથપિણ્ડિકો ગહપતિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અનાથપિણ્ડિકં ગહપતિં ભગવા એતદવોચ –

''ચતૂહિ ખો, ગહપતિ, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો અરિયસાવકો ગિહિસામીચિપટિપદં પટિપન્નો હોતિ યસોપટિલાભિનિં સગ્ગસંવત્તનિકં. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો ભિક્ખુસઙ્ઘં પચ્ચુપટ્ઠિતો હોતિ ચીવરેન, ભિક્ખુસઙ્ઘં પચ્ચુપટ્ઠિતો હોતિ પિણ્ડપાતેન, ભિક્ખુસઙ્ઘં પચ્ચુપટ્ઠિતો હોતિ સેનાસનેન , ભિક્ખુસઙ્ઘં પચ્ચુપટ્ઠિતો હોતિ ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેન. ઇમેહિ ખો, ગહપતિ, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો અરિયસાવકો ગિહિસામીચિપટિપદં પટિપન્નો હોતિ યસોપટિલાભિનિં સગ્ગસંવત્તનિક''ન્તિ.

''ગિહિસામીચિપટિપદં, પટિપજ્જન્તિ પણ્ડિતા;

સમ્મગ્ગતે સીલવન્તે, ચીવરેન ઉપટ્ઠિતા.

પિણ્ડપાતસયનેન, ગિલાનપ્પચ્ચયેન ચ;
તેસં દિવા ચ રત્તો ચ, સદા પુઞ્ઞં પવડ્ઢતિ;
સગ્ગઞ્ચ કમતિટ્ઠાનં [સગ્ગઞ્ચ સપ્પતિટ્ઠાનં (ક॰)], કમ્મં કત્વાન ભદ્દક’’ન્તિ. દસમં;

પુઞ્ઞાભિસન્દવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

દ્વે પુઞ્ઞાભિસન્દા દ્વે ચ, સંવાસા સમજીવિનો;
સુપ્પવાસા સુદત્તો ચ, ભોજનં ગિહિસામિચીતિ.

(૭) ૨. પત્તકમ્મવગ્ગો

૧. પત્તકમ્મસુત્તં

૬૧. અથ ખો અનાથપિણ્ડિકો ગહપતિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અનાથપિણ્ડિકં ગહપતિં ભગવા એતદવોચ –

‘‘ચત્તારોમે , ગહપતિ, ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા દુલ્લભા લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ભોગા મે ઉપ્પજ્જન્તુ સહધમ્મેનાતિ, અયં પઠમો ધમ્મો ઇટ્ઠો કન્તો મનાપો દુલ્લભો લોકસ્મિં.

‘‘ભોગે લદ્ધા સહધમ્મેન યસો મે આગચ્છતુ સહ ઞાતીહિ સહ ઉપજ્ઝાયેહીતિ, અયં દુતિયો ધમ્મો ઇટ્ઠો કન્તો મનાપો દુલ્લભો લોકસ્મિં.

‘‘ભોગે લદ્ધા સહધમ્મેન યસં લદ્ધા સહ ઞાતીહિ સહ ઉપજ્ઝાયેહિ ચિરં જીવામિ દીઘમાયું પાલેમીતિ, અયં તતિયો ધમ્મો ઇટ્ઠો કન્તો મનાપો દુલ્લભો લોકસ્મિં.

‘‘ભોગે લદ્ધા સહધમ્મેન યસં લદ્ધા સહ ઞાતીહિ સહ ઉપજ્ઝાયેહિ ચિરં જીવિત્વા દીઘમાયું પાલેત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જામીતિ, અયં ચતુત્થો ધમ્મો ઇટ્ઠો કન્તો મનાપો દુલ્લભો લોકસ્મિં. ઇમે ખો, ગહપતિ, ચત્તારો ધમ્મા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા દુલ્લભા લોકસ્મિં.

‘‘ઇમેસં ખો, ગહપતિ, ચતુન્નં ધમ્માનં ઇટ્ઠાનં કન્તાનં મનાપાનં દુલ્લભાનં લોકસ્મિં ચત્તારો ધમ્મા પટિલાભાય સંવત્તન્તિ. કતમે ચત્તારો? સદ્ધાસમ્પદા, સીલસમ્પદા, ચાગસમ્પદા, પઞ્ઞાસમ્પદા.

‘‘કતમા ચ, ગહપતિ, સદ્ધાસમ્પદા? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો સદ્ધો હોતિ, સદ્દહતિ તથાગતસ્સ બોધિં – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ, સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. અયં વુચ્ચતિ, ગહપતિ, સદ્ધાસમ્પદા.

‘‘કતમા ચ, ગહપતિ, સીલસમ્પદા? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ…પે॰… સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ગહપતિ, સીલસમ્પદા.

‘‘કતમા ચ, ગહપતિ, ચાગસમ્પદા? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસતિ મુત્તચાગો પયતપાણિ વોસ્સગ્ગરતો યાચયોગો દાનસંવિભાગરતો. અયં વુચ્ચતિ, ગહપતિ, ચાગસમ્પદા.

‘‘કતમા ચ, ગહપતિ, પઞ્ઞાસમ્પદા? અભિજ્ઝાવિસમલોભાભિભૂતેન , ગહપતિ, ચેતસા વિહરન્તો અકિચ્ચં કરોતિ, કિચ્ચં અપરાધેતિ. અકિચ્ચં કરોન્તો કિચ્ચં અપરાધેન્તો યસા ચ સુખા ચ ધંસતિ. બ્યાપાદાભિભૂતેન, ગહપતિ, ચેતસા વિહરન્તો અકિચ્ચં કરોતિ, કિચ્ચં અપરાધેતિ. અકિચ્ચં કરોન્તો કિચ્ચં અપરાધેન્તો યસા ચ સુખા ચ ધંસતિ. થિનમિદ્ધાભિભૂતેન, ગહપતિ, ચેતસા વિહરન્તો અકિચ્ચં કરોતિ કિચ્ચં અપરાધેતિ. અકિચ્ચં કરોન્તો કિચ્ચં અપરાધેન્તો યસા ચ સુખા ચ ધંસતિ. ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચાભિભૂતેન, ગહપતિ, ચેતસા વિહરન્તો

અકિચ્ચં કરોતિ, કિચ્ચં અપરાધેતિ. અકિચ્ચં કરોન્તો કિચ્ચં અપરાધેન્તો યસા ચ સુખા ચ ધંસતિ. વિચિકિચ્છાભિભૂતેન, ગહપતિ, ચેતસા વિહરન્તો અકિચ્ચં કરોતિ, કિચ્ચં અપરાધેતિ. અકિચ્ચં કરોન્તો કિચ્ચં અપરાધેન્તો યસા ચ સુખા ચ ધંસતિ.

''સ ખો સો, ગહપતિ, અરિયસાવકો અભિજ્ઝાવિસમલોભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસોતિ, ઇતિ વિદિત્વા અભિજ્ઝાવિસમલોભં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ. બ્યાપાદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસોતિ, ઇતિ વિદિત્વા બ્યાપાદં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ. થિનમિદ્ધં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસોતિ, ઇતિ વિદિત્વા થિનમિદ્ધં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ. ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસોતિ, ઇતિ વિદિત્વા ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ. વિચિકિચ્છા ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસોતિ, ઇતિ વિદિત્વા વિચિકિચ્છં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસં પજહતિ.

''યતો ચ ખો, ગહપતિ, અરિયસાવકસ્સ અભિજ્ઝાવિસમલોભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસોતિ, ઇતિ વિદિત્વા અભિજ્ઝાવિસમલોભો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ. બ્યાપાદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસોતિ, ઇતિ વિદિત્વા બ્યાપાદો ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ. થિનમિદ્ધં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસોતિ, ઇતિ વિદિત્વા થિનમિદ્ધં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ. ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસોતિ, ઇતિ વિદિત્વા ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ. વિચિકિચ્છા ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસોતિ, ઇતિ વિદિત્વા વિચિકિચ્છા ચિત્તસ્સ ઉપક્કિલેસો પહીનો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ગહપતિ, અરિયસાવકો મહાપઞ્ઞો પુથુપઞ્ઞો આપાતદસો [આપાથદસો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પઞ્ઞાસમ્પન્નો [હાસપઞ્ઞો (ક॰)]. અયં વુચ્ચતિ, ગહપતિ , પઞ્ઞાસમ્પદા. ઇમેસં ખો, ગહપતિ, ચતુન્નં ધમ્માનં ઇટ્ઠાનં કન્તાનં મનાપાનં દુલ્લભાનં લોકસ્મિં ઇમે ચત્તારો ધમ્મા પટિલાભાય સંવત્તન્તિ.

''સ ખો સો, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઉટ્ઠાનવીરિયાધિગતેહિ ભોગેહિ બાહાબલપરિચિતેહિ સેદાવક્ખિત્તેહિ ધમ્મિકેહિ ધમ્મલદ્ધેહિ ચત્તારિ પત્તકમ્માનિ કત્તા હોતિ. કતમાનિ ચત્તારિ? ઇધ ગહપતિ, અરિયસાવકો ઉટ્ઠાનવીરિયાધિગતેહિ ભોગેહિ બાહાબલપરિચિતેહિ સેદાવક્ખિત્તેહિ ધમ્મિકેહિ ધમ્મલદ્ધેહિ અત્તાનં સુખેતિ પીણેતિ સમ્મા સુખં પરિહરતિ. માતાપિતરો સુખેતિ પીણેતિ સમ્મા સુખં પરિહરતિ. પુત્તદારદાસકમ્મકરપોરિસે સુખેતિ પીણેતિ સમ્મા સુખં પરિહરતિ. મિત્તામચ્ચે સુખેતિ પીણેતિ સમ્મા સુખં પરિહરતિ. ઇદમસ્સ પઠમં ઠાનગતં હોતિ પત્તગતં આયતનસો પરિભુત્તં.

''પુન ચપરં, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઉટ્ઠાનવીરિયાધિગતેહિ ભોગેહિ બાહાબલપરિચિતેહિ સેદાવક્ખિત્તેહિ ધમ્મિકેહિ ધમ્મલદ્ધેહિ યા તા હોન્તિ આપદા અગ્ગિતો વા ઉદકતો વા રાજતો વા ચોરતો વા અપ્પિયતો વા દાયાદતો [અ॰ નિ॰ ૫.૪૧], તથારૂપાસુ આપદાસુ પરિયોધાય સંવત્તતિ. સોત્થિં અત્તાનં કરોતિ. ઇદમસ્સ દુતિયં ઠાનગતં હોતિ પત્તગતં આયતનસો પરિભુત્તં.

''પુન ચપરં, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઉટ્ઠાનવીરિયાધિગતેહિ ભોગેહિ બાહાબલપરિચિતેહિ સેદાવક્ખિત્તેહિ ધમ્મિકેહિ ધમ્મલદ્ધેહિ પઞ્ચબલિં કત્તા હોતિ – ઞાતિબલિં, અતિથિબલિં, પુબ્બપેતબલિં, રાજબલિં, દેવતાબલિં. ઇદમસ્સ તતિયં ઠાનગતં હોતિ પત્તગતં આયતનસો પરિભુત્તં.

''પુન ચપરં, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઉટ્ઠાનવીરિયાધિગતેહિ ભોગેહિ બાહાબલપરિચિતેહિ સેદાવક્ખિત્તેહિ ધમ્મિકેહિ ધમ્મલદ્ધેહિ યે તે સમણબ્રાહ્મણા મદપ્પમાદા પટિવિરતા ખન્તિસોરચ્ચે નિવિટ્ઠા એકમત્તાનં દમેન્તિ,

એકમત્તાનં સમેન્તિ, એકમત્તાનં પરિનિબ્બાપેન્તિ, તથારૂપેસુ સમણબ્રાહ્મણેસુ ઉદ્ધગ્ગિકં દક્ખિણં પતિટ્ઠાપેતિ સોવગ્ગિકં સુખવિપાકં સગ્ગસંવત્તનિકં . ઇદમસ્સ ચતુત્થં ઠાનગતં હોતિ પત્તગતં આયતનસો પરિભુત્તં.

''સ ખો સો, ગહપતિ, અરિયસાવકો ઉટ્ઠાનવીરિયાધિગતેહિ ભોગેહિ બાહાબલપરિચિતેહિ સેદાવક્ખિત્તેહિ ધમ્મિકેહિ ધમ્મલદ્ધેહિ ઇમાનિ ચત્તારિ પત્તકમ્માનિ કત્તા હોતિ. યસ્સ કસ્સચિ, ગહપતિ, અઞ્ઞત્ર ઇમેહિ ચતૂહિ પત્તકમ્મેહિ ભોગા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, ઇમે વુચ્ચન્તિ, ગહપતિ, ભોગા અટ્ઠાનગતા અપત્તગતા અનાયતનસો પરિભુત્તા. યસ્સ કસ્સચિ, ગહપતિ, ઇમેહિ ચતૂહિ પત્તકમ્મેહિ ભોગા પરિક્ખયં ગચ્છન્તિ, ઇમે વુચ્ચન્તિ, ગહપતિ, ભોગા ઠાનગતા પત્તગતા આયતનસો પરિભુત્તા''તિ.

''ભુત્તા ભોગા ભતા ભચ્ચા [ગતા ભૂતા (ક॰) ભટા ભચ્ચા (સ્યા॰ કં॰)], વિતિણ્ણા આપદાસુ મે;
ઉદ્ધગ્ગા દક્ખિણા દિન્ના, અથો પઞ્ચબલી કતા;
ઉપટ્ઠિતા સીલવન્તો, સઞ્ઞતા બ્રહ્મચારયો.

''યદત્થં ભોગં ઇચ્છેય્ય, પણ્ડિતો ઘરમાવસં;
સો મે અત્થો અનુપ્પત્તો, કતં અનનુતાપિયં.

''એતં [એવં (ક॰)] અનુસ્સરં મચ્ચો, અરિયધમ્મે ઠિતો નરો;
ઇધેવ નં પસંસન્તિ, પેચ્ચ સગ્ગે પમોદતી''તિ. પઠમં;

૨. આનણ્યસુત્તં

૬૨. અથ ખો અનાથપિણ્ડિકો ગહપતિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો અનાથપિણ્ડિકં ગહપતિં ભગવા એતદવોચ –

''ચત્તારિમાનિ, ગહપતિ, સુખાનિ અધિગમનીયાનિ ગિહિના કામભોગિના કાલેન કાલં સમયેન સમયં ઉપાદાય. કતમાનિ ચત્તારિ? અત્થિસુખં, ભોગસુખં, આનણ્યસુખં [અણણસુખં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], અનવજ્જસુખં.

''કતમઞ્ચ, ગહપતિ, અત્થિસુખં? ઇધ, ગહપતિ, કુલપુત્તસ્સ ભોગા હોન્તિ ઉટ્ઠાનવીરિયાધિગતા બાહાબલપરિચિતા સેદાવક્ખિત્તા ધમ્મિકા ધમ્મલદ્ધા . સો 'ભોગા મે અત્થિ ઉટ્ઠાનવીરિયાધિગતા બાહાબલપરિચિતા સેદાવક્ખિત્તા ધમ્મિકા ધમ્મલદ્ધા'તિ અધિગચ્છતિ સુખં, અધિગચ્છતિ સોમનસ્સં. ઇદં વુચ્ચતિ, ગહપતિ, અત્થિસુખં.

''કતમઞ્ચ, ગહપતિ, ભોગસુખં? ઇધ, ગહપતિ, કુલપુત્તો ઉટ્ઠાનવીરિયાધિગતેહિ ભોગેહિ બાહાબલપરિચિતેહિ સેદાવક્ખિત્તેહિ ધમ્મિકેહિ ધમ્મલદ્ધેહિ પરિભુઞ્જતિ પુઞ્ઞાનિ ચ કરોતિ. સો 'ઉટ્ઠાનવીરિયાધિગતેહિ ભોગેહિ બાહાબલપરિચિતેહિ સેદાવક્ખિત્તેહિ ધમ્મિકેહિ ધમ્મલદ્ધેહિ પરિભુઞ્જામિ પુઞ્ઞાનિ ચ કરોમી'તિ અધિગચ્છતિ સુખં, અધિગચ્છતિ સોમનસ્સં. ઇદં વુચ્ચતિ, ગહપતિ, ભોગસુખં .

''કતમઞ્ચ, ગહપતિ, આનણ્યસુખં? ઇધ, ગહપતિ, કુલપુત્તો ન કસ્સચિ કિઞ્ચિ ધારેતિ અપ્પં વા બહું વા. સો 'ન કસ્સચિ કિઞ્ચિ ધારેમિ [કિઞ્ચિ વા દેતિ (ક॰)] અપ્પં વા બહું વા'તિ અધિગચ્છતિ સુખં, અધિગચ્છતિ સોમનસ્સં. ઇદં વુચ્ચતિ, ગહપતિ, આનણ્યસુખં.

''કતમઞ્ચ, ગહપતિ, અનવજ્જસુખં? ઇધ, ગહપતિ, અરિયસાવકો અનવજ્જેન કાયકમ્મેન સમન્નાગતો હોતિ, અનવજ્જેન વચીકમ્મેન સમન્નાગતો હોતિ, અનવજ્જેન મનોકમ્મેન સમન્નાગતો હોતિ. સો 'અનવજ્જેનમ્હિ કાયકમ્મેન સમન્નાગતો, અનવજ્જેન વચીકમ્મેન સમન્નાગતો, અનવજ્જેન મનોકમ્મેન સમન્નાગતો'તિ અધિગચ્છતિ સુખં, અધિગચ્છતિ સોમનસ્સં. ઇદં વુચ્ચતિ, ગહપતિ, અનવજ્જસુખં. ઇમાનિ ખો, ગહપતિ, ચત્તારિ સુખાનિ અધિગમનીયાનિ ગિહિના કામભોગિના કાલેન કાલં સમયેન સમયં ઉપાદાયા''તિ.

''આનણ્યસુખં ઞત્વાન, અથો અત્થિસુખં પરં;
ભુઞ્જં ભોગસુખં મચ્ચો, તતો પઞ્ઞા વિપસ્સતિ.

''વિપસ્સમાનો જાનાતિ, ઉભો ભોગે સુમેધસો;
અનવજ્જસુખસ્સેતં, કલં નાગ્ઘતિ સોળસિ''ન્તિ. દુતિયં;

૩. બ્રહ્મસુત્તં

૬૩. ''સબ્રહ્મકાનિ, ભિક્ખવે [ઇતિવુ॰ ૧૦૬], તાનિ કુલાનિ યેસં પુત્તાનં માતાપિતરો અજ્ઝાગારે પૂજિતા હોન્તિ. સપુબ્બાચરિયકાનિ, ભિક્ખવે, તાનિ કુલાનિ , યેસં પુત્તાનં માતાપિતરો અજ્ઝાગારે પૂજિતા હોન્તિ. સપુબ્બદેવતાનિ [સપુબ્બદેવાનિ (સ્યા॰ કં॰)], ભિક્ખવે, તાનિ કુલાનિ યેસં પુત્તાનં માતાપિતરો અજ્ઝાગારે પૂજિતા હોન્તિ. સાહુનેય્યકાનિ, ભિક્ખવે, તાનિ કુલાનિ યેસં પુત્તાનં માતાપિતરો અજ્ઝાગારે પૂજિતા હોન્તિ.

''બ્રહ્માતિ, ભિક્ખવે, માતાપિતૂનં [માતાપિતુન્નં (સી॰ પી॰)] એતં અધિવચનં. પુબ્બાચરિયાતિ, ભિક્ખવે, માતાપિતૂનં એતં અધિવચનં. પુબ્બદેવતાતિ [પુબ્બદેવાતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)], ભિક્ખવે, માતાપિતૂનં એતં અધિવચનં. આહુનેય્યાતિ, ભિક્ખવે, માતાપિતૂનં એતં અધિવચનં. તં કિસ્સ હેતુ? બહુકારા, ભિક્ખવે, માતાપિતરો, પુત્તાનં આપાદકા પોસકા ઇમસ્સ લોકસ્સ દસ્સેતારો''તિ.

''બ્રહ્માતિ માતાપિતરો, પુબ્બાચરિયાતિ વુચ્ચરે;
આહુનેય્યા ચ પુત્તાનં, પજાય અનુકમ્પકા.

''તસ્મા હિ ને નમસ્સેય્ય, સક્કરેય્ય ચ પણ્ડિતો;
અન્નેન અથ પાનેન, વત્થેન સયનેન ચ;
ઉચ્છાદનેન ન્હાપનેન, પાદાનં ધોવનેન ચ.

''તાય નં પારિચરિયાય, માતાપિતૂસુ પણ્ડિતા;
ઇધેવ નં પસંસન્તિ, પેચ્ચ સગ્ગે પમોદતી''તિ. તતિયં;

૪. નિરયસુત્તં

૬૪. ‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ ચતૂહિ? પાણાતિપાતી હોતિ, અદિન્નાદાયી હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, મુસાવાદી હોતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે’’તિ.

‘‘પાણાતિપાતો અદિન્નાદાનં, મુસાવાદો ચ વુચ્ચતિ;
પરદારગમનઞ્ચાપિ, નપ્પસંસન્તિ પણ્ડિતા’’તિ. ચતુત્થં;

૫. રૂપસુત્તં

૬૫. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? રૂપપ્પમાણો રૂપપ્પસન્નો, ઘોસપ્પમાણો ઘોસપ્પસન્નો , લૂખપ્પમાણો લૂખપ્પસન્નો, ધમ્મપ્પમાણો ધમ્મપ્પસન્નો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ.

‘‘યે ચ રૂપે પમાણિંસુ [યે ચ રૂપેન પામિંસુ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], યે ચ ઘોસેન અન્વગૂ;
છન્દરાગવસૂપેતા, નાભિજાનન્તિ તે જના [ન તે જાનન્તિ તં જના (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)].

‘‘અજ્ઝત્તઞ્ચ ન જાનાતિ, બહિદ્ધા ચ ન પસ્સતિ;
સમન્તાવરણો બાલો, સ વે ઘોસેન વુય્હતિ.

‘‘અજ્ઝત્તઞ્ચ ન જાનાતિ, બહિદ્ધા ચ વિપસ્સતિ;
બહિદ્ધા ફલદસ્સાવી, સોપિ ઘોસેન વુય્હતિ.

‘‘અજ્ઝત્તઞ્ચ પજાનાતિ, બહિદ્ધા ચ વિપસ્સતિ;
વિનીવરણદસ્સાવી, ન સો ઘોસેન વુય્હતી’’તિ. પઞ્ચમં;

૬. સરાગસુત્તં

૬૬. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? સરાગો, સદોસો, સમોહો, સમાનો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ.

‘‘સારત્તા રજનીયેસુ, પિયરૂપાભિનન્દિનો;
મોહેન આવુતા [અધમા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સત્તા, બદ્ધા [બન્ધા (ક॰)] વડ્ઢેન્તિ બન્ધનં.

‘‘રાગજં દોસજઞ્ચાપિ, મોહજં ચાપવિદ્દસૂ;
કરોન્તાકુસલં કમ્મં [ધમ્મં (ક॰)], સવિઘાતં દુખુદ્રયં.

‘‘અવિજ્જાનિવુતા પોસા, અન્ધભૂતા અચક્ખુકા;
યથા ધમ્મા તથા સન્તા, ન તસ્સેવન્તિ [નસ્સેવન્તિ (સી॰)] મઞ્ઞરે’’તિ. છટ્ઠં;

૭. અહિરાજસુત્તં

૬૭. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન સાવત્થિયં અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ અહિના દટ્ઠો કાલઙ્કતો હોતિ. અથ ખો સમ્બહુલા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''ઇધ , ભન્તે, સાવત્થિયં અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ અહિના દટ્ઠો કાલઙ્કતો''તિ.

''ન હિ નૂન [ન હ નૂન (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચત્તારિ અહિરાજકુલાનિ મેત્તેન ચિત્તેન ફરિ. સચે હિ સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચત્તારિ અહિરાજકુલાનિ મેત્તેન ચિત્તેન ફરેય્ય, ન હિ સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અહિના દટ્ઠો કાલઙ્કરેય્ય.

''કતમાનિ ચત્તારિ? વિરૂપક્ખં અહિરાજકુલં, એરાપથં અહિરાજકુલં, છબ્યાપુત્તં અહિરાજકુલં, કણ્હાગોતમકં અહિરાજકુલં. ન હિ નૂન સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇમાનિ ચત્તારિ અહિરાજકુલાનિ મેત્તેન ચિત્તેન ફરિ. સચે હિ સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઇમાનિ ચત્તારિ અહિરાજકુલાનિ મેત્તેન ચિત્તેન ફરેય્ય, ન હિ સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અહિના દટ્ઠો કાલઙ્કરેય્ય.

''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ઇમાનિ ચત્તારિ અહિરાજકુલાનિ મેત્તેન ચિત્તેન ફરિતું અત્તગુત્તિયા અત્તરક્ખાય અત્તપરિત્તાયા''તિ.

[ચૂળવ॰ ૨૫૧; જા॰ ૧.૨.૧૦૫ પસ્સિતબ્બં] ''વિરૂપક્ખેહિ મે મેત્તં, મેત્તં એરાપથેહિ મે;
છબ્યાપુત્તેહિ મે મેત્તં, મેત્તં કણ્હાગોતમકેહિ ચ.

''અપાદકેહિ મે મેત્તં, મેત્તં દ્વિપાદકેહિ [દિપાદકેહિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મે;
ચતુપ્પદેહિ મે મેત્તં, મેત્તં બહુપ્પદેહિ મે.

''મા મં અપાદકો હિંસિ, મા મં હિંસિ દ્વિપાદકો [દિપાદકો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)];
મા મં ચતુપ્પદો હિંસિ, મા મં હિંસિ બહુપ્પદો.

''સબ્બે સત્તા સબ્બે પાણા, સબ્બે ભૂતા ચ કેવલા;
સબ્બે ભદ્રાનિ પસ્સન્તુ, મા કઞ્ચિ [કિઞ્ચિ (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] પાપમાગમા.

''અપ્પમાણો બુદ્ધો, અપ્પમાણો ધમ્મો;
અપ્પમાણો સઙ્ઘો, પમાણવન્તાનિ સરીસપાનિ [સિરિંસપાનિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)].

''અહિવિચ્છિકા સતપદી, ઉણ્ણનાભી સરબૂ મૂસિકા;
કતા મે રક્ખા કતા મે પરિત્તા [કતં મે પરિત્તં (?)], પટિક્કમન્તુ ભૂતાનિ;
સોહં નમો ભગવતો, નમો સત્તન્નં સમ્માસમ્બુદ્ધાન''ન્તિ. સત્તમં;

૮. દેવદત્તસુત્તં

૬૮. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે અચિરપક્કન્તે દેવદત્તે. તત્ર ખો ભગવા દેવદત્તં આરબ્ભ ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘અત્તવધાય, ભિક્ખવે [ચૂળવ॰ ૨૫૨; સં॰ નિ॰ ૨.૧૮૪], દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ. પરાભવાય, ભિક્ખવે, દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, કદલી અત્તવધાય ફલં દેતિ, પરાભવાય ફલં દેતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, અત્તવધાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ, પરાભવાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, વેળુ અત્તવધાય ફલં દેતિ, પરાભવાય ફલં દેતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, અત્તવધાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ, પરાભવાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, નળો અત્તવધાય ફલં દેતિ, પરાભવાય ફલં દેતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, અત્તવધાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ, પરાભવાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, અસ્સતરી અત્તવધાય ગબ્ભં ગણ્હાતિ, પરાભવાય ગબ્ભં ગણ્હાતિ; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, અત્તવધાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદિ, પરાભવાય દેવદત્તસ્સ લાભસક્કારસિલોકો ઉદપાદી’’તિ.

> ‘‘ફલં વે કદલિં હન્તિ, ફલં વેળું ફલં નળં;
> સક્કારો કાપુરિસં હન્તિ, ગબ્ભો અસ્સતરિં યથા’’તિ [ચૂળવ॰ ૩૩૫; સં॰ નિ॰ ૧.૧૮૩; ૨.૧૮૪; નેત્તિ॰ ૯૦]. અટ્ઠમં;

૯. પધાનસુત્તં

૬૯. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, પધાનાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? સંવરપ્પધાનં, પહાનપ્પધાનં, ભાવનાપ્પધાનં, અનુરક્ખણાપ્પધાનં. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, સંવરપ્પધાનં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સંવરપ્પધાનં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, પહાનપ્પધાનં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પહાનપ્પધાનં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભાવનાપ્પધાનં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભાવનાપ્પધાનં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અનુરક્ખણાપ્પધાનં? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અનુરક્ખણાપ્પધાનં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ પધાનાની’’તિ.

> ‘‘સંવરો ચ પહાનઞ્ચ, ભાવના અનુરક્ખણા;

એતે પધાના ચત્તારો, દેસિતાદિચ્ચબન્ધુના;
યો હિ [યેહિ (?)] ભિક્ખુ ઇધાતાપી, ખયં દુક્ખસ્સ પાપુણે’’તિ. નવમં;

૧૦. અધમ્મિકસુત્તં

૭૦. ‘‘યસ્મિં , ભિક્ખવે, સમયે રાજાનો અધમ્મિકા હોન્તિ, રાજાયુત્તાપિ તસ્મિં સમયે અધમ્મિકા હોન્તિ. રાજાયુત્તેસુ અધમ્મિકેસુ બ્રાહ્મણગહપતિકાપિ તસ્મિં સમયે અધમ્મિકા હોન્તિ. બ્રાહ્મણગહપતિકેસુ અધમ્મિકેસુ નેગમજાનપદાપિ તસ્મિં સમયે અધમ્મિકા હોન્તિ. નેગમજાનપદેસુ અધમ્મિકેસુ વિસમં ચન્દિમસૂરિયા પરિવત્તન્તિ . વિસમં ચન્દિમસૂરિયેસુ પરિવત્તન્તેસુ વિસમં નક્ખત્તાનિ તારકરૂપાનિ પરિવત્તન્તિ. વિસમં નક્ખત્તેસુ તારકરૂપેસુ પરિવત્તન્તેસુ વિસમં રત્તિન્દિવા [રત્તિદિવા (ક॰)] પરિવત્તન્તિ. વિસમં રત્તિન્દિવેસુ પરિવત્તન્તેસુ વિસમં માસદ્ધમાસા પરિવત્તન્તિ. વિસમં માસદ્ધમાસેસુ પરિવત્તન્તેસુ વિસમં ઉતુસંવચ્છરા પરિવત્તન્તિ. વિસમં ઉતુસંવચ્છરેસુ પરિવત્તન્તેસુ વિસમં વાતા વાયન્તિ વિસમા અપઞ્જસા . વિસમં વાતેસુ વાયન્તેસુ વિસમેસુ અપઞ્જસેસુ દેવતા પરિકુપિતા ભવન્તિ. દેવતાસુ પરિકુપિતાસુ દેવો ન સમ્મા ધારં અનુપ્પવેચ્છતિ. દેવે ન સમ્મા ધારં અનુપ્પવેચ્છન્તે વિસમપાકાનિ [વિસમપાકીનિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰), વિસમં પાકાનિ (ક॰)] સસ્સાનિ ભવન્તિ. વિસમપાકાનિ, ભિક્ખવે, સસ્સાનિ મનુસ્સા પરિભુઞ્જન્તા અપ્પાયુકા હોન્તિ દુબ્બણ્ણા ચ બવ્હાબાધા [બહ્વાબાધા (ક॰)] ચ.

‘‘યસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે રાજાનો ધમ્મિકા હોન્તિ, રાજાયુત્તાપિ તસ્મિં સમયે ધમ્મિકા હોન્તિ. રાજાયુત્તેસુ ધમ્મિકેસુ બ્રાહ્મણગહપતિકાપિ તસ્મિં સમયે ધમ્મિકા હોન્તિ. બ્રાહ્મણગહપતિકેસુ ધમ્મિકેસુ નેગમજાનપદાપિ તસ્મિં સમયે ધમ્મિકા હોન્તિ. નેગમજાનપદેસુ ધમ્મિકેસુ સમં ચન્દિમસૂરિયા પરિવત્તન્તિ. સમં ચન્દિમસૂરિયેસુ પરિવત્તન્તેસુ સમં નક્ખત્તાનિ તારકરૂપાનિ પરિવત્તન્તિ. સમં નક્ખત્તેસુ તારકરૂપેસુ પરિવત્તન્તેસુ સમં રત્તિન્દિવા પરિવત્તન્તિ. સમં રત્તિન્દિવેસુ પરિવત્તન્તેસુ સમં માસદ્ધમાસા પરિવત્તન્તિ. સમં માસદ્ધમાસેસુ પરિવત્તન્તેસુ સમં ઉતુસંવચ્છરા પરિવત્તન્તિ. સમં ઉતુસંવચ્છરેસુ પરિવત્તન્તેસુ સમં વાતા વાયન્તિ સમા પઞ્જસા. સમં વાતેસુ વાયન્તેસુ સમેસુ પઞ્જસેસુ દેવતા અપરિકુપિતા ભવન્તિ. દેવતાસુ અપરિકુપિતાસુ દેવો સમ્મા ધારં અનુપ્પવેચ્છતિ. દેવે સમ્મા ધારં અનુપ્પવેચ્છન્તે સમપાકાનિ સસ્સાનિ ભવન્તિ. સમપાકાનિ, ભિક્ખવે, સસ્સાનિ મનુસ્સા પરિભુઞ્જન્તા દીઘાયુકા ચ હોન્તિ વણ્ણવન્તો ચ બલવન્તો ચ અપ્પાબાધા ચા’’તિ.

‘‘ગુન્નં ચે તરમાનાનં, જિમ્હં ગચ્છતિ પુઙ્ગવો;
સબ્બા તા જિમ્હં ગચ્છન્તિ, નેત્તે જિમ્હં ગતે સતિ.

‘‘એવમેવં મનુસ્સેસુ, યો હોતિ સેટ્ઠસમ્મતો;
સો ચે અધમ્મં ચરતિ, પગેવ ઇતરા પજા;
સબ્બં રટ્ઠં દુક્ખં સેતિ, રાજા ચે હોતિ અધમ્મિકો.

‘‘ગુન્નં ચે તરમાનાનં, ઉજું ગચ્છતિ પુઙ્ગવો;
સબ્બા તા ઉજું ગચ્છન્તિ, નેત્તે ઉજું ગતે સતિ.

‘‘એવમેવં મનુસ્સેસુ, યો હોતિ સેટ્ઠસમ્મતો;

સો સચે [સો ચેવ (સી॰ પી॰), સો ચે (સ્યા॰)] ધમ્મં ચરતિ, પગેવ ઇતરા પજા;
સબ્બં રટ્ઠં સુખં સેતિ, રાજા ચે હોતિ ધમ્મિકો''તિ. દસમં;

પત્તકમ્મવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

પત્તકમ્મં આનણ્યકો [અનણકો (સી॰ પી॰), અનણ્યકો (ક॰)], સબ્રહ્મનિરયા રૂપેન પઞ્ચમં;
સરાગઅહિરાજા દેવદત્તો, પધાનં અધમ્મિકેન ચાતિ.

(૮) ૩. અપણ્ણકવગ્ગો

૧. પધાનસુત્તં

૭૧. ‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અપણ્ણકપ્પટિપદં પટિપન્નો હોતિ, યોનિ ચસ્સ આરદ્ધા હોતિ આસવાનં ખયાય. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ, બહુસ્સુતો હોતિ, આરદ્ધવીરિયો હોતિ, પઞ્ઞવા હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અપણ્ણકપ્પટિપદં પટિપન્નો હોતિ, યોનિ ચસ્સ આરદ્ધા હોતિ આસવાનં ખયાયા’’તિ. પઠમં.

૨. સમ્માદિટ્ઠિસુત્તં

૭૨. ‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અપણ્ણકપ્પટિપદં પટિપન્નો હોતિ, યોનિ ચસ્સ આરદ્ધા હોતિ આસવાનં ખયાય. કતમેહિ ચતૂહિ? નેક્ખમ્મવિતક્કેન, અબ્યાપાદવિતક્કેન, અવિહિંસાવિતક્કેન, સમ્માદિટ્ઠિયા – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અપણ્ણકપ્પટિપદં પટિપન્નો હોતિ, યોનિ ચસ્સ આરદ્ધા હોતિ આસવાનં ખયાયા’’તિ. દુતિયં.

૩. સપ્પુરિસસુત્તં

૭૩. ‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો અસપ્પુરિસો વેદિતબ્બો. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો યો હોતિ પરસ્સ અવણ્ણો તં અપુટ્ઠોપિ પાતુ કરોતિ, કો પન વાદો પુટ્ઠસ્સ! પુટ્ઠો ખો પન પઞ્હાભિનીતો અહાપેત્વા અલમ્બિત્વા પરિપૂરં વિત્થારેન પરસ્સ અવણ્ણં ભાસિતા હોતિ. વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો અયં ભવન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો યો હોતિ પરસ્સ વણ્ણો તં પુટ્ઠોપિ ન પાતુ કરોતિ, કો પન વાદો અપુટ્ઠસ્સ! પુટ્ઠો ખો પન પઞ્હાભિનીતો હાપેત્વા લમ્બિત્વા અપરિપૂરં અવિત્થારેન પરસ્સ વણ્ણં ભાસિતા હોતિ. વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો અયં ભવન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો યો હોતિ અત્તનો અવણ્ણો તં પુટ્ઠોપિ ન પાતુ કરોતિ, કો પન વાદો અપુટ્ઠસ્સ! પુટ્ઠો ખો પન પઞ્હાભિનીતો હાપેત્વા લમ્બિત્વા અપરિપૂરં અવિત્થારેન અત્તનો અવણ્ણં ભાસિતા હોતિ. વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો અયં ભવન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો યો હોતિ અત્તનો વણ્ણો તં અપુટ્ઠોપિ પાતુ કરોતિ, કો પન વાદો પુટ્ઠસ્સ! પુટ્ઠો ખો પન પઞ્હાભિનીતો અહાપેત્વા અલમ્બિત્વા પરિપૂરં વિત્થારેન અત્તનો વણ્ણં ભાસિતા હોતિ. વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો અયં ભવન્તિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો અસપ્પુરિસો વેદિતબ્બો.

‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સપ્પુરિસો વેદિતબ્બો. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો યો હોતિ પરસ્સ અવણ્ણો તં પુટ્ઠોપિ ન પાતુ કરોતિ, કો પન વાદો અપુટ્ઠસ્સ! પુટ્ઠો ખો પન પઞ્હાભિનીતો હાપેત્વા

લમ્બિત્વા અપરિપૂરં અવિત્થારેન પરસ્સ અવણ્ણં ભાસિતા હોતિ. વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો અયં ભવન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો યો હોતિ પરસ્સ વણ્ણો તં અપુટ્ઠોપિ પાતુ કરોતિ, કો પન વાદો પુટ્ઠસ્સ! પુટ્ઠો ખો પન પઞ્હાભિનીતો અહાપેત્વા અલમ્બિત્વા પરિપૂરં વિત્થારેન પરસ્સ વણ્ણં ભાસિતા હોતિ. વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો અયં ભવન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો યો હોતિ અત્તનો અવણ્ણો તં અપુટ્ઠોપિ પાતુ કરોતિ, કો પન વાદો પુટ્ઠસ્સ! પુટ્ઠો ખો પન પઞ્હાભિનીતો અહાપેત્વા અલમ્બિત્વા પરિપૂરં વિત્થારેન અત્તનો અવણ્ણં ભાસિતા હોતિ. વેદિતબ્બમેતં, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો અયં ભવન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો યો હોતિ અત્તનો વણ્ણો તં પુટ્ઠોપિ ન પાતુ કરોતિ, કો પન વાદો અપુટ્ઠસ્સ! પુટ્ઠો ખો પન પઞ્હાભિનીતો હાપેત્વા લમ્બિત્વા અપરિપૂરં અવિત્થારેન અત્તનો વણ્ણં ભાસિતા હોતિ. વેદિતબ્બમેતં , ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો અયં ભવન્તિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સપ્પુરિસો વેદિતબ્બો.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, વધુકા યઞ્ઞદેવ રત્તિં વા દિવં વા આનીતા હોતિ, તાવદેવસ્સા તિબ્બં હિરોત્તપ્પં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સસ્સુયાપિ સસુરેપિ સામિકેપિ અન્તમસો દાસકમ્મકરપોરિસેસુ. સા અપરેન સમયેન સંવાસમન્વાય વિસ્સાસમન્વાય સસ્સુમ્પિ સસુરમ્પિ સામિકમ્પિ એવમાહ – ‘અપેથ, કિં પન તુમ્હે જાનાથા’તિ! એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભિક્ખુ યઞ્ઞદેવ રત્તિં વા દિવં વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ, તાવદેવસ્સ તિબ્બં હિરોત્તપ્પં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ ભિક્ખૂસુ ભિક્ખુનીસુ ઉપાસકેસુ ઉપાસિકાસુ અન્તમસો આરામિકસમણુદ્દેસેસુ. સો અપરેન સમયેન સંવાસમન્વાય વિસ્સાસમન્વાય આચરિયમ્પિ ઉપજ્ઝાયમ્પિ એવમાહ – ‘અપેથ, કિં પન તુમ્હે જાનાથા’તિ! તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘અધુનાગતવધુકાસમેન ચેતસા વિહરિસ્સામા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. તતિયં.

૪. પઠમઅઙ્ગસુત્તં

૭૪. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? સીલઙ્ગં, સમાધિઙ્ગં [સમાધઙ્ગં (સી॰ સ્યા॰ કં)], પઞ્ઞઙ્ગં, વિમુત્તઙ્ગં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ અઙ્ગાની’’તિ. ચતુત્થં.

૫. દુતિયઅઙ્ગસુત્તં

૭૫. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? રૂપઙ્ગં, વેદનાઙ્ગં, સઞ્ઞઙ્ગં, ભવઙ્ગં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ અઙ્ગાની’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. કુસિનારસુત્તં

૭૬. એકં સમયં ભગવા કુસિનારાયં વિહરતિ ઉપવત્તને મલ્લાનં સાલવને અન્તરેન યમકસાલાનં પરિનિબ્બાનસમયે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘સિયા ખો પન, ભિક્ખવે [દી॰ નિ॰ ૨.૨૧૭], એકભિક્ખુસ્સપિ કઙ્ખા વા વિમતિ વા બુદ્ધે વા ધમ્મે વા સઙ્ઘે વા મગ્ગે વા પટિપદાય વા, પુચ્છથ, ભિક્ખવે, મા પચ્છા વિપ્પટિસારિનો અહુવત્થ – ‘સમ્મુખીભૂતો નો સત્થા અહોસિ, નાસક્ખિમ્હ ભગવન્તં સમ્મુખા પટિપુચ્છિતુ’’’ન્તિ. એવં વુત્તે તે ભિક્ખૂ તુણ્હી અહેસું. દુતિયમ્પિ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘સિયા ખો પન, ભિક્ખવે, એકભિક્ખુસ્સપિ કઙ્ખા વા વિમતિ વા બુદ્ધે વા ધમ્મે વા સઙ્ઘે વા મગ્ગે વા પટિપદાય વા, પુચ્છથ, ભિક્ખવે, મા પચ્છા વિપ્પટિસારિનો અહુવત્થ – ‘સમ્મુખીભૂતો નો સત્થા અહોસિ, નાસક્ખિમ્હ ભગવન્તં સમ્મુખા પટિપુચ્છિતુ’’’ન્તિ. દુતિયમ્પિ ખો તે ભિક્ખૂ તુણ્હી અહેસું. તતિયમ્પિ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘સિયા ખો પન, ભિક્ખવે, એકભિક્ખુસ્સપિ કઙ્ખા વા વિમતિ વા બુદ્ધે વા ધમ્મે વા સઙ્ઘે વા મગ્ગે વા પટિપદાય વા, પુચ્છથ, ભિક્ખવે, મા પચ્છા વિપ્પટિસારિનો અહુવત્થ – ‘સમ્મુખીભૂતો નો સત્થા અહોસિ, નાસક્ખિમ્હ ભગવન્તં સમ્મુખા પટિપુચ્છિતુ’’’ન્તિ. તતિયમ્પિ ખો તે ભિક્ખૂ તુણ્હી અહેસું.

અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘સિયા ખો પન, ભિક્ખવે, સત્થુગારવેનપિ ન પુચ્છેય્યાથ, સહાયકોપિ, ભિક્ખવે, સહાયકસ્સ આરોચેતૂ’’તિ. એવં વુત્તે તે ભિક્ખૂ તુણ્હી અહેસું. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! એવં પસન્નો અહં, ભન્તે! નત્થિ ઇમસ્મિં ભિક્ખુસઙ્ઘે એકભિક્ખુસ્સપિ કઙ્ખા વા વિમતિ વા બુદ્ધે વા ધમ્મે વા સઙ્ઘે વા મગ્ગે વા પટિપદાય વા’’તિ.

‘‘પસાદા ખો ત્વં, આનન્દ, વદેસિ. ઞાણમેવ હેત્થ, આનન્દ, તથાગતસ્સ – ‘નત્થિ ઇમસ્મિં ભિક્ખુસઙ્ઘે એકભિક્ખુસ્સપિ કઙ્ખા વા વિમતિ વા બુદ્ધે વા ધમ્મે વા સઙ્ઘે વા મગ્ગે વા પટિપદાય વા’. ઇમેસઞ્હિ, આનન્દ, પઞ્ચન્નં ભિક્ખુસતાનં યો પચ્છિમકો ભિક્ખુ સો સોતાપન્નો અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો’’તિ. છટ્ઠં.

૭. અચિન્તેય્યસુત્તં

૭૭. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, અચિન્તેય્યાનિ, ન ચિન્તેતબ્બાનિ; યાનિ ચિન્તેન્તો ઉમ્માદસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સ. કતમાનિ ચત્તારિ? બુદ્ધાનં, ભિક્ખવે, બુદ્ધવિસયો અચિન્તેય્યો, ન ચિન્તેતબ્બો; યં ચિન્તેન્તો ઉમ્માદસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સ. ઝાયિસ્સ, ભિક્ખવે, ઝાનવિસયો અચિન્તેય્યો, ન ચિન્તેતબ્બો; યં ચિન્તેન્તો ઉમ્માદસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સ. કમ્મવિપાકો, ભિક્ખવે, અચિન્તેય્યો, ન ચિન્તેતબ્બો; યં ચિન્તેન્તો ઉમ્માદસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સ. લોકચિન્તા, ભિક્ખવે, અચિન્તેય્યા, ન ચિન્તેતબ્બા; યં ચિન્તેન્તો ઉમ્માદસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ અચિન્તેય્યાનિ, ન ચિન્તેતબ્બાનિ; યાનિ ચિન્તેન્તો ઉમ્માદસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સા’’તિ. સત્તમં.

૮. દક્ખિણસુત્તં

૭૮. ‘‘ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, દક્ખિણા વિસુદ્ધિયો. કતમા ચતસ્સો? અત્થિ, ભિક્ખવે, દક્ખિણા દાયકતો વિસુજ્ઝતિ, નો પટિગ્ગાહકતો; અત્થિ, ભિક્ખવે, દક્ખિણા પટિગ્ગાહકતો વિસુજ્ઝતિ, નો દાયકતો; અત્થિ, ભિક્ખવે, દક્ખિણા નેવ દાયકતો વિસુજ્ઝતિ, નો પટિગ્ગાહકતો; અત્થિ, ભિક્ખવે, દક્ખિણા દાયકતો ચેવ વિસુજ્ઝતિ પટિગ્ગાહકતો ચ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, દક્ખિણા દાયકતો વિસુજ્ઝતિ, નો પટિગ્ગાહકતો? ઇધ, ભિક્ખવે, દાયકો હોતિ સીલવા કલ્યાણધમ્મો; પટિગ્ગાહકા હોન્તિ દુસ્સીલા પાપધમ્મા [પટિગ્ગાહકો હોતિ દુસ્સીલો પાપધમ્મો (સ્યા॰ કં॰ ક॰) મ॰

નિ॰ ૩.૩૮૧ ઓલોકેતબ્બં]. એવં ખો, ભિક્ખવે, દક્ખિણા દાયકતો વિસુજ્ઝતિ, નો પટિગ્ગાહકતો.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, દક્ખિણા પટિગ્ગાહકતો વિસુજ્ઝતિ, નો દાયકતો? ઇધ, ભિક્ખવે , દાયકો હોતિ દુસ્સીલો પાપધમ્મો; પટિગ્ગાહકા હોન્તિ સીલવન્તો કલ્યાણધમ્મા. એવં ખો, ભિક્ખવે, દક્ખિણા પટિગ્ગાહકતો વિસુજ્ઝતિ, નો દાયકતો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, દક્ખિણા નેવ દાયકતો વિસુજ્ઝતિ, નો પટિગ્ગાહકતો? ઇધ, ભિક્ખવે, દાયકો હોતિ દુસ્સીલો પાપધમ્મો; પટિગ્ગાહકાપિ હોન્તિ દુસ્સીલા પાપધમ્મા. એવં ખો, ભિક્ખવે, દક્ખિણા નેવ દાયકતો વિસુજ્ઝતિ, નો પટિગ્ગાહકતો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, દક્ખિણા દાયકતો ચેવ વિસુજ્ઝતિ પટિગ્ગાહકતો ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, દાયકો હોતિ સીલવા કલ્યાણધમ્મો; પટિગ્ગાહકાપિ હોન્તિ સીલવન્તો કલ્યાણધમ્મા. એવં ખો, ભિક્ખવે, દક્ખિણા દાયકતો ચેવ વિસુજ્ઝતિ પટિગ્ગાહકતો ચ. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો દક્ખિણા વિસુદ્ધિયો’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. વણિજ્જસુત્તં

૭૯. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચસ્સ તાદિસાવ વણિજ્જા પયુત્તા છેદગામિની હોતિ? કો પન, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચસ્સ તાદિસાવ વણિજ્જા પયુત્તા ન યથાધિપ્પાયા [યથાધિપ્પાયં (સી॰)] હોતિ? કો નુ ખો, ભન્તે હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચસ્સ તાદિસાવ વણિજ્જા પયુત્તા યથાધિપ્પાયા [યથાધિપ્પાયં (સી॰)] હોતિ? કો પન, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચસ્સ તાદિસાવ વણિજ્જા પયુત્તા પરાધિપ્પાયા હોતી’’તિ?

‘‘ઇધ, સારિપુત્ત, એકચ્ચો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા ઉપસઙ્કમિત્વા પવારેતિ – ‘વદતુ, ભન્તે, પચ્ચયેના’તિ. સો યેન પવારેતિ તં ન દેતિ. સો ચે તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગચ્છતિ, સો યઞ્ઞદેવ વણિજ્જં પયોજેતિ, સાસ્સ હોતિ છેદગામિની.

‘‘ઇધ પન, સારિપુત્ત, એકચ્ચો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા ઉપસઙ્કમિત્વા પવારેતિ – ‘વદતુ , ભન્તે, પચ્ચયેના’તિ. સો યેન પવારેતિ તં ન યથાધિપ્પાયં દેતિ. સો ચે તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગચ્છતિ, સો યઞ્ઞદેવ વણિજ્જં પયોજેતિ, સાસ્સ ન હોતિ યથાધિપ્પાયા [યથાધિપ્પાયં (સી॰ ક॰)].

‘‘ઇધ પન, સારિપુત્ત, એકચ્ચો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા ઉપસઙ્કમિત્વા પવારેતિ – ‘વદતુ, ભન્તે, પચ્ચયેના’તિ. સો યેન પવારેતિ તં યથાધિપ્પાયં દેતિ. સો ચે તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગચ્છતિ, સો યઞ્ઞદેવ વણિજ્જં પયોજેતિ, સાસ્સ હોતિ યથાધિપ્પાયા [યથાધિપ્પાયં (સી॰ ક॰)].

‘‘ઇધ, સારિપુત્ત, એકચ્ચો સમણં વા બ્રાહ્મણં વા ઉપસઙ્કમિત્વા પવારેતિ – ‘વદતુ, ભન્તે, પચ્ચયેના’તિ. સો યેન પવારેતિ તં પરાધિપ્પાયં દેતિ. સો ચે તતો ચુતો ઇત્થત્તં આગચ્છતિ, સો યઞ્ઞદેવ વણિજ્જં પયોજેતિ, સાસ્સ હોતિ પરાધિપ્પાયા [પરાધિપ્પાયં (ક॰)].

‘‘અયં ખો, સારિપુત્ત, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચસ્સ તાદિસાવ વણિજ્જા પયુત્તા છેદગામિની હોતિ. અયં પન, સારિપુત્ત, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચસ્સ તાદિસાવ વણિજ્જા પયુત્તા ન યથાધિપ્પાયા હોતિ. અયં ખો પન, સારિપુત્ત, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચસ્સ તાદિસાવ વણિજ્જા પયુત્તા યથાધિપ્પાયા હોતિ. અયં પન, સારિપુત્ત, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચસ્સ તાદિસાવ વણિજ્જા પયુત્તા પરાધિપ્પાયા હોતી’’તિ. નવમં.

૧૦. કમ્બોજસુત્તં

૮૦. એકં સમયં ભગવા કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન માતુગામો નેવ સભાયં નિસીદતિ, ન કમ્મન્તં પયોજેતિ, ન કમ્બોજં ગચ્છતી’’તિ? ‘‘કોધનો, આનન્દ, માતુગામો; ઇસ્સુકી, આનન્દ, માતુગામો; મચ્છરી , આનન્દ, માતુગામો; દુપ્પઞ્ઞો, આનન્દ, માતુગામો – અયં ખો , આનન્દ, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન માતુગામો નેવ સભાયં નિસીદતિ, ન કમ્મન્તં પયોજેતિ, ન કમ્બોજં ગચ્છતી’’તિ. દસમં.

અપણ્ણકવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

પધાનં દિટ્ઠિસપ્પુરિસ, વધુકા દ્વે ચ હોન્તિ અગ્ગાનિ;
કુસિનારઅચિન્તેય્યા, દક્ખિણા ચ વણિજ્જા કમ્બોજન્તિ.

(૯) ૪. મચલવગ્ગો

૧. પાણાતિપાતસુત્તં

૮૧. ‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ ચતૂહિ? પાણાતિપાતી હોતિ, અદિન્નાદાયી હોતિ , કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, મુસાવાદી હોતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ ચતૂહિ? પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે’’તિ. પઠમં.

૨. મુસાવાદસુત્તં

૮૨. ‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ ચતૂહિ? મુસાવાદી હોતિ, પિસુણવાચો હોતિ, ફરુસવાચો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપી હોતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ ચતૂહિ? મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે’’તિ. દુતિયં.

૩. અવણ્ણારહસુત્તં

૮૩. ‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ ચતૂહિ? અનનુવિચ્ચ અપરિયોગાહેત્વા અવણ્ણારહસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, અનનુવિચ્ચ અપરિયોગાહેત્વા વણ્ણારહસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ, અનનુવિચ્ચ અપરિયોગાહેત્વા અપ્પસાદનીયે ઠાને પસાદં ઉપદંસેતિ, અનનુવિચ્ચ અપરિયોગાહેત્વા પસાદનીયે ઠાને અપ્પસાદં ઉપદંસેતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ ચતૂહિ? અનુવિચ્ચ પરિયોગાહેત્વા અવણ્ણારહસ્સ અવણ્ણં ભાસતિ, અનુવિચ્ચ પરિયોગાહેત્વા વણ્ણારહસ્સ વણ્ણં ભાસતિ, અનુવિચ્ચ પરિયોગાહેત્વા અપ્પસાદનીયે ઠાને અપ્પસાદં ઉપદંસેતિ અનુવિચ્ચ પરિયોગાહેત્વા પસાદનીયે ઠાને પસાદં ઉપદંસેતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે’’તિ. તતિયં.

૪. કોધગરુસુત્તં

૮૪. ‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ ચતૂહિ? કોધગરુ હોતિ ન સદ્ધમ્મગરુ, મક્ખગરુ હોતિ ન સદ્ધમ્મગરુ, લાભગરુ હોતિ ન સદ્ધમ્મગરુ, સક્કારગરુ હોતિ ન સદ્ધમ્મગરુ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ ચતૂહિ? સદ્ધમ્મગરુ હોતિ ન કોધગરુ, સદ્ધમ્મગરુ હોતિ ન મક્ખગરુ, સદ્ધમ્મગરુ હોતિ ન લાભગરુ, સદ્ધમ્મગરુ હોતિ ન સક્કારગરુ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે’’તિ. ચતુત્થં.

૫. તમોતમસુત્તં

૮૫. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? તમો તમપરાયણો [... પરાયનો (સ્યા॰ કં॰ પી॰) પુ॰ પ॰ ૧૬૮; સં॰ નિ॰ ૧.૧૩૨], તમો જોતિપરાયણો, જોતિ તમપરાયણો , જોતિ જોતિપરાયણો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો તમો હોતિ તમપરાયણો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો નીચે કુલે પચ્ચાજાતો હોતિ – ચણ્ડાલકુલે વા વેનકુલે વા નેસાદકુલે વા રથકારકુલે વા પુક્કુસકુલે વા દલિદ્દે અપ્પન્નપાનભોજને કસિરવુત્તિકે, યત્થ કસિરેન ઘાસચ્છાદો લબ્ભતિ. સો ચ હોતિ દુબ્બણ્ણો દુદ્દસિકો ઓકોટિમકો બવ્હાબાધો કાણો વા કુણી વા ખઞ્જો વા પક્ખહતો વા, ન લાભી અન્નસ્સ પાનસ્સ વત્થસ્સ યાનસ્સ માલાગન્ધવિલેપનસ્સ સેય્યાવસથપદીપેય્યસ્સ. સો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ. સો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, મનસા દુચ્ચરિતં ચરિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો તમો હોતિ તમપરાયણો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો તમો હોતિ જોતિપરાયણો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો નીચે કુલે પચ્ચાજાતો હોતિ – ચણ્ડાલકુલે વા વેનકુલે વા નેસાદકુલે વા રથકારકુલે વા પુક્કુસકુલે વા દલિદ્દે અપ્પન્નપાનભોજને કસિરવુત્તિકે, યત્થ કસિરેન ઘાસચ્છાદો લબ્ભતિ; સો ચ હોતિ દુબ્બણ્ણો દુદ્દસિકો ઓકોટિમકો બવ્હાબાધો કાણો વા કુણી વા ખઞ્જો વા પક્ખહતો વા ન લાભી અન્નસ્સ પાનસ્સ વત્થસ્સ યાનસ્સ માલાગન્ધવિલેપનસ્સ સેય્યાવસથપદીપેય્યસ્સ. સો કાયેન સુચરિતં ચરતિ, વાચાય સુચરિતં ચરતિ, મનસા સુચરિતં ચરતિ. સો કાયેન સુચરિતં ચરિત્વા, વાચાય સુચરિતં ચરિત્વા, મનસા સુચરિતં ચરિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો તમો હોતિ જોતિપરાયણો.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો જોતિ હોતિ તમપરાયણો? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ઉચ્ચે કુલે પચ્ચાજાતો હોતિ – ખત્તિયમહાસાલકુલે વા બ્રાહ્મણમહાસાલકુલે વા ગહપતિમહાસાલકુલે વા અડ્ઢે મહદ્ધને મહાભોગે પહૂતજાતરૂપરજતે પહૂતવિત્તૂપકરણે પહૂતધનધઞ્ઞે; સો ચ હોતિ અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો, લાભી અન્નસ્સ પાનસ્સ વત્થસ્સ યાનસ્સ માલાગન્ધવિલેપનસ્સ સેય્યાવસથપદીપેય્યસ્સ. સો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ. સો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, મનસા દુચ્ચરિતં ચરિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો જોતિ હોતિ તમપરાયણો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો જોતિ હોતિ જોતિપરાયણો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ઉચ્ચે કુલે પચ્ચાજાતો હોતિ – ખત્તિયમહાસાલકુલે વા બ્રાહ્મણમહાસાલકુલે વા ગહપતિમહાસાલકુલે વા અડ્ઢે મહદ્ધને મહાભોગે પહૂતજાતરૂપરજતે પહૂતવિત્તૂપકરણે પહૂતધનધઞ્ઞે; સો ચ હોતિ અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો, લાભી અન્નસ્સ પાનસ્સ વત્થસ્સ યાનસ્સ માલાગન્ધવિલેપનસ્સ

સેય્યાવસથપદીપેય્યસ્સ. સો કાયેન સુચરિતં ચરતિ , વાચાય સુચરિતં ચરતિ, મનસા સુચરિતં ચરતિ. સો કાયેન સુચરિતં ચરિત્વા, વાચાય સુચરિતં ચરિત્વા, મનસા સુચરિતં ચરિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો જોતિ હોતિ જોતિપરાયણો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. ઓણતોણતસુત્તં

૮૬. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઓણતોણતો, ઓણતુણ્ણતો, ઉણ્ણતોણતો, ઉણ્ણતુણ્ણતો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ [પુ॰ પ॰ ૧૬૯]. છટ્ઠં.

૭. પુત્તસુત્તં

૮૭. ''ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? સમણમચલો, સમણપુણ્ડરીકો, સમણપદુમો, સમણેસુ સમણસુખુમાલો.

''કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણમચલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સેખો હોતિ પાટિપદો [પટિપદો (સ્યા॰ કં॰ પી॰) મ॰ નિ॰ ૨ સેખસુત્તવણ્ણના ઓલોકેતબ્બા]; અનુત્તરં યોગક્ખેમં પત્થયમાનો વિહરતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે , રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સ મુદ્ધાવસિત્તસ્સ જેટ્ઠો પુત્તો આભિસેકો અનભિસિત્તો મચલપ્પત્તો; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સેખો હોતિ પાટિપદો, અનુત્તરં યોગક્ખેમં પત્થયમાનો વિહરતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણમચલો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપુણ્ડરીકો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, નો ચ ખો અટ્ઠ વિમોક્ખે કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ [ફસ્સિત્વા (સી॰ પી॰)]. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપુણ્ડરીકો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપદુમો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, અટ્ઠ ચ વિમોક્ખે કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપદુમો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણેસુ સમણસુખુમાલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યાચિતોવ બહુલં ચીવરં પરિભુઞ્જતિ, અપ્પં અયાચિતો; યાચિતોવ બહુલં પિણ્ડપાતં પરિભુઞ્જતિ, અપ્પં અયાચિતો; યાચિતોવ બહુલં સેનાસનં પરિભુઞ્જતિ, અપ્પં અયાચિતો; યાચિતોવ બહુલં ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં પરિભુઞ્જતિ, અપ્પં અયાચિતો. યેહિ ખો પન સબ્રહ્મચારીહિ સદ્ધિં વિહરતિ, ત્યસ્સ [ત્યાસ્સ (સી॰) અ॰ નિ॰ ૫.૧૦૪] મનાપેનેવ બહુલં કાયકમ્મેન સમુદાચરન્તિ, અપ્પં અમનાપેન; મનાપેનેવ બહુલં વચીકમ્મેન સમુદાચરન્તિ, અપ્પં અમનાપેન; મનાપેનેવ બહુલં મનોકમ્મેન સમુદાચરન્તિ, અપ્પં અમનાપેન; મનાપંયેવ બહુલં ઉપહારં ઉપહરન્તિ, અપ્પં અમનાપં. યાનિ ખો પન તાનિ વેદયિતાનિ પિત્તસમુટ્ઠાનાનિ વા સેમ્હસમુટ્ઠાનાનિ વા વાતસમુટ્ઠાનાનિ વા સન્નિપાતિકાનિ વા ઉતુપરિણામજાનિ વા વિસમપરિહારજાનિ વા ઓપક્કમિકાનિ વા કમ્મવિપાકજાનિ વા, તાનિ

પનસ્સ ન બહુદેવ ઉપ્પજ્જન્તિ. અપ્પાબાધો હોતિ. ચતુન્નં ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી હોતિ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણેસુ સમણસુખુમાલો હોતિ.

''યઞ્હિ તં, ભિક્ખવે, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય સમણેસુ સમણસુખુમાલોતિ, મમેવ તં, ભિક્ખવે, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય સમણેસુ સમણસુખુમાલોતિ. અહઞ્હિ, ભિક્ખવે, યાચિતોવ બહુલં ચીવરં પરિભુઞ્જામિ, અપ્પં અયાચિતો; યાચિતોવ બહુલં પિણ્ડપાતં પરિભુઞ્જામિ, અપ્પં અયાચિતો; યાચિતોવ બહુલં સેનાસનં પરિભુઞ્જામિ, અપ્પં અયાચિતો; યાચિતોવ બહુલં ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં પરિભુઞ્જામિ, અપ્પં અયાચિતો. યેહિ ખો પન ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં વિહરામિ તે મે મનાપેનેવ બહુલં કાયકમ્મેન સમુદાચરન્તિ, અપ્પં અમનાપેન; મનાપેનેવ બહુલં વચીકમ્મેન સમુદાચરન્તિ, અપ્પં અમનાપેન; મનાપેનેવ બહુલં મનોકમ્મેન સમુદાચરન્તિ, અપ્પં અમનાપેન; મનાપંયેવ બહુલં ઉપહારં ઉપહરન્તિ, અપ્પં અમનાપં. યાનિ ખો પન તાનિ વેદયિતાનિ પિત્તસમુટ્ઠાનાનિ વા સેમ્હસમુટ્ઠાનાનિ વા વાતસમુટ્ઠાનાનિ વા સન્નિપાતિકાનિ વા ઉતુપરિણામજાનિ વા વિસમપરિહારજાનિ વા ઓપક્કમિકાનિ વા કમ્મવિપાકજાનિ વા, તાનિ મે ન બહુદેવ ઉપ્પજ્જન્તિ. અપ્પાબાધોહમસ્મિ. ચતુન્નં ખો પનસ્મિ ઝાનાનં આભિચેતસિકાનં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાનં નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરામિ.

''યઞ્હિ તં, ભિક્ખવે, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય સમણેસુ સમણસુખુમાલોતિ, મમેવ તં, ભિક્ખવે, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય સમણેસુ સમણસુખુમાલોતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. સત્તમં.

૮. સંયોજનસુત્તં

૮૮. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? સમણમચલો, સમણપુણ્ડરીકો, સમણપદુમો, સમણેસુ સમણસુખુમાલો.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો [પુ॰ પ॰ ૧૯૦ (થોકં વિસદિસં)] સમણમચલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સોતાપન્નો હોતિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણમચલો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપુણ્ડરીકો હોતિ? ઇધ ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા, રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામી હોતિ, સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપુણ્ડરીકો હોતિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપદુમો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપદુમો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણેસુ સમણસુખુમાલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણેસુ સમણસુખુમાલો હોતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. સમ્માદિટ્ઠિસુત્તં

૮૯. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? સમણમચલો, સમણપુણ્ડરીકો, સમણપદુમો, સમણેસુ સમણસુખુમાલો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણમચલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, સમ્માસઙ્કપ્પો હોતિ, સમ્માવાચો હોતિ, સમ્માકમ્મન્તો હોતિ, સમ્માઆજીવો હોતિ, સમ્માવાયામો હોતિ, સમ્માસતિ [સમ્માસતી (સી॰ ક॰)] હોતિ, સમ્માસમાધિ [સમ્માસમાધી (સી॰ ક॰)] હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણમચલો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપુણ્ડરીકો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, સમ્માસઙ્કપ્પો હોતિ, સમ્માવાચો હોતિ, સમ્માકમ્મન્તો હોતિ, સમ્માઆજીવો હોતિ, સમ્માવાયામો હોતિ, સમ્માસતિ હોતિ, સમ્માસમાધિ હોતિ, સમ્માઞાણી હોતિ, સમ્માવિમુત્તિ [સમ્માવિમુત્તી (સી॰ ક॰)] હોતિ, નો ચ ખો અટ્ઠ વિમોક્ખે કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ . એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપુણ્ડરીકો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપદુમો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ…પે॰… સમ્માવિમુત્તિ હોતિ, અટ્ઠ ચ વિમોક્ખે કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપદુમો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણેસુ સમણસુખુમાલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યાચિતોવ બહુલં ચીવરં પરિભુઞ્જતિ, અપ્પં અયાચિતો…પે॰… યઞ્હિ તં, ભિક્ખવે, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય સમણેસુ સમણસુખુમાલોતિ, મમેવ તં, ભિક્ખવે , સમ્મા વદમાનો વદેય્ય સમણેસુ સમણસુખુમાલોતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. નવમં.

૧૦. ખન્ધસુત્તં

૯૦. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? સમણમચલો, સમણપુણ્ડરીકો, સમણપદુમો, સમણેસુ સમણસુખુમાલો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણમચલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સેખો હોતિ અપ્પત્તમાનસો, અનુત્તરં યોગક્ખેમં પત્થયમાનો વિહરતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણમચલો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપુણ્ડરીકો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ઉદયબ્બયાનુપસ્સી વિહરતિ – ‘ઇતિ રૂપં, ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો, ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વેદના…પે॰… ઇતિ સઞ્ઞા…પે॰… ઇતિ સઙ્ખારા…પે॰… ઇતિ વિઞ્ઞાણં, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો’તિ ; નો ચ ખો અટ્ઠ વિમોક્ખે કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપુણ્ડરીકો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપદુમો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પઞ્ચસુ ઉપાદાનક્ખન્ધેસુ ઉદયબ્બયાનુપસ્સી વિહરતિ – ‘ઇતિ રૂપં, ઇતિ રૂપસ્સ સમુદયો, ઇતિ રૂપસ્સ અત્થઙ્ગમો; ઇતિ વેદના…પે॰… ઇતિ સઞ્ઞા…પે॰… ઇતિ સઙ્ખારા…પે॰… ઇતિ વિઞ્ઞાણં, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ સમુદયો, ઇતિ વિઞ્ઞાણસ્સ અત્થઙ્ગમો’તિ ; અટ્ઠ ચ વિમોક્ખે કાયેન ફુસિત્વા વિહરતિ . એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણપદુમો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સમણેસુ સમણસુખુમાલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યાચિતોવ બહુલં ચીવરં પરિભુઞ્જતિ, અપ્પં અયાચિતો…પે॰… મમેવ તં, ભિક્ખવે, સમ્મા વદમાનો વદેય્ય સમણેસુ સમણસુખુમાલોતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. દસમં.

મચલવગ્ગો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

પાણાતિપાતો ચ મુસા, અવણ્ણકોધતમોણતા;
પુત્તો સંયોજનઞ્ચેવ, દિટ્ઠિ ખન્ધેન તે દસાતિ.

(૧૦) ૫. અસુરવગ્ગો

૧. અસુરસુત્તં

૯૧. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? અસુરો અસુરપરિવારો, અસુરો દેવપરિવારો, દેવો અસુરપરિવારો, દેવો દેવપરિવારો.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અસુરો હોતિ અસુરપરિવારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો દુસ્સીલો હોતિ પાપધમ્મો, પરિસાપિસ્સ હોતિ દુસ્સીલા પાપધમ્મા. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અસુરો હોતિ અસુરપરિવારો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અસુરો હોતિ દેવપરિવારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો દુસ્સીલો હોતિ પાપધમ્મો, પરિસા ચ ખ્વસ્સ હોતિ સીલવતી કલ્યાણધમ્મા. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અસુરો હોતિ દેવપરિવારો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો દેવો હોતિ અસુરપરિવારો? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સીલવા હોતિ કલ્યાણધમ્મો, પરિસા ચ ખ્વસ્સ હોતિ દુસ્સીલા પાપધમ્મા. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો દેવો હોતિ અસુરપરિવારો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો દેવો હોતિ દેવપરિવારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સીલવા હોતિ કલ્યાણધમ્મો, પરિસાપિસ્સ હોતિ સીલવતી કલ્યાણધમ્મા. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો દેવો હોતિ, દેવપરિવારો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. પઠમસમાધિસુત્તં

૯૨. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો લાભી હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ, ન લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો લાભી હોતિ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય, ન લાભી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ન ચેવ લાભી હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ ન ચ લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો લાભી ચેવ હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ લાભી ચ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. દુતિયં.

૩. દુતિયસમાધિસુત્તં

૯૩. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો લાભી હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ, ન લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો લાભી હોતિ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય, ન લાભી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ન ચેવ લાભી હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ ન ચ લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો લાભી ચેવ હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ લાભી ચ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં પુગ્ગલો લાભી હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ ન લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય, તેન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલેન અજ્ઝત્તં ચેતોસમથે પતિટ્ઠાય અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય યોગો કરણીયો. સો અપરેન સમયેન લાભી ચેવ હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ લાભી ચ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં પુગ્ગલો લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય ન લાભી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ, તેન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલેન અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય પતિટ્ઠાય અજ્ઝત્તં ચેતોસમથે યોગો કરણીયો. સો અપરેન સમયેન લાભી ચેવ હોતિ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય લાભી ચ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં પુગ્ગલો ન ચેવ લાભી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ ન ચ લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય, તેન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલેન તેસંયેવ કુસલાનં ધમ્માનં પટિલાભાય અધિમત્તો છન્દો ચ વાયામો ચ ઉસ્સાહો ચ ઉસ્સોળ્હી ચ અપ્પટિવાની ચ સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ કરણીયં. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, આદિત્તચેલો વા આદિત્તસીસો વા તસ્સેવ [તસ્સ તસ્સેવ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] ચેલસ્સ વા સીસસ્સ વા નિબ્બાપનાય અધિમત્તં છન્દઞ્ચ વાયામઞ્ચ ઉસ્સાહઞ્ચ ઉસ્સોળ્હિઞ્ચ અપ્પટિવાનિઞ્ચ સતિઞ્ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ કરેય્ય; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તેન પુગ્ગલેન તેસંયેવ કુસલાનં ધમ્માનં પટિલાભાય અધિમત્તો છન્દો ચ વાયામો ચ ઉસ્સાહો ચ ઉસ્સોળ્હી ચ અપ્પટિવાની ચ સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ કરણીયં. સો અપરેન સમયેન લાભી ચેવ હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ લાભી ચ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં પુગ્ગલો લાભી ચેવ હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ લાભી ચ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય, તેન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલેન તેસુયેવ કુસલેસુ ધમ્મેસુ પતિટ્ઠાય ઉત્તરિ [ઉત્તરિં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] આસવાનં ખયાય યોગો કરણીયો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. તતિયં.

૪. તતિયસમાધિસુત્તં

૯૪. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો લાભી હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ, ન લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો લાભી હોતિ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય, ન લાભી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ન ચેવ લાભી હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ ન ચ લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો લાભી ચેવ હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ લાભી ચ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય.

‘‘તત્ર , ભિક્ખવે, ય્વાયં પુગ્ગલો લાભી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ ન લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય, તેન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલેન ય્વાયં પુગ્ગલો લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય સો ઉપસઙ્કમિત્વા એવમસ્સ વચનીયો – ‘કથં નુ ખો, આવુસો, સઙ્ખારા દટ્ઠબ્બા? કથં સઙ્ખારા સમ્મસિતબ્બા? કથં સઙ્ખારા વિપસ્સિતબ્બા’ [પસ્સિતબ્બા (કં॰)] તિ? તસ્સ સો યથાદિટ્ઠં યથાવિદિતં બ્યાકરોતિ – ‘એવં ખો, આવુસો, સઙ્ખારા દટ્ઠબ્બા, એવં સઙ્ખારા સમ્મસિતબ્બા, એવં સઙ્ખારા વિપસ્સિતબ્બા’તિ. સો અપરેન સમયેન લાભી ચેવ હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ લાભી ચ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં પુગ્ગલો લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય ન લાભી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ, તેન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલેન ય્વાયં પુગ્ગલો લાભી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ સો ઉપસઙ્કમિત્વા એવમસ્સ વચનીયો – ‘કથં નુ ખો, આવુસો, ચિત્તં સણ્ઠપેતબ્બં? કથં ચિત્તં સન્નિસાદેતબ્બં ? કથં ચિત્તં એકોદિ કાતબ્બં? કથં ચિત્તં સમાદહાતબ્બ’ન્તિ? તસ્સ સો યથાદિટ્ઠં યથાવિદિતં બ્યાકરોતિ – ‘એવં ખો, આવુસો, ચિત્તં સણ્ઠપેતબ્બં, એવં ચિત્તં સન્નિસાદેતબ્બં, એવં ચિત્તં એકોદિ કાતબ્બં [એકોદિ કત્તબ્બં (પી॰)], એવં ચિત્તં સમાદહાતબ્બ’ન્તિ. સો અપરેન સમયે લાભી ચેવ હોતિ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય લાભી ચ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં પુગ્ગલો ન ચેવ લાભી અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ ન ચ લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય, તેન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલેન ય્વાયં પુગ્ગલો લાભી ચેવ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ લાભી ચ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય સો ઉપસઙ્કમિત્વા એવમસ્સ વચનીયો – ‘કથં નુ ખો, આવુસો, ચિત્તં સણ્ઠપેતબ્બં? કથં ચિત્તં સન્નિસાદેતબ્બં? કથં ચિત્તં એકોદિ કાતબ્બં? કથં ચિત્તં સમાદહાતબ્બં? કથં સઙ્ખારા દટ્ઠબ્બા? કથં સઙ્ખારા સમ્મસિતબ્બા? કથં સઙ્ખારા વિપસ્સિતબ્બા’તિ? તસ્સ સો યથાદિટ્ઠં યથાવિદિતં બ્યાકરોતિ – ‘એવં ખો, આવુસો, ચિત્તં સણ્ઠપેતબ્બં, એવં ચિત્તં સન્નિસાદેતબ્બં, એવં ચિત્તં એકોદિ કાતબ્બં, એવં ચિત્તં સમાદહાતબ્બં, એવં સઙ્ખારા દટ્ઠબ્બા, એવં સઙ્ખારા સમ્મસિતબ્બા, એવં સઙ્ખારા વિપસ્સિતબ્બા’તિ. સો અપરેન સમયેન લાભી ચેવ હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ લાભી ચ અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં પુગ્ગલો લાભી ચેવ હોતિ અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ લાભી અધિપઞ્ઞાધમ્મવિપસ્સનાય , તેન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલેન તેસુ ચેવ કુસલેસુ ધમ્મેસુ પતિટ્ઠાય ઉત્તરિ આસવાનં ખયાય યોગો કરણીયો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. છવાલાતસુત્તં

૯૫. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? નેવત્તહિતાય પટિપન્નો નો પરહિતાય, પરહિતાય પટિપન્નો નો અત્તહિતાય, અત્તહિતાય પટિપન્નો નો પરહિતાય, અત્તહિતાય ચેવ [અત્તહિતાય ચ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પટિપન્નો પરહિતાય ચ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, છવાલાતં ઉભતો પદિત્તં [આદિત્તં (ક॰)], મજ્ઝે ગૂથગતં, નેવ ગામે કટ્ઠત્થં ફરતિ ન અરઞ્ઞે ( ) [(કટ્ઠત્થં ફરતિ) કત્થચિ]; તથૂપમાહં , ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ ય્વાયં પુગ્ગલો નેવત્તહિતાય પટિપન્નો નો પરહિતાય.

‘‘તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં પુગ્ગલો પરહિતાય પટિપન્નો નો અત્તહિતાય, અયં ઇમેસં દ્વિન્નં પુગ્ગલાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં પુગ્ગલો અત્તહિતાય પટિપન્નો નો પરહિતાય, અયં ઇમેસં તિણ્ણં પુગ્ગલાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચ. તત્ર, ભિક્ખવે, ય્વાયં પુગ્ગલો અત્તહિતાય ચેવ પટિપન્નો પરહિતાય ચ, અયં ઇમેસં ચતુન્નં પુગ્ગલાનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ પામોક્ખો [મોક્ખો (પી॰) સં॰ નિ॰ ૩.૬૬૨-૬૬૩; અ॰ નિ॰ ૫.૧૮૧] ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ગવા ખીરં, ખીરમ્હા દધિ, દધિમ્હા નવનીતં, નવનીતમ્હા સપ્પિ, સપ્પિમ્હા સપ્પિમણ્ડો, સપ્પિમણ્ડો [સપ્પિમ્હા સપ્પિમણ્ડો (ક॰)] તત્થ [તત્ર (સં॰ નિ॰ ૩.૬૬૨-૬૬૨)] અગ્ગમક્ખાયતિ;

એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ય્વાયં પુગ્ગલો અત્તહિતાય ચેવ પટિપન્નો પરહિતાય ચ, અયં ઇમેસં ચતુન્નં પુગ્ગલાનં અગ્ગો ચ સેટ્ઠો ચ પામોક્ખો ચ ઉત્તમો ચ પવરો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. રાગવિનયસુત્તં

૯૬. ''ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? અત્તહિતાય પટિપન્નો નો પરહિતાય, પરહિતાય પટિપન્નો નો અત્તહિતાય, નેવત્તહિતાય પટિપન્નો નો પરહિતાય, અત્તહિતાય ચેવ પટિપન્નો પરહિતાય ચ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તહિતાય પટિપન્નો હોતિ નો પરહિતાય? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તના રાગવિનયાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરં રાગવિનયાય સમાદપેતિ; અત્તના દોસવિનયાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરં દોસવિનયાય સમાદપેતિ; અત્તના મોહવિનયાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરં મોહવિનયાય સમાદપેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરહિતાય.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પરહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો અત્તહિતાય? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તના ન રાગવિનયાય પટિપન્નો હોતિ, પરં રાગવિનયાય સમાદપેતિ; અત્તના ન દોસવિનયાય પટિપન્નો હોતિ, પરં દોસવિનયાય સમાદપેતિ; અત્તના ન મોહવિનયાય પટિપન્નો હોતિ, પરં મોહવિનયાય સમાદપેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પરહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો અત્તહિતાય.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવત્તહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરહિતાય? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તના ન રાગવિનયાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરં રાગવિનયાય સમાદપેતિ; અત્તના ન દોસવિનયાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરં દોસવિનયાય સમાદપેતિ; અત્તના ન મોહવિનયાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરં મોહવિનયાય સમાદપેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવત્તહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરહિતાય.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તહિતાય ચેવ પટિપન્નો હોતિ પરહિતાય ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તના ચ રાગવિનયાય પટિપન્નો હોતિ, પરઞ્ચ રાગવિનયાય સમાદપેતિ; અત્તના ચ દોસવિનયાય પટિપન્નો હોતિ, પરઞ્ચ દોસવિનયાય સમાદપેતિ; અત્તના ચ મોહવિનયાય પટિપન્નો હોતિ, પરઞ્ચ મોહવિનયાય સમાદપેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે , પુગ્ગલો અત્તહિતાય ચેવ પટિપન્નો હોતિ પરહિતાય ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. ખિપ્પનિસન્તિસુત્તં

૯૭. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? અત્તહિતાય પટિપન્નો નો પરહિતાય, પરહિતાય પટિપન્નો નો અત્તહિતાય, નેવત્તહિતાય પટિપન્નો નો પરહિતાય, અત્તહિતાય ચેવ પટિપન્નો પરહિતાય ચ.

''કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરહિતાય? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ખિપ્પનિસન્તી ચ હોતિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, સુતાનઞ્ચ ધમ્માનં ધારકજાતિકો [ધારણજાતિકો (ક॰)] હોતિ, ધાતાનઞ્ચ

[ધતાનઞ્ચ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ધમ્માનં અત્થૂપપરિક્ખી હોતિ અત્થમઞ્ઞાય ધમ્મમઞ્ઞાય, ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો હોતિ; નો ચ કલ્યાણવાચો હોતિ કલ્યાણવાક્કરણો પોરિયા વાચાય સમન્નાગતો વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા, નો ચ સન્દસ્સકો હોતિ સમાદપકો [સમાદાપકો (?)] સમુત્તેજકો સમ્પહંસકો સબ્રહ્મચારીનં. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરહિતાય.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પરહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો અત્તહિતાય? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ન હેવ ખો ખિપ્પનિસન્તી હોતિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો ચ સુતાનં ધમ્માનં ધારકજાતિકો હોતિ, નો ચ ધાતાનં ધમ્માનં અત્થૂપપરિક્ખી હોતિ, નો ચ અત્થમઞ્ઞાય ધમ્મમઞ્ઞાય ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો હોતિ; કલ્યાણવાચો ચ હોતિ કલ્યાણવાક્કરણો પોરિયા વાચાય સમન્નાગતો વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા, સન્દસ્સકો ચ હોતિ સમાદપકો સમુત્તેજકો સમ્પહંસકો સબ્રહ્મચારીનં. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પરહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો અત્તહિતાય.

''કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવત્તહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરહિતાય? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ન હેવ ખો ખિપ્પનિસન્તી હોતિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો ચ સુતાનં ધમ્માનં ધારકજાતિકો હોતિ, નો ચ ધાતાનં ધમ્માનં અત્થૂપપરિક્ખી હોતિ, નો ચ અત્થમઞ્ઞાય ધમ્મમઞ્ઞાય ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો હોતિ; નો ચ કલ્યાણવાચો હોતિ કલ્યાણવાક્કરણો પોરિયા વાચાય સમન્નાગતો વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા, નો ચ સન્દસ્સકો હોતિ સમાદપકો સમુત્તેજકો સમ્પહંસકો સબ્રહ્મચારીનં. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવત્તહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરહિતાય.

''કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તહિતાય ચેવ પટિપન્નો હોતિ પરહિતાય ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ખિપ્પનિસન્તી ચ હોતિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, સુતાનઞ્ચ ધમ્માનં ધારકજાતિકો હોતિ, ધાતાનઞ્ચ ધમ્માનં અત્થૂપપરિક્ખી હોતિ અત્થમઞ્ઞાય ધમ્મમઞ્ઞાય, ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો હોતિ; કલ્યાણવાચો ચ હોતિ કલ્યાણવાક્કરણો પોરિયા વાચાય સમન્નાગતો વિસ્સટ્ઠાય અનેલગલાય અત્થસ્સ વિઞ્ઞાપનિયા, સન્દસ્સકો ચ હોતિ સમાદપકો સમુત્તેજકો સમ્પહંસકો સબ્રહ્મચારીનં. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તહિતાય ચેવ પટિપન્નો હોતિ પરહિતાય ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. સત્તમં.

૮. અત્તહિતસુત્તં

૯૮. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? અત્તહિતાય પટિપન્નો નો પરહિતાય, પરહિતાય પટિપન્નો નો અત્તહિતાય, નેવત્તહિતાય પટિપન્નો નો પરહિતાય, અત્તહિતાય ચેવ પટિપન્નો પરહિતાય ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. સિક્ખાપદસુત્તં

૯૯. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? અત્તહિતાય પટિપન્નો નો પરહિતાય, પરહિતાય પટિપન્નો નો અત્તહિતાય, નેવત્તહિતાય પટિપન્નો નો પરહિતાય, અત્તહિતાય ચેવ પટિપન્નો પરહિતાય ચ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરહિતાય? ઇધ, ભિક્ખવે , એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તના પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, નો પરં પાણાતિપાતા વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, નો પરં અદિન્નાદાના વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, નો પરં કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણિયા સમાદપેતિ ; અત્તના મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, નો પરં મુસાવાદા વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ, નો પરં સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના વેરમણિયા સમાદપેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે , પુગ્ગલો અત્તહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરહિતાય.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પરહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો અત્તહિતાય? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તના પાણાતિપાતા અપ્પટિવિરતો હોતિ, પરં પાણાતિપાતા વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના અદિન્નાદાના અપ્પટિવિરતો હોતિ, પરં અદિન્નાદાના વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના કામેસુમિચ્છાચારા અપ્પટિવિરતો હોતિ, પરં કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના મુસાવાદા અપ્પટિવિરતો હોતિ, પરં મુસાવાદા વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના અપ્પટિવિરતો હોતિ, પરં સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના વેરમણિયા સમાદપેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પરહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો અત્તહિતાય.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવત્તહિતાય પટિપન્નો હોતિ નો પરહિતાય? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તના પાણાતિપાતા અપ્પટિવિરતો હોતિ, નો પરં પાણાતિપાતા વેરમણિયા સમાદપેતિ…પે॰… અત્તના સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના અપ્પટિવિરતો હોતિ, નો પરં સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના વેરમણિયા સમાદપેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવત્તહિતાય પટિપન્નો હોતિ, નો પરહિતાય.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તહિતાય ચેવ પટિપન્નો હોતિ પરહિતાય ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તના ચ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતા વેરમણિયા સમાદપેતિ…પે॰… અત્તના ચ સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના વેરમણિયા સમાદપેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તહિતાય ચેવ પટિપન્નો હોતિ પરહિતાય ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. નવમં.

૧૦. પોતલિયસુત્તં

૧૦૦. અથ ખો પોતલિયો પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો પોતલિયં પરિબ્બાજકં ભગવા એતદવોચ –

‘‘ચત્તારોમે, પોતલિય, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, પોતલિય, એકચ્ચો પુગ્ગલો [પુ॰ પ॰ ૧૬૫] અવણ્ણારહસ્સ અવણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન, નો ચ ખો વણ્ણારહસ્સ વણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન. ઇધ પન, પોતલિય, એકચ્ચો પુગ્ગલો વણ્ણારહસ્સ વણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન, નો ચ ખો અવણ્ણારહસ્સ અવણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન. ઇધ પન, પોતલિય, એકચ્ચો પુગ્ગલો નેવ અવણ્ણારહસ્સ અવણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન, નો ચ વણ્ણારહસ્સ વણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન. ઇધ પન, પોતલિય, એકચ્ચો પુગ્ગલો અવણ્ણારહસ્સ ચ અવણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન, વણ્ણારહસ્સ ચ વણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન. ઇમે ખો, પોતલિય, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો

સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. ઇમેસં ખો, પોતલિય, ચતુન્નં પુગ્ગલાનં કતમો તે પુગ્ગલો ખમતિ અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચા''તિ?

''ચત્તારોમે, ભો ગોતમ, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભો ગોતમ, એકચ્ચો પુગ્ગલો અવણ્ણારહસ્સ અવણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન, નો ચ ખો વણ્ણારહસ્સ વણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન. ઇધ પન, ભો ગોતમ, એકચ્ચો પુગ્ગલો વણ્ણારહસ્સ વણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન, નો ચ ખો અવણ્ણારહસ્સ અવણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન. ઇધ પન, ભો ગોતમ, એકચ્ચો પુગ્ગલો નેવ અવણ્ણારહસ્સ અવણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન, નો ચ વણ્ણારહસ્સ વણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન. ઇધ પન, ભો ગોતમ, એકચ્ચો પુગ્ગલો અવણ્ણારહસ્સ ચ અવણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન, વણ્ણારહસ્સ ચ વણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન. ઇમે ખો, ભો ગોતમ, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. ઇમેસં, ભો ગોતમ, ચતુન્નં પુગ્ગલાનં ય્વાયં પુગ્ગલો નેવ અવણ્ણારહસ્સ અવણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન, નો ચ વણ્ણારહસ્સ વણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન; અયં મે પુગ્ગલો ખમતિ ઇમેસં ચતુન્નં પુગ્ગલાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચ. તં કિસ્સ હેતુ? અભિક્કન્તા [અભિક્કન્તતરા (ક॰)] હેસા, ભો ગોતમ, યદિદં ઉપેક્ખા''તિ.

''ચત્તારોમે, પોતલિય, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો...પે॰... ઇમે ખો, પોતલિય, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. ઇમેસં ખો, પોતલિય, ચતુન્નં પુગ્ગલાનં ય્વાયં પુગ્ગલો અવણ્ણારહસ્સ ચ અવણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન, વણ્ણારહસ્સ ચ વણ્ણં ભાસિતા હોતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન; અયં ઇમેસં ચતુન્નં પુગ્ગલાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચ. તં કિસ્સ હેતુ? અભિક્કન્તા હેસા, પોતલિય, યદિદં તત્થ તત્થ કાલઞ્ઞુતા''તિ.

''ચત્તારોમે, ભો ગોતમ, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો...પે॰... ઇમે ખો, ભો ગોતમ, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. ઇમેસં, ભો ગોતમ, ચતુન્નં પુગ્ગલાનં ય્વાયં પુગ્ગલો અવણ્ણારહસ્સ ચ અવણ્ણં ભાસિતા ભૂતં તચ્છં કાલેન, વણ્ણારહસ્સ ચ વણ્ણં ભાસિતા ભૂતં તચ્છં કાલેન; અયં મે પુગ્ગલો ખમતિ ઇમેસં ચતુન્નં પુગ્ગલાનં અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચ. તં કિસ્સ હેતુ? અભિક્કન્તા હેસા, ભો ગોતમ, યદિદં તત્થ તત્થ કાલઞ્ઞુતા.

''અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ! સેય્યથાપિ, ભો ગોતમ, નિક્કુજ્જિતં વા ઉક્કુજ્જેય્ય, પટિચ્છન્નં વા વિવરેય્ય, મૂળ્હસ્સ વા મગ્ગં આચિક્ખેય્ય, અન્ધકારે વા તેલપજ્જોતં ધારેય્ય – ચક્ખુમન્તો રૂપાનિ દક્ખન્તીતિ, એવમેવં ભોતા ગોતમેન અનેકપરિયાયેન ધમ્મો પકાસિતો . એસાહં ભવન્તં ગોતમં સરણં ગચ્છામિ ધમ્મઞ્ચ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચ. ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. દસમં.

અસુરવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

અસુરો તયો સમાધી, છવાલાતેન પઞ્ચમં;
રાગો નિસન્તિ અત્તહિતં, સિક્ખા પોતલિયેન ચાતિ.

દુતિયપણ્ણાસકં સમત્તં.

૩. તતિયપણ્ણાસકં

(૧૧) ૧. વલાહકવગ્ગો

૧. પઠમવલાહકસુત્તં

૧૦૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, વલાહકા. કતમે ચત્તારો? ગજ્જિતા નો વસ્સિતા, વસ્સિતા નો ગજ્જિતા, નેવ ગજ્જિતા નો વસ્સિતા, ગજ્જિતા ચ વસ્સિતા ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો વલાહકા. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો વલાહકૂપમા [પુ॰ પ॰ ૧૫૭] પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ગજ્જિતા નો વસ્સિતા, વસ્સિતા નો ગજ્જિતા, નેવ ગજ્જિતા નો વસ્સિતા, ગજ્જિતા ચ વસ્સિતા ચ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગજ્જિતા હોતિ નો વસ્સિતા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ભાસિતા હોતિ, નો કત્તા. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગજ્જિતા હોતિ, નો વસ્સિતા. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, વલાહકો ગજ્જિતા, નો વસ્સિતા; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વસ્સિતા હોતિ, નો ગજ્જિતા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો કત્તા હોતિ, નો ભાસિતા. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વસ્સિતા હોતિ, નો ગજ્જિતા. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, વલાહકો વસ્સિતા, નો ગજ્જિતા; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે , ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવ ગજ્જિતા હોતિ, નો વસ્સિતા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો નેવ ભાસિતા હોતિ, નો કત્તા. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવ ગજ્જિતા હોતિ, નો વસ્સિતા. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, વલાહકો નેવ ગજ્જિતા [નેવ ગજ્જિતા હોતિ (ક॰)], નો વસ્સિતા; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગજ્જિતા ચ હોતિ વસ્સિતા ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ભાસિતા ચ હોતિ કત્તા ચ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગજ્જિતા ચ હોતિ વસ્સિતા ચ. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, વલાહકો ગજ્જિતા ચ [ગજ્જિતા ચ હોતિ (ક॰)] વસ્સિતા ચ; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો વલાહકૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. દુતિયવલાહકસુત્તં

૧૦૨. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, વલાહકા. કતમે ચત્તારો? ગજ્જિતા નો વસ્સિતા, વસ્સિતા નો ગજ્જિતા, નેવ ગજ્જિતા નો વસ્સિતા ગજ્જિતા ચ વસ્સિતા ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો વલાહકા. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો વલાહકૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ગજ્જિતા નો વસ્સિતા, વસ્સિતા નો ગજ્જિતા, નેવ ગજ્જિતા નો વસ્સિતા, ગજ્જિતા ચ વસ્સિતા ચ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગજ્જિતા હોતિ, નો વસ્સિતા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ધમ્મં પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. સો ‘ઇદં

દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગજ્જિતા હોતિ, નો વસ્સિતા. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, વલાહકો ગજ્જિતા, નો વસ્સિતા; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વસ્સિતા હોતિ, નો ગજ્જિતા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ધમ્મં ન પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ…પે॰… ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વસ્સિતા હોતિ, નો ગજ્જિતા. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, વલાહકો વસ્સિતા, નો ગજ્જિતા; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવ ગજ્જિતા હોતિ, નો વસ્સિતા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો નેવ ધમ્મં પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ…પે॰… ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવ ગજ્જિતા હોતિ, નો વસ્સિતા. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, વલાહકો નેવ ગજ્જિતા, નો વસ્સિતા; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગજ્જિતા ચ હોતિ વસ્સિતા ચ ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ધમ્મં પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ…પે॰… ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગજ્જિતા ચ હોતિ વસ્સિતા ચ. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, વલાહકો ગજ્જિતા ચ વસ્સિતા ચ; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો વલાહકૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. દુતિયં.

૩. કુમ્ભસુત્તં

૧૦૩. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, કુમ્ભા. કતમે ચત્તારો? તુચ્છો પિહિતો, પૂરો વિવટો, તુચ્છો વિવટો, પૂરો પિહિતો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો કુમ્ભા. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે , ચત્તારો કુમ્ભૂપમા [પુ॰ પ॰ ૧૬૦] પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? તુચ્છો પિહિતો, પૂરો વિવટો, તુચ્છો વિવટો, પૂરો પિહિતો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો તુચ્છો હોતિ પિહિતો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ પાસાદિકં હોતિ અભિક્કન્તં પટિક્કન્તં આલોકિતં વિલોકિતં સમિઞ્જિતં પસારિતં સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણં. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ…પે॰… ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો તુચ્છો હોતિ પિહિતો . સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, કુમ્ભો તુચ્છો પિહિતો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પૂરો હોતિ વિવટો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ ન પાસાદિકં હોતિ અભિક્કન્તં પટિક્કન્તં આલોકિતં વિલોકિતં સમિઞ્જિતં પસારિતં સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણં. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ

યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પૂરો હોતિ વિવટો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, કુમ્ભો પૂરો વિવટો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો તુચ્છો હોતિ વિવટો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ ન પાસાદિકં હોતિ અભિક્કન્તં પટિક્કન્તં આલોકિતં વિલોકિતં સમિઞ્જિતં પસારિતં સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણં. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ...પે॰... ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો તુચ્છો હોતિ વિવટો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, કુમ્ભો તુચ્છો વિવટો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પૂરો હોતિ પિહિતો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ પાસાદિકં હોતિ અભિક્કન્તં પટિક્કન્તં આલોકિતં વિલોકિતં સમિઞ્જિતં પસારિતં સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણં. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિન્ત યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પૂરો હોતિ પિહિતો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, કુમ્ભો પૂરો પિહિતો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો કુમ્ભૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. તતિયં.

૪. ઉદકરહદસુત્તં

૧૦૪. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ઉદકરહદા. કતમે ચત્તારો? ઉત્તાનો ગમ્ભીરોભાસો, ગમ્ભીરો ઉત્તાનોભાસો, ઉત્તાનો ઉત્તાનોભાસો, ગમ્ભીરો ગમ્ભીરોભાસો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો ઉદકરહદા. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો ઉદકરહદૂપમા [પુ॰ પ॰ ૧૬૧] પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઉત્તાનો ગમ્ભીરોભાસો , ગમ્ભીરો ઉત્તાનોભાસો, ઉત્તાનો ઉત્તાનોભાસો, ગમ્ભીરો ગમ્ભીરોભાસો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ઉત્તાનો હોતિ ગમ્ભીરોભાસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ પાસાદિકં હોતિ અભિક્કન્તં પટિક્કન્તં આલોકિતં વિલોકિતં સમિઞ્જિતં પસારિતં સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણં. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ...પે॰... ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ઉત્તાનો હોતિ ગમ્ભીરોભાસો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, ઉદકરહદો ઉત્તાનો ગમ્ભીરોભાસો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગમ્ભીરો હોતિ ઉત્તાનોભાસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ ન પાસાદિકં હોતિ અભિક્કન્તં પટિક્કન્તં આલોકિતં વિલોકિતં સમિઞ્જિતં પસારિતં સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણં. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગમ્ભીરો હોતિ ઉત્તાનોભાસો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, ઉદકરહદો ગમ્ભીરો ઉત્તાનોભાસો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ઉત્તાનો હોતિ ઉત્તાનોભાસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ ન પાસાદિકં હોતિ અભિક્કન્તં પટિક્કન્તં આલોકિતં વિલોકિતં સમિઞ્જિતં પસારિતં સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણં. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ...પે॰... ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે,

પુગ્ગલો ઉત્તાનો હોતિ ઉત્તાનોભાસો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, ઉદકરહદો ઉત્તાનો ઉત્તાનોભાસો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગમ્ભીરો હોતિ ગમ્ભીરોભાસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ પાસાદિકં હોતિ અભિક્કન્તં પટિક્કન્તં આલોકિતં વિલોકિતં સમિઞ્જિતં પસારિતં સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણં. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગમ્ભીરો હોતિ ગમ્ભીરોભાસો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, ઉદકરહદો ગમ્ભીરો ગમ્ભીરોભાસો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. ઇમે ખો , ભિક્ખવે, ચત્તારો ઉદકરહદૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. અમ્બસુત્તં

૧૦૫. ''ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, અમ્બાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? આમં પક્કવણ્ણિ [પક્કવણ્ણી (પુ॰ પ॰ ૧૫૯)], પક્કં આમવણ્ણિ [આમવણ્ણી (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], આમં આમવણ્ણિ, પક્કં પક્કવણ્ણિ – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ અમ્બાનિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો અમ્બૂપમા [પક્કવણ્ણી (પુ॰ પ॰ ૧૫૯)] પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? આમો પક્કવણ્ણી, પક્કો આમવણ્ણી, આમો આમવણ્ણી, પક્કો પક્કવણ્ણી.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો આમો હોતિ પક્કવણ્ણી? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ પાસાદિકં હોતિ અભિક્કન્તં પટિક્કન્તં આલોકિતં વિલોકિતં સમિઞ્જિતં પસારિતં સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણં. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ...પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો આમો હોતિ પક્કવણ્ણી. સેય્યથાપિ તં, ભિક્ખવે, અમ્બં આમં પક્કવણ્ણિ; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પક્કો હોતિ આમવણ્ણી? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ ન પાસાદિકં હોતિ અભિક્કન્તં પટિક્કન્તં આલોકિતં વિલોકિતં સમિઞ્જિતં પસારિતં સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણં. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પક્કો હોતિ આમવણ્ણી. સેય્યથાપિ તં, ભિક્ખવે, અમ્બં પક્કં આમવણ્ણિ; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો આમો હોતિ આમવણ્ણી? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ ન પાસાદિકં હોતિ અભિક્કન્તં પટિક્કન્તં આલોકિતં વિલોકિતં સમિઞ્જિતં પસારિતં સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણં. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ...પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો આમો હોતિ આમવણ્ણી . સેય્યથાપિ તં, ભિક્ખવે, અમ્બં આમં આમવણ્ણિ; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પક્કો હોતિ પક્કવણ્ણી? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ પાસાદિકં હોતિ અભિક્કન્તં પટિક્કન્તં આલોકિતં વિલોકિતં સમિઞ્જિતં પસારિતં સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણં. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે,

પુગ્ગલો પક્કો હોતિ પક્કવણ્ણી. સેય્યથાપિ તં, ભિક્ખવે, અમ્બં પક્કં પક્કવણ્ણિ; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો અમ્બૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયઅમ્બસુત્તં

(છટ્ઠં ઉત્તાનત્થમેવાતિ અટ્ઠકથાયં દસ્સિતં, પાળિપોત્થકેસુ પન કત્થચિપિ ન દિસ્સતિ.) [( ) ''છટ્ઠં ઉક્કાનત્થમેવા''તિ અટ્ઠકથાયં દસ્સિતં, પાળિપોત્થકેસુ પન કત્થચિપિ ન દિસ્સતિ. ''... આમં પક્કોભાસં, પક્કં આમોભાસ''ન્તિઆદિના પાઠો ભવેય્ય]

૭. મૂસિકસુત્તં

૧૦૭. ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, મૂસિકા. કતમા ચતસ્સો? ગાધં કત્તા નો વસિતા, વસિતા નો ગાધં કત્તા, નેવ ગાધં કત્તા નો વસિતા, ગાધં કત્તા ચ વસિતા ચ – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો મૂસિકા. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો મૂસિકૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ગાધં કત્તા નો વસિતા, વસિતા નો ગાધં કત્તા, નેવ ગાધં કત્તા નો વસિતા, ગાધં કત્તા ચ વસિતા ચ.

''કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગાધં કત્તા હોતિ નો વસિતા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ધમ્મં પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ...પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગાધં કત્તા હોતિ, નો વસિતા. સેય્યથાપિ સા , ભિક્ખવે, મૂસિકા ગાધં કત્તા, નો વસિતા; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વસિતા હોતિ, નો ગાધં કત્તા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ધમ્મં ન પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં , ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો વસિતા હોતિ, નો ગાધં કત્તા. સેય્યથાપિ સા, ભિક્ખવે, મૂસિકા વસિતા હોતિ, નો ગાધં કત્તા; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં, પુગ્ગલં વદામિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવ ગાધં કત્તા હોતિ નો વસિતા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ધમ્મં ન પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ...પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે , પુગ્ગલો નેવ ગાધં કત્તા હોતિ, નો વસિતા. સેય્યથાપિ સા, ભિક્ખવે, મૂસિકા નેવ ગાધં કત્તા હોતિ, નો વસિતા; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગાધં કત્તા ચ હોતિ વસિતા ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ધમ્મં પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. સો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ગાધં કત્તા ચ હોતિ વસિતા ચ. સેય્યથાપિ સા, ભિક્ખવે, મૂસિકા ગાધં કત્તા ચ હોતિ વસિતા ચ;

તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો મૂસિકૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. સત્તમં.

૮. બલીબદ્દસુત્તં

૧૦૮. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, બલીબદ્દા [બલિવદ્દા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), બલિબદ્ધા (ક॰) પુ॰ પ॰ ૧૬૨]. કતમે ચત્તારો? સગવચણ્ડો નો પરગવચણ્ડો, પરગવચણ્ડો નો સગવચણ્ડો, સગવચણ્ડો ચ પરગવચણ્ડો ચ, નેવ સગવચણ્ડો નો પરગવચણ્ડો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો બલીબદ્દા. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો બલીબદ્દૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? સગવચણ્ડો નો પરગવચણ્ડો, પરગવચણ્ડો નો સગવચણ્ડો, સગવચણ્ડો ચ પરગવચણ્ડો ચ, નેવ સગવચણ્ડો નો પરગવચણ્ડો.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સગવચણ્ડો હોતિ, નો પરગવચણ્ડો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સકપરિસં ઉબ્બેજેતા હોતિ, નો પરપરિસં. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સગવચણ્ડો હોતિ, નો પરગવચણ્ડો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, બલીબદ્દો સગવચણ્ડો, નો પરગવચણ્ડો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પરગવચણ્ડો હોતિ, નો સગવચણ્ડો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો પરપરિસં ઉબ્બેજેતા હોતિ, નો સકપરિસં. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પરગવચણ્ડો હોતિ, નો સગવચણ્ડો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, બલીબદ્દો પરગવચણ્ડો, નો સગવચણ્ડો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સગવચણ્ડો ચ હોતિ પરગવચણ્ડો ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સકપરિસં ઉબ્બેજેતા હોતિ પરપરિસઞ્ચ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સગવચણ્ડો ચ હોતિ પરગવચણ્ડો ચ. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, બલીબદ્દો સગવચણ્ડો ચ પરગવચણ્ડો ચ; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવ સગવચણ્ડો હોતિ નો પરગવચણ્ડો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો નેવ સકપરિસં ઉબ્બેજેતા હોતિ, નો પરપરિસઞ્ચ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવ સગવચણ્ડો હોતિ, નો પરગવચણ્ડો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, બલીબદ્દો નેવ સગવચણ્ડો, નો પરગવચણ્ડો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો બલીબદ્દૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. રુક્ખસુત્તં

૧૦૯. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, રુક્ખા. કતમે ચત્તારો? ફેગ્ગુ ફેગ્ગુપરિવારો, ફેગ્ગુ સારપરિવારો, સારો ફેગ્ગુપરિવારો, સારો સારપરિવારો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો રુક્ખા. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો રુક્ખૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ફેગ્ગુ ફેગ્ગુપરિવારો, ફેગ્ગુ સારપરિવારો, સારો ફેગ્ગુપરિવારો, સારો સારપરિવારો.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ફેગ્ગુ હોતિ ફેગ્ગુપરિવારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો દુસ્સીલો હોતિ પાપધમ્મો; પરિસાપિસ્સ હોતિ દુસ્સીલા પાપધમ્મા. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ફેગ્ગુ હોતિ ફેગ્ગુપરિવારો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, રુક્ખો ફેગ્ગુ ફેગ્ગુપરિવારો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ફેગ્ગુ હોતિ સારપરિવારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો દુસ્સીલો હોતિ પાપધમ્મો; પરિસા ચ ખ્વસ્સ હોતિ સીલવતી કલ્યાણધમ્મા. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ફેગ્ગુ હોતિ સારપરિવારો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, રુક્ખો ફેગ્ગુ સારપરિવારો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સારો હોતિ ફેગ્ગુપરિવારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સીલવા હોતિ કલ્યાણધમ્મો; પરિસા ચ ખ્વસ્સ હોતિ દુસ્સીલા પાપધમ્મા. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સારો હોતિ ફેગ્ગુપરિવારો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, રુક્ખો સારો ફેગ્ગુપરિવારો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સારો હોતિ સારપરિવારો? ઇધ ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સીલવા હોતિ કલ્યાણધમ્મો; પરિસાપિસ્સ હોતિ સીલવતી કલ્યાણધમ્મા. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો સારો હોતિ સારપરિવારો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, રુક્ખો સારો સારપરિવારો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો રુક્ખૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ [પુ॰ પ॰ ૧૭૦]. નવમં.

૧૦. આસીવિસસુત્તં

૧૧૦. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, આસીવિસા [આસિવિસા (ક॰) પુ॰ પ॰ ૧૬૩]. કતમે ચત્તારો? આગતવિસો ન ઘોરવિસો, ઘોરવિસો ન આગતવિસો, આગતવિસો ચ ઘોરવિસો ચ, નેવાગતવિસો ન ઘોરવિસો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો આસીવિસા. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો આસીવિસૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? આગતવિસો ન ઘોરવિસો, ઘોરવિસો ન આગતવિસો , આગતવિસો ચ ઘોરવિસો ચ, નેવાગતવિસો ન ઘોરવિસો.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો આગતવિસો હોતિ, ન ઘોરવિસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અભિણ્હં કુજ્ઝતિ. સો ચ ખ્વસ્સ કોધો [કોપો (ક॰) પુ॰ પ॰ ૧૬૩] ન દીઘરત્તં અનુસેતિ. એવં ખો , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો આગતવિસો હોતિ, ન ઘોરવિસો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, આસીવિસો આગતવિસો, ન ઘોરવિસો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ઘોરવિસો હોતિ, ન આગતવિસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ન હેવ ખો અભિણ્હં કુજ્ઝતિ. સો ચ ખ્વસ્સ કોધો દીઘરત્તં અનુસેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો ઘોરવિસો હોતિ, ન આગતવિસો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, આસીવિસો ઘોરવિસો, ન આગતવિસો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો આગતવિસો ચ હોતિ ઘોરવિસો ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અભિણ્હં કુજ્ઝતિ. સો ચ ખ્વસ્સ કોધો દીઘરત્તં અનુસેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો આગતવિસો ચ હોતિ ઘોરવિસો ચ. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, આસીવિસો આગતવિસો ચ ઘોરવિસો ચ; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવાગતવિસો હોતિ ન ઘોરવિસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ન હેવ ખો અભિણ્હં કુજ્ઝતિ. સો ચ ખ્વસ્સ કોધો ન દીઘરત્તં અનુસેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવાગતવિસો હોતિ, ન

ઘોરવિસો. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, આસીવિસો નેવાગતવિસો ન ઘોરવિસો; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં પુગ્ગલં વદામિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો આસીવિસૂપમા પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. દસમં.

વલાહકવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

દ્વે વલાહા કુમ્ભ-ઉદક, રહદા દ્વે હોન્તિ અમ્બાનિ;
મૂસિકા બલીબદ્દા રુક્ખા, આસીવિસેન તે દસાતિ.

(૧૨) ૨. કેસિવગ્ગો

૧. કેસિસુત્તં

૧૧૧. અથ ખો કેસિ અસ્સદમ્મસારથિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો કેસિં અસ્સદમ્મસારથિં ભગવા એતદવોચ – ‘‘ત્વં ખોસિ, કેસિ, પઞ્ઞાતો અસ્સદમ્મસારથીતિ [સઞ્ઞાતો અસ્સદમ્મસારથિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. કથં પન ત્વં, કેસિ, અસ્સદમ્મં વિનેસી’’તિ? ‘‘અહં ખો, ભન્તે, અસ્સદમ્મં સણ્હેનપિ વિનેમિ, ફરુસેનપિ વિનેમિ , સણ્હફરુસેનપિ વિનેમી’’તિ. ‘‘સચે તે, કેસિ, અસ્સદમ્મો સણ્હેન વિનયં ન ઉપેતિ, ફરુસેન વિનયં ન ઉપેતિ, સણ્હફરુસેન વિનયં ન ઉપેતિ, કિન્તિ નં કરોસી’’તિ? ‘‘સચે મે, ભન્તે, અસ્સદમ્મો સણ્હેન વિનયં ન ઉપેતિ, ફરુસેન વિનયં ન ઉપેતિ, સણ્હફરુસેન વિનયં ન ઉપેતિ; હનામિ નં, ભન્તે. તં કિસ્સ હેતુ? મા મે આચરિયકુલસ્સ અવણ્ણો અહોસી’’તિ.

‘‘ભગવા પન, ભન્તે, અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ. કથં પન, ભન્તે, ભગવા પુરિસદમ્મં વિનેતી’’તિ? ‘‘અહં ખો, કેસિ, પુરિસદમ્મં સણ્હેનપિ વિનેમિ, ફરુસેનપિ વિનેમિ, સણ્હફરુસેનપિ વિનેમિ. તત્રિદં, કેસિ, સણ્હસ્મિં – ઇતિ કાયસુચરિતં ઇતિ કાયસુચરિતસ્સ વિપાકો, ઇતિ વચીસુચરિતં ઇતિ વચીસુચરિતસ્સ વિપાકો, ઇતિ મનોસુચરિતં ઇતિ મનોસુચરિતસ્સ વિપાકો, ઇતિ દેવા, ઇતિ મનુસ્સાતિ. તત્રિદં, કેસિ, ફરુસસ્મિં – ઇતિ કાયદુચ્ચરિતં ઇતિ કાયદુચ્ચરિતસ્સ વિપાકો, ઇતિ વચીદુચ્ચરિતં ઇતિ વચીદુચ્ચરિતસ્સ વિપાકો, ઇતિ મનોદુચ્ચરિતં ઇતિ મનોદુચ્ચરિતસ્સ વિપાકો, ઇતિ નિરયો, ઇતિ તિરચ્છાનયોનિ, ઇતિ પેત્તિવિસયો’’તિ.

‘‘તત્રિદં, કેસિ, સણ્હફરુસસ્મિં – ઇતિ કાયસુચરિતં ઇતિ કાયસુચરિતસ્સ વિપાકો, ઇતિ કાયદુચ્ચરિતં ઇતિ કાયદુચ્ચરિતસ્સ વિપાકો, ઇતિ વચીસુચરિતં ઇતિ વચીસુચરિતસ્સ વિપાકો, ઇતિ વચીદુચ્ચરિતં ઇતિ વચીદુચ્ચરિતસ્સ વિપાકો, ઇતિ મનોસુચરિતં ઇતિ મનોસુચરિતસ્સ વિપાકો, ઇતિ મનોદુચ્ચરિતં ઇતિ મનોદુચ્ચરિતસ્સ વિપાકો, ઇતિ દેવા, ઇતિ મનુસ્સા, ઇતિ નિરયો, ઇતિ તિરચ્છાનયોનિ, ઇતિ પેત્તિવિસયો’’તિ.

‘‘સચે તે, ભન્તે, પુરિસદમ્મો સણ્હેન વિનયં ન ઉપેતિ, ફરુસેન વિનયં ન ઉપેતિ, સણ્હફરુસેન વિનયં ન ઉપેતિ, કિન્તિ નં ભગવા કરોતી’’તિ? ‘‘સચે મે, કેસિ, પુરિસદમ્મો સણ્હેન વિનયં ન ઉપેતિ, ફરુસેન વિનયં ન ઉપેતિ, સણ્હફરુસેન વિનયં ન ઉપેતિ, હનામિ નં, કેસી’’તિ. ‘‘ન ખો, ભન્તે, ભગવતો પાણાતિપાતો કપ્પતિ. અથ ચ પન ભગવા એવમાહ – ‘હનામિ, નં કેસી’’’તિ! ‘‘સચ્ચં, કેસિ! ન તથાગતસ્સ પાણાતિપાતો કપ્પતિ. અપિ ચ યો પુરિસદમ્મો સણ્હેન વિનયં ન ઉપેતિ, ફરુસેન વિનયં ન ઉપેતિ, સણ્હફરુસેન વિનયં ન ઉપેતિ, ન તં તથાગતો વત્તબ્બં અનુસાસિતબ્બં મઞ્ઞતિ, નાપિ વિઞ્ઞૂ સબ્રહ્મચારી વત્તબ્બં અનુસાસિતબ્બં મઞ્ઞન્તિ. વધો હેસો, કેસિ, અરિયસ્સ વિનયે – યં ન તથાગતો વત્તબ્બં અનુસાસિતબ્બં મઞ્ઞતિ, નાપિ વિઞ્ઞૂ સબ્રહ્મચારી વત્તબ્બં અનુસાસિતબ્બં મઞ્ઞન્તી’’તિ.

‘‘સો હિ નૂન, ભન્તે, સુહતો હોતિ – યં ન તથાગતો વત્તબ્બં અનુસાસિતબ્બં મઞ્ઞતિ, નાપિ વિઞ્ઞૂ સબ્રહ્મચારી વત્તબ્બં અનુસાસિતબ્બં મઞ્ઞન્તીતિ. અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે…પે॰… ઉપાસકં મં, ભન્તે, ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. પઠમં.

૨. જવસુત્તં

૧૧૨. ‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? અજ્જવેન, જવેન, ખન્તિયા, સોરચ્ચેન – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ, રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ…પે॰… અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ ચતૂહિ? અજ્જવેન, જવેન, ખન્તિયા, સોરચ્ચેન – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ…પે॰… અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’’તિ. દુતિયં.

૩. પતોદસુત્તં

૧૧૩. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, ભદ્રા અસ્સાજાનીયા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો પતોદચ્છાયં દિસ્વા સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ – ‘કિં નુ ખો મં અજ્જ અસ્સદમ્મસારથિ કારણં કારેસ્સતિ, કિમસ્સાહં [કથમસ્સાહં (ક॰)] પટિકરોમી’તિ! એવરૂપોપિ, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો હોતિ. અયં, ભિક્ખવે, પઠમો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો સન્તો સંવિજ્જમાનો લોકસ્મિં.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો ન હેવ ખો પતોદચ્છાયં દિસ્વા સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ, અપિ ચ ખો લોમવેધવિદ્ધો સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ – ‘કિં નુ ખો મં અજ્જ અસ્સદમ્મસારથિ કારણં કારેસ્સતિ, કિમસ્સાહં પટિકરોમી’તિ! એવરૂપોપિ, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો હોતિ. અયં, ભિક્ખવે, દુતિયો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો સન્તો સંવિજ્જમાનો લોકસ્મિં.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો ન હેવ ખો પતોદચ્છાયં દિસ્વા સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ નાપિ લોમવેધવિદ્ધો સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ, અપિ ચ ખો ચમ્મવેધવિદ્ધો સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ – ‘કિં નુ ખો મં અજ્જ અસ્સદમ્મસારથિ કારણં કારેસ્સતિ, કિમસ્સાહં પટિકરોમી’તિ! એવરૂપોપિ, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો હોતિ. અયં, ભિક્ખવે, તતિયો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો સન્તો સંવિજ્જમાનો લોકસ્મિં.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો ન હેવ ખો પતોદચ્છાયં દિસ્વા સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ નાપિ લોમવેધવિદ્ધો સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ નાપિ ચમ્મવેધવિદ્ધો સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ, અપિ ચ ખો અટ્ઠિવેધવિદ્ધો સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ – ‘કિં નુ ખો મં અજ્જ અસ્સદમ્મસારથિ કારણં કારેસ્સતિ, કિમસ્સાહં પટિકરોમી’તિ ! એવરૂપોપિ, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો હોતિ. અયં, ભિક્ખવે, ચતુત્થો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો સન્તો સંવિજ્જમાનો લોકસ્મિં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો ભદ્રા અસ્સાજાનીયા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારોમે ભદ્રા પુરિસાજાનીયા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ભદ્રો પુરિસાજાનીયો સુણાતિ – ‘અમુકસ્મિં નામ ગામે વા નિગમે વા ઇત્થી વા પુરિસો વા દુક્ખિતો વા કાલઙ્કતો [કાલકતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વા’તિ. સો તેન સંવિજ્જતિ, સંવેગં આપજ્જતિ. સંવિગ્ગો

યોનિસો પદહતિ. પહિતત્તો કાયેન ચેવ પરમસચ્ચં [પરમત્થસચ્ચં (ક॰) મ॰ નિ॰ ૨.૧૮૩ પસ્સિતબ્બં] સચ્છિકરોતિ, પઞ્ઞાય ચ અતિવિજ્ઝ પસ્સતિ. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, ભદ્રો અસ્સાજાનીયો પતોદચ્છાયં દિસ્વા સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં ભદ્રં પુરિસાજાનીયં વદામિ. એવરૂપોપિ, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભદ્રો પુરિસાજાનીયો હોતિ. અયં, ભિક્ખવે, પઠમો ભદ્રો પુરિસાજાનીયો સન્તો સંવિજ્જમાનો લોકસ્મિં.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભદ્રો પુરિસાજાનીયો ન હેવ ખો સુણાતિ – 'અમુકસ્મિં નામ ગામે વા નિગમે વા ઇત્થી વા પુરિસો વા દુક્ખિતો વા કાલઙ્કતો વા'તિ, અપિ ચ ખો સામં પસ્સતિ ઇત્થિં વા પુરિસં વા દુક્ખિતં વા કાલઙ્કતં વા. સો તેન સંવિજ્જતિ, સંવેગં આપજ્જતિ. સંવિગ્ગો યોનિસો પદહતિ. પહિતત્તો કાયેન ચેવ પરમસચ્ચં સચ્છિકરોતિ, પઞ્ઞાય ચ અતિવિજ્ઝ પસ્સતિ. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, ભદ્રો અસ્સાજાનીયો લોમવેધવિદ્ધો સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં ભદ્રં પુરિસાજાનીયં વદામિ. એવરૂપોપિ, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભદ્રો પુરિસાજાનીયો હોતિ. અયં, ભિક્ખવે, દુતિયો ભદ્રો પુરિસાજાનીયો સન્તો સંવિજ્જમાનો લોકસ્મિં.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભદ્રો પુરિસાજાનીયો ન હેવ ખો સુણાતિ – 'અમુકસ્મિં નામ ગામે વા નિગમે વા ઇત્થી વા પુરિસો વા દુક્ખિતો વા કાલઙ્કતો વા'તિ, નાપિ સામં પસ્સતિ ઇત્થિં વા પુરિસં વા દુક્ખિતં વા કાલઙ્કતં વા, અપિ ચ ખ્વસ્સ ઞાતિ વા સાલોહિતો વા દુક્ખિતો વા હોતિ કાલઙ્કતો વા. સો તેન સંવિજ્જતિ, સંવેગં આપજ્જતિ. સંવિગ્ગો યોનિસો પદહતિ. પહિતત્તો કાયેન ચેવ પરમસચ્ચં સચ્છિકરોતિ, પઞ્ઞાય ચ અતિવિજ્ઝ પસ્સતિ. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, ભદ્રો અસ્સાજાનીયો ચમ્મવેધવિદ્ધો સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં ભદ્રં પુરિસાજાનીયં વદામિ. એવરૂપોપિ, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભદ્રો પુરિસાજાનીયો હોતિ. અયં, ભિક્ખવે, તતિયો ભદ્રો પુરિસાજાનીયો સન્તો સંવિજ્જમાનો લોકસ્મિં.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભદ્રો પુરિસાજાનીયો ન હેવ ખો સુણાતિ – 'અમુકસ્મિં નામ ગામે વા નિગમે વા ઇત્થી વા પુરિસો વા દુક્ખિતો વા કાલઙ્કતો વા'તિ, નાપિ સામં પસ્સતિ ઇત્થિં વા પુરિસં વા દુક્ખિતં વા કાલઙ્કતં વા, નાપિસ્સ ઞાતિ વા સાલોહિતો વા દુક્ખિતો વા હોતિ કાલઙ્કતો વા, અપિ ચ ખો સામઞ્ઞેવ ફુટ્ઠો હોતિ સારીરિકાહિ વેદનાહિ દુક્ખાહિ તિબ્બાહિ [તિપ્પાહિ (સી॰ પી॰)] ખરાહિ કટુકાહિ અસાતાહિ અમનાપાહિ પાણહરાહિ. સો તેન સંવિજ્જતિ, સંવેગં આપજ્જતિ. સંવિગ્ગો યોનિસો પદહતિ. પહિતત્તો કાયેન ચેવ પરમસચ્ચં સચ્છિકરોતિ, પઞ્ઞાય ચ અતિવિજ્ઝ પસ્સતિ. સેય્યથાપિ સો, ભિક્ખવે, ભદ્રો અસ્સાજાનીયો અટ્ઠિવેધવિદ્ધો સંવિજ્જતિ સંવેગં આપજ્જતિ; તથૂપમાહં, ભિક્ખવે, ઇમં ભદ્રં પુરિસાજાનીયં વદામિ. એવરૂપોપિ, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો ભદ્રો પુરિસાજાનીયો હોતિ. અયં, ભિક્ખવે, ચતુત્થો ભદ્રો પુરિસાજાનીયો સન્તો સંવિજ્જમાનો લોકસ્મિં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો ભદ્રા પુરિસાજાનીયા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. તતિયં.

૪. નાગસુત્તં

૧૧૪. ''ચતૂહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો નાગો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગો સોતા ચ હોતિ, હન્તા ચ, ખન્તા ચ, ગન્તા ચ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગો સોતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગો યમેનં હત્થિદમ્મસારથિ કારણં કારેતિ – યદિ વા કતપુબ્બં યદિ વા અકતપુબ્બં – તં અટ્ઠિં કત્વા [અટ્ઠિકત્વા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) અ॰ નિ॰

૫.૧૪૦] મનસિ કત્વા સબ્બચેતસા [સબ્બં ચેતસો (સબ્બત્થ)] સમન્નાહરિત્વા ઓહિતસોતો સુણાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગો સોતા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગો હન્તા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગો સઙ્ગામગતો હત્થિમ્પિ હનતિ, હત્થારુહમ્પિ હનતિ, અસ્સમ્પિ હનતિ, અસ્સારુહમ્પિ હનતિ , રથમ્પિ હનતિ, રથિકમ્પિ હનતિ, પત્તિકમ્પિ હનતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગો હન્તા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગો ખન્તા હોતિ? ઇધ ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગો સઙ્ગામગતો ખમો હોતિ સત્તિપ્પહારાનં અસિપ્પહારાનં ઉસુપ્પહારાનં ફરસુપ્પહારાનં [‘‘ફરસુપ્પહારાન’’ન્તિ ઇદં પદં સ્યામપોત્થકે નત્થિ. મ॰ નિ॰ ૩.૨૧૭ પસ્સિતબ્બં] ભેરિપણવસઙ્ખતિણવનિન્નાદસદ્દાનં. એવં ખો, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગો ખન્તા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગો ગન્તા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગો યમેનં હત્થિદમ્મસારથિ દિસં પેસેતિ – યદિ વા ગતપુબ્બં યદિ વા અગતપુબ્બં – તં ખિપ્પમેવ ગન્તા હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો નાગો ગન્તા હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો નાગો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સોતા ચ હોતિ, હન્તા ચ, ખન્તા ચ, ગન્તા ચ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સોતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તથાગતપ્પવેદિતે ધમ્મવિનયે દેસિયમાને અટ્ઠિં કત્વા મનસિ કત્વા સબ્બચેતસા સમન્નાહરિત્વા ઓહિતસોતો ધમ્મં સુણાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સોતા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ હન્તા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નં કામવિતક્કં નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ (હનતિ) [( ) નત્થિ સી॰ સ્યા॰ પી॰ પોત્થકેસુ. અ॰ નિ॰ ૪.૧૬૪ પટિપદાવગ્ગે ચતુત્થસુત્તે પન ‘‘સમેતી’’તિ પદં સબ્બત્થપિ દિસ્સતિ] બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ, ઉપ્પન્નં બ્યાપાદવિતક્કં...પે॰... ઉપ્પન્નં વિહિંસાવિતક્કં...પે॰... ઉપ્પન્નુપ્પન્ને પાપકે અકુસલે ધમ્મે નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ હનતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ હન્તા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ખન્તા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ખમો હોતિ સીતસ્સ ઉણ્હસ્સ જિઘચ્છાય પિપાસાય, ડંસમકસવાતાતપસરીસપસમ્ફસ્સાનં દુરુત્તાનં દુરાગતાનં વચનપથાનં ઉપ્પન્નાનં સારીરિકાનં વેદનાનં દુક્ખાનં તિબ્બાનં ખરાનં કટુકાનં અસાતાનં અમનાપાનં પાણહરાનં અધિવાસકજાતિકો હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ખન્તા હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ગન્તા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યાયં દિસા અગતપુબ્બા ઇમિના દીઘેન અદ્ધુના યદિદં સબ્બસઙ્ખારસમથો સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગો તણ્હાક્ખયો વિરાગો નિરોધો નિબ્બાનં, તં ખિપ્પઞ્ઞેવ ગન્તા હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ગન્તા હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’’તિ. ચતુત્થં.

૫. ઠાનસુત્તં

૧૧૫. ''ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, ઠાનાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? અત્થિ, ભિક્ખવે, ઠાનં અમનાપં કાતું; તઞ્ચ કયિરમાનં અનત્થાય સંવત્તતિ. અત્થિ, ભિક્ખવે, ઠાનં અમનાપં કાતું; તઞ્ચ કયિરમાનં અત્થાય સંવત્તતિ. અત્થિ, ભિક્ખવે, ઠાનં મનાપં કાતું; તઞ્ચ કયિરમાનં અનત્થાય સંવત્તતિ. અત્થિ, ભિક્ખવે, ઠાનં મનાપં કાતું; તઞ્ચ કયિરમાનં અત્થાય સંવત્તતિ.

''તત્ર, ભિક્ખવે, યમિદં [યદિદં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] ઠાનં અમનાપં કાતું; તઞ્ચ કયિરમાનં અનત્થાય સંવત્તતિ – ઇદં, ભિક્ખવે, ઠાનં ઉભયેનેવ ન કત્તબ્બં મઞ્ઞતિ [પઞ્ઞાયતિ (?)]. યમ્પિદં [યદિદં (ક॰)] ઠાનં અમનાપં કાતું; ઇમિનાપિ નં [તં (સી॰ પી॰) સ્યામપોત્થકે નત્થિ] ન કત્તબ્બં મઞ્ઞતિ. યમ્પિદં ઠાનં કયિરમાનં અનત્થાય સંવત્તતિ; ઇમિનાપિ નં [તં (પી॰) સી॰ સ્યા॰ પોત્થકેસુ નત્થિ] ન કત્તબ્બં મઞ્ઞતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, ઠાનં ઉભયેનેવ ન કત્તબ્બં મઞ્ઞતિ.

''તત્ર, ભિક્ખવે, યમિદં ઠાનં અમનાપં કાતું; તઞ્ચ કયિરમાનં અત્થાય સંવત્તતિ – ઇમસ્મિં, ભિક્ખવે, ઠાને બાલો ચ પણ્ડિતો ચ વેદિતબ્બો પુરિસથામે પુરિસવીરિયે પુરિસપરક્કમે. ન, ભિક્ખવે, બાલો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'કિઞ્ચાપિ ખો ઇદં ઠાનં અમનાપં કાતું; અથ ચરહિદં ઠાનં કયિરમાનં અત્થાય સંવત્તતી'તિ. સો તં ઠાનં ન કરોતિ. તસ્સ તં ઠાનં અકયિરમાનં અનત્થાય સંવત્તતિ. પણ્ડિતો ચ ખો, ભિક્ખવે, ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'કિઞ્ચાપિ ખો ઇદં ઠાનં અમનાપં કાતું; અથ ચરહિદં ઠાનં કયિરમાનં અત્થાય સંવત્તતી'તિ. સો તં ઠાનં કરોતિ. તસ્સ તં ઠાનં કયિરમાનં અત્થાય સંવત્તતિ.

''તત્ર, ભિક્ખવે, યમિદં [યદિદં (સ્યા॰ કં॰)] ઠાનં મનાપં કાતું; તઞ્ચ કયિરમાનં અનત્થાય સંવત્તતિ – ઇમસ્મિમ્પિ, ભિક્ખવે, ઠાને બાલો ચ પણ્ડિતો ચ વેદિતબ્બો પુરિસથામે પુરિસવીરિયે પુરિસપરક્કમે. ન, ભિક્ખવે, બાલો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'કિઞ્ચાપિ ખો ઇદં ઠાનં મનાપં કાતું; અથ ચરહિદં ઠાનં કયિરમાનં અનત્થાય સંવત્તતી'તિ. સો તં ઠાનં કરોતિ. તસ્સ તં ઠાનં કયિરમાનં અનત્થાય સંવત્તતિ. પણ્ડિતો ચ ખો, ભિક્ખવે, ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'કિઞ્ચાપિ ખો ઇદં ઠાનં મનાપં કાતું; અથ ચરહિદં ઠાનં કયિરમાનં અનત્થાય સંવત્તતી'તિ. સો તં ઠાનં ન કરોતિ. તસ્સ તં ઠાનં અકયિરમાનં અત્થાય સંવત્તતિ.

''તત્ર, ભિક્ખવે, યમિદં ઠાનં મનાપં કાતું, તઞ્ચ કયિરમાનં અત્થાય સંવત્તતિ – ઇદં, ભિક્ખવે, ઠાનં ઉભયેનેવ કત્તબ્બં મઞ્ઞતિ. યમ્પિદં ઠાનં મનાપં કાતું, ઇમિનાપિ નં કત્તબ્બં મઞ્ઞતિ; યમ્પિદં ઠાનં કયિરમાનં અત્થાય સંવત્તતિ, ઇમિનાપિ નં કત્તબ્બં મઞ્ઞતિ. ઇદં, ભિક્ખવે, ઠાનં ઉભયેનેવ કત્તબ્બં મઞ્ઞતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ઠાનાની''તિ. પઞ્ચમં.

૬. અપ્પમાદસુત્તં

૧૧૬. ''ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ઠાનેહિ અપ્પમાદો કરણીયો. કતમેહિ ચતૂહિ? કાયદુચ્ચરિતં, ભિક્ખવે, પજહથ, કાયસુચરિતં ભાવેથ; તત્થ ચ મા પમાદત્થ. વચીદુચ્ચરિતં, ભિક્ખવે, પજહથ, વચીસુચરિતં ભાવેથ; તત્થ ચ મા પમાદત્થ. મનોદુચ્ચરિતં, ભિક્ખવે, પજહથ, મનોસુચરિતં ભાવેથ; તત્થ ચ મા પમાદત્થ. મિચ્છાદિટ્ઠિં, ભિક્ખવે, પજહથ, સમ્માદિટ્ઠિં ભાવેથ ; તત્થ ચ મા પમાદત્થ.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો કાયદુચ્ચરિતં પહીનં હોતિ કાયસુચરિતં ભાવિતં, વચીદુચ્ચરિતં પહીનં હોતિ વચીસુચરિતં ભાવિતં, મનોદુચ્ચરિતં પહીનં હોતિ મનોસુચરિતં ભાવિતં, મિચ્છાદિટ્ઠિ પહીના હોતિ સમ્માદિટ્ઠિ ભાવિતા, સો ન ભાયતિ સમ્પરાયિકસ્સ મરણસ્સા’’તિ. છટ્ઠં.

૭. આરક્ખસુત્તં

૧૧૭. ‘‘ચતૂસુ, ભિક્ખવે, ઠાનેસુ અત્તરૂપેન અપ્પમાદો સતિ ચેતસો આરક્ખો કરણીયો. કતમેસુ ચતૂસુ? ‘મા મે રજનીયેસુ ધમ્મેસુ ચિત્તં રજ્જી’તિ અત્તરૂપેન અપ્પમાદો સતિ ચેતસો આરક્ખો કરણીયો; ‘મા મે દોસનીયેસુ ધમ્મેસુ ચિત્તં દુસ્સી’તિ અત્તરૂપેન અપ્પમાદો સતિ ચેતસો આરક્ખો કરણીયો; ‘મા મે મોહનીયેસુ ધમ્મેસુ ચિત્તં મુય્હી’તિ અત્તરૂપેન અપ્પમાદો સતિ ચેતસો આરક્ખો કરણીયો; ‘મા મે મદનીયેસુ ધમ્મેસુ ચિત્તં મજ્જી’તિ અત્તરૂપેન અપ્પમાદો સતિ ચેતસો આરક્ખો કરણીયો.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો રજનીયેસુ ધમ્મેસુ ચિત્તં ન રજ્જતિ વીતરાગત્તા, દોસનીયેસુ ધમ્મેસુ ચિત્તં ન દુસ્સતિ વીતદોસત્તા, મોહનીયેસુ ધમ્મેસુ ચિત્તં ન મુય્હતિ વીતમોહત્તા, મદનીયેસુ ધમ્મેસુ ચિત્તં ન મજ્જતિ વીતમદત્તા, સો ન છમ્ભતિ ન કમ્પતિ ન વેધતિ ન સન્તાસં આપજ્જતિ, ન ચ પન સમણવચનહેતુપિ ગચ્છતી’’તિ. સત્તમં.

૮. સંવેજનીયસુત્તં

૧૧૮. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, સદ્ધસ્સ કુલપુત્તસ્સ દસ્સનીયાનિ સંવેજનીયાનિ ઠાનાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? ‘ઇધ તથાગતો જાતો’તિ, ભિક્ખવે, સદ્ધસ્સ કુલપુત્તસ્સ દસ્સનીયં સંવેજનીયં ઠાનં. ‘ઇધ તથાગતો અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુદ્ધો’તિ, ભિક્ખવે, સદ્ધસ્સ કુલપુત્તસ્સ દસ્સનીયં સંવેજનીયં ઠાનં. ‘ઇધ તથાગતો અનુત્તરં ધમ્મચક્કં પવત્તેસી’તિ, ભિક્ખવે, સદ્ધસ્સ કુલપુત્તસ્સ દસ્સનીયં સંવેજનીયં ઠાનં. ‘ઇધ તથાગતો અનુપાદિસેસાય નિબ્બાનધાતુયા પરિનિબ્બુતો’તિ , ભિક્ખવે, સદ્ધસ્સ કુલપુત્તસ્સ દસ્સનીયં સંવેજનીયં ઠાનં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ સદ્ધસ્સ કુલપુત્તસ્સ દસ્સનીયાનિ સંવેજનીયાનિ ઠાનાની’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. પઠમભયસુત્તં

૧૧૯. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, ભયાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? જાતિભયં, જરાભયં, બ્યાધિભયં, મરણભયં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ભયાની’’તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયભયસુત્તં

૧૨૦. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, ભયાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? અગ્ગિભયં, ઉદકભયં, રાજભયં, ચોરભયં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ભયાની’’તિ. દસમં.

કેસિવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

કેસિ જવો પતોદો ચ, નાગો ઠાનેન પઞ્ચમં;
અપ્પમાદો ચ આરક્ખો, સંવેજનીયઞ્ચ દ્વે ભયાતિ.

(૧૩) ૩. ભયવગ્ગો

૧. અત્તાનુવાદસુત્તં

૧૨૧. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, ભયાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? અત્તાનુવાદભયં, પરાનુવાદભયં, દણ્ડભયં, દુગ્ગતિભયં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, અત્તાનુવાદભયં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અહઞ્ચેવ [અહઞ્ચે (?)] ખો પન કાયેન દુચ્ચરિતં ચરેય્યં, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરેય્યં, મનસા દુચ્ચરિતં ચરેય્યં, કિઞ્ચ તં યં મં [કિઞ્ચ તં મં (સી॰), કિઞ્ચ મં (સ્યા॰ કં॰), કિઞ્ચ તં કમ્મં (પી॰ ક॰)] અત્તા સીલતો ન ઉપવદેય્યા’તિ! સો અત્તાનુવાદભયસ્સ ભીતો કાયદુચ્ચરિતં પહાય કાયસુચરિતં ભાવેતિ, વચીદુચ્ચરિતં પહાય વચીસુચરિતં ભાવેતિ, મનોદુચ્ચરિતં પહાય મનોસુચરિતં ભાવેતિ, સુદ્ધં અત્તાનં પરિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અત્તાનુવાદભયં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, પરાનુવાદભયં? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘અહઞ્ચેવ ખો પન કાયેન દુચ્ચરિતં ચરેય્યં, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરેય્યં, મનસા દુચ્ચરિતં ચરેય્યં, કિઞ્ચ તં યં મં પરે સીલતો ન ઉપવદેય્યુ’ન્તિ! સો પરાનુવાદભયસ્સ ભીતો કાયદુચ્ચરિતં પહાય કાયસુચરિતં ભાવેતિ, વચીદુચ્ચરિતં પહાય વચીસુચરિતં ભાવેતિ, મનોદુચ્ચરિતં પહાય મનોસુચરિતં ભાવેતિ, સુદ્ધં અત્તાનં પરિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પરાનુવાદભયં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, દણ્ડભયં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પસ્સતિ ચોરં આગુચારિં, રાજાનો ગહેત્વા વિવિધા કમ્મકારણા કારેન્તે, કસાહિપિ તાળેન્તે, વેત્તેહિપિ તાળેન્તે, અદ્ધદણ્ડકેહિપિ તાળેન્તે, હત્થમ્પિ છિન્દન્તે, પાદમ્પિ છિન્દન્તે, હત્થપાદમ્પિ છિન્દન્તે, કણ્ણમ્પિ છિન્દન્તે, નાસમ્પિ છિન્દન્તે, કણ્ણનાસમ્પિ છિન્દન્તે, બિલઙ્ગથાલિકમ્પિ કરોન્તે, સઙ્ખમુણ્ડિકમ્પિ કરોન્તે, રાહુમુખમ્પિ કરોન્તે, જોતિમાલિકમ્પિ કરોન્તે, હત્થપજ્જોતિકમ્પિ કરોન્તે, એરકવત્તિકમ્પિ કરોન્તે, ચીરકવાસિકમ્પિ કરોન્તે, એણેય્યકમ્પિ કરોન્તે, બળિસમંસિકમ્પિ કરોન્તે, કહાપણકમ્પિ કરોન્તે, ખારાપતચ્છિકમ્પિ કરોન્તે, પલિઘપરિવત્તિકમ્પિ કરોન્તે, પલાલપીઠકમ્પિ કરોન્તે, તત્તેનપિ તેલેન ઓસિઞ્ચન્તે, સુનખેહિપિ ખાદાપેન્તે, જીવન્તમ્પિ સૂલે ઉત્તાસેન્તે, અસિનાપિ સીસં છિન્દન્તે.

‘‘તસ્સ એવં હોતિ – ‘યથારૂપાનં ખો પાપકાનં કમ્માનં હેતુ ચોરં આગુચારિં રાજાનો ગહેત્વા વિવિધા કમ્મકારણા કારેન્તિ, કસાહિપિ તાળેન્તિ…પે॰… અસિનાપિ સીસં છિન્દન્તિ, અહઞ્ચેવ ખો પન એવરૂપં પાપકમ્મં કરેય્યં, મમ્પિ રાજાનો ગહેત્વા એવરૂપા વિવિધા કમ્મકારણા કારેય્યું, કસાહિપિ તાળેય્યું, વેત્તેહિપિ તાળેય્યું, અદ્ધદણ્ડકેહિપિ તાળેય્યું, હત્થમ્પિ છિન્દેય્યું, પાદમ્પિ છિન્દેય્યું, હત્થપાદમ્પિ છિન્દેય્યું, કણ્ણમ્પિ છિન્દેય્યું, નાસમ્પિ છિન્દેય્યું, કણ્ણનાસમ્પિ છિન્દેય્યું, બિલઙ્ગથાલિકમ્પિ કરેય્યું, સઙ્ખમુણ્ડિકમ્પિ કરેય્યું; રાહુમુખમ્પિ કરેય્યું, જોતિમાલિકમ્પિ કરેય્યું, હત્થપજ્જોતિકમ્પિ કરેય્યું, એરકવત્તિકમ્પિ કરેય્યું, ચીરકવાસિકમ્પિ કરેય્યું, એણેય્યકમ્પિ કરેય્યું, બળિસમંસિકમ્પિ કરેય્યું, કહાપણકમ્પિ કરેય્યું, ખારાપતચ્છિકમ્પિ કરેય્યું, પલિઘપરિવત્તિકમ્પિ કરેય્યું, પલાલપીઠકમ્પિ કરેય્યું, તત્તેનપિ તેલેન ઓસિઞ્ચેય્યું, સુનખેહિપિ ખાદાપેય્યું, જીવન્તમ્પિ સૂલે ઉત્તાસેય્યું, અસિનાપિ સીસં છિન્દેય્યુ’ન્તિ. સો દણ્ડભયસ્સ ભીતો ન પરેસં પાભતં વિલુમ્પન્તો ચરતિ. કાયદુચ્ચરિતં પહાય… પે॰… સુદ્ધં અત્તાનં પરિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દણ્ડભયં.

‘‘કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, દુગ્ગતિભયં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘કાયદુચ્ચરિતસ્સ ખો પાપકો વિપાકો અભિસમ્પરાયં, વચીદુચ્ચરિતસ્સ પાપકો વિપાકો અભિસમ્પરાયં, મનોદુચ્ચરિતસ્સ પાપકો વિપાકો અભિસમ્પરાયં. અહઞ્ચેવ ખો પન કાયેન દુચ્ચરિતં ચરેય્યં, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરેય્યં, મનસા દુચ્ચરિતં ચરેય્યં, કિઞ્ચ તં યાહં ન કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જેય્ય’ન્તિ! સો દુગ્ગતિભયસ્સ ભીતો કાયદુચ્ચરિતં પહાય કાયસુચરિતં ભાવેતિ, વચીદુચ્ચરિતં પહાય વચીસુચરિતં ભાવેતિ, મનોદુચ્ચરિતં પહાય મનોસુચરિતં ભાવેતિ, સુદ્ધં અત્તાનં પરિહરતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુગ્ગતિભયં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ભયાની’’તિ. પઠમં.

૨. ઊમિભયસુત્તં

૧૨૨. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, ભયાનિ ઉદકોરોહન્તસ્સ [ઉદકોરોહન્તે (મ॰ નિ॰ ૨.૧૬૧)] પાટિકઙ્ખિતબ્બાનિ . કતમાનિ ચત્તારિ? ઊમિભયં, કુમ્ભીલભયં, આવટ્ટભયં, સુસુકાભયં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ભયાનિ ઉદકોરોહન્તસ્સ પાટિકઙ્ખિતબ્બાનિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ભયાનિ ઇધેકચ્ચસ્સ કુલપુત્તસ્સ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અગારસ્મા [સદ્ધા અગારસ્મા (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] અનગારિયં પબ્બજિતસ્સ [પબ્બજતો (સી॰)] પાટિકઙ્ખિતબ્બાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? ઊમિભયં, કુમ્ભીલભયં, આવટ્ટભયં, સુસુકાભયં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, ઊમિભયં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ‘ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો; અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ! તમેનં તથા પબ્બજિતં સમાનં સબ્રહ્મચારિનો ઓવદન્તિ અનુસાસન્તિ – ‘એવં તે અભિક્કમિતબ્બં, એવં તે પટિક્કમિતબ્બં, એવં તે આલોકેતબ્બં , એવં તે વિલોકેતબ્બં, એવં તે સમિઞ્જિતબ્બં, એવં તે પસારિતબ્બં, એવં તે સઙ્ઘાટિપત્તચીવરં ધારેતબ્બ’ન્તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘મયં ખો પુબ્બે અગારિયભૂતા સમાના અઞ્ઞે ઓવદામપિ અનુસાસામપિ. ઇમે પનમ્હાકં પુત્તમત્તા મઞ્ઞે નત્તમત્તા મઞ્ઞે ઓવદિતબ્બં અનુસાસિતબ્બં મઞ્ઞન્તી’તિ. સો કુપિતો અનત્તમનો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઊમિભયસ્સ ભીતો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તો. ઊમિભયન્તિ ખો, ભિક્ખવે, કોધૂપાયાસસ્સેતં અધિવચનં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ઊમિભયં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કુમ્ભીલભયં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – ‘ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો; અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા’તિ! તમેનં તથા પબ્બજિતં સમાનં સબ્રહ્મચારિનો ઓવદન્તિ અનુસાસન્તિ – ‘ઇદં તે ખાદિતબ્બં, ઇદં તે ન ખાદિતબ્બં, ઇદં તે ભુઞ્જિતબ્બં, ઇદં તે ન ભુઞ્જિતબ્બં, ઇદં તે સાયિતબ્બં, ઇદં તે ન સાયિતબ્બં, ઇદં તે પાતબ્બં , ઇદં તે ન પાતબ્બં, કપ્પિયં તે ખાદિતબ્બં, અકપ્પિયં તે ન ખાદિતબ્બં, કપ્પિયં તે ભુઞ્જિતબ્બં, અકપ્પિયં તે ન ભુઞ્જિતબ્બં, કપ્પિયં તે સાયિતબ્બં, અકપ્પિયં તે ન સાયિતબ્બં, કપ્પિયં તે પાતબ્બં, અકપ્પિયં તે ન પાતબ્બં, કાલે તે ખાદિતબ્બં, વિકાલે તે ન ખાદિતબ્બં, કાલે તે ભુઞ્જિતબ્બં, વિકાલે તે ન ભુઞ્જિતબ્બં, કાલે તે સાયિતબ્બં, વિકાલે તે ન સાયિતબ્બં, કાલે તે પાતબ્બં, વિકાલે તે ન પાતબ્બ’ન્તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘મયં ખો પુબ્બે અગારિયભૂતા સમાના યં ઇચ્છામ તં ખાદામ, યં ન ઇચ્છામ ન તં ખાદામ; યં ઇચ્છામ તં ભુઞ્જામ, યં ન ઇચ્છામ ન તં ભુઞ્જામ; યં ઇચ્છામ તં સાયામ, યં ન ઇચ્છામ ન તં સાયામ; યં ઇચ્છામ તં પિવામ, યં ન ઇચ્છામ ન તં પિવામ;

કપ્પિયમ્પિ ખાદામ અકપ્પિયમ્પિ ખાદામ કપ્પિયમ્પિ ભુઞ્જામ અકપ્પિયમ્પિ ભુઞ્જામ કપ્પિયમ્પિ સાયામ અકપ્પિયમ્પિ સાયામ કપ્પિયમ્પિ પિવામ અકપ્પિયમ્પિ પિવામ, કાલેપિ ખાદામ વિકાલેપિ ખાદામ કાલેપિ ભુઞ્જામ વિકાલેપિ ભુઞ્જામ કાલેપિ સાયામ વિકાલેપિ સાયામ કાલેપિ પિવામ વિકાલેપિ પિવામ; યમ્પિ નો સદ્ધા ગહપતિકા દિવા વિકાલે પણીતં ખાદનીયં વા ભોજનીયં વા દેન્તિ, તત્રપિમે [તત્થપિમે (મ॰ નિ॰ ૨.૧૬૩)] મુખાવરણં મઞ્ઞે કરોન્તી'તિ. સો કુપિતો અનત્તમનો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કુમ્ભીલભયસ્સ ભીતો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તો. કુમ્ભીલભયન્તિ ખો, ભિક્ખવે, ઓદરિકત્તસ્સેતં અધિવચનં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કુમ્ભીલભયં.

''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, આવટ્ટભયં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – 'ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ, દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો; અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા'તિ! સો એવં પબ્બજિતો સમાનો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય પવિસતિ અરક્ખિતેનેવ કાયેન અરક્ખિતાય વાચાય અરક્ખિતેન ચિત્તેન અનુપટ્ઠિતાય સતિયા અસંવુતેહિ ઇન્દ્રિયેહિ. સો તત્થ પસ્સતિ ગહપતિં વા ગહપતિપુત્તં વા પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતં સમઙ્ગીભૂતં પરિચારયમાનં. તસ્સ એવં હોતિ – 'મયં ખો પુબ્બે અગારિયભૂતા સમાના પઞ્ચહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતા સમઙ્ગીભૂતા પરિચારિમ્હા; સંવિજ્જન્તિ ખો પન મે કુલે ભોગા. સક્કા ભોગે ચ ભુઞ્જિતું પુઞ્ઞાનિ ચ કાતું. યંનૂનાહં સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિત્વા ભોગે ચ ભુઞ્જેય્યં પુઞ્ઞાનિ ચ કરેય્ય'ન્તિ ! સો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ . અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આવટ્ટભયસ્સ ભીતો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તો. આવટ્ટભયન્તિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, આવટ્ટભયં.

''કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, સુસુકાભયં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો કુલપુત્તો સદ્ધા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતો હોતિ – 'ઓતિણ્ણોમ્હિ જાતિયા જરાય મરણેન સોકેહિ પરિદેવેહિ દુક્ખેહિ દોમનસ્સેહિ ઉપાયાસેહિ, દુક્ખોતિણ્ણો દુક્ખપરેતો; અપ્પેવ નામ ઇમસ્સ કેવલસ્સ દુક્ખક્ખન્ધસ્સ અન્તકિરિયા પઞ્ઞાયેથા'તિ! સો એવં પબ્બજિતો સમાનો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય ગામં વા નિગમં વા પિણ્ડાય પવિસતિ અરક્ખિતેનેવ કાયેન અરક્ખિતાય વાચાય અરક્ખિતેન ચિત્તેન અનુપટ્ઠિતાય સતિયા અસંવુતેહિ ઇન્દ્રિયેહિ. સો તત્થ પસ્સતિ માતુગામં દુન્નિવત્થં વા દુપ્પારુતં વા. તસ્સ માતુગામં દિસ્વા દુન્નિવત્થં વા દુપ્પારુતં વા રાગો ચિત્તં અનુદ્ધંસેતિ. સો રાગાનુદ્ધંસિતેન ચિત્તેન સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સુસુકાભયસ્સ ભીતો સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તો. સુસુકાભયન્તિ ખો, ભિક્ખવે, માતુગામસ્સેતં અધિવચનં. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સુસુકાભયં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ભયાનિ ઇધેકચ્ચસ્સ કુલપુત્તસ્સ ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિતસ્સ પાટિકઙ્ખિતબ્બાની''તિ. દુતિયં.

૩. પઠમનાનાકરણસુત્તં

૧૨૩. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? [કથા॰ ૬૭૧ આદયો] ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તદસ્સાદેતિ, તં નિકામેતિ, તેન ચ વિત્તિં આપજ્જતિ. તત્થ ઠિતો તદધિમુત્તો તબ્બહુલવિહારી અપરિહીનો કાલં કુરુમાનો બ્રહ્મકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. બ્રહ્મકાયિકાનં,

ભિક્ખવે, દેવાનં કપ્પો આયુપ્પમાણં. તત્થ પુથુજ્જનો યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા નિરયમ્પિ ગચ્છતિ તિરચ્છાનયોનિમ્પિ ગચ્છતિ પેત્તિવિસયમ્પિ ગચ્છતિ. ભગવતો પન સાવકો તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા તસ્મિંયેવ ભવે પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, વિસેસો અયં અધિપ્પયાસો ઇદં નાનાકરણં સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અસ્સુતવતા પુથુજ્જનેન, યદિદં ગતિયા ઉપપત્તિયા સતિ [યદિદં ચુતિયા ઉપપત્તિયા ચાતિ (ક॰) અ॰ નિ॰ ૩.૧૧૭ પસ્સિતબ્બં].

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તદસ્સાદેતિ, તં નિકામેતિ, તેન ચ વિત્તિં આપજ્જતિ. તત્થ ઠિતો તદધિમુત્તો તબ્બહુલવિહારી અપરિહીનો કાલં કુરુમાનો આભસ્સરાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. આભસ્સરાનં, ભિક્ખવે, દેવાનં દ્વે કપ્પા આયુપ્પમાણં. તત્થ પુથુજ્જનો યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા નિરયમ્પિ ગચ્છતિ તિરચ્છાનયોનિમ્પિ ગચ્છતિ પેત્તિવિસયમ્પિ ગચ્છતિ. ભગવતો પન સાવકો તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા તસ્મિંયેવ ભવે પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, વિસેસો અયં અધિપ્પયાસો ઇદં નાનાકરણં સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અસ્સુતવતા પુથુજ્જનેન, યદિદં ગતિયા ઉપપત્તિયા સતિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – 'ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તદસ્સાદેતિ, તં નિકામેતિ, તેન ચ વિત્તિં આપજ્જતિ. તત્થ ઠિતો તદધિમુત્તો તબ્બહુલવિહારી અપરિહીનો, કાલં કુરુમાનો સુભકિણ્હાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. સુભકિણ્હાનં, ભિક્ખવે, દેવાનં ચત્તારો કપ્પા આયુપ્પમાણં. તત્થ પુથુજ્જનો યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા નિરયમ્પિ ગચ્છતિ તિરચ્છાનયોનિમ્પિ ગચ્છતિ પેત્તિવિસયમ્પિ ગચ્છતિ. ભગવતો પન સાવકો તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા તસ્મિંયેવ ભવે પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, વિસેસો અયં અધિપ્પયાસો ઇદં નાનાકરણં સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અસ્સુતવતા પુથુજ્જનેન, યદિદં ગતિયા ઉપપત્તિયા સતિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તદસ્સાદેતિ, તં નિકામેતિ, તેન ચ વિત્તિં આપજ્જતિ. તત્થ ઠિતો તદધિમુત્તો તબ્બહુલવિહારી અપરિહીનો કાલં કુરુમાનો વેહપ્ફલાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. વેહપ્ફલાનં, ભિક્ખવે, દેવાનં પઞ્ચ કપ્પસતાનિ આયુપ્પમાણં. તત્થ પુથુજ્જનો યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા નિરયમ્પિ ગચ્છતિ તિરચ્છાનયોનિમ્પિ ગચ્છતિ પેત્તિવિસયમ્પિ ગચ્છતિ. ભગવતો પન સાવકો તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા તસ્મિંયેવ ભવે પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, વિસેસો અયં અધિપ્પયાસો ઇદં નાનાકરણં સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અસ્સુતવતા પુથુજ્જનેન, યદિદં ગતિયા ઉપપત્તિયા સતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. તતિયં.

૪. દુતિયનાનાકરણસુત્તં

૧૨૪. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ રૂપગતં વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં, તે ધમ્મે અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો સમનુપસ્સતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુદ્ધાવાસાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં, ભિક્ખવે, ઉપપત્તિ અસાધારણા પુથુજ્જનેહિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા...પે॰... દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ રૂપગતં વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં, તે ધમ્મે અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો સમનુપસ્સતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુદ્ધાવાસાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં, ભિક્ખવે, ઉપપત્તિ અસાધારણા પુથુજ્જનેહિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. પઠમમેત્તાસુત્તં

૧૨૫. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં તથા તતિયં તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો તદસ્સાદેતિ, તં નિકામેતિ, તેન ચ વિત્તિં આપજ્જતિ. તત્થ ઠિતો તદધિમુત્તો તબ્બહુલવિહારી અપરિહીનો કાલં કુરુમાનો બ્રહ્મકાયિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. બ્રહ્મકાયિકાનં, ભિક્ખવે, દેવાનં કપ્પો આયુપ્પમાણં. તત્થ પુથુજ્જનો યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા નિરયમ્પિ ગચ્છતિ તિરચ્છાનયોનિમ્પિ ગચ્છતિ પેત્તિવિસયમ્પિ ગચ્છતિ. ભગવતો પન સાવકો તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા તસ્મિંયેવ ભવે પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો , ભિક્ખવે, વિસેસો અયં અધિપ્પયાસો ઇદં નાનાકરણં સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અસ્સુતવતા પુથુજ્જનેન, યદિદં ગતિયા ઉપપત્તિયા સતિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો કરુણાસહગતેન ચેતસા...પે॰... મુદિતાસહગતેન ચેતસા...પે॰... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં તથા તતિયં તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો તદસ્સાદેતિ, તં નિકામેતિ, તેન ચ વિત્તિં આપજ્જતિ. તત્થ ઠિતો તદધિમુત્તો તબ્બહુલવિહારી અપરિહીનો કાલં કુરુમાનો આભસ્સરાનં [સ્યામપોત્થકે પન કરુણાદયો તયો વિહારા આભસ્સરાદીહિ તીહિ વિસું વિસું યોજેત્વા પરિપુણ્ણમેવ દસ્સિતં] દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. આભસ્સરાનં, ભિક્ખવે, દેવાનં દ્વે કપ્પા આયુપ્પમાણં...પે॰... સુભકિણ્હાનં [સ્યામપોત્થકે પન કરુણાદયો તયો વિહારા આભસ્સરાદીહિ તીહિ વિસું વિસું યોજેત્વા પરિપુણ્ણમેવ દસ્સિતં] દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. સુભકિણ્હાનં, ભિક્ખવે, દેવાનં ચત્તારો કપ્પા આયુપ્પમાણં...પે॰... વેહપ્ફલાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. વેહપ્ફલાનં, ભિક્ખવે, દેવાનં પઞ્ચ કપ્પસતાનિ આયુપ્પમાણં. તત્થ પુથુજ્જનો યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા નિરયમ્પિ ગચ્છતિ તિરચ્છાનયોનિમ્પિ ગચ્છતિ પેત્તિવિસયમ્પિ ગચ્છતિ. ભગવતો પન સાવકો તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા યાવતકં તેસં દેવાનં આયુપ્પમાણં તં સબ્બં ખેપેત્વા તસ્મિંયેવ ભવે

પરિનિબ્બાયતિ. અયં ખો, ભિક્ખવે, વિસેસો અયં અધિપ્પયાસો ઇદં નાનાકરણં સુતવતો અરિયસાવકસ્સ અસ્સુતવતા પુથુજ્જનેન, યદિદં ગતિયા ઉપપત્તિયા સતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયમેત્તાસુત્તં

૧૨૬. ''ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં તથા તતિયં તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. સો યદેવ તત્થ હોતિ રૂપગતં વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં તે ધમ્મે અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો સમનુપસ્સતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુદ્ધાવાસાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં, ભિક્ખવે, ઉપપત્તિ અસાધારણા પુથુજ્જનેહિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો કરુણા...પે॰... મુદિતા...પે॰... ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં તથા તતિયં તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ . સો યદેવ તત્થ હોતિ રૂપગતં વેદનાગતં સઞ્ઞાગતં સઙ્ખારગતં વિઞ્ઞાણગતં તે ધમ્મે અનિચ્ચતો દુક્ખતો રોગતો ગણ્ડતો સલ્લતો અઘતો આબાધતો પરતો પલોકતો સુઞ્ઞતો અનત્તતો સમનુપસ્સતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુદ્ધાવાસાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. અયં, ભિક્ખવે, ઉપપત્તિ અસાધારણા પુથુજ્જનેહિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. પઠમતથાગતઅચ્છરિયસુત્તં

૧૨૭. ''તથાગતસ્સ , ભિક્ખવે, અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાતુભાવા ચત્તારો અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા [અબ્ભુતધમ્મા (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] પાતુભવન્તિ. કતમે ચત્તારો? યદા, ભિક્ખવે, બોધિસત્તો તુસિતા કાયા ચવિત્વા સતો સમ્પજાનો માતુકુચ્છિં ઓક્કમતિ, અથ સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અપ્પમાણો ઉળારો ઓભાસો પાતુભવતિ અતિક્કમ્મેવ દેવાનં દેવાનુભાવં. યાપિ તા લોકન્તરિકા અઘા અસંવુતા અન્ધકારા અન્ધકારતિમિસા યત્થપિમેસં [યત્થિમેસં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] ચન્દિમસૂરિયાનં એવંમહિદ્ધિકાનં એવંમહાનુભાવાનં આભા નાનુભોન્તિ, તત્થપિ અપ્પમાણો ઉળારો ઓભાસો પાતુભવતિ અતિક્કમ્મેવ દેવાનં દેવાનુભાવં. યેપિ તત્થ સત્તા ઉપપન્ના તેપિ તેનોભાસેન અઞ્ઞમઞ્ઞં સઞ્જાનન્તિ – 'અઞ્ઞેપિ કિર, ભો, સન્તિ સત્તા ઇધૂપપન્ના'તિ. તથાગતસ્સ , ભિક્ખવે, અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાતુભાવા અયં પઠમો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો [અબ્ભુતધમ્મો (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] પાતુભવતિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, યદા બોધિસત્તો સતો સમ્પજાનો માતુકુચ્છિમ્હા નિક્ખમતિ, અથ સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અપ્પમાણો ઉળારો ઓભાસો પાતુભવતિ અતિક્કમ્મેવ દેવાનં દેવાનુભાવં. યાપિ તા લોકન્તરિકા અઘા અસંવુતા અન્ધકારા અન્ધકારતિમિસા યત્થપિમેસં ચન્દિમસૂરિયાનં એવંમહિદ્ધિકાનં એવંમહાનુભાવાનં આભા નાનુભોન્તિ, તત્થપિ અપ્પમાણો ઉળારો ઓભાસો પાતુભવતિ

અતિક્કમ્મેવ દેવાનં દેવાનુભાવં. યેપિ તત્થ સત્તા ઉપપન્ના તેપિ તેનોભાસેન અઞ્ઞમઞ્ઞં સઞ્જાનન્તિ – ‘અઞ્ઞેપિ કિર, ભો, સન્તિ સત્તા ઇધૂપપન્ના’તિ. તથાગતસ્સ, ભિક્ખવે, અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાતુભાવા અયં દુતિયો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો પાતુભવતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, યદા તથાગતો અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુજ્ઝતિ, અથ સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અપ્પમાણો ઉળારો ઓભાસો પાતુભવતિ અતિક્કમ્મેવ દેવાનં દેવાનુભાવં. યાપિ તા લોકન્તરિકા અઘા અસંવુતા અન્ધકારા અન્ધકારતિમિસા યત્થપિમેસં ચન્દિમસૂરિયાનં એવંમહિદ્ધિકાનં એવંમહાનુભાવાનં આભા નાનુભોન્તિ, તત્થપિ અપ્પમાણો ઉળારો ઓભાસો પાતુભવતિ અતિક્કમ્મેવ દેવાનં દેવાનુભાવં. યેપિ તત્થ સત્તા ઉપપન્ના તેપિ તેનોભાસેન અઞ્ઞમઞ્ઞં સઞ્જાનન્તિ – ‘અઞ્ઞેપિ કિર, ભો, સન્તિ સત્તા ઇધૂપપન્ના’તિ. તથાગતસ્સ, ભિક્ખવે, અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાતુભાવા અયં તતિયો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો પાતુભવતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, યદા તથાગતો અનુત્તરં ધમ્મચક્કં પવત્તેતિ, અથ સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય અપ્પમાણો ઉળારો ઓભાસો પાતુભવતિ અતિક્કમ્મેવ દેવાનં દેવાનુભાવં. યાપિ તા લોકન્તરિકા અઘા અસંવુતા અન્ધકારા અન્ધકારતિમિસા યત્થપિમેસં ચન્દિમસૂરિયાનં એવંમહિદ્ધિકાનં એવંમહાનુભાવાનં આભા નાનુભોન્તિ, તત્થપિ અપ્પમાણો ઉળારો ઓભાસો પાતુભવતિ અતિક્કમ્મેવ દેવાનં દેવાનુભાવં. યેપિ તત્થ સત્તા ઉપપન્ના તેપિ તેનોભાસેન અઞ્ઞમઞ્ઞં સઞ્જાનન્તિ – ‘અઞ્ઞેપિ કિર, ભો, સન્તિ સત્તા ઇધૂપપન્ના’તિ. તથાગતસ્સ, ભિક્ખવે, અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાતુભાવા અયં ચતુત્થો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો પાતુભવતિ. તથાગતસ્સ, ભિક્ખવે, અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાતુભાવા ઇમે ચત્તારો અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા પાતુભવન્તી’’તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયતથાગતઅચ્છરિયસુત્તં

૧૨૮. ‘‘તથાગતસ્સ, ભિક્ખવે, અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાતુભાવા ચત્તારો અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા પાતુભવન્તિ. કતમે ચત્તારો? આલયારામા [આલયરામા (અઞ્ઞસુત્તેસુ)], ભિક્ખવે, પજા આલયરતા આલયસમ્મુદિતા; સા તથાગતેન અનાલયે ધમ્મે દેસિયમાને સુસ્સૂસતિ સોતં ઓદહતિ અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠપેતિ . તથાગતસ્સ, ભિક્ખવે, અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાતુભાવા અયં પઠમો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો પાતુભવતિ.

‘‘માનારામા , ભિક્ખવે, પજા માનરતા માનસમ્મુદિતા. સા તથાગતેન માનવિનયે ધમ્મે દેસિયમાને સુસ્સૂસતિ સોતં ઓદહતિ અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠપેતિ. તથાગતસ્સ, ભિક્ખવે, અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાતુભાવા અયં દુતિયો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો પાતુભવતિ.

‘‘અનુપસમારામા, ભિક્ખવે, પજા અનુપસમરતા અનુપસમસમ્મુદિતા. સા તથાગતેન ઓપસમિકે ધમ્મે દેસિયમાને સુસ્સૂસતિ સોતં ઓદહતિ અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠપેતિ. તથાગતસ્સ , ભિક્ખવે, અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાતુભાવા અયં તતિયો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો પાતુભવતિ.

‘‘અવિજ્જાગતા, ભિક્ખવે, પજા અણ્ડભૂતા પરિયોનદ્ધા. સા તથાગતેન અવિજ્જાવિનયે ધમ્મે દેસિયમાને સુસ્સૂસતિ સોતં ઓદહતિ અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠપેતિ. તથાગતસ્સ, ભિક્ખવે, અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાતુભાવા અયં

ચતુત્થો અચ્છરિયો અબ્ભુતો ધમ્મો પાતુભવતિ. તથાગતસ્સ, ભિક્ખવે, અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાતુભાવા ઇમે ચત્તારો અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા પાતુભવન્તી''તિ. અટ્ઠમં.

૯. આનન્દઅચ્છરિયસુત્તં

૧૨૯. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા આનન્દે. કતમે ચત્તારો? સચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુપરિસા આનન્દં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમતિ, દસ્સનેનપિ સા અત્તમના હોતિ. તત્ર ચે આનન્દો ધમ્મં ભાસતિ, ભાસિતેનપિ સા અત્તમના હોતિ. અતિત્તાવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુપરિસા હોતિ, અથ આનન્દો તુણ્હી ભવતિ.

''સચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનિપરિસા આનન્દં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમતિ, દસ્સનેનપિ સા અત્તમના હોતિ. તત્થ ચે આનન્દો ધમ્મં ભાસતિ, ભાસિતેનપિ સા અત્તમના હોતિ. અતિત્તાવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનિપરિસા હોતિ, અથ આનન્દો તુણ્હી ભવતિ.

''સચે, ભિક્ખવે, ઉપાસકપરિસા આનન્દં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમતિ, દસ્સનેનપિ સા અત્તમના હોતિ. તત્ર ચે આનન્દો ધમ્મં ભાસતિ, ભાસિતેનપિ સા અત્તમના હોતિ. અતિત્તાવ, ભિક્ખવે, ઉપાસકપરિસા હોતિ, અથ આનન્દો તુણ્હી ભવતિ.

''સચે, ભિક્ખવે, ઉપાસિકાપરિસા આનન્દં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમતિ, દસ્સનેનપિ સા અત્તમના હોતિ. તત્ર ચે આનન્દો ધમ્મં ભાસતિ, ભાસિતેનપિ સા અત્તમના હોતિ. અતિત્તાવ, ભિક્ખવે, ઉપાસિકાપરિસા હોતિ, અથ આનન્દો તુણ્હી ભવતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા આનન્દે''તિ. નવમં.

૧૦. ચક્કવત્તિઅચ્છરિયસુત્તં

૧૩૦. ''ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા રઞ્ઞે ચક્કવત્તિમ્હિ. કતમે ચત્તારો? સચે, ભિક્ખવે, ખત્તિયપરિસા રાજાનં ચક્કવત્તિં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમતિ, દસ્સનેનપિ સા અત્તમના હોતિ. તત્ર ચે રાજા ચક્કવત્તી ભાસતિ, ભાસિતેનપિ સા અત્તમના હોતિ. અતિત્તાવ, ભિક્ખવે, ખત્તિયપરિસા હોતિ, અથ રાજા ચક્કવત્તી તુણ્હી ભવતિ.

''સચે, ભિક્ખવે, બ્રાહ્મણપરિસા રાજાનં ચક્કવત્તિં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમતિ, દસ્સનેનપિ સા અત્તમના હોતિ. તત્ર ચે રાજા ચક્કવત્તી ભાસતિ, ભાસિતેનપિ સા અત્તમના હોતિ. અતિત્તાવ, ભિક્ખવે, બ્રાહ્મણપરિસા હોતિ, અથ રાજા ચક્કવત્તી તુણ્હી ભવતિ.

''સચે, ભિક્ખવે, ગહપતિપરિસા રાજાનં ચક્કવત્તિં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમતિ, દસ્સનેનપિ સા અત્તમના હોતિ. તત્ર ચે રાજા ચક્કવત્તી ભાસતિ, ભાસિતેનપિ સા અત્તમના હોતિ. અતિત્તાવ, ભિક્ખવે, ગહપતિપરિસા હોતિ, અથ રાજા ચક્કવત્તી તુણ્હી ભવતિ.

''સચે, ભિક્ખવે, સમણપરિસા રાજાનં ચક્કવત્તિં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમતિ, દસ્સનેનપિ સા અત્તમના હોતિ. તત્ર ચે રાજા ચક્કવત્તી ભાસતિ, ભાસિતેનપિ સા અત્તમના હોતિ. અતિત્તાવ, ભિક્ખવે, સમણપરિસા હોતિ, અથ રાજા ચક્કવત્તી તુણ્હી ભવતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા રઞ્ઞે ચક્કવત્તિમ્હિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો [ચત્તારોમે (ક॰)] અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા આનન્દે. કતમે ચત્તારો? સચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુપરિસા આનન્દં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમતિ, દસ્સનેનપિ સા અત્તમના હોતિ. તત્ર ચે આનન્દો ધમ્મં ભાસતિ, ભાસિતેનપિ સા અત્તમના હોતિ. અતિત્તાવ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુપરિસા હોતિ, અથ આનન્દો તુણ્હી ભવતિ.

‘‘સચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનિપરિસા…પે॰… સચે, ભિક્ખવે, ઉપાસકપરિસા…પે॰… સચે , ભિક્ખવે, ઉપાસિકાપરિસા આનન્દં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમતિ, દસ્સનેનપિ સા અત્તમના હોતિ. તત્ર ચે આનન્દો ધમ્મં ભાસતિ, ભાસિતેનપિ સા અત્તમના હોતિ. અતિત્તાવ, ભિક્ખવે, ઉપાસિકાપરિસા હોતિ, અથ આનન્દો તુણ્હી ભવતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા આનન્દે’’તિ. દસમં.

ભયવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

અત્તાનુવાદઊમિ ચ, દ્વે ચ નાના દ્વે ચ હોન્તિ;
મેત્તા દ્વે ચ અચ્છરિયા, અપરા ચ તથા દુવેતિ.

(૧૪) ૪. પુગ્ગલવગ્ગો

૧. સંયોજનસુત્તં

૧૩૧. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ હોન્તિ, ઉપપત્તિપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ હોન્તિ, ભવપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ હોન્તિ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ હોન્તિ, ઉપપત્તિપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ હોન્તિ, ભવપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ હોન્તિ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ હોન્તિ, ઉપપત્તિપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ હોન્તિ, ભવપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ હોન્તિ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ હોન્તિ, ઉપપત્તિપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ હોન્તિ, ભવપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ હોન્તિ.

‘‘કતમસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ, ઉપપત્તિપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ, ભવપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ? સકદાગામિસ્સ. ઇમસ્સ ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ, ઉપપત્તિપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ, ભવપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ.

‘‘કતમસ્સ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ, ઉપપત્તિપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ, ભવપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ? ઉદ્ધંસોતસ્સ અકનિટ્ઠગામિનો. ઇમસ્સ ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ, ઉપપત્તિપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ, ભવપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ.

‘‘કતમસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ, ઉપપત્તિપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ, ભવપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ? અન્તરાપરિનિબ્બાયિસ્સ. ઇમસ્સ ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ, ઉપપત્તિપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ, ભવપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ.

‘‘કતમસ્સ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ, ઉપપત્તિપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ, ભવપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ? અરહતો. ઇમસ્સ ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલસ્સ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ, ઉપપત્તિપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ, ભવપટિલાભિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. પટિભાનસુત્તં

१३२. ''चत्तारोमे , भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं. कतमे चत्तारो? युत्तप्पटिभानो, नो मुत्तप्पटिभानो; मुत्तप्पटिभानो, नो युत्तप्पटिभानो; युत्तप्पटिभानो च मुत्तप्पटिभानो च; नेव युत्तप्पटिभानो न मुत्तप्पटिभानो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि''न्ति [पु॰ प॰ १५२ आदयो]. दुतियं.

३. उग्घटितञ्ञूसुत्तं

१३३. ''चत्तारोमे , भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं. कतमे चत्तारो ? उग्घटितञ्ञू, विपञ्चितञ्ञू, नेय्यो, पदपरमो – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि''न्ति [पु॰ प॰ १५२ आदयो]. ततियं.

४. उट्ठानफलसुत्तं

१३४. ''चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं. कतमे चत्तारो? उट्ठानफलूपजीवी न कम्मफलूपजीवी, कम्मफलूपजीवी न उट्ठानफलूपजीवी, उट्ठानफलूपजीवी चेव कम्मफलूपजीवी च, नेव उट्ठानफलूपजीवी न कम्मफलूपजीवी – इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि''न्ति [पु॰ प॰ १६७]. चतुत्थं.

५. सावज्जसुत्तं

१३५. ''चत्तारोमे, भिक्खवे, पुग्गला [पु॰ प॰ १४४ आदयो] सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं. कतमे चत्तारो? सावज्जो, वज्जबहुलो, अप्पवज्जो, अनवज्जो.

''कथञ्च, भिक्खवे, पुग्गलो सावज्जो होति? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सावज्जेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, सावज्जेन वचीकम्मेन समन्नागतो होति, सावज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति. एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो सावज्जो होति.

''कथञ्च , भिक्खवे, पुग्गलो वज्जबहुलो होति? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सावज्जेन बहुलं कायकम्मेन समन्नागतो होति, अप्पं अनवज्जेन; सावज्जेन बहुलं वचीकम्मेन समन्नागतो होति, अप्पं अनवज्जेन; सावज्जेन बहुलं मनोकम्मेन समन्नागतो होति, अप्पं अनवज्जेन. एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो वज्जबहुलो होति.

''कथञ्च , भिक्खवे, पुग्गलो अप्पवज्जो होति? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अनवज्जेन बहुलं कायकम्मेन समन्नागतो होति, अप्पं सावज्जेन; अनवज्जेन बहुलं वचीकम्मेन समन्नागतो होति, अप्पं सावज्जेन; अनवज्जेन बहुलं मनोकम्मेन समन्नागतो होति, अप्पं सावज्जेन. एवं खो, भिक्खवे, पुग्गलो अप्पवज्जो होति.

''कथञ्च , भिक्खवे, पुग्गलो अनवज्जो होति? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अनवज्जेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन वचीकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति. एवं

ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અનવજ્જો હોતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. પઠમસીલસુત્તં

૧૩૬. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સીલેસુ ન પરિપૂરકારી હોતિ, સમાધિસ્મિં ન પરિપૂરકારી, પઞ્ઞાય ન પરિપૂરકારી.

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ, સમાધિસ્મિં ન પરિપૂરકારી, પઞ્ઞાય ન પરિપૂરકારી.

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ, સમાધિસ્મિં પરિપૂરકારી, પઞ્ઞાય ન પરિપૂરકારી.

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ, સમાધિસ્મિં પરિપૂરકારી, પઞ્ઞાય પરિપૂરકારી. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. દુતિયસીલસુત્તં

૧૩૭. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ન સીલગરુ હોતિ ન સીલાધિપતેય્યો, ન સમાધિગરુ હોતિ ન સમાધાધિપતેય્યો, ન પઞ્ઞાગરુ હોતિ ન પઞ્ઞાધિપતેય્યો.

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સીલગરુ હોતિ સીલાધિપતેય્યો, ન સમાધિગરુ હોતિ ન સમાધાધિપતેય્યો, ન પઞ્ઞાગરુ હોતિ ન પઞ્ઞાધિપતેય્યો.

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સીલગરુ હોતિ સીલાધિપતેય્યો, સમાધિગરુ હોતિ સમાધાધિપતેય્યો, ન પઞ્ઞાગરુ હોતિ ન પઞ્ઞાધિપતેય્યો.

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો સીલગરુ હોતિ સીલાધિપતેય્યો, સમાધિગરુ હોતિ સમાધાધિપતેય્યો, પઞ્ઞાગરુ હોતિ પઞ્ઞાધિપતેય્યો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. સત્તમં.

૮. નિકટ્ઠસુત્તં

૧૩૮. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? નિકટ્ઠકાયો અનિકટ્ઠચિત્તો, અનિકટ્ઠકાયો નિકટ્ઠચિત્તો, અનિકટ્ઠકાયો ચ અનિકટ્ઠચિત્તો ચ, નિકટ્ઠકાયો ચ નિકટ્ઠચિત્તો ચ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નિકટ્ઠકાયો હોતિ અનિકટ્ઠચિત્તો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ [અરઞ્ઞે વનપત્થાનિ (સી॰ પી॰)] પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવતિ. સો તત્થ કામવિતક્કમ્પિ

વિતક્કેતિ બ્યાપાદવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ વિહિંસાવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નિકટ્ઠકાયો હોતિ અનિકટ્ઠચિત્તો.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અનિકટ્ઠકાયો હોતિ નિકટ્ઠચિત્તો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો નહેવ ખો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવતિ. સો તત્થ નેક્ખમ્મવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ અબ્યાપાદવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ અવિહિંસાવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અનિકટ્ઠકાયો હોતિ નિકટ્ઠચિત્તો.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અનિકટ્ઠકાયો ચ હોતિ અનિકટ્ઠચિત્તો ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો નહેવ ખો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવતિ . સો તત્થ કામવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ બ્યાપાદવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ વિહિંસાવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અનિકટ્ઠકાયો ચ હોતિ અનિકટ્ઠચિત્તો ચ.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નિકટ્ઠકાયો ચ હોતિ નિકટ્ઠચિત્તો ચ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવતિ. સો તત્થ નેક્ખમ્મવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ અબ્યાપાદવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ અવિહિંસાવિતક્કમ્પિ વિતક્કેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નિકટ્ઠકાયો ચ હોતિ નિકટ્ઠચિત્તો ચ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. ધમ્મકથિકસુત્તં

૧૩૯. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ધમ્મકથિકા. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ધમ્મકથિકો અપ્પઞ્ચ ભાસતિ અસહિતઞ્ચ; પરિસા ચસ્સ [પરિસા ચ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) પુ॰ પ॰ ૧૫૬] ન કુસલા હોતિ સહિતાસહિતસ્સ. એવરૂપો, ભિક્ખવે, ધમ્મકથિકો એવરૂપાય પરિસાય ધમ્મકથિકોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ.

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ધમ્મકથિકો અપ્પઞ્ચ ભાસતિ સહિતઞ્ચ; પરિસા ચસ્સ કુસલા હોતિ સહિતાસહિતસ્સ. એવરૂપો, ભિક્ખવે, ધમ્મકથિકો એવરૂપાય પરિસાય ધમ્મકથિકોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ.

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ધમ્મકથિકો બહુઞ્ચ ભાસતિ અસહિતઞ્ચ; પરિસા ચસ્સ ન કુસલા હોતિ સહિતાસહિતસ્સ. એવરૂપો, ભિક્ખવે, ધમ્મકથિકો એવરૂપાય પરિસાય ધમ્મકથિકોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ.

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ધમ્મકથિકો બહુઞ્ચ ભાસતિ સહિતઞ્ચ; પરિસા ચસ્સ કુસલા હોતિ સહિતાસહિતસ્સ. એવરૂપો, ભિક્ખવે, ધમ્મકથિકો એવરૂપાય પરિસાય ધમ્મકથિકોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો ધમ્મકથિકા''તિ. નવમં.

૧૦. વાદીસુત્તં

૧૪૦. ''ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, વાદી. કતમે ચત્તારો? અત્થિ , ભિક્ખવે, વાદી અત્થતો પરિયાદાનં ગચ્છતિ, નો બ્યઞ્જનતો; અત્થિ, ભિક્ખવે, વાદી બ્યઞ્જનતો પરિયાદાનં ગચ્છતિ, નો અત્થતો; અત્થિ, ભિક્ખવે, વાદી અત્થતો ચ બ્યઞ્જનતો ચ પરિયાદાનં ગચ્છતિ; અત્થિ, ભિક્ખવે, વાદી નેવત્થતો નો બ્યઞ્જનતો પરિયાદાનં

ગચ્છતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો વાદી. અટ્ઠાનમેતં, ભિક્ખવે, અનવકાસો યં ચતૂહિ પટિસમ્ભિદાહિ સમન્નાગતો [સમન્નાગતો ભિક્ખુ (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] અત્થતો વા બ્યઞ્જનતો વા પરિયાદાનં ગચ્છેય્યા''તિ. દસમં.

પુગ્ગલવગ્ગો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

સંયોજનં પટિભાનો, ઉગ્ઘટિતઞ્ઞુ ઉટ્ઠાનં;
સાવજ્જો દ્વે ચ સીલાનિ, નિકટ્ઠ ધમ્મ વાદી ચાતિ.

(૧૫) ૫. આભાવગ્ગો

૧. આભાસુત્તં

૧૪૧. ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, આભા. કતમા ચતસ્સો? ચન્દાભા, સૂરિયાભા, અગ્ગાભા, પઞ્ઞાભા – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો આભા. એતદગ્ગં, ભિક્ખવે, ઇમાસં ચતુન્નં [ચતસ્સન્નં (સ્યા॰ કં॰) સદ્દનીતિપદમાલા પસ્સિતબ્બા] આભાનં યદિદં પઞ્ઞાભા''તિ. પઠમં.

૨. પભાસુત્તં

૧૪૨. ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, પભા. કતમા ચતસ્સો? ચન્દપ્પભા , સૂરિયપ્પભા, અગ્ગિપ્પભા, પઞ્ઞાપભા – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો પભા. એતદગ્ગં, ભિક્ખવે, ઇમાસં ચતુન્નં પભાનં યદિદં પઞ્ઞાપભા''તિ. દુતિયં.

૩. આલોકસુત્તં

૧૪૩. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, આલોકા. કતમે ચત્તારો? ચન્દાલોકો, સૂરિયાલોકો, અગ્ગાલોકો, પઞ્ઞાલોકો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો આલોકા. એતદગ્ગં, ભિક્ખવે, ઇમેસં ચતુન્નં આલોકાનં યદિદં પઞ્ઞાલોકો''તિ. તતિયં.

૪. ઓભાસસુત્તં

૧૪૪. ''ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, ઓભાસા. કતમે ચત્તારો? ચન્દોભાસો, સૂરિયોભાસો, અગ્ગોભાસો, પઞ્ઞોભાસો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો ઓભાસા. એતદગ્ગં, ભિક્ખવે, ઇમેસં ચતુન્નં ઓભાસાનં યદિદં પઞ્ઞોભાસો''તિ. ચતુત્થં.

૫. પજ્જોતસુત્તં

૧૪૫. ''ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પજ્જોતા. કતમે ચત્તારો? ચન્દપજ્જોતો, સૂરિયપજ્જોતો, અગ્ગિપજ્જોતો, પઞ્ઞાપજ્જોતો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પજ્જોતા. એતદગ્ગં, ભિક્ખવે, ઇમેસં ચતુન્નં પજ્જોતાનં યદિદં પઞ્ઞાપજ્જોતો''તિ. પઞ્ચમં.

૬. પઠમકાલસુત્તં

૧૪૬. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, કાલા. કતમે ચત્તારો? કાલેન ધમ્મસ્સવનં, કાલેન ધમ્મસાકચ્છા, કાલેન સમ્મસના [કાલેન સમથો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], કાલેન વિપસ્સના – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો કાલા''તિ. છટ્ઠં.

૭. દુતિયકાલસુત્તં

૧૪૭. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, કાલા સમ્મા ભાવિયમાના સમ્મા અનુપરિવત્તિયમાના અનુપુબ્બેન આસવાનં ખયં પાપેન્તિ. કતમે ચત્તારો? કાલેન ધમ્મસ્સવનં, કાલેન ધમ્મસાકચ્છા, કાલેન સમ્મસના, કાલેન વિપસ્સના –

ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો કાલા સમ્મા ભાવિયમાના સમ્મા અનુપરિવત્તિયમાના અનુપુબ્બેન આસવાનં ખયં પાપેન્તિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ઉપરિપબ્બતે થુલ્લફુસિતકે દેવે વસ્સન્તે તં ઉદકં યથાનિન્નં પવત્તમાનં પબ્બતકન્દરપદરસાખા પરિપૂરેતિ; પબ્બતકન્દરપદરસાખા પરિપૂરા કુસોબ્ભે પરિપૂરેન્તિ; કુસોબ્ભા પરિપૂરા મહાસોબ્ભે પરિપૂરેન્તિ; મહાસોબ્ભા પરિપૂરા કુન્નદિયો પરિપૂરેન્તિ; કુન્નદિયો પરિપૂરા મહાનદિયો પરિપૂરેન્તિ; મહાનદિયો પરિપૂરા સમુદ્દં [સમુદ્દં સાગરં (સી॰ પી॰ ક॰), સમુદ્દસાગરં (સ્યા॰ કં॰)] પરિપૂરેન્તિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇમે ચત્તારો કાલા સમ્મા ભાવિયમાના સમ્મા અનુપરિવત્તિયમાના અનુપુબ્બેન આસવાનં ખયં પાપેન્તી’’તિ. સત્તમં.

૮. દુચ્ચરિતસુત્તં

૧૪૮. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, વચીદુચ્ચરિતાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? મુસાવાદો, પિસુણા વાચા, ફરુસા વાચા, સમ્ફપ્પલાપો – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ વચીદુચ્ચરિતાની’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. સુચરિતસુત્તં

૧૪૯. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, વચીસુચરિતાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? સચ્ચવાચા, અપિસુણા વાચા, સણ્હા વાચા, મન્તભાસા – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ વચીસુચરિતાની’’તિ. નવમં.

૧૦. સારસુત્તં

૧૫૦. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, સારા. કતમે ચત્તારો? સીલસારો, સમાધિસારો, પઞ્ઞાસારો, વિમુત્તિસારો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો સારા’’તિ. દસમં.

આભાવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

આભા પભા ચ આલોકા, ઓભાસા ચેવ પજ્જોતા;
દ્વે કાલા ચરિતા દ્વે ચ, હોન્તિ સારેન તે દસાતિ.

તતિયપણ્ણાસકં સમત્તં.

૪. ચતુત્થપણ્ણાસકં

(૧૬) ૧. ઇન્દ્રિયવગ્ગો

૧. ઇન્દ્રિયસુત્તં

૧૫૧. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, ઇન્દ્રિયાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં, સમાધિન્દ્રિયં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ઇન્દ્રિયાની’’તિ. પઠમં.

૨. સદ્ધાબલસુત્તં

૧૫૨. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, બલાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? સદ્ધાબલં, વીરિયબલં, સતિબલં, સમાધિબલં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ બલાની’’તિ. દુતિયં.

૩. પઞ્ઞાબલસુત્તં

૧૫૩. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, બલાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? પઞ્ઞાબલં, વીરિયબલં, અનવજ્જબલં, સઙ્ગહબલં [સઙ્ગાહબલં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ બલાની’’તિ. તતિયં.

૪. સતિબલસુત્તં

૧૫૪. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, બલાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? સતિબલં, સમાધિબલં, અનવજ્જબલં, સઙ્ગહબલં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ બલાની’’તિ. ચતુત્થં.

૫. પટિસઙ્ખાનબલસુત્તં

૧૫૫. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, બલાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? પટિસઙ્ખાનબલં, ભાવનાબલં, અનવજ્જબલં, સઙ્ગહબલં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ બલાની’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. કપ્પસુત્તં

૧૫૬. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, કપ્પસ્સ અસઙ્ખ્યેય્યાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? યદા, ભિક્ખવે, કપ્પો સંવટ્ટતિ, તં ન સુકરં સઙ્ખાતું – એત્તકાનિ વસ્સાનીતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસતાનીતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસહસ્સાનીતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસતસહસ્સાનીતિ વા.

‘‘યદા, ભિક્ખવે, કપ્પો સંવટ્ટો તિટ્ઠતિ, તં ન સુકરં સઙ્ખાતું – એત્તકાનિ વસ્સાનીતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસતાનીતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસહસ્સાનીતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસતસહસ્સાનીતિ વા.

‘‘યદા, ભિક્ખવે, કપ્પો વિવટ્ટતિ, તં ન સુકરં સઙ્ખાતું – એત્તકાનિ વસ્સાનીતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસતાનીતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસહસ્સાનીતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસતસહસ્સાનીતિ વા.

‘‘યદા, ભિક્ખવે, કપ્પો વિવટ્ટો તિટ્ઠતિ, તં ન સુકરં સઙ્ખાતું – એત્તકાનિ વસ્સાનીતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસતાનીતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસહસ્સાનીતિ વા, એત્તકાનિ વસ્સસતસહસ્સાનીતિ વા. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ કપ્પસ્સ અસઙ્ખ્યેય્યાની’’તિ. છટ્ઠં.

૭. રોગસુત્તં

૧૫૭. ‘‘દ્વેમે, ભિક્ખવે, રોગા. કતમે દ્વે? કાયિકો ચ રોગો ચેતસિકો ચ રોગો. દિસ્સન્તિ, ભિક્ખવે, સત્તા કાયિકેન રોગેન એકમ્પિ વસ્સં આરોગ્યં પટિજાનમાના, દ્વેપિ વસ્સાનિ આરોગ્યં પટિજાનમાના, તીણિપિ વસ્સાનિ આરોગ્યં પટિજાનમાના, ચત્તારિપિ વસ્સાનિ આરોગ્યં પટિજાનમાના, પઞ્ચપિ વસ્સાનિ આરોગ્યં પટિજાનમાના, દસપિ વસ્સાનિ આરોગ્યં પટિજાનમાના, વીસતિપિ વસ્સાનિ આરોગ્યં પટિજાનમાના, તિંસમ્પિ વસ્સાનિ આરોગ્યં પટિજાનમાના, ચત્તારીસમ્પિ વસ્સાનિ આરોગ્યં પટિજાનમાના, પઞ્ઞાસમ્પિ વસ્સાનિ આરોગ્યં પટિજાનમાના, વસ્સસતમ્પિ, ભિય્યોપિ આરોગ્યં પટિજાનમાના . તે, ભિક્ખવે, સત્તા સુદુલ્લભા [દુલ્લભા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] લોકસ્મિં યે ચેતસિકેન રોગેન મુહુત્તમ્પિ આરોગ્યં પટિજાનન્તિ, અઞ્ઞત્ર ખીણાસવેહિ.

‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પબ્બજિતસ્સ રોગા. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મહિચ્છો હોતિ વિઘાતવા અસન્તુટ્ઠો ઇતરીતરચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેન. સો મહિચ્છો સમાનો વિઘાતવા અસન્તુટ્ઠો ઇતરીતરચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેન પાપિકં ઇચ્છં પણિદહતિ અનવઞ્ઞપ્પટિલાભાય લાભસક્કારસિલોકપ્પટિલાભાય. સો ઉટ્ઠહતિ ઘટતિ વાયમતિ અનવઞ્ઞપ્પટિલાભાય લાભસક્કારસિલોકપ્પટિલાભાય. સો સઙ્ખાય કુલાનિ ઉપસઙ્કમતિ, સઙ્ખાય નિસીદતિ, સઙ્ખાય ધમ્મં ભાસતિ, સઙ્ખાય ઉચ્ચારપસ્સાવં સન્ધારેતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પબ્બજિતસ્સ રોગા.

‘‘તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘ન મહિચ્છા ભવિસ્સામ વિઘાતવન્તો અસન્તુટ્ઠા ઇતરીતરચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેન, ન પાપિકં ઇચ્છં પણિદહિસ્સામ અનવઞ્ઞપ્પટિલાભાય લાભસક્કારસિલોકપ્પટિલાભાય, ન ઉટ્ઠહિસ્સામ ન ઘટેસ્સામ ન વાયમિસ્સામ અનવઞ્ઞપ્પટિલાભાય લાભસક્કારસિલોકપ્પટિલાભાય, ખમા ભવિસ્સામ સીતસ્સ ઉણ્હસ્સ જિઘચ્છાય પિપાસાય ડંસમકસવાતાતપસરીસપસમ્ફસ્સાનં દુરુત્તાનં દુરાગતાનં વચનપથાનં, ઉપ્પન્નાનં સારીરિકાનં વેદનાનં દુક્ખાનં તિબ્બાનં ખરાનં કટુકાનં અસાતાનં અમનાપાનં પાણહરાનં અધિવાસકજાતિકા ભવિસ્સામા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે , સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. સત્તમં.

૮. પરિહાનિસુત્તં

૧૫૮. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘આવુસો ભિક્ખવે’’તિ . ‘‘આવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

‘‘યો હિ કોચિ, આવુસો, ભિક્ખુ વા ભિક્ખુની વા ચત્તારો ધમ્મે અત્તનિ સમનુપસ્સતિ, નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં – ‘પરિહાયામિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ’. પરિહાનમેતં વુત્તં ભગવતા. કતમે ચત્તારો? રાગવેપુલ્લત્તં [રાગવેપુલ્લતં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], દોસવેપુલ્લત્તં, મોહવેપુલ્લત્તં, ગમ્ભીરેસુ ખો પનસ્સ ઠાનાઠાનેસુ પઞ્ઞાચક્ખુ ન કમતિ. યો હિ

કોચિ, આવુસો, ભિક્ખુ વા ભિક્ખુની વા ઇમે ચત્તારો ધમ્મે અત્તનિ સમનુપસ્સતિ, નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં – ‘પરિહાયામિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ’. પરિહાનમેતં વુત્તં ભગવતા.

‘‘યો હિ કોચિ, આવુસો, ભિક્ખુ વા ભિક્ખુની વા ચત્તારો ધમ્મે અત્તનિ સમનુપસ્સતિ, નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં – ‘ન પરિહાયામિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ’. અપરિહાનમેતં વુત્તં ભગવતા. કતમે ચત્તારો? રાગતનુત્તં [રાગતનુત્તનં (ક॰)], દોસતનુત્તં, મોહતનુત્તં, ગમ્ભીરેસુ ખો પનસ્સ ઠાનાઠાનેસુ પઞ્ઞાચક્ખુ કમતિ. યો હિ કોચિ, આવુસો, ભિક્ખુ વા ભિક્ખુની વા ઇમે ચત્તારો ધમ્મે અત્તનિ સમનુપસ્સતિ, નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં – ‘ન પરિહાયામિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ’. અપરિહાનમેતં વુત્તં ભગવતા’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. ભિક્ખુનીસુત્તં

૧૫૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા આનન્દો કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે . અથ ખો અઞ્ઞતરા ભિક્ખુની અઞ્ઞતરં પુરિસં આમન્તેસિ – ‘‘એહિ ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, યેનય્યો આનન્દો તેનુપસઙ્કમ; ઉપસઙ્કમિત્વા મમ વચનેન અય્યસ્સ આનન્દસ્સ પાદે સિરસા વન્દ – ‘ઇત્થન્નામા, ભન્તે, ભિક્ખુની આબાધિકિની દુક્ખિતા બાળ્હગિલાના. સા અય્યસ્સ આનન્દસ્સ પાદે સિરસા વન્દતી’તિ. એવઞ્ચ વદેહિ – ‘સાધુ કિર, ભન્તે, અય્યો આનન્દો યેન ભિક્ખુનુપસ્સયો યેન સા ભિક્ખુની તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા’’’તિ . ‘‘એવં, અય્યે’’તિ ખો સો પુરિસો તસ્સા ભિક્ખુનિયા પટિસ્સુત્વા યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો પુરિસો આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ –

‘‘ઇત્થન્નામા, ભન્તે, ભિક્ખુની આબાધિકિની દુક્ખિતા બાળ્હગિલાના. સા આયસ્મતો આનન્દસ્સ પાદે સિરસા વન્દતિ, એવઞ્ચ વદેતિ – ‘સાધુ કિર, ભન્તે, આયસ્મા આનન્દો યેન ભિક્ખુનુપસ્સયો યેન સા ભિક્ખુની તેનુપસઙ્કમતુ અનુકમ્પં ઉપાદાયા’’’તિ. અધિવાસેસિ ખો આયસ્મા આનન્દો તુણ્હીભાવેન.

અથ ખો આયસ્મા આનન્દો નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન ભિક્ખુનુપસ્સયો યેન સા ભિક્ખુની તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો સા ભિક્ખુની આયસ્મન્તં આનન્દં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વા સસીસં પારુપિત્વા મઞ્ચકે નિપજ્જિ. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન સા ભિક્ખુની તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો આયસ્મા આનન્દો તં ભિક્ખુનિં એતદવોચ –

‘‘આહારસમ્ભૂતો અયં, ભગિનિ, કાયો આહારં નિસ્સાય. આહારો પહાતબ્બો. તણ્હાસમ્ભૂતો અયં, ભગિનિ, કાયો તણ્હં નિસ્સાય. તણ્હા પહાતબ્બા. માનસમ્ભૂતો અયં, ભગિનિ, કાયો માનં નિસ્સાય. માનો પહાતબ્બો. મેથુનસમ્ભૂતો અયં, ભગિનિ, કાયો. મેથુને ચ સેતુઘાતો વુત્તો ભગવતા.

‘‘‘આહારસમ્ભૂતો અયં, ભગિનિ, કાયો આહારં નિસ્સાય. આહારો પહાતબ્બો’તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ભગિનિ, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો આહારં આહારેતિ – ‘નેવ દવાય ન મદાય ન મણ્ડનાય ન વિભૂસનાય, યાવદેવ ઇમસ્સ કાયસ્સ ઠિતિયા યાપનાય વિહિંસૂપરતિયા બ્રહ્મચરિયાનુગ્ગહાય. ઇતિ પુરાણઞ્ચ વેદનં પટિહઙ્ખામિ, નવઞ્ચ વેદનં ન ઉપ્પાદેસ્સામિ. યાત્રા ચ મે ભવિસ્સતિ અનવજ્જતા ચ ફાસુવિહારો ચા’તિ. સો અપરેન સમયેન આહારં નિસ્સાય આહારં પજહતિ. ‘આહારસમ્ભૂતો અયં, ભગિનિ, કાયો આહારં નિસ્સાય. આહારો પહાતબ્બો’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘‘તણ્હાસમ્ભૂતો અયં, ભગિનિ, કાયો તણ્હં નિસ્સાય. તણ્હા પહાતબ્બા’તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ભગિનિ, ભિક્ખુ સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામો કિર ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘કુદાસ્સુ નામ અહમ્પિ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સામી’તિ! સો અપરેન સમયેન તણ્હં નિસ્સાય તણ્હં પજહતિ. ‘તણ્હાસમ્ભૂતો અયં, ભગિનિ, કાયો તણ્હં નિસ્સાય. તણ્હા પહાતબ્બા’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘‘માનસમ્ભૂતો અયં, ભગિનિ, કાયો માનં નિસ્સાય. માનો પહાતબ્બો’તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ભગિનિ, ભિક્ખુ સુણાતિ – ‘ઇત્થન્નામો કિર ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતી’તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘સો હિ નામ આયસ્મા આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતિ; કિમઙ્ગં [કિમઙ્ગ (સી॰ પી॰) અ॰ નિ॰ ૫.૧૮૦; ચૂળવ॰ ૩૩૧; સં॰ નિ॰ ૫.૧૦૨૦] પનાહ’ન્તિ! સો અપરેન સમયેન માનં નિસ્સાય માનં પજહતિ. ‘માનસમ્ભૂતો અયં, ભગિનિ, કાયો માનં નિસ્સાય. માનો પહાતબ્બો’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘મેથુનસમ્ભૂતો અયં, ભગિનિ, કાયો. મેથુને ચ સેતુઘાતો વુત્તો ભગવતા’’તિ.

અથ ખો સા ભિક્ખુની મઞ્ચકા વુટ્ઠહિત્વા એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા આયસ્મતો આનન્દસ્સ પાદેસુ સિરસા નિપતિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ‘‘અચ્ચયો મં, ભન્તે, અચ્ચગમા, યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યાહં એવમકાસિં. તસ્સા મે, ભન્તે, અય્યો આનન્દો અચ્ચયં અચ્ચયતો પટિગ્ગણ્હાતુ, આયતિં સંવરાયા’’તિ. ‘‘તગ્ઘ તં [તગ્ઘ ત્વં (સી॰ પી॰ ક॰)], ભગિનિ, અચ્ચયો અચ્ચગમા, યથાબાલં યથામૂળ્હં યથાઅકુસલં, યા ત્વં એવમકાસિ. યતો ચ ખો ત્વં, ભગિનિ, અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોસિ, તં તે મયં પટિગ્ગણ્હામ. વુદ્ધિ હેસા, ભગિનિ, અરિયસ્સ વિનયે યો અચ્ચયં અચ્ચયતો દિસ્વા યથાધમ્મં પટિકરોતિ આયતિં સંવરં આપજ્જતી’’તિ. નવમં.

૧૦. સુગતવિનયસુત્તં

૧૬૦. ‘‘સુગતો વા, ભિક્ખવે, લોકે તિટ્ઠમાનો સુગતવિનયો વા તદસ્સ બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સુગતો? ઇધ, ભિક્ખવે, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. અયં, ભિક્ખવે, સુગતો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સુગતવિનયો? સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. અયં, ભિક્ખવે, સુગતવિનયો. એવં સુગતો વા, ભિક્ખવે, લોકે તિટ્ઠમાનો સુગતવિનયો વા તદસ્સ બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનન્તિ.

‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા સદ્ધમ્મસ્સ સમ્મોસાય અન્તરધાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ દુગ્ગહિતં સુત્તન્તં પરિયાપુણન્તિ દુન્નિક્ખિત્તેહિ પદબ્યઞ્જનેહિ. દુન્નિક્ખિત્તસ્સ, ભિક્ખવે, પદબ્યઞ્જનસ્સ અત્થોપિ દુન્નયો હોતિ. અયં, ભિક્ખવે, પઠમો ધમ્મો સદ્ધમ્મસ્સ સમ્મોસાય અન્તરધાનાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ દુબ્બચા હોન્તિ દોવચસ્સકરણેહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતા અક્ખમા અપ્પદક્ખિણગ્ગાહિનો અનુસાસનિં. અયં, ભિક્ખવે, દુતિયો ધમ્મો સદ્ધમ્મસ્સ સમ્મોસાય અન્તરધાનાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, યે તે ભિક્ખૂ બહુસ્સુતા આગતાગમા ધમ્મધરા વિનયધરા માતિકાધરા, તે ન સક્કચ્ચં સુત્તન્તં પરં વાચેન્તિ. તેસં અચ્ચયેન છિન્નમૂલકો સુત્તન્તો હોતિ અપ્પટિસરણો. અયં, ભિક્ખવે, તતિયો ધમ્મો સદ્ધમ્મસ્સ સમ્મોસાય અન્તરધાનાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, થેરા ભિક્ખૂ બાહુલિકા હોન્તિ સાથલિકા, ઓક્કમને પુબ્બઙ્ગમા, પવિવેકે નિક્ખિત્તધુરા, ન વીરિયં આરભન્તિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય. તેસં પચ્છિમા જનતા દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જતિ. સાપિ હોતિ બાહુલિકા સાથલિકા, ઓક્કમને પુબ્બઙ્ગમા, પવિવેકે નિક્ખિત્તધુરા, ન વીરિયં આરભતિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય. અયં, ભિક્ખવે, ચતુત્થો ધમ્મો સદ્ધમ્મસ્સ સમ્મોસાય અન્તરધાનાય સંવત્તતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો ધમ્મા સદ્ધમ્મસ્સ સમ્મોસાય અન્તરધાનાય સંવત્તન્તી’’તિ.

‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, ધમ્મા સદ્ધમ્મસ્સ ઠિતિયા અસમ્મોસાય અનન્તરધાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ સુગ્ગહિતં સુત્તન્તં પરિયાપુણન્તિ સુનિક્ખિત્તેહિ પદબ્યઞ્જનેહિ. સુનિક્ખિત્તસ્સ, ભિક્ખવે, પદબ્યઞ્જનસ્સ અત્થોપિ સુનયો હોતિ. અયં, ભિક્ખવે, પઠમો ધમ્મો સદ્ધમ્મસ્સ ઠિતિયા અસમ્મોસાય અનન્તરધાનાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ સુવચા હોન્તિ સોવચસ્સકરણેહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતા ખમા પદક્ખિણગ્ગાહિનો અનુસાસનિં. અયં, ભિક્ખવે, દુતિયો ધમ્મો સદ્ધમ્મસ્સ ઠિતિયા અસમ્મોસાય અનન્તરધાનાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, યે તે ભિક્ખૂ બહુસ્સુતા આગતાગમા ધમ્મધરા વિનયધરા માતિકાધરા, તે સક્કચ્ચં સુત્તન્તં પરં વાચેન્તિ. તેસં અચ્ચયેન નચ્છિન્નમૂલકો [અચ્છિન્નમૂલકો (સ્યા॰ કં॰) અ॰ નિ॰ ૫.૧૫૬] સુત્તન્તો હોતિ સપ્પટિસરણો. અયં, ભિક્ખવે, તતિયો ધમ્મો સદ્ધમ્મસ્સ ઠિતિયા અસમ્મોસાય અનન્તરધાનાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, થેરા ભિક્ખૂ ન બાહુલિકા હોન્તિ ન સાથલિકા, ઓક્કમને નિક્ખિત્તધુરા, પવિવેકે પુબ્બઙ્ગમા, વીરિયં આરભન્તિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય. તેસં પચ્છિમા જનતા દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જતિ. સાપિ હોતિ ન બાહુલિકા ન સાથલિકા, ઓક્કમને નિક્ખિત્તધુરા, પવિવેકે પુબ્બઙ્ગમા, વીરિયં આરભતિ અપ્પત્તસ્સ પત્તિયા અનધિગતસ્સ અધિગમાય અસચ્છિકતસ્સ સચ્છિકિરિયાય . અયં, ભિક્ખવે, ચતુત્થો ધમ્મો સદ્ધમ્મસ્સ ઠિતિયા અસમ્મોસાય અનન્તરધાનાય સંવત્તતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો ધમ્મા સદ્ધમ્મસ્સ ઠિતિયા અસમ્મોસાય અનન્તરધાનાય સંવત્તન્તી’’તિ. દસમં.

ઇન્દ્રિયવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

> ઇન્દ્રિયાનિ સદ્ધા પઞ્ઞા, સતિ સઞ્ઞાનપઞ્ચમં;
> કપ્પો રોગો પરિહાનિ, ભિક્ખુની સુગતેન ચાતિ.

(૧૭) ૨. પટિપદાવગ્ગો

૧. સંખિત્તસુત્તં

૧૬૧. ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, પટિપદા. કતમા ચતસ્સો? દુક્ખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, દુક્ખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા – ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો પટિપદા''તિ. પઠમં.

૨. વિત્થારસુત્તં

૧૬૨. ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, પટિપદા. કતમા ચતસ્સો? દુક્ખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, દુક્ખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પકતિયાપિ તિબ્બરાગજાતિકો હોતિ, અભિક્ખણં રાગજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. પકતિયાપિ તિબ્બદોસજાતિકો હોતિ, અભિક્ખણં દોસજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. પકતિયાપિ તિબ્બમોહજાતિકો હોતિ, અભિક્ખણં મોહજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. તસ્સિમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ મુદૂનિ પાતુભવન્તિ – સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં, સમાધિન્દ્રિયં, પઞ્ઞિન્દ્રિયં. સો ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં મુદુત્તા દન્ધં આનન્તરિયં પાપુણાતિ આસવાનં ખયાય. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પકતિયાપિ તિબ્બરાગજાતિકો હોતિ, અભિક્ખણં રાગજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. પકતિયાપિ તિબ્બદોસજાતિકો હોતિ, અભિક્ખણં દોસજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. પકતિયાપિ તિબ્બમોહજાતિકો હોતિ , અભિક્ખણં મોહજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. તસ્સિમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અધિમત્તાનિ પાતુભવન્તિ – સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં, સમાધિન્દ્રિયં, પઞ્ઞિન્દ્રિયં. સો ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અધિમત્તત્તા ખિપ્પં આનન્તરિયં પાપુણાતિ આસવાનં ખયાય. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, સુખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પકતિયાપિ ન તિબ્બરાગજાતિકો હોતિ, નાભિક્ખણં રાગજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. પકતિયાપિ ન તિબ્બદોસજાતિકો હોતિ, નાભિક્ખણં દોસજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. પકતિયાપિ ન તિબ્બમોહજાતિકો હોતિ, નાભિક્ખણં મોહજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. તસ્સિમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ મુદૂનિ પાતુભવન્તિ – સદ્ધિન્દ્રિયં...પે॰... પઞ્ઞિન્દ્રિયં. સો ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં મુદુત્તા દન્ધં આનન્તરિયં પાપુણાતિ આસવાનં ખયાય. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સુખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, સુખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પકતિયાપિ ન તિબ્બરાગજાતિકો હોતિ, નાભિક્ખણં રાગજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. પકતિયાપિ ન તિબ્બદોસજાતિકો હોતિ, નાભિક્ખણં દોસજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. પકતિયાપિ ન તિબ્બમોહજાતિકો હોતિ, નાભિક્ખણં મોહજં દુક્ખં દોમનસ્સં પટિસંવેદેતિ. તસ્સિમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અધિમત્તાનિ પાતુભવન્તિ – સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં,

સમાધિન્દ્રિયં, પઞ્ઞિન્દ્રિયં . સો ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અધિમત્તત્તા ખિપ્પં આનન્તરિયં પાપુણાતિ આસવાનં ખયાય. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સુખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો પટિપદા''તિ. દુતિયં.

૩. અસુભસુત્તં

૧૬૩. ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, પટિપદા. કતમા ચતસ્સો? દુક્ખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, દુક્ખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અસુભાનુપસ્સી કાયે વિહરતિ, આહારે પટિકૂલસઞ્ઞી [પટિક્કૂલસઞ્ઞી (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], સબ્બલોકે અનભિરતિસઞ્ઞી [અનભિરતસઞ્ઞી (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], સબ્બસઙ્ખારેસુ અનિચ્ચાનુપસ્સી; મરણસઞ્ઞા ખો પનસ્સ અજ્ઝત્તં સૂપટ્ઠિતા હોતિ. સો ઇમાનિ પઞ્ચ સેખબલાનિ [સેક્ખબલાનિ (સ્યા॰ કં॰)] ઉપનિસ્સાય વિહરતિ – સદ્ધાબલં, હિરિબલં, ઓત્તપ્પબલં, વીરિયબલં , પઞ્ઞાબલં. તસ્સિમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ મુદૂનિ પાતુભવન્તિ – સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં, સમાધિન્દ્રિયં, પઞ્ઞિન્દ્રિયં. સો ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં મુદુત્તા દન્ધં આનન્તરિયં પાપુણાતિ આસવાનં ખયાય. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અસુભાનુપસ્સી કાયે વિહરતિ, આહારે પટિકૂલસઞ્ઞી, સબ્બલોકે અનભિરતિસઞ્ઞી, સબ્બસઙ્ખારેસુ અનિચ્ચાનુપસ્સી; મરણસઞ્ઞા ખો પનસ્સ અજ્ઝત્તં સૂપટ્ઠિતા હોતિ. સો ઇમાનિ પઞ્ચ સેખબલાનિ ઉપનિસ્સાય વિહરતિ – સદ્ધાબલં...પે॰... પઞ્ઞાબલં. તસ્સિમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અધિમત્તાનિ પાતુભવન્તિ – સદ્ધિન્દ્રિયં...પે॰... પઞ્ઞિન્દ્રિયં. સો ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અધિમત્તત્તા ખિપ્પં આનન્તરિયં પાપુણાતિ આસવાનં ખયાય. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, સુખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા? ઇધ ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા અજ્ઝત્તં સમ્પસાદનં ચેતસો એકોદિભાવં અવિતક્કં અવિચારં સમાધિજં પીતિસુખં દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; પીતિયા ચ વિરાગા ઉપેક્ખકો ચ વિહરતિ સતો ચ સમ્પજાનો સુખઞ્ચ કાયેન પટિસંવેદેતિ યં તં અરિયા આચિક્ખન્તિ – 'ઉપેક્ખકો સતિમા સુખવિહારી'તિ તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના પુબ્બેવ સોમનસ્સદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમા અદુક્ખમસુખં ઉપેક્ખાસતિપારિસુદ્ધિં ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમાનિ પઞ્ચ સેખબલાનિ ઉપનિસ્સાય વિહરતિ – સદ્ધાબલં...પે॰... પઞ્ઞાબલં. તસ્સિમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ મુદૂનિ પાતુભવન્તિ – સદ્ધિન્દ્રિયં...પે॰... પઞ્ઞિન્દ્રિયં. સો ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં મુદુત્તા દન્ધં આનન્તરિયં પાપુણાતિ આસવાનં ખયાય. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સુખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, સુખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા? [કથા॰ ૮૧૫ આદયો] ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ વિવિચ્ચ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ સવિતક્કં સવિચારં વિવેકજં પીતિસુખં પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ... પે॰... દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમાનિ પઞ્ચ સેખબલાનિ ઉપનિસ્સાય વિહરતિ – સદ્ધાબલં, હિરિબલં, ઓત્તપ્પબલં, વીરિયબલં, પઞ્ઞાબલં. તસ્સિમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અધિમત્તાનિ પાતુભવન્તિ – સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં, સમાધિન્દ્રિયં, પઞ્ઞિન્દ્રિયં. સો ઇમેસં પઞ્ચન્નં

ઇન્દ્રિયાનં અધિમત્તત્તા ખિપ્પં આનન્તરિયં પાપુણાતિ આસવાનં ખયાય. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સુખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો પટિપદા''તિ. તતિયં.

૪. પઠમખમસુત્તં

૧૬૪. ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, પટિપદા. કતમા ચતસ્સો? અક્ખમા પટિપદા, ખમા પટિપદા, દમા પટિપદા, સમા પટિપદા. કતમા ચ, ભિક્ખવે, અક્ખમા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો [એકચ્ચો પુગ્ગલો (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] અક્કોસન્તં પચ્ચક્કોસતિ, રોસન્તં પટિરોસતિ, ભણ્ડન્તં પટિભણ્ડતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અક્ખમા પટિપદા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, ખમા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અક્કોસન્તં ન પચ્ચક્કોસતિ, રોસન્તં ન પટિરોસતિ, ભણ્ડન્તં ન પટિભણ્ડતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ખમા પટિપદા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, દમા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી; યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ; રક્ખતિ ચક્ખુન્દ્રિયં; ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી; યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ ; રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં; મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દમા પટિપદા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, સમા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નં કામવિતક્કં નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ સમેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ; ઉપ્પન્નં બ્યાપાદવિતક્કં...પે॰... ઉપ્પન્નં વિહિંસાવિતક્કં... ઉપ્પન્નુપ્પન્ને પાપકે અકુસલે ધમ્મે નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ સમેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સમા પટિપદા. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો પટિપદા''તિ. ચતુત્થં.

૫. દુતિયખમસુત્તં

૧૬૫. ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, પટિપદા. કતમા ચતસ્સો? અક્ખમા પટિપદા, ખમા પટિપદા, દમા પટિપદા, સમા પટિપદા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, અક્ખમા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અક્ખમો હોતિ સીતસ્સ ઉણ્હસ્સ જિઘચ્છાય પિપાસાય, ડંસમકસવાતાતપસરીસપસમ્ફસ્સાનં દુરુત્તાનં દુરાગતાનં વચનપથાનં ઉપ્પન્નાનં સારીરિકાનં વેદનાનં દુક્ખાનં તિબ્બાનં ખરાનં કટુકાનં અસાતાનં અમનાપાનં પાણહરાનં અનધિવાસકજાતિકો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અક્ખમા પટિપદા .

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, ખમા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ખમો હોતિ સીતસ્સ ઉણ્હસ્સ જિઘચ્છાય પિપાસાય, ડંસમકસવાતાતપસરીસપસમ્ફસ્સાનં દુરુત્તાનં દુરાગતાનં વચનપથાનં ઉપ્પન્નાનં સારીરિકાનં

વેદનાનં દુક્ખાનં તિબ્બાનં ખરાનં કટુકાનં અસાતાનં અમનાપાનં પાણહરાનં અધિવાસકજાતિકો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ખમા પટિપદા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, દમા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ... પે॰... સોતેન સદ્દં સુત્વા... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી; યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ; રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં; મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દમા પટિપદા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, સમા પટિપદા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉપ્પન્નં કામવિતક્કં નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ સમેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ, ઉપ્પન્નં બ્યાપાદવિતક્કં...પે॰... ઉપ્પન્નં વિહિંસાવિતક્કં... ઉપ્પન્નુપ્પન્ને પાપકે અકુસલે ધમ્મે નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ સમેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સમા પટિપદા. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો પટિપદા''તિ. પઞ્ચમં.

૬. ઉભયસુત્તં

૧૬૬. ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, પટિપદા. કતમા ચતસ્સો? દુક્ખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, દુક્ખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા.

''તત્ર , ભિક્ખવે, યાયં પટિપદા દુક્ખા દન્ધાભિઞ્ઞા, અયં, ભિક્ખવે, પટિપદા ઉભયેનેવ હીના અક્ખાયતિ. યમ્પાયં પટિપદા દુક્ખા, ઇમિનાપાયં હીના અક્ખાયતિ; યમ્પાયં પટિપદા દન્ધા, ઇમિનાપાયં હીના અક્ખાયતિ. અયં, ભિક્ખવે, પટિપદા ઉભયેનેવ હીના અક્ખાયતિ.

''તત્ર, ભિક્ખવે, યાયં પટિપદા દુક્ખા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, અયં, ભિક્ખવે, પટિપદા દુક્ખત્તા હીના અક્ખાયતિ.

''તત્ર , ભિક્ખવે, યાયં પટિપદા સુખા દન્ધાભિઞ્ઞા, અયં, ભિક્ખવે, પટિપદા દન્ધત્તા હીના અક્ખાયતિ.

''તત્ર, ભિક્ખવે, યાયં પટિપદા સુખા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, અયં, ભિક્ખવે, પટિપદા ઉભયેનેવ પણીતા અક્ખાયતિ. યમ્પાયં પટિપદા સુખા, ઇમિનાપાયં પણીતા અક્ખાયતિ; યમ્પાયં પટિપદા ખિપ્પા, ઇમિનાપાયં પણીતા અક્ખાયતિ. અયં, ભિક્ખવે, પટિપદા ઉભયેનેવ પણીતા અક્ખાયતિ. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો પટિપદા''તિ. છટ્ઠં.

૭. મહામોગ્ગલ્લાનસુત્તં

૧૬૭. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો યેનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા મહામોગ્ગલ્લાનેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ . એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં એતદવોચ –

‘‘ચતસ્સો ઇમા, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, પટિપદા. કતમા ચતસ્સો? દુક્ખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, દુક્ખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા. ઇમા ખો, આવુસો, ચતસ્સો પટિપદા . ઇમાસં, આવુસો, ચતુન્નં પટિપદાનં [ચતસ્સન્નં પટિપદાનં (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] કતમં તે પટિપદં આગમ્મ અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુત્ત’’ન્તિ?

‘‘ચતસ્સો ઇમા, આવુસો સારિપુત્ત, પટિપદા. કતમા ચતસ્સો? દુક્ખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, દુક્ખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા. ઇમા ખો, આવુસો, ચતસ્સો પટિપદા . ઇમાસં, આવુસો, ચતુન્નં પટિપદાનં યાયં પટિપદા દુક્ખા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, ઇમં મે પટિપદં આગમ્મ અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુત્ત’’ન્તિ. સત્તમં.

૮. સારિપુત્તસુત્તં

૧૬૮. અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ –

‘‘ચતસ્સો ઇમા, આવુસો સારિપુત્ત, પટિપદા. કતમા ચતસ્સો? દુક્ખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, દુક્ખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા. ઇમા ખો, આવુસો, ચતસ્સો પટિપદા. ઇમાસં, આવુસો, ચતુન્નં પટિપદાનં કતમં તે પટિપદં આગમ્મ અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુત્ત’’ન્તિ?

‘‘ચતસ્સો ઇમા, આવુસો મોગ્ગલ્લાન, પટિપદા. કતમા ચતસ્સો? દુક્ખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, દુક્ખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા દન્ધાભિઞ્ઞા, સુખા પટિપદા ખિપ્પાભિઞ્ઞા. ઇમા ખો, આવુસો, ચતસ્સો પટિપદા. ઇમાસં, આવુસો, ચતુન્નં પટિપદાનં યાયં પટિપદા સુખા ખિપ્પાભિઞ્ઞા, ઇમં મે પટિપદં આગમ્મ અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુત્ત’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. સસઙ્ખારસુત્તં

૧૬૯. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો દિટ્ઠેવ ધમ્મે સસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા સસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો દિટ્ઠેવ ધમ્મે અસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા અસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો દિટ્ઠેવ ધમ્મે સસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અસુભાનુપસ્સી કાયે વિહરતિ, આહારે પટિક્કૂલસઞ્ઞી, સબ્બલોકે અનભિરતિસઞ્ઞી, સબ્બસઙ્ખારેસુ અનિચ્ચાનુપસ્સી. મરણસઞ્ઞા ખો પનસ્સ અજ્ઝત્તં સૂપટ્ઠિતા હોતિ. સો ઇમાનિ પઞ્ચ સેખબલાનિ ઉપનિસ્સાય વિહરતિ – સદ્ધાબલં, હિરિબલં, ઓત્તપ્પબલં, વીરિયબલં, પઞ્ઞાબલં . તસ્સિમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અધિમત્તાનિ પાતુભવન્તિ – સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં, સમાધિન્દ્રિયં, પઞ્ઞિન્દ્રિયં. સો ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અધિમત્તત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે સસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો દિટ્ઠેવ ધમ્મે સસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ.

“કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા સસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અસુભાનુપસ્સી કાયે વિહરતિ, આહારે પટિકૂલસઞ્ઞી, સબ્બલોકે અનભિરતિસઞ્ઞી, સબ્બસઙ્ખારેસુ અનિચ્ચાનુપસ્સી. મરણસઞ્ઞા ખો પનસ્સ અજ્ઝત્તં સૂપટ્ઠિતા હોતિ. સો ઇમાનિ પઞ્ચ સેખબલાનિ ઉપનિસ્સાય વિહરતિ – સદ્ધાબલં, હિરિબલં, ઓત્તપ્પબલં, વીરિયબલં, પઞ્ઞાબલં. તસ્સિમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ મુદૂનિ પાતુભવન્તિ – સદ્ધિન્દ્રિયં, વીરિયિન્દ્રિયં, સતિન્દ્રિયં, સમાધિન્દ્રિયં, પઞ્ઞિન્દ્રિયં. સો ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં મુદુત્તા કાયસ્સ ભેદા સસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા સસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ.

“કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો દિટ્ઠેવ ધમ્મે અસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં...પે॰... દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમાનિ પઞ્ચ સેખબલાનિ ઉપનિસ્સાય વિહરતિ – સદ્ધાબલં...પે॰... પઞ્ઞાબલં. તસ્સિમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ અધિમત્તાનિ પાતુભવન્તિ – સદ્ધિન્દ્રિયં...પે॰... પઞ્ઞિન્દ્રિયં. સો ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં અધિમત્તત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે અસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો દિટ્ઠેવ ધમ્મે અસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ.

“કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા અસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે , ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં...પે॰... દુતિયં ઝાનં...પે॰... તતિયં ઝાનં...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ઇમાનિ પઞ્ચ સેખબલાનિ ઉપનિસ્સાય વિહરતિ – સદ્ધાબલં, હિરિબલં, ઓત્તપ્પબલં, વીરિયબલં, પઞ્ઞાબલં. તસ્સિમાનિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ...પે॰... પઞ્ઞિન્દ્રિયં. સો ઇમેસં પઞ્ચન્નં ઇન્દ્રિયાનં મુદુત્તા કાયસ્સ ભેદા અસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો કાયસ્સ ભેદા અસઙ્ખારપરિનિબ્બાયી હોતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ”ન્તિ. નવમં.

૧૦. યુગનદ્ધસુત્તં

૧૭૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા આનન્દો કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. તત્ર ખો આયસ્મા આનન્દો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – “આવુસો ભિક્ખવે”તિ. “આવુસો”તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો આનન્દસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા આનન્દો એતદવોચ –

“યો હિ કોચિ, આવુસો, ભિક્ખુ વા ભિક્ખુની વા મમ સન્તિકે અરહત્તપ્પત્તિં [અરહત્તપ્પત્તં (ક॰) પટિ॰ મ॰ ૨.૧ પટિસમ્ભિદામગ્ગેપિ] બ્યાકરોતિ, સબ્બો સો ચતૂહિ મગ્ગેહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેન.

“કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, આવુસો, ભિક્ખુ સમથપુબ્બઙ્ગમં વિપસ્સનં ભાવેતિ. તસ્સ સમથપુબ્બઙ્ગમં વિપસ્સનં ભાવયતો મગ્ગો સઞ્જાયતિ. સો તં મગ્ગં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ. તસ્સ તં મગ્ગં આસેવતો ભાવયતો બહુલીકરોતો સંયોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ.

“પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ વિપસ્સનાપુબ્બઙ્ગમં સમથં ભાવેતિ. તસ્સ વિપસ્સનાપુબ્બઙ્ગમં સમથં ભાવયતો મગ્ગો સઞ્જાયતિ. સો તં મગ્ગં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ . તસ્સ તં મગ્ગં આસેવતો ભાવયતો બહુલીકરોતો સંયોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુ સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવેતિ. તસ્સ સમથવિપસ્સનં યુગનદ્ધં ભાવયતો મગ્ગો સઞ્જાયતિ. સો તં મગ્ગં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ. તસ્સ તં મગ્ગં આસેવતો ભાવયતો બહુલીકરોતો સંયોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, ભિક્ખુનો ધમ્મુદ્ધચ્ચવિગ્ગહિતં માનસં હોતિ. હોતિ સો, આવુસો, સમયો યં તં ચિત્તં અજ્ઝત્તમેવ સન્તિટ્ઠતિ સન્નિસીદતિ એકોદિ હોતિ સમાધિયતિ. તસ્સ મગ્ગો સઞ્જાયતિ. સો તં મગ્ગં આસેવતિ ભાવેતિ બહુલીકરોતિ. તસ્સ તં મગ્ગં આસેવતો ભાવયતો બહુલીકરોતો સંયોજનાનિ પહીયન્તિ, અનુસયા બ્યન્તીહોન્તિ.

‘‘યો હિ કોચિ, આવુસો, ભિક્ખુ વા ભિક્ખુની વા મમ સન્તિકે અરહત્તપ્પત્તિં બ્યાકરોતિ, સબ્બો સો ઇમેહિ ચતૂહિ મગ્ગેહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેના’’તિ. દસમં.

પટિપદાવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

સંખિત્તં વિત્થારાસુભં, દ્વે ખમા ઉભયેન ચ;
મોગ્ગલ્લાનો સારિપુત્તો, સસઙ્ખારં યુગનદ્ધેન ચાતિ.

(૧૮) ૩. સઞ્ચેતનિયવગ્ગો

૧. ચેતનાસુત્તં

૧૭૧. [કથા॰ ૫૩૯] ‘‘કાયે વા, ભિક્ખવે, સતિ કાયસઞ્ચેતનાહેતુ ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. વાચાય વા, ભિક્ખવે, સતિ વચીસઞ્ચેતનાહેતુ ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. મને વા, ભિક્ખવે, સતિ મનોસઞ્ચેતનાહેતુ ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં અવિજ્જાપચ્ચયાવ.

‘‘સામં વા તં, ભિક્ખવે, કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. પરે વાસ્સ [પરે વા તસ્સ (ક॰)] તં, ભિક્ખવે, કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોન્તિ, યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. સમ્પજાનો વા તં, ભિક્ખવે, કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં. અસમ્પજાનો વા તં, ભિક્ખવે, કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં.

‘‘સામં વા તં, ભિક્ખવે, વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં; પરે વાસ્સ તં, ભિક્ખવે , વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોન્તિ; યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં; સમ્પજાનો વા તં, ભિક્ખવે, વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં; અસમ્પજાનો વા તં, ભિક્ખવે, વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં.

‘‘સામં વા તં, ભિક્ખવે, મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં; પરે વાસ્સ તં, ભિક્ખવે, મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોન્તિ, યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં; સમ્પજાનો વા તં, ભિક્ખવે, મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં; અસમ્પજાનો વા તં, ભિક્ખવે, મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં.

‘‘ઇમેસુ , ભિક્ખવે, ધમ્મેસુ અવિજ્જા અનુપતિતા, અવિજ્જાયત્વેવ અસેસવિરાગનિરોધા સો કાયો ન હોતિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં, સા વાચા ન હોતિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં, સો મનો ન હોતિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખં, ખેત્તં તં [વત્થું તં (સબ્બત્થ)] ન હોતિ…પે॰… વત્થું તં ન હોતિ…પે॰… આયતનં તં ન હોતિ…પે॰… અધિકરણં તં ન હોતિ યંપચ્ચયાસ્સ તં ઉપ્પજ્જતિ અજ્ઝત્તં સુખદુક્ખ’’ન્તિ.

‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, અત્તભાવપટિલાભા. કતમે ચત્તારો? અત્થિ, ભિક્ખવે, અત્તભાવપટિલાભો, યસ્મિં અત્તભાવપટિલાભે અત્તસઞ્ચેતના કમતિ, નો પરસઞ્ચેતના. અત્થિ, ભિક્ખવે, અત્તભાવપટિલાભો, યસ્મિં અત્તભાવપટિલાભે પરસઞ્ચેતના કમતિ, નો અત્તસઞ્ચેતના. અત્થિ, ભિક્ખવે, અત્તભાવપટિલાભો, યસ્મિં અત્તભાવપટિલાભે અત્તસઞ્ચેતના ચ કમતિ પરસઞ્ચેતના ચ. અત્થિ, ભિક્ખવે, અત્તભાવપટિલાભો, યસ્મિં અત્તભાવપટિલાભે નેવત્તસઞ્ચેતના કમતિ, નો પરસઞ્ચેતના. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો અત્તભાવપટિલાભા’’તિ.

એવં વુત્તે આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘ઇમસ્સ ખો અહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામિ – ‘તત્ર, ભન્તે, યાયં અત્તભાવપટિલાભો યસ્મિં અત્તભાવપટિલાભે અત્તસઞ્ચેતના કમતિ નો પરસઞ્ચેતના, અત્તસઞ્ચેતનાહેતુ તેસં સત્તાનં તમ્હા કાયા ચુતિ હોતિ. તત્ર, ભન્તે, યાયં

અત્તભાવપટિલાભો યસ્મિં અત્તભાવપટિલાભે પરસઞ્ચેતના કમતિ નો અત્તસઞ્ચેતના, પરસઞ્ચેતનાહેતુ તેસં સત્તાનં તમ્હા કાયા ચુતિ હોતિ. તત્ર, ભન્તે, યાયં અત્તભાવપટિલાભો યસ્મિં અત્તભાવપટિલાભે અત્તસઞ્ચેતના ચ કમતિ પરસઞ્ચેતના ચ, અત્તસઞ્ચેતના ચ પરસઞ્ચેતના ચ હેતુ તેસં સત્તાનં તમ્હા કાયા ચુતિ હોતિ. તત્ર, ભન્તે, યાયં અત્તભાવપટિલાભો યસ્મિં અત્તભાવપટિલાભે નેવ અત્તસઞ્ચેતના કમતિ નો પરસઞ્ચેતના, કતમે તેન દેવા દટ્ઠબ્બા'''તિ? ''નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપગા, સારિપુત્ત, દેવા તેન દટ્ઠબ્બા''તિ.

''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે સત્તા તમ્હા કાયા ચુતા આગામિનો હોન્તિ આગન્તારો ઇત્થત્તં? કો પન, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે સત્તા તમ્હા કાયા ચુતા અનાગામિનો હોન્તિ અનાગન્તારો ઇત્થત્ત''ન્તિ? ''ઇધ, સારિપુત્ત, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ અપ્પહીનાનિ હોન્તિ, સો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તદસ્સાદેતિ, તં નિકામેતિ, તેન ચ વિત્તિં આપજ્જતિ; તત્થ ઠિતો તદધિમુત્તો તબ્બહુલવિહારી અપરિહીનો કાલં કુરુમાનો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપગાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. સો તતો ચુતો આગામી હોતિ આગન્તા ઇત્થત્તં.

''ઇધ પન, સારિપુત્ત, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ ઓરમ્ભાગિયાનિ સંયોજનાનિ પહીનાનિ હોન્તિ, સો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો તદસ્સાદેતિ, તં નિકામેતિ, તેન ચ વિત્તિં આપજ્જતિ; તત્થ ઠિતો તદધિમુત્તો તબ્બહુલવિહારી અપરિહીનો કાલં કુરુમાનો નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનૂપગાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જતિ. સો તતો ચુતો અનાગામી હોતિ અનાગન્તા ઇત્થત્તં.

''અયં ખો, સારિપુત્ત, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે સત્તા તમ્હા કાયા ચુતા આગામિનો હોન્તિ આગન્તારો ઇત્થત્તં. અયં પન, સારિપુત્ત, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે સત્તા તમ્હા કાયા ચુતા અનાગામિનો હોન્તિ અનાગન્તારો ઇત્થત્ત''ન્તિ. પઠમં.

૨. વિભત્તિસુત્તં

૧૭૨. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''આવુસો ભિક્ખવે''તિ. ''આવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

''અદ્ધમાસૂપસમ્પન્નેન મે, આવુસો, અત્થપટિસમ્ભિદા સચ્છિકતા ઓધિસો બ્યઞ્જનસો. તમહં અનેકપરિયાયેન આચિક્ખામિ દેસેમિ પઞ્ઞાપેમિ પટ્ઠપેમિ વિવરામિ વિભજામિ ઉત્તાનીકરોમિ. યસ્સ ખો પનસ્સ કઙ્ખા વા વિમતિ વા, સો મં પઞ્હેન. અહં વેય્યાકરણેન સમ્મુખીભૂતો નો સત્થા યો નો ધમ્માનં સુકુસલો.

''અદ્ધમાસૂપસમ્પન્નેન મે, આવુસો, ધમ્મપટિસમ્ભિદા સચ્છિકતા ઓધિસો બ્યઞ્જનસો. તમહં અનેકપરિયાયેન આચિક્ખામિ દેસેમિ પઞ્ઞાપેમિ પટ્ઠપેમિ વિવરામિ વિભજામિ ઉત્તાનીકરોમિ. યસ્સ ખો પનસ્સ કઙ્ખા વા વિમતિ વા, સો મં પઞ્હેન. અહં વેય્યાકરણેન સમ્મુખીભૂતો નો સત્થા યો નો ધમ્માનં સુકુસલો.

''અદ્ધમાસૂપસમ્પન્નેન મે, આવુસો, નિરુત્તિપટિસમ્ભિદા સચ્છિકતા ઓધિસો બ્યઞ્જનસો. તમહં અનેકપરિયાયેન આચિક્ખામિ દેસેમિ પઞ્ઞાપેમિ પટ્ઠપેમિ વિવરામિ વિભજામિ ઉત્તાનીકરોમિ. યસ્સ ખો પનસ્સ કઙ્ખા વા વિમતિ વા, સો મં પઞ્હેન. અહં વેય્યાકરણેન સમ્મુખીભૂતો નો સત્થા યો નો ધમ્માનં સુકુસલો.

‘‘અદ્ધમાસૂપસમ્પન્નેન મે, આવુસો, પટિભાનપટિસમ્ભિદા સચ્છિકતા ઓધિસો બ્યઞ્જનસો. તમહં અનેકપરિયાયેન આચિક્ખામિ દેસેમિ પઞ્ઞાપેમિ પટ્ઠપેમિ વિવરામિ વિભજામિ ઉત્તાનીકરોમિ. યસ્સ ખો પનસ્સ કઙ્ખા વા વિમતિ વા, સો મં પઞ્હેન. અહં વેય્યાકરણેન સમ્મુખીભૂતો નો સત્થા યો નો ધમ્માનં સુકુસલો’’તિ. દુતિયં.

૩. મહાકોટ્ઠિકસુત્તં

૧૭૩. અથ ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ –

‘‘છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા અત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી’’તિ?

‘‘મા હેવં, આવુસો’’.

‘‘છન્નં , આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા નત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી’’તિ?

‘‘મા હેવં, આવુસો’’.

‘‘છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા અત્થિ ચ નત્થિ ચ અઞ્ઞં કિઞ્ચી’’તિ?

‘‘મા હેવં, આવુસો’’.

‘‘છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા નેવત્થિ નો નત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી’’તિ?

‘‘મા હેવં, આવુસો’’.

‘‘‘છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા અત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો ‘મા હેવં, આવુસો’તિ વદેસિ. ‘છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા નત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘મા હેવં, આવુસો’તિ વદેસિ. ‘છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા અત્થિ ચ નત્થિ ચ અઞ્ઞં કિઞ્ચી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘મા હેવં, આવુસો’તિ વદેસિ. ‘છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા નેવત્થિ નો નત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘મા હેવં, આવુસો’તિ વદેસિ. યથા કથં પન, આવુસો, ઇમસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો દટ્ઠબ્બો’’તિ?

‘‘‘છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા અત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી’તિ, ઇતિ વદં અપ્પપઞ્ચં પપઞ્ચેતિ. ‘છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા નત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી’તિ, ઇતિ વદં અપ્પપઞ્ચં પપઞ્ચેતિ. ‘છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા અત્થિ ચ નત્થિ ચ અઞ્ઞં કિઞ્ચી’તિ, ઇતિ વદં અપ્પપઞ્ચં પપઞ્ચેતિ. ‘છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા નેવત્થિ નો નત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી’તિ, ઇતિ વદં અપ્પપઞ્ચં પપઞ્ચેતિ. યાવતા, આવુસો, છન્નં ફસ્સાયતનાનં ગતિ તાવતા પપઞ્ચસ્સ ગતિ; યાવતા પપઞ્ચસ્સ ગતિ તાવતા છન્નં ફસ્સાયતનાનં ગતિ. છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા પપઞ્ચનિરોધો પપઞ્ચવૂપસમો’’તિ. તતિયં.

૪. આનન્દસુત્તં

૧૭૪. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેનાયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા મહાકોટ્ઠિકેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો આયસ્મન્તં મહાકોટ્ઠિકં એતદવોચ –

''છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા અત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી''તિ?

''મા હેવં, આવુસો''.

''છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા નત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી''તિ?

''મા હેવં, આવુસો''.

''છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા અત્થિ ચ નત્થિ ચ અઞ્ઞં કિઞ્ચી''તિ?

''મા હેવં, આવુસો''.

''છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા નેવત્થિ નો નત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી''તિ?

''મા હેવં, આવુસો''.

'''છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા અત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી'તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – 'મા હેવં, આવુસો'તિ વદેસિ. 'છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા નત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી'તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – 'મા હેવં, આવુસો'તિ વદેસિ. 'છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા અત્થિ ચ નત્થિ ચ અઞ્ઞં કિઞ્ચી'તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – 'મા હેવં, આવુસો'તિ વદેસિ. 'છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા નેવત્થિ નો નત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી'તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – 'મા હેવં, આવુસો'તિ વદેસિ . યથા કથં પનાવુસો, ઇમસ્સ ભાસિતસ્સ અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ?

'''છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા અત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી'તિ, ઇતિ વદં અપ્પપઞ્ચં પપઞ્ચેતિ. 'છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા નત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી'તિ, ઇતિ વદં અપ્પપઞ્ચં પપઞ્ચેતિ. 'છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા અત્થિ ચ નત્થિ ચ અઞ્ઞં કિઞ્ચી'તિ, ઇતિ વદં અપ્પપઞ્ચં પપઞ્ચેતિ. 'છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા નેવત્થિ નો નત્થઞ્ઞં કિઞ્ચી'તિ, ઇતિ વદં અપ્પપઞ્ચં પપઞ્ચેતિ. યાવતા, આવુસો, છન્નં ફસ્સાયતનાનં ગતિ તાવતા પપઞ્ચસ્સ ગતિ . યાવતા પપઞ્ચસ્સ ગતિ તાવતા છન્નં ફસ્સાયતનાનં ગતિ. છન્નં, આવુસો, ફસ્સાયતનાનં અસેસવિરાગનિરોધા પપઞ્ચનિરોધો પપઞ્ચવૂપસમો''તિ. ચતુત્થં.

૫. ઉપવાણસુત્તં

૧૭૫. અથ ખો આયસ્મા ઉપવાણો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા

ઉપવાણો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ –

‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, વિજ્જાયન્તકરો હોતી’’તિ?

‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, ચરણેનન્તકરો હોતી’’તિ?

‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, વિજ્જાચરણેનન્તકરો હોતી’’તિ?

‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, અઞ્ઞત્ર વિજ્જાચરણેનન્તકરો હોતી’’તિ?

‘‘નો હિદં, આવુસો’’.

‘‘‘કિં નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, વિજ્જાયન્તકરો હોતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ. ‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, ચરણેનન્તકરો હોતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ. ‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, વિજ્જાચરણેનન્તકરો હોતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ. ‘કિં પનાવુસો સારિપુત્ત, અઞ્ઞત્ર વિજ્જાચરણેનન્તકરો હોતી’તિ, ઇતિ પુટ્ઠો સમાનો – ‘નો હિદં, આવુસો’તિ વદેસિ. યથા કથં પનાવુસો, અન્તકરો હોતી’’તિ?

‘‘વિજ્જાય ચે, આવુસો, અન્તકરો અભવિસ્સ, સઉપાદાનોવ સમાનો અન્તકરો અભવિસ્સ. ચરણેન ચે, આવુસો, અન્તકરો અભવિસ્સ, સઉપાદાનોવ સમાનો અન્તકરો અભવિસ્સ. વિજ્જાચરણેન ચે, આવુસો, અન્તકરો અભવિસ્સ, સઉપાદાનોવ સમાનો અન્તકરો અભવિસ્સ. અઞ્ઞત્ર વિજ્જાચરણેન ચે, આવુસો, અન્તકરો અભવિસ્સ, પુથુજ્જનો અન્તકરો અભવિસ્સ. પુથુજ્જનો હિ, આવુસો, અઞ્ઞત્ર વિજ્જાચરણેન. ચરણવિપન્નો ખો, આવુસો, યથાભૂતં ન જાનાતિ ન પસ્સતિ. ચરણસમ્પન્નો યથાભૂતં જાનાતિ પસ્સતિ. યથાભૂતં જાનં પસ્સં અન્તકરો હોતી’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. આયાચનસુત્તં

૧૭૬. ‘‘સદ્ધો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં સમ્મા આયાચમાનો આયાચેય્ય – ‘તાદિસો હોમિ યાદિસા સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાના’તિ [અ॰ નિ॰ ૨.૧૩૧ ઇદં સુત્તં આગતં]. એસા, ભિક્ખવે , તુલા એતં પમાણં મમ સાવકાનં ભિક્ખૂનં, યદિદં સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાના.

‘‘સદ્ધા, ભિક્ખવે, ભિક્ખુની એવં સમ્મા આયાચમાના આયાચેય્ય – ‘તાદિસા હોમિ યાદિસા ખેમા ચ ભિક્ખુની ઉપ્પલવણ્ણા ચા’તિ. એસા, ભિક્ખવે, તુલા એતં પમાણં મમ સાવિકાનં ભિક્ખુનીનં, યદિદં ખેમા ચ ભિક્ખુની ઉપ્પલવણ્ણા ચ.

‘‘સદ્ધો, ભિક્ખવે, ઉપાસકો એવં સમ્મા આયાચમાનો આયાચેય્ય – ‘તાદિસો હોમિ યાદિસો ચિત્તો ચ ગહપતિ હત્થકો ચ આળવકો’તિ. એસા, ભિક્ખવે, તુલા એતં પમાણં મમ સાવકાનં ઉપાસકાનં, યદિદં ચિત્તો ચ ગહપતિ હત્થકો ચ આળવકો.

‘‘સદ્ધા, ભિક્ખવે, ઉપાસિકા એવં સમ્મા આયાચમાના આયાચેય્ય – ‘તાદિસા હોમિ યાદિસા ખુજ્જુત્તરા ચ ઉપાસિકા વેળુકણ્ડકિયા ચ નન્દમાતા’તિ. એસા, ભિક્ખવે, તુલા એતં પમાણં મમ સાવિકાનં ઉપાસિકાનં, યદિદં ખુજ્જુત્તરા ચ ઉપાસિકા વેળુકણ્ડકિયા ચ નન્દમાતા’’તિ. છટ્ઠં.

૭. રાહુલસુત્તં

૧૭૭. અથ ખો આયસ્મા રાહુલો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં રાહુલં ભગવા એતદવોચ –

‘‘યા ચ, રાહુલ , અજ્ઝત્તિકા પથવીધાતુ યા ચ બાહિરા પથવીધાતુ, પથવીધાતુરેવેસા. ‘તં નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ, એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા પથવીધાતુયા નિબ્બિન્દતિ, પથવીધાતુયા ચિત્તં વિરાજેતિ.

‘‘યા ચ, રાહુલ, અજ્ઝત્તિકા આપોધાતુ યા ચ બાહિરા આપોધાતુ , આપોધાતુરેવેસા. ‘તં નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ, એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા આપોધાતુયા નિબ્બિન્દતિ, આપોધાતુયા ચિત્તં વિરાજેતિ.

‘‘યા ચ, રાહુલ, અજ્ઝત્તિકા તેજોધાતુ યા ચ બાહિરા તેજોધાતુ, તેજોધાતુરેવેસા. ‘તં નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ, એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા તેજોધાતુયા નિબ્બિન્દતિ, તેજોધાતુયા ચિત્તં વિરાજેતિ.

‘‘યા ચ, રાહુલ, અજ્ઝત્તિકા વાયોધાતુ યા ચ બાહિરા વાયોધાતુ, વાયોધાતુરેવેસા. ‘તં નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ, એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દટ્ઠબ્બં. એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય દિસ્વા વાયોધાતુયા નિબ્બિન્દતિ, વાયોધાતુયા ચિત્તં વિરાજેતિ.

‘‘યતો ખો, રાહુલ, ભિક્ખુ ઇમાસુ ચતૂસુ ધાતૂસુ નેવત્તાનં ન અત્તનિયં સમનુપસ્સતિ, અયં વુચ્ચતિ, રાહુલ, ભિક્ખુ અચ્છેચ્છિ તણ્હં, વિવત્તયિ સંયોજનં, સમ્મા માનાભિસમયા અન્તમકાસિ દુક્ખસ્સા’’તિ. સત્તમં.

૮. જમ્બાલીસુત્તં

૧૭૮. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં સન્તં ચેતોવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો સક્કાયનિરોધં મનસિ કરોતિ. તસ્સ સક્કાયનિરોધં મનસિ કરોતો સક્કાયનિરોધે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ નાધિમુચ્ચતિ. તસ્સ ખો એવં [તસ્સ કો એતં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), એવં ખો તસ્સ (?) ‘‘એવં હિ તસ્સા ભિક્ખવે જમ્બાલિયા’’તિ પાઠો વિય], ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ન સક્કાયનિરોધો પાટિકઙ્ખો. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો લેપગતેન [લસગતેન (સી॰ પી॰)] હત્થેન

સાખં ગણ્હેય્ય, તસ્સ સો હત્થો સજ્જેય્યપિ ગણ્હેય્યપિ [ગય્હેય્યપિ (?)] બજ્ઝેય્યપિ [ખજ્જેય્યપિ (સી॰)]; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં સન્તં ચેતોવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો સક્કાયનિરોધં મનસિ કરોતિ. તસ્સ સક્કાયનિરોધં મનસિ કરોતો સક્કાયનિરોધે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ નાધિમુચ્ચતિ. તસ્સ ખો એવં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ન સક્કાયનિરોધો પાટિકઙ્ખો.

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં સન્તં ચેતોવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો સક્કાયનિરોધં મનસિ કરોતિ . તસ્સ સક્કાયનિરોધં મનસિ કરોતો સક્કાયનિરોધે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ અધિમુચ્ચતિ. તસ્સ ખો એવં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો સક્કાયનિરોધો પાટિકઙ્ખો. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો સુદ્ધેન હત્થેન સાખં ગણ્હેય્ય, તસ્સ સો હત્થો નેવ સજ્જેય્ય ન ગણ્હેય્ય ન બજ્ઝેય્ય; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં સન્તં ચેતોવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો સક્કાયનિરોધં મનસિ કરોતિ. તસ્સ સક્કાયનિરોધં મનસિ કરોતો સક્કાયનિરોધે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ અધિમુચ્ચતિ. તસ્સ ખો એવં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો સક્કાયનિરોધો પાટિકઙ્ખો.

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં સન્તં ચેતોવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો અવિજ્જાપ્પભેદં મનસિ કરોતિ. તસ્સ અવિજ્જાપ્પભેદં મનસિ કરોતો અવિજ્જાપ્પભેદે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ નાધિમુચ્ચતિ. તસ્સ ખો એવં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ન અવિજ્જાપ્પભેદો પાટિકઙ્ખો. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, જમ્બાલી અનેકવસ્સગણિકા. તસ્સા પુરિસો યાનિ ચેવ આયમુખાનિ તાનિ પિદહેય્ય, યાનિ ચ અપાયમુખાનિ તાનિ વિવરેય્ય, દેવો ચ ન સમ્મા ધારં અનુપ્પવેચ્છેય્ય. એવઞ્હિ તસ્સા, ભિક્ખવે, જમ્બાલિયા ન આળિપ્પભેદો પાટિકઙ્ખો. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં સન્તં ચેતોવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો અવિજ્જાપ્પભેદં મનસિ કરોતિ. તસ્સ અવિજ્જાપ્પભેદં મનસિ કરોતો અવિજ્જાપ્પભેદે ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ નપ્પસીદતિ ન સન્તિટ્ઠતિ નાધિમુચ્ચતિ. તસ્સ ખો એવં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ન અવિજ્જાપ્પભેદો પાટિકઙ્ખો.

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં સન્તં ચેતોવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો અવિજ્જાપ્પભેદં મનસિ કરોતિ. તસ્સ અવિજ્જાપ્પભેદં મનસિ કરોતો અવિજ્જાપ્પભેદે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ અધિમુચ્ચતિ. તસ્સ ખો એવં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અવિજ્જાપ્પભેદો પાટિકઙ્ખો. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, જમ્બાલી અનેકવસ્સગણિકા. તસ્સા પુરિસો યાનિ ચેવ આયમુખાનિ તાનિ વિવરેય્ય, યાનિ ચ અપાયમુખાનિ તાનિ પિદહેય્ય, દેવો ચ સમ્મા ધારં અનુપ્પવેચ્છેય્ય. એવઞ્હિ તસ્સા, ભિક્ખવે, જમ્બાલિયા આળિપ્પભેદો પાટિકઙ્ખો. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અઞ્ઞતરં સન્તં ચેતોવિમુત્તિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો અવિજ્જાપ્પભેદં મનસિ કરોતિ. તસ્સ અવિજ્જાપ્પભેદં મનસિ કરોતો અવિજ્જાપ્પભેદે ચિત્તં પક્ખન્દતિ પસીદતિ સન્તિટ્ઠતિ અધિમુચ્ચતિ. તસ્સ ખો એવં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અવિજ્જાપ્પભેદો પાટિકઙ્ખો . ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ''ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. નિબ્બાનસુત્તં

૧૭૯. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા

આનન્દો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે ન પરિનિબ્બાયન્તી’’તિ?

‘‘ઇધાવુસો આનન્દ, સત્તા ઇમા હાનભાગિયા સઞ્ઞાતિ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ, ઇમા ઠિતિભાગિયા સઞ્ઞાતિ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ, ઇમા વિસેસભાગિયા સઞ્ઞાતિ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ, ઇમા નિબ્બેધભાગિયા સઞ્ઞાતિ યથાભૂતં નપ્પજાનન્તિ. અયં ખો, આવુસો આનન્દ, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે ન પરિનિબ્બાયન્તી’’તિ.

‘‘કો પનાવુસો સારિપુત્ત, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તી’’તિ? ‘‘ઇધાવુસો આનન્દ, સત્તા ઇમા હાનભાગિયા સઞ્ઞાતિ યથાભૂતં પજાનન્તિ, ઇમા ઠિતિભાગિયા સઞ્ઞાતિ યથાભૂતં પજાનન્તિ, ઇમા વિસેસભાગિયા સઞ્ઞાતિ યથાભૂતં પજાનન્તિ, ઇમા નિબ્બેધભાગિયા સઞ્ઞાતિ યથાભૂતં પજાનન્તિ. અયં ખો, આવુસો આનન્દ, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચે સત્તા દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયન્તી’’તિ. નવમં.

૧૦. મહાપદેસસુત્તં

૧૮૦. એકં સમયં ભગવા ભોગનગરે વિહરતિ આનન્દચેતિયે [આનન્દે ચેતિયે (દી॰ નિ॰ ૨.૧૮૬) મહાવ॰ ૩૦૩ પન અઞ્ઞથા આગતં]. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, મહાપદેસે દેસેસ્સામિ, તં સુણાથ , સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘કતમે, ભિક્ખવે, ચત્તારો મહાપદેસા? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘સમ્મુખા મેતં, આવુસો, ભગવતો સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – અયં ધમ્મો, અયં વિનયો, ઇદં સત્થુસાસન’ન્તિ. તસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ભાસિતં નેવ અભિનન્દિતબ્બં નપ્પટિક્કોસિતબ્બં. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા તાનિ પદબ્યઞ્જનાનિ સાધુકં ઉગ્ગહેત્વા સુત્તે ઓતારેતબ્બાનિ [ઓસારેતબ્બાનિ], વિનયે સન્દસ્સેતબ્બાનિ. તાનિ ચે સુત્તે ઓતારિયમાનાનિ [ઓસારિયમાનાનિ] વિનયે સન્દસ્સિયમાનાનિ ન ચેવ સુત્તે ઓતરન્તિ [ઓસરન્તિ (દી॰ નિ॰ ૨.૧૮૮)] ન વિનયે સન્દિસ્સન્તિ, નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં – ‘અદ્ધા, ઇદં ન ચેવ તસ્સ ભગવતો વચનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ; ઇમસ્સ ચ ભિક્ખુનો દુગ્ગહિત’ન્તિ. ઇતિ હેતં [ઇતિ હિદં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ ક॰)], ભિક્ખવે, છડ્ડેય્યાથ.

[એત્તકો પાઠો દીઘનિકાયે ન દિસ્સતિ, પેય્યાલમુખેન દસ્સિતો ભવેય્ય] ‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘સમ્મુખા મેતં, આવુસો, ભગવતો સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – અયં ધમ્મો, અયં વિનયો, ઇદં સત્થુસાસન’ન્તિ. તસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ભાસિતં નેવ અભિનન્દિતબ્બં નપ્પટિક્કોસિતબ્બં. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા તાનિ પદબ્યઞ્જનાનિ સાધુકં ઉગ્ગહેત્વા સુત્તે ઓતારેતબ્બાનિ, વિનયે સન્દસ્સેતબ્બાનિ [એત્તકો પાઠો દીઘનિકાયે ન દિસ્સતિ, પેય્યાલમુખેન દસ્સિતો ભવેય્ય]. તાનિ ચે સુત્તે ઓતારિયમાનાનિ વિનયે સન્દસ્સિયમાનાનિ સુત્તે ચેવ ઓતરન્તિ વિનયે ચ સન્દિસ્સન્તિ, નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં – ‘અદ્ધા, ઇદં તસ્સ ભગવતો વચનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ; ઇમસ્સ ચ ભિક્ખુનો સુગ્ગહિત’ન્તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, પઠમં મહાપદેસં ધારેય્યાથ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘અસુકસ્મિં નામ આવાસે સઙ્ઘો વિહરતિ સથેરો સપામોક્ખો. તસ્સ મે સઙ્ઘસ્સ સમ્મુખા સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – અયં ધમ્મો, અયં વિનયો, ઇદં સત્થુસાસન’ન્તિ. તસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ભાસિતં નેવ અભિનન્દિતબ્બં નપ્પટિક્કોસિતબ્બં. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા તાનિ પદબ્યઞ્જનાનિ સાધુકં ઉગ્ગહેત્વા સુત્તે ઓતારેતબ્બાનિ, વિનયે સન્દસ્સેતબ્બાનિ. તાનિ ચે સુત્તે ઓતારિયમાનાનિ વિનયે સન્દસ્સિયમાનાનિ ન ચેવ સુત્તે ઓતરન્તિ ન વિનયે સન્દિસ્સન્તિ, નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં – ‘અદ્ધા, ઇદં ન ચેવ તસ્સ ભગવતો વચનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ ; તસ્સ ચ સઙ્ઘસ્સ દુગ્ગહિત’ન્તિ. ઇતિ હેતં, ભિક્ખવે, છડ્ડેય્યાથ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘અસુકસ્મિં નામ આવાસે સઙ્ઘો વિહરતિ સથેરો સપામોક્ખો. તસ્સ મે સઙ્ઘસ્સ સમ્મુખા સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – અયં ધમ્મો, અયં વિનયો, ઇદં સત્થુસાસન’ન્તિ. તસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ભાસિતં નેવ અભિનન્દિતબ્બં નપ્પટિક્કોસિતબ્બં. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા તાનિ પદબ્યઞ્જનાનિ સાધુકં ઉગ્ગહેત્વા સુત્તે ઓતારેતબ્બાનિ, વિનયે સન્દસ્સેતબ્બાનિ. તાનિ ચે સુત્તે ઓતારિયમાનાનિ, વિનયે સન્દસ્સિયમાનાનિ સુત્તે ચેવ ઓતરન્તિ વિનયે ચ સન્દિસ્સન્તિ, નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં – ‘અદ્ધા, ઇદં તસ્સ ભગવતો વચનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ; તસ્સ ચ સઙ્ઘસ્સ સુગ્ગહિત’ન્તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, દુતિયં મહાપદેસં ધારેય્યાથ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘અસુકસ્મિં નામ આવાસે સમ્બહુલા થેરા ભિક્ખૂ વિહરન્તિ બહુસ્સુતા આગતાગમા ધમ્મધરા વિનયધરા માતિકાધરા. તેસં મે થેરાનં સમ્મુખા સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – અયં ધમ્મો, અયં વિનયો, ઇદં સત્થુસાસન’ન્તિ. તસ્સ, ભિક્ખવે , ભિક્ખુનો ભાસિતં નેવ અભિનન્દિતબ્બં નપ્પટિક્કોસિતબ્બં. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા તાનિ પદબ્યઞ્જનાનિ સાધુકં ઉગ્ગહેત્વા સુત્તે ઓતારેતબ્બાનિ, વિનયે સન્દસ્સેતબ્બાનિ. તાનિ ચે સુત્તે ઓતારિયમાનાનિ વિનયે સન્દસ્સિયમાનાનિ ન ચેવ સુત્તે ઓતરન્તિ ન વિનયે સન્દિસ્સન્તિ, નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં – ‘અદ્ધા, ઇદં ન ચેવ તસ્સ ભગવતો વચનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ; તેસઞ્ચ થેરાનં દુગ્ગહિત’ન્તિ. ઇતિ હેતં, ભિક્ખવે, છડ્ડેય્યાથ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘અસુકસ્મિં નામ આવાસે સમ્બહુલા થેરા ભિક્ખૂ વિહરન્તિ બહુસ્સુતા આગતાગમા ધમ્મધરા વિનયધરા માતિકાધરા. તેસં મે થેરાનં સમ્મુખા સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – અયં ધમ્મો, અયં વિનયો, ઇદં સત્થુસાસન’ન્તિ. તસ્સ, ભિક્ખવે , ભિક્ખુનો ભાસિતં નેવ અભિનન્દિતબ્બં નપ્પટિક્કોસિતબ્બં. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા તાનિ પદબ્યઞ્જનાનિ સાધુકં ઉગ્ગહેત્વા સુત્તે ઓતારેતબ્બાનિ, વિનયે સન્દસ્સેતબ્બાનિ. તાનિ ચે સુત્તે ઓતારિયમાનાનિ વિનયે સન્દસ્સિયમાનાનિ સુત્તે ચેવ ઓતરન્તિ વિનયે ચ સન્દિસ્સન્તિ, નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં – ‘અદ્ધા, ઇદં તસ્સ ભગવતો વચનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ; તેસઞ્ચ થેરાનં સુગ્ગહિત’ન્તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, તતિયં મહાપદેસં ધારેય્યાથ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘અસુકસ્મિં નામ આવાસે એકો થેરો ભિક્ખુ વિહરતિ બહુસ્સુતો આગતાગમો ધમ્મધરો વિનયધરો માતિકાધરો. તસ્સ મે થેરસ્સ સમ્મુખા સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – અયં ધમ્મો, અયં વિનયો, ઇદં સત્થુસાસન’ન્તિ. તસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ભાસિતં નેવ અભિનન્દિતબ્બં નપ્પટિક્કોસિતબ્બં. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા તાનિ પદબ્યઞ્જનાનિ સાધુકં ઉગ્ગહેત્વા સુત્તે ઓતારેતબ્બાનિ, વિનયે સન્દસ્સેતબ્બાનિ. તાનિ ચે સુત્તે ઓતારિયમાનાનિ વિનયે સન્દસ્સિયમાનાનિ ન ચેવ સુત્તે ઓતરન્તિ ન વિનયે

સન્દિસ્સન્તિ, નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં – ‘અદ્ધા, ઇદં ન ચેવ તસ્સ ભગવતો વચનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ; તસ્સ ચ થેરસ્સ દુગ્ગહિત’ન્તિ. ઇતિ હેતં, ભિક્ખવે, છડ્ડેય્યાથ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘અસુકસ્મિં નામ આવાસે એકો થેરો ભિક્ખુ વિહરતિ બહુસ્સુતો આગતાગમો ધમ્મધરો વિનયધરો માતિકાધરો. તસ્સ મે થેરસ્સ સમ્મુખા સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – અયં ધમ્મો, અયં વિનયો, ઇદં સત્થુસાસન’ન્તિ. તસ્સ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ભાસિતં નેવ અભિનન્દિતબ્બં નપ્પટિક્કોસિતબ્બં. અનભિનન્દિત્વા અપ્પટિક્કોસિત્વા તાનિ પદબ્યઞ્જનાનિ સાધુકં ઉગ્ગહેત્વા સુત્તે ઓતારેતબ્બાનિ, વિનયે સન્દસ્સેતબ્બાનિ. તાનિ ચે સુત્તે ઓતારિયમાનાનિ વિનયે સન્દસ્સિયમાનાનિ સુત્તે ચેવ ઓતરન્તિ વિનયે ચ સન્દિસ્સન્તિ, નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં – ‘અદ્ધા, ઇદં તસ્સ ભગવતો વચનં અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ; તસ્સ ચ થેરસ્સ સુગ્ગહિત’ન્તિ. ઇદં, ભિક્ખવે, ચતુત્થં મહાપદેસં ધારેય્યાથ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો મહાપદેસા’’તિ. દસમં.

સઞ્ચેતનિયવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

ચેતના વિભત્તિ કોટ્ઠિકો, આનન્દો ઉપવાણપઞ્ચમં;
આયાચન-રાહુલ-જમ્બાલી, નિબ્બાનં મહાપદેસેનાતિ.

(૧૯) ૪. બ્રાહ્મણવગ્ગો

૧. યોધાજીવસુત્તં

૧૮૧. ‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો યોધાજીવો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, યોધાજીવો ઠાનકુસલો ચ હોતિ, દૂરેપાતી ચ, અક્ખણવેધી ચ, મહતો ચ કાયસ્સ પદાલેતા. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો યોધાજીવો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઠાનકુસલો ચ હોતિ, દૂરેપાતી ચ, અક્ખણવેધી ચ, મહતો ચ કાયસ્સ પદાલેતા.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઠાનકુસલો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ…પે॰… સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઠાનકુસલો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દૂરેપાતી હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે , ભિક્ખુ યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં રૂપં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. યા કાચિ વેદના…પે॰… યા કાચિ સઞ્ઞા… યે કેચિ સઙ્ખારા… યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા , સબ્બં વિઞ્ઞાણં ‘નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા’તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દૂરેપાતી હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અક્ખણવેધી હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ… પે॰… ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અક્ખણવેધી હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મહતો કાયસ્સ પદાલેતા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મહન્તં અવિજ્જાક્ખન્ધં પદાલેતા. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મહતો કાયસ્સ પદાલેતા હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ…પે॰… અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’’તિ. પઠમં.

૨. પાટિભોગસુત્તં

૧૮૨. [કથા॰ ૬૨૪] ‘‘ચતુન્નં , ભિક્ખવે, ધમ્માનં નત્થિ કોચિ પાટિભોગો – સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા બ્રહ્મા વા કોચિ વા લોકસ્મિં.

‘‘કતમેસં ચતુન્નં? ‘જરાધમ્મં મા જીરી’તિ નત્થિ કોચિ પાટિભોગો – સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા બ્રહ્મા વા કોચિ વા લોકસ્મિં; ‘બ્યાધિધમ્મં મા બ્યાધિયી’તિ નત્થિ કોચિ પાટિભોગો – સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા બ્રહ્મા વા કોચિ વા લોકસ્મિં; ‘મરણધમ્મં મા મીયી’તિ નત્થિ કોચિ પાટિભોગો – સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા બ્રહ્મા વા કોચિ વા લોકસ્મિં; ‘યાનિ ખો પન તાનિ પુબ્બે અત્તના કતાનિ પાપકાનિ કમ્માનિ

સંકિલેસિકાનિ પોનોભવિકાનિ સદરાનિ દુક્ખવિપાકાનિ આયતિં જાતિજરામરણિકાનિ, તેસં વિપાકો મા નિબ્બત્તી'તિ નત્થિ કોચિ પાટિભોગો – સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા બ્રહ્મા વા કોચિ વા લોકસ્મિં.

''ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, ચતુન્નં ધમ્માનં નત્થિ કોચિ પાટિભોગો – સમણો વા બ્રાહ્મણો વા દેવો વા મારો વા બ્રહ્મા વા કોચિ વા લોકસ્મિ''ન્તિ. દુતિયં.

૩. સુતસુત્તં

૧૮૩. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો વસ્સકારો બ્રાહ્મણો મગધમહામત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વસ્સકારો બ્રાહ્મણો મગધમહામત્તો ભગવન્તં એતદવોચ –

''અહઞ્હિ, ભો ગોતમ, એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ [એવંદિટ્ઠી (સબ્બત્થ)] – 'યો કોચિ દિટ્ઠં ભાસતિ – એવં મે દિટ્ઠન્તિ, નત્થિ તતો દોસો; યો કોચિ સુતં ભાસતિ – એવં મે સુતન્તિ, નત્થિ તતો દોસો; યો કોચિ મુતં ભાસતિ – એવં મે મુતન્તિ, નત્થિ તતો દોસો; યો કોચિ વિઞ્ઞાતં ભાસતિ – એવં મે વિઞ્ઞાતન્તિ, નત્થિ તતો દોસો'''તિ.

''નાહં, બ્રાહ્મણ, સબ્બં દિટ્ઠં ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ; ન પનાહં, બ્રાહ્મણ, સબ્બં દિટ્ઠં ન ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ; નાહં, બ્રાહ્મણ, સબ્બં સુતં ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ; ન પનાહં, બ્રાહ્મણ, સબ્બં સુતં ન ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ; નાહં, બ્રાહ્મણ, સબ્બં મુતં ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ; ન પનાહં, બ્રાહ્મણ, સબ્બં મુતં ન ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ; નાહં, બ્રાહ્મણ, સબ્બં વિઞ્ઞાતં ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ; ન પનાહં, બ્રાહ્મણ, સબ્બં વિઞ્ઞાતં ન ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ.

''યઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, દિટ્ઠં ભાસતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, એવરૂપં દિટ્ઠં ન ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ. યઞ્ચ ખ્વસ્સ, બ્રાહ્મણ, દિટ્ઠં અભાસતો કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, એવરૂપં દિટ્ઠં ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ.

''યઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, સુતં ભાસતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ , એવરૂપં સુતં ન ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ. યઞ્ચ ખ્વસ્સ, બ્રાહ્મણ, સુતં અભાસતો કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, એવરૂપં સુતં ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ.

''યઞ્હિ, બ્રાહ્મણ, મુતં ભાસતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, એવરૂપં મુતં ન ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ. યઞ્ચ ખ્વસ્સ, બ્રાહ્મણ, મુતં અભાસતો કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, એવરૂપં મુતં ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ .

''યઞ્હિ , બ્રાહ્મણ, વિઞ્ઞાતં ભાસતો અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, એવરૂપં વિઞ્ઞાતં ન ભાસિતબ્બન્તિ વદામિ. યઞ્ચ ખ્વસ્સ, બ્રાહ્મણ, વિઞ્ઞાતં અભાસતો કુસલા ધમ્મા પરિહાયન્તિ, અકુસલા ધમ્મા અભિવડ્ઢન્તિ, એવરૂપં વિઞ્ઞાતં ભાસિતબ્બન્તિ વદામી''તિ.

અથ ખો વસ્સકારો બ્રાહ્મણો મગધમહામત્તો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામીતિ. તતિયં.

૪. અભયસુત્તં

૧૮૪. અથ ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ –

''અહઞ્હિ, ભો ગોતમ, એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – 'નત્થિ યો મરણધમ્મો સમાનો ન ભાયતિ, ન સન્તાસં આપજ્જતિ મરણસ્સા'''તિ. ''અત્થિ, બ્રાહ્મણ, મરણધમ્મો સમાનો ભાયતિ, સન્તાસં આપજ્જતિ મરણસ્સ; અત્થિ પન, બ્રાહ્મણ, મરણધમ્મો સમાનો ન ભાયતિ, ન સન્તાસં આપજ્જતિ મરણસ્સ.

''કતમો ચ, બ્રાહ્મણ, મરણધમ્મો સમાનો ભાયતિ, સન્તાસં આપજ્જતિ મરણસ્સ? ઇધ, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો કામેસુ અવીતરાગો હોતિ અવિગતચ્છન્દો અવિગતપેમો અવિગતપિપાસો અવિગતપરિળાહો અવિગતતણ્હો. તમેનં અઞ્ઞતરો ગાળ્હો રોગાતઙ્કો ફુસતિ. તસ્સ અઞ્ઞતરેન ગાળ્હેન રોગાતઙ્કેન ફુટ્ઠસ્સ એવં હોતિ – 'પિયા વત મં કામા જહિસ્સન્તિ, પિયે ચાહં કામે જહિસ્સામી'તિ. સો સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ, ઉરત્તાળિં કન્દતિ, સમ્મોહં આપજ્જતિ. અયં ખો, બ્રાહ્મણ, મરણધમ્મો સમાનો ભાયતિ, સન્તાસં આપજ્જતિ મરણસ્સ.

''પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ઇધેકચ્ચો કાયે અવીતરાગો હોતિ અવિગતચ્છન્દો અવિગતપેમો અવિગતપિપાસો અવિગતપરિળાહો અવિગતતણ્હો. તમેનં અઞ્ઞતરો ગાળ્હો રોગાતઙ્કો ફુસતિ. તસ્સ અઞ્ઞતરેન ગાળ્હેન રોગાતઙ્કેન ફુટ્ઠસ્સ એવં હોતિ – 'પિયો વત મં કાયો જહિસ્સતિ, પિયઞ્ચાહં કાયં જહિસ્સામી'તિ. સો સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ, ઉરત્તાળિં કન્દતિ, સમ્મોહં આપજ્જતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, મરણધમ્મો સમાનો ભાયતિ, સન્તાસં આપજ્જતિ મરણસ્સ.

''પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ઇધેકચ્ચો અકતકલ્યાણો હોતિ અકતકુસલો અકતભીરુત્તાણો કતપાપો કતલુદ્દો કતકિબ્બિસો. તમેનં અઞ્ઞતરો ગાળ્હો રોગાતઙ્કો ફુસતિ. તસ્સ અઞ્ઞતરેન ગાળ્હેન રોગાતઙ્કેન ફુટ્ઠસ્સ એવં હોતિ – 'અકતં વત મે કલ્યાણં, અકતં કુસલં, અકતં ભીરુત્તાણં; કતં પાપં, કતં લુદ્દં, કતં કિબ્બિસં. યાવતા, ભો, અકતકલ્યાણાનં અકતકુસલાનં અકતભીરુત્તાણાનં કતપાપાનં કતલુદ્દાનં કતકિબ્બિસાનં ગતિ તં ગતિં પેચ્ચ ગચ્છામી'તિ. સો સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ, ઉરત્તાળિં કન્દતિ, સમ્મોહં આપજ્જતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, મરણધમ્મો સમાનો ભાયતિ, સન્તાસં આપજ્જતિ મરણસ્સ.

''પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ઇધેકચ્ચો કઙ્ખી હોતિ વિચિકિચ્છી અનિટ્ઠઙ્ગતો સદ્ધમ્મે. તમેનં અઞ્ઞતરો ગાળ્હો રોગાતઙ્કો ફુસતિ. તસ્સ અઞ્ઞતરેન ગાળ્હેન રોગાતઙ્કેન ફુટ્ઠસ્સ એવં હોતિ – 'કઙ્ખી વતમ્હિ વિચિકિચ્છી અનિટ્ઠઙ્ગતો સદ્ધમ્મે'તિ. સો સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ, ઉરત્તાળિં કન્દતિ, સમ્મોહં આપજ્જતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, મરણધમ્મો સમાનો ભાયતિ, સન્તાસં આપજ્જતિ મરણસ્સ. ઇમે ખો, બ્રાહ્મણ, ચત્તારો મરણધમ્મા સમાના ભાયન્તિ, સન્તાસં આપજ્જન્તિ મરણસ્સ.

''કતમો ચ, બ્રાહ્મણ, મરણધમ્મો સમાનો ન ભાયતિ, ન સન્તાસં આપજ્જતિ મરણસ્સ? ઇધ, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો કામેસુ વીતરાગો હોતિ વિગતચ્છન્દો વિગતપેમો વિગતપિપાસો વિગતપરિળાહો વિગતતણ્હો. તમેનં અઞ્ઞતરો ગાળ્હો રોગાતઙ્કો ફુસતિ. તસ્સ અઞ્ઞતરેન ગાળ્હેન રોગાતઙ્કેન ફુટ્ઠસ્સ ન એવં હોતિ – 'પિયા વત મં

કામા જહિસ્સન્તિ, પિયે ચાહં કામે જહિસ્સામી’તિ. સો ન સોચતિ ન કિલમતિ ન પરિદેવતિ, ન ઉરત્તાળિં કન્દતિ, ન સમ્મોહં આપજ્જતિ. અયં ખો, બ્રાહ્મણ, મરણધમ્મો સમાનો ન ભાયતિ, ન સન્તાસં આપજ્જતિ મરણસ્સ.

‘‘પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ઇધેકચ્ચો કાયે વીતરાગો હોતિ વિગતચ્છન્દો વિગતપેમો વિગતપિપાસો વિગતપરિળાહો વિગતતણ્હો. તમેનં અઞ્ઞતરો ગાળ્હો રોગાતઙ્કો ફુસતિ. તસ્સ અઞ્ઞતરેન ગાળ્હેન રોગાતઙ્કેન ફુટ્ઠસ્સ ન એવં હોતિ – ‘પિયો વત મં કાયો જહિસ્સતિ, પિયઞ્ચાહં કાયં જહિસ્સામી’તિ. સો ન સોચતિ ન કિલમતિ ન પરિદેવતિ, ન ઉરત્તાળિં કન્દતિ, ન સમ્મોહં આપજ્જતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, મરણધમ્મો સમાનો ન ભાયતિ, ન સન્તાસં આપજ્જતિ મરણસ્સ.

‘‘પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ઇધેકચ્ચો અકતપાપો હોતિ અકતલુદ્દો અકતકિબ્બિસો કતકલ્યાણો કતકુસલો કતભીરુત્તાણો. તમેનં અઞ્ઞતરો ગાળ્હો રોગાતઙ્કો ફુસતિ. તસ્સ અઞ્ઞતરેન ગાળ્હેન રોગાતઙ્કેન ફુટ્ઠસ્સ એવં હોતિ – ‘અકતં વત મે પાપં, અકતં લુદ્દં, અકતં કિબ્બિસં; કતં કલ્યાણં, કતં કુસલં, કતં ભીરુત્તાણં. યાવતા, ભો, અકતપાપાનં અકતલુદ્દાનં અકતકિબ્બિસાનં કતકલ્યાણાનં કતકુસલાનં કતભીરુત્તાણાનં ગતિ તં ગતિં પેચ્ચ ગચ્છામી’તિ. સો ન સોચતિ ન કિલમતિ ન પરિદેવતિ, ન ઉરત્તાળિં કન્દતિ, ન સમ્મોહં આપજ્જતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, મરણધમ્મો સમાનો ન ભાયતિ, ન સન્તાસં આપજ્જતિ મરણસ્સ.

‘‘પુન ચપરં, બ્રાહ્મણ, ઇધેકચ્ચો અકઙ્ખી હોતિ અવિચિકિચ્છી નિટ્ઠઙ્ગતો સદ્ધમ્મે. તમેનં અઞ્ઞતરો ગાળ્હો રોગાતઙ્કો ફુસતિ. તસ્સ અઞ્ઞતરેન ગાળ્હેન રોગાતઙ્કેન ફુટ્ઠસ્સ એવં હોતિ – ‘અકઙ્ખી વતમ્હિ અવિચિકિચ્છી નિટ્ઠઙ્ગતો સદ્ધમ્મે’તિ. સો ન સોચતિ ન કિલમતિ ન પરિદેવતિ, ન ઉરત્તાળિં કન્દતિ, ન સમ્મોહં આપજ્જતિ. અયમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, મરણધમ્મો સમાનો ન ભાયતિ, ન સન્તાસં આપજ્જતિ મરણસ્સ. ઇમે ખો, બ્રાહ્મણ, ચત્તારો મરણધમ્મા સમાના ન ભાયન્તિ, ન સન્તાસં આપજ્જન્તિ મરણસ્સા’’તિ.

‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ…પે॰… ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. બ્રાહ્મણસચ્ચસુત્તં

૧૮૫. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા પરિબ્બાજકા સિપ્પિનિકાતીરે પરિબ્બાજકારામે પટિવસન્તિ, સેય્યથિદં અન્નભારો વરધરો સકુલુદાયી ચ પરિબ્બાજકો અઞ્ઞે ચ અભિઞ્ઞાતા અભિઞ્ઞાતા પરિબ્બાજકા. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન સિપ્પિનિકાતીરે પરિબ્બાજકારામો તેનુપસઙ્કમિ.

તેન ખો પન સમયેન તેસં અઞ્ઞતિત્થિયાનં પરિબ્બાજકાનં સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરા કથા ઉદપાદિ – ‘‘ઇતિપિ બ્રાહ્મણસચ્ચાનિ, ઇતિપિ બ્રાહ્મણસચ્ચાની’’તિ. અથ ખો ભગવા યેન તે પરિબ્બાજકા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા તે પરિબ્બાજકે એતદવોચ –

‘‘કાય નુત્થ, પરિબ્બાજકા, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના, કા ચ પન વો અન્તરાકથા વિપ્પકતા’’તિ? ‘‘ઇધ, ભો ગોતમ, અમ્હાકં સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – ‘ઇતિપિ બ્રાહ્મણસચ્ચાનિ, ઇતિપિ

બ્રાહ્મણસચ્ચાની'''તિ.

''ચત્તારિમાનિ, પરિબ્બાજકા, બ્રાહ્મણસચ્ચાનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? ઇધ, પરિબ્બાજકા, બ્રાહ્મણો એવમાહ – 'સબ્બે પાણા અવજ્ઝા'તિ . ઇતિ વદં બ્રાહ્મણો સચ્ચં આહ, નો મુસા. સો તેન ન સમણોતિ મઞ્ઞતિ, ન બ્રાહ્મણોતિ મઞ્ઞતિ, ન સેય્યોહમસ્મીતિ મઞ્ઞતિ, ન સદિસોહમસ્મીતિ મઞ્ઞતિ, ન હીનોહમસ્મીતિ મઞ્ઞતિ. અપિ ચ યદેવ તત્થ સચ્ચં તદભિઞ્ઞાય પાણાનંયેવ અનુદ્દયાય [તદભિઞ્ઞાય અનુદયાય (ક॰)] અનુકમ્પાય પટિપન્નો હોતિ.

''પુન ચપરં, પરિબ્બાજકા, બ્રાહ્મણો એવમાહ – 'સબ્બે કામા અનિચ્ચા દુક્ખા વિપરિણામધમ્મા'તિ. ઇતિ વદં બ્રાહ્મણો સચ્ચમાહ, નો મુસા. સો તેન ન સમણોતિ મઞ્ઞતિ, ન બ્રાહ્મણોતિ મઞ્ઞતિ, ન સેય્યોહમસ્મીતિ મઞ્ઞતિ, ન સદિસોહમસ્મીતિ મઞ્ઞતિ, ન હીનોહમસ્મીતિ મઞ્ઞતિ. અપિ ચ યદેવ તત્થ સચ્ચં તદભિઞ્ઞાય કામાનંયેવ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ.

''પુન ચપરં, પરિબ્બાજકા, બ્રાહ્મણો એવમાહ – 'સબ્બે ભવા અનિચ્ચા...પે॰... ભવાનંયેવ નિબ્બિદાય વિરાગાય નિરોધાય પટિપન્નો હોતિ.

''પુન ચપરં, પરિબ્બાજકા, બ્રાહ્મણો એવમાહ – 'નાહં ક્વચનિ [ક્વચન (સી॰ સ્યા॰)] કસ્સચિ કિઞ્ચનતસ્મિં ન ચ મમ ક્વચનિ કત્થચિ કિઞ્ચનતત્થી'તિ. ઇતિ વદં બ્રાહ્મણો સચ્ચં આહ, નો મુસા. સો તેન ન સમણોતિ મઞ્ઞતિ, ન બ્રાહ્મણોતિ મઞ્ઞતિ, ન સેય્યોહમસ્મીતિ મઞ્ઞતિ, ન સદિસોહમસ્મીતિ મઞ્ઞતિ, ન હીનોહમસ્મીતિ મઞ્ઞતિ. અપિ ચ યદેવ તત્થ સચ્ચં તદભિઞ્ઞાય આકિઞ્ચઞ્ઞંયેવ પટિપદં પટિપન્નો હોતિ. ઇમાનિ ખો, પરિબ્બાજકા, ચત્તારિ બ્રાહ્મણસચ્ચાનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાની''તિ. પઞ્ચમં.

૬. ઉમ્મગ્ગસુત્તં

૧૮૬. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''કેન નુ ખો, ભન્તે, લોકો નીયતિ, કેન લોકો પરિકસ્સતિ, કસ્સ ચ ઉપ્પન્નસ્સ વસં ગચ્છતી''તિ?

''સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ! ભદ્દકો ખો તે, ભિક્ખુ, ઉમ્મગ્ગો [ઉમ્મઙ્ગો (સ્યા॰ ક॰)], ભદ્દકં પટિભાનં, કલ્યાણી [કલ્યાણા (ક॰)] પરિપુચ્છા. એવઞ્હિ ત્વં, ભિક્ખુ, પુચ્છસિ – 'કેન નુ ખો, ભન્તે, લોકો નીયતિ, કેન લોકો પરિકસ્સતિ, કસ્સ ચ ઉપ્પન્નસ્સ વસં ગચ્છતી'''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''ચિત્તેન ખો, ભિક્ખુ, લોકો નીયતિ, ચિત્તેન પરિકસ્સતિ, ચિત્તસ્સ ઉપ્પન્નસ્સ વસં ગચ્છતી''તિ.

''સાધુ , ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ભગવન્તં ઉત્તરિ પઞ્હં અપુચ્છિ – '''બહુસ્સુતો ધમ્મધરો, બહુસ્સુતો ધમ્મધરો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, બહુસ્સુતો ધમ્મધરો હોતી''તિ?

''સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ! ભદ્દકો ખો તે, ભિક્ખુ ઉમ્મગ્ગો, ભદ્દકં પટિભાનં, કલ્યાણી પરિપુચ્છા. એવઞ્હિ ત્વં, ભિક્ખુ, પુચ્છસિ – 'બહુસ્સુતો ધમ્મધરો, બહુસ્સુતો ધમ્મધરોતિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે,

બહુસ્સુતો ધમ્મધરો હોતી'''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''બહૂ ખો, ભિક્ખુ, મયા ધમ્મા દેસિતા [બહુ ખો ભિક્ખુ મયા ધમ્મો દેસિતો (ક॰)] – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથા, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. ચતુપ્પદાય ચેપિ, ભિક્ખુ, ગાથાય અત્થમઞ્ઞાય ધમ્મમઞ્ઞાય ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપન્નો હોતિ બહુસ્સુતો ધમ્મધરોતિ અલં વચનાયા''તિ.

''સાધુ, ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ભગવન્તં ઉત્તરિ પઞ્હં અપુચ્છિ – '''સુતવા નિબ્બેધિકપઞ્ઞો, સુતવા નિબ્બેધિકપઞ્ઞો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, સુતવા નિબ્બેધિકપઞ્ઞો હોતી''તિ?

''સાધુ સાધુ, ભિક્ખુ! ભદ્દકો ખો તે, ભિક્ખુ, ઉમ્મઙ્ગો, ભદ્દકં પટિભાનં, કલ્યાણી પરિપુચ્છા. એવઞ્હિ ત્વં, ભિક્ખુ, પુચ્છસિ – 'સુતવા નિબ્બેધિકપઞ્ઞો, સુતવા નિબ્બેધિકપઞ્ઞોતિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, સુતવા નિબ્બેધિકપઞ્ઞો હોતી'''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''ઇધ, ભિક્ખુ, ભિક્ખુનો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ સુતં હોતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ અત્થં અતિવિજ્ઝ પસ્સતિ; 'અયં દુક્ખસમુદયો'તિ સુતં હોતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ અત્થં અતિવિજ્ઝ પસ્સતિ; 'અયં દુક્ખનિરોધો'તિ સુતં હોતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ અત્થં અતિવિજ્ઝ પસ્સતિ; 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ સુતં હોતિ, પઞ્ઞાય ચસ્સ અત્થં અતિવિજ્ઝ પસ્સતિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, સુતવા નિબ્બેધિકપઞ્ઞો હોતી''તિ.

''સાધુ, ભન્તે''તિ ખો સો ભિક્ખુ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ભગવન્તં ઉત્તરિ પઞ્હં અપુચ્છિ – '''પણ્ડિતો મહાપઞ્ઞો, પણ્ડિતો મહાપઞ્ઞો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, પણ્ડિતો મહાપઞ્ઞો હોતી''તિ?

''સાધુ સાધુ ભિક્ખુ! ભદ્દકો ખો તે, ભિક્ખુ, ઉમ્મઙ્ગો, ભદ્દકં પટિભાનં, કલ્યાણી પરિપુચ્છા. એવઞ્હિ ત્વં ભિક્ખુ પુચ્છસિ – 'પણ્ડિતો મહાપઞ્ઞો, પણ્ડિતો મહાપઞ્ઞોતિ , ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, પણ્ડિતો મહાપઞ્ઞો હોતી'''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''ઇધ, ભિક્ખુ, પણ્ડિતો મહાપઞ્ઞો નેવત્તબ્યાબાધાય ચેતેતિ ન પરબ્યાબાધાય ચેતેતિ ન ઉભયબ્યાબાધાય ચેતેતિ અત્તહિતપરહિતઉભયહિતસબ્બલોકહિતમેવ ચિન્તયમાનો ચિન્તેતિ. એવં ખો, ભિક્ખુ, પણ્ડિતો મહાપઞ્ઞો હોતી''તિ. છટ્ઠં.

૭. વસ્સકારસુત્તં

૧૮૭. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ વેળુવને કલન્દકનિવાપે. અથ ખો વસ્સકારો બ્રાહ્મણો મગધમહામત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો વસ્સકારો બ્રાહ્મણો મગધમહામત્તો ભગવન્તં એતદવોચ –

''જાનેય્ય નુ ખો, ભો ગોતમ, અસપ્પુરિસો અસપ્પુરિસં – 'અસપ્પુરિસો અયં ભવ'''ન્તિ? ''અટ્ઠાનં ખો એતં, બ્રાહ્મણ, અનવકાસો યં અસપ્પુરિસો અસપ્પુરિસં જાનેય્ય – 'અસપ્પુરિસો અયં ભવ'''ન્તિ. ''જાનેય્ય પન, ભો ગોતમ, અસપ્પુરિસો સપ્પુરિસં – 'સપ્પુરિસો અયં ભવ'''ન્તિ? ''એતમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, અટ્ઠાનં અનવકાસો યં અસપ્પુરિસો સપ્પુરિસં જાનેય્ય – 'સપ્પુરિસો અયં ભવ'''ન્તિ. ''જાનેય્ય નુ ખો, ભો ગોતમ, સપ્પુરિસો સપ્પુરિસં – 'સપ્પુરિસો અયં ભવ'''ન્તિ? ''ઠાનં ખો એતં, બ્રાહ્મણ, વિજ્જતિ યં સપ્પુરિસો સપ્પુરિસં જાનેય્ય – 'સપ્પુરિસો

અયં ભવ'''ન્તિ. ''જાનેય્ય પન, ભો ગોતમ, સપ્પુરિસો અસપ્પુરિસં – 'અસપ્પુરિસો અયં ભવ'''ન્તિ? ''એતમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, ઠાનં વિજ્જતિ યં સપ્પુરિસો અસપ્પુરિસં જાનેય્ય – 'અસપ્પુરિસો અયં ભવ'''ન્તિ.

''અચ્છરિયં, ભો ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ! યાવ સુભાસિતં ચિદં, ભોતા ગોતમેન – 'અટ્ઠાનં ખો એતં, બ્રાહ્મણ, અનવકાસો યં અસપ્પુરિસો અસપ્પુરિસં જાનેય્ય – અસપ્પુરિસો અયં ભવન્તિ. એતમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, અટ્ઠાનં અનવકાસો યં અસપ્પુરિસો સપ્પુરિસં જાનેય્ય – સપ્પુરિસો અયં ભવન્તિ. ઠાનં ખો એતં, બ્રાહ્મણ, વિજ્જતિ યં સપ્પુરિસો સપ્પુરિસં જાનેય્ય – સપ્પુરિસો અયં ભવન્તિ. એતમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, ઠાનં વિજ્જતિ યં સપ્પુરિસો અસપ્પુરિસં જાનેય્ય – અસપ્પુરિસો અયં ભવ'''ન્તિ.

''એકમિદં, ભો ગોતમ, સમયં તોદેય્યસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પરિસતિ પરૂપારમ્ભં વત્તેન્તિ – 'બાલો અયં રાજા એળેય્યો સમણે રામપુત્તે અભિપ્પસન્નો, સમણે ચ પન રામપુત્તે એવરૂપં પરમનિપચ્ચકારં કરોતિ, યદિદં અભિવાદનં પચ્ચુટ્ઠાનં અઞ્જલિકમ્મં સામીચિકમ્મ'ન્તિ. ઇમેપિ રઞ્ઞો એળેય્યસ્સ પરિહારકા બાલા – યમકો મોગ્ગલ્લો [પુગ્ગલો (ક॰)] ઉગ્ગો નાવિન્દકી ગન્ધબ્બો અગ્ગિવેસ્સો, યે સમણે રામપુત્તે અભિપ્પસન્ના, સમણે ચ પન રામપુત્તે એવરૂપં પરમનિપચ્ચકારં કરોન્તિ, યદિદં અભિવાદનં પચ્ચુટ્ઠાનં અઞ્જલિકમ્મં સામીચિકમ્મન્તિ. ત્યાસ્સુદં તોદેય્યો બ્રાહ્મણો ઇમિના નયેન નેતિ. તં કિં મઞ્ઞન્તિ, ભોન્તો, પણ્ડિતો રાજા એળેય્યો કરણીયાધિકરણીયેસુ વચનીયાધિવચનીયેસુ અલમત્થદસતરેહિ અલમત્થદસતરો'તિ? 'એવં, ભો, પણ્ડિતો રાજા એળેય્યો કરણીયાધિકરણીયેસુ વચનીયાધિવચનીયેસુ અલમત્થદસતરેહિ અલમત્થદસતરો'''તિ.

''યસ્મા ચ ખો, ભો, સમણો રામપુત્તો રઞ્ઞા એળેય્યેન પણ્ડિતેન પણ્ડિતતરો કરણીયાધિકરણીયેસુ વચનીયાધિવચનીયેસુ અલમત્થદસતરેન અલમત્થદસતરો, તસ્મા રાજા એળેય્યો સમણે રામપુત્તે અભિપ્પસન્નો, સમણે ચ પન રામપુત્તે એવરૂપં પરમનિપચ્ચકારં કરોતિ, યદિદં અભિવાદનં પચ્ચુટ્ઠાનં અઞ્જલિકમ્મં સામીચિકમ્મં''.

''તં કિં મઞ્ઞન્તિ, ભોન્તો, પણ્ડિતા રઞ્ઞો એળેય્યસ્સ પરિહારકા – યમકો મોગ્ગલ્લો ઉગ્ગો નાવિન્દકી ગન્ધબ્બો અગ્ગિવેસ્સો, કરણીયાધિકરણીયેસુ વચનીયાધિવચનીયેસુ અલમત્થદસતરેહિ અલમત્થદસતરાતિ? 'એવં, ભો, પણ્ડિતા રઞ્ઞો એળેય્યસ્સ પરિહારકા – યમકો મોગ્ગલ્લો ઉગ્ગો નાવિન્દકી ગન્ધબ્બો અગ્ગિવેસ્સો, કરણીયાધિકરણીયેસુ વચનીયાધિવચનીયેસુ અલમત્થદસતરેહિ અલમત્થદસતરા'''તિ.

''યસ્મા ચ ખો, ભો, સમણો રામપુત્તો રઞ્ઞો એળેય્યસ્સ પરિહારકેહિ પણ્ડિતેહિ પણ્ડિતતરો કરણીયાધિકરણીયેસુ વચનીયાધિવચનીયેસુ અલમત્થદસતરેહિ અલમત્થદસતરો, તસ્મા રઞ્ઞો એળેય્યસ્સ પરિહારકા સમણે રામપુત્તે અભિપ્પસન્ના; સમણે ચ પન રામપુત્તે એવરૂપં પરમનિપચ્ચકારં કરોન્તિ, યદિદં અભિવાદનં પચ્ચુટ્ઠાનં અઞ્જલિકમ્મં સામીચિકમ્મ''ન્તિ.

''અચ્છરિયં, ભો, ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ! યાવ સુભાસિતં ચિદં ભોતા ગોતમેન – 'અટ્ઠાનં ખો એતં, બ્રાહ્મણ, અનવકાસો યં અસપ્પુરિસો અસપ્પુરિસં જાનેય્ય – અસપ્પુરિસો અયં ભવન્તિ. એતમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, અટ્ઠાનં અનવકાસો યં અસપ્પુરિસો સપ્પુરિસં જાનેય્ય – સપ્પુરિસો અયં ભવન્તિ. ઠાનં ખો એતં, બ્રાહ્મણ, વિજ્જતિ યં સપ્પુરિસો સપ્પુરિસં જાનેય્ય – સપ્પુરિસો અયં ભવન્તિ. એતમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, ઠાનં વિજ્જતિ યં સપ્પુરિસો અસપ્પુરિસં જાનેય્ય – અસપ્પુરિસો અયં ભવ'ન્તિ. હન્દ ચ દાનિ મયં, ભો ગોતમ, ગચ્છામ.

બહુકિચ્ચા મયં બહુકરણીયા''તિ. ''યસ્સદાનિ ત્વં, બ્રાહ્મણ, કાલં મઞ્ઞસી''તિ. અથ ખો વસ્સકારો બ્રાહ્મણો મગધમહામત્તો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામીતિ. સત્તમં.

૮. ઉપકસુત્તં

૧૮૮. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. અથ ખો ઉપકો મણ્ડિકાપુત્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ઉપકો મણ્ડિકાપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ –

''અહઞ્હિ, ભન્તે, એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – 'યો કોચિ પરૂપારમ્ભં વત્તેતિ, પરૂપારમ્ભં વત્તેન્તો સબ્બો સો [સબ્બસો (સી॰ પી॰)] ન ઉપપાદેતિ. અનુપપાદેન્તો ગારય્હો હોતિ ઉપવજ્જો'''તિ. ''પરૂપારમ્ભં ચે, ઉપક, વત્તેતિ પરૂપારમ્ભં વત્તેન્તો ન ઉપપાદેતિ, અનુપપાદેન્તો ગારય્હો હોતિ ઉપવજ્જો. ત્વં ખો, ઉપક, પરૂપારમ્ભં વત્તેસિ, પરૂપારમ્ભં વત્તેન્તો ન ઉપપાદેસિ, અનુપપાદેન્તો ગારય્હો હોસિ ઉપવજ્જો''તિ. ''સેય્યથાપિ, ભન્તે , ઉમ્મુજ્જમાનકંયેવ મહતા પાસેન બન્ધેય્ય; એવમેવં ખો અહં, ભન્તે, ઉમ્મુજ્જમાનકોયેવ ભગવતા મહતા વાદપાસેન [મહતા પાસેન (ક॰)] બદ્ધો''તિ.

''ઇદં અકુસલન્તિ ખો, ઉપક, મયા પઞ્ઞત્તં. તત્થ અપરિમાણા પદા અપરિમાણા બ્યઞ્જના અપરિમાણા તથાગતસ્સ ધમ્મદેસના – ઇતિપિદં અકુસલન્તિ. તં ખો પનિદં અકુસલં પહાતબ્બન્તિ ખો, ઉપક, મયા પઞ્ઞત્તં. તત્થ અપરિમાણા પદા અપરિમાણા બ્યઞ્જના અપરિમાણા તથાગતસ્સ ધમ્મદેસના – ઇતિપિદં અકુસલં પહાતબ્બન્તિ.

''ઇદં કુસલન્તિ ખો, ઉપક, મયા પઞ્ઞત્તં. તત્થ અપરિમાણા પદા અપરિમાણા બ્યઞ્જના અપરિમાણા તથાગતસ્સ ધમ્મદેસના – ઇતિપિદં કુસલન્તિ. તં ખો પનિદં કુસલં ભાવેતબ્બન્તિ ખો, ઉપક, મયા પઞ્ઞત્તં. તત્થ અપરિમાણા પદા અપરિમાણા બ્યઞ્જના અપરિમાણા તથાગતસ્સ ધમ્મદેસના – ઇતિપિદં કુસલં ભાવેતબ્બ''ન્તિ.

અથ ખો ઉપકો મણ્ડિકાપુત્તો ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા યેન રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા યાવતકો અહોસિ ભગવતા સદ્ધિં કથાસલ્લાપો તં સબ્બં રઞ્ઞો માગધસ્સ અજાતસત્તુસ્સ વેદેહિપુત્તસ્સ આરોચેસિ.

એવં વુત્તે રાજા માગધો અજાતસત્તુ વેદેહિપુત્તો કુપિતો અનત્તમનો ઉપકં મણ્ડિકાપુત્તં એતદવોચ – ''યાવ ધંસી વતાયં લોણકારદારકો યાવ મુખરો યાવ પગબ્બો યત્ર હિ નામ તં ભગવન્તં અરહન્તં સમ્માસમ્બુદ્ધં આસાદેતબ્બં મઞ્ઞિસ્સતિ; અપેહિ ત્વં, ઉપક, વિનસ્સ, મા તં અદ્દસ''ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. સચ્છિકરણીયસુત્તં

૧૮૯. ''ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, સચ્છિકરણીયા ધમ્મા. કતમે ચત્તારો? અત્થિ , ભિક્ખવે, ધમ્મા કાયેન સચ્છિકરણીયા; અત્થિ, ભિક્ખવે, ધમ્મા સતિયા સચ્છિકરણીયા; અત્થિ, ભિક્ખવે, ધમ્મા ચક્ખુના સચ્છિકરણીયા; અત્થિ, ભિક્ખવે, ધમ્મા પઞ્ઞાય સચ્છિકરણીયા. કતમે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મા કાયેન સચ્છિકરણીયા? અટ્ઠ વિમોક્ખા, ભિક્ખવે, કાયેન સચ્છિકરણીયા.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મા સતિયા સચ્છિકરણીયા? પુબ્બેનિવાસો, ભિક્ખવે, સતિયા સચ્છિકરણીયો.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મા ચક્ખુના સચ્છિકરણીયા? સત્તાનં ચુતૂપપાતો, ભિક્ખવે, ચક્ખુના સચ્છિકરણીયો.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, ધમ્મા પઞ્ઞાય સચ્છિકરણીયા? આસવાનં ખયો, ભિક્ખવે, પઞ્ઞાય સચ્છિકરણીયો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો સચ્છિકરણીયા ધમ્મા’’તિ. નવમં.

૧૦. ઉપોસથસુત્તં

૧૯૦. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ પુબ્બારામે મિગારમાતુપાસાદે. તેન ખો પન સમયેન ભગવા તદહુપોસથે ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો નિસિન્નો હોતિ. અથ ખો ભગવા તુણ્હીભૂતં તુણ્હીભૂતં ભિક્ખુસઙ્ઘં અનુવિલોકેત્વા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ –

‘‘અપલાપાયં, ભિક્ખવે, પરિસા નિપ્પલાપાયં, ભિક્ખવે, પરિસા સુદ્ધા સારે પતિટ્ઠિતા. તથારૂપો અયં , ભિક્ખવે, ભિક્ખુસઙ્ઘો, તથારૂપાયં, ભિક્ખવે, પરિસા. યથારૂપા પરિસા દુલ્લભા દસ્સનાયપિ લોકસ્મિં, તથારૂપો અયં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસઙ્ઘો, તથારૂપાયં, ભિક્ખવે, પરિસા. યથારૂપા પરિસા આહુનેય્યા પાહુનેય્યા દક્ખિણેય્યા અઞ્જલિકરણીયા અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ, તથારૂપો અયં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસઙ્ઘો, તથારૂપાયં, ભિક્ખવે, પરિસા . યથારૂપાય પરિસાય અપ્પં દિન્નં બહુ હોતિ બહુ દિન્નં બહુતરં, તથારૂપો અયં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસઙ્ઘો, તથારૂપાયં, ભિક્ખવે, પરિસા. યથારૂપં પરિસં અલં યોજનગણનાનિપિ દસ્સનાય ગન્તું અપિ પુટોસેનાપિ, તથારૂપો અયં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુસઙ્ઘો, (તથારૂપાયં, ભિક્ખવે, પરિસા) [( ) સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ નત્થિ].

‘‘સન્તિ , ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ભિક્ખુસઙ્ઘે દેવપ્પત્તા વિહરન્તિ; સન્તિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ભિક્ખુસઙ્ઘે બ્રહ્મપ્પત્તા વિહરન્તિ; સન્તિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ભિક્ખુસઙ્ઘે આનેઞ્જપ્પત્તા વિહરન્તિ; સન્તિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ ઇમસ્મિં ભિક્ખુસઙ્ઘે અરિયપ્પત્તા વિહરન્તિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દેવપ્પત્તો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ…પે॰… પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ; વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં…પે॰… તતિયં ઝાનં…પે॰… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દેવપ્પત્તો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બ્રહ્મપ્પત્તો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મેત્તાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં તથા તતિયં તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં મેત્તાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. કરુણા… મુદિતા… ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા એકં દિસં ફરિત્વા વિહરતિ, તથા દુતિયં તથા તતિયં તથા ચતુત્થં. ઇતિ ઉદ્ધમધો તિરિયં સબ્બધિ સબ્બત્તતાય સબ્બાવન્તં લોકં ઉપેક્ખાસહગતેન ચેતસા વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન ફરિત્વા વિહરતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બ્રહ્મપ્પત્તો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આનેઞ્જપ્પત્તો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસો રૂપસઞ્ઞાનં સમતિક્કમા પટિઘસઞ્ઞાનં અત્થઙ્ગમા નાનત્તસઞ્ઞાનં અમનસિકારા ‘અનન્તો આકાસો’તિ આકાસાનઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો આકાસાનઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘અનન્તં વિઞ્ઞાણ’ન્તિ વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં ઉપસમ્પજ્જ

વિહરતિ. સબ્બસો વિઞ્ઞાણઞ્ચાયતનં સમતિક્કમ્મ ‘નત્થિ કિઞ્ચી’તિ આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સબ્બસો આકિઞ્ચઞ્ઞાયતનં સમતિક્કમ્મ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આનેઞ્જપ્પત્તો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરિયપ્પત્તો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ… પે॰… ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અરિયપ્પત્તો હોતી’’તિ. દસમં.

બ્રાહ્મણવગ્ગો [યોધાજીવવગ્ગો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

યોધા પાટિભોગસુતં, અભયં બ્રાહ્મણસચ્ચેન પઞ્ચમં;
ઉમ્મગ્ગવસ્સકારો, ઉપકો સચ્છિકિરિયા ચ ઉપોસથોતિ.

(૨૦) ૫. મહાવગ્ગો

૧. સોતાનુગતસુત્તં

૧૯૧. ''સોતાનુગતાનં , ભિક્ખવે, ધમ્માનં, વચસા પરિચિતાનં, મનસાનુપેક્ખિતાનં, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધાનં ચત્તારો આનિસંસા પાટિકઙ્ખા. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મં પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. તસ્સ તે ધમ્મા સોતાનુગતા હોન્તિ, વચસા પરિચિતા, મનસાનુપેક્ખિતા, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા. સો મુટ્ઠસ્સતિ [મુટ્ઠસ્સતી (સી॰)] કાલં કુરુમાનો અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં ઉપપજ્જતિ. તસ્સ તત્થ સુખિનો ધમ્મપદા પ્લવન્તિ [પિલપન્તિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. દન્ધો, ભિક્ખવે, સતુપ્પાદો; અથ સો સત્તો ખિપ્પંયેવ વિસેસગામી હોતિ. સોતાનુગતાનં, ભિક્ખવે, ધમ્માનં, વચસા પરિચિતાનં, મનસાનુપેક્ખિતાનં, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધાનં અયં પઠમો આનિસંસો પાટિકઙ્ખો.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મં પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. તસ્સ તે ધમ્મા સોતાનુગતા હોન્તિ, વચસા પરિચિતા, મનસાનુપેક્ખિતા, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા. સો મુટ્ઠસ્સતિ કાલં કુરુમાનો અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં ઉપપજ્જતિ. તસ્સ તત્થ ન હેવ ખો સુખિનો ધમ્મપદા પ્લવન્તિ; અપિ ચ ખો ભિક્ખુ ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો દેવપરિસાયં ધમ્મં દેસેતિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અયં વા સો ધમ્મવિનયો, યત્થાહં પુબ્બે બ્રહ્મચરિયં અચરિ'ન્તિ. દન્ધો, ભિક્ખવે, સતુપ્પાદો; અથ સો સત્તો ખિપ્પમેવ વિસેસગામી હોતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો કુસલો ભેરિસદ્દસ્સ. સો અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નો ભેરિસદ્દં સુણેય્ય. તસ્સ ન હેવ ખો અસ્સ કઙ્ખા વા વિમતિ વા – 'ભેરિસદ્દો નુ ખો, ન નુ ખો ભેરિસદ્દો'તિ! અથ ખો ભેરિસદ્દોત્વેવ નિટ્ઠં ગચ્છેય્ય. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મં પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. તસ્સ તે ધમ્મા સોતાનુગતા હોન્તિ, વચસા પરિચિતા, મનસાનુપેક્ખિતા, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા. સો મુટ્ઠસ્સતિ કાલં કુરુમાનો અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં ઉપપજ્જતિ. તસ્સ તત્થ ન હેવ ખો સુખિનો ધમ્મપદા પ્લવન્તિ; અપિ ચ ખો ભિક્ખુ ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો દેવપરિસાયં ધમ્મં દેસેતિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અયં વા સો ધમ્મવિનયો, યત્થાહં પુબ્બે બ્રહ્મચરિયં અચરિ'ન્તિ. દન્ધો, ભિક્ખવે, સતુપ્પાદો; અથ સો સત્તો ખિપ્પંયેવ વિસેસગામી હોતિ. સોતાનુગતાનં, ભિક્ખવે, ધમ્માનં , વચસા પરિચિતાનં, મનસાનુપેક્ખિતાનં, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધાનં અયં દુતિયો આનિસંસો પાટિકઙ્ખો.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મં પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. તસ્સ તે ધમ્મા સોતાનુગતા હોન્તિ, વચસા પરિચિતા, મનસાનુપેક્ખિતા, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા. સો મુટ્ઠસ્સતિ કાલં કુરુમાનો અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં ઉપપજ્જતિ. તસ્સ તત્થ ન હેવ ખો સુખિનો ધમ્મપદા પ્લવન્તિ, નપિ ભિક્ખુ ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો દેવપરિસાયં ધમ્મં દેસેતિ; અપિ ચ ખો દેવપુત્તો દેવપરિસાયં ધમ્મં દેસેતિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અયં વા સો ધમ્મવિનયો, યત્થાહં પુબ્બે બ્રહ્મચરિયં અચરિ'ન્તિ. દન્ધો, ભિક્ખવે, સતુપ્પાદો; અથ સો સત્તો ખિપ્પંયેવ વિસેસગામી હોતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો કુસલો સઙ્ખસદ્દસ્સ. સો અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નો સઙ્ખસદ્દં સુણેય્ય. તસ્સ ન હેવ ખો અસ્સ કઙ્ખા વા વિમતિ વા – 'સઙ્ખસદ્દો નુ ખો, ન નુ ખો સઙ્ખસદ્દો'તિ! અથ ખો સઙ્ખસદ્દોત્વેવ નિટ્ઠં ગચ્છેય્ય. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મં પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. તસ્સ તે ધમ્મા સોતાનુગતા

હોન્તિ, વચસા પરિચિતા, મનસાનુપેક્ખિતા, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા. સો મુટ્ઠસ્સતિ કાલં કુરુમાનો અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં ઉપપજ્જતિ. તસ્સ તત્થ ન હેવ ખો સુખિનો ધમ્મપદા પ્લવન્તિ, નપિ ભિક્ખુ ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો દેવપરિસાયં ધમ્મં દેસેતિ; અપિ ચ ખો દેવપુત્તો દેવપરિસાયં ધમ્મં દેસેતિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'અયં વા સો ધમ્મવિનયો, યત્થાહં પુબ્બે બ્રહ્મચરિયં અચરિ'ન્તિ. દન્ધો, ભિક્ખવે, સતુપ્પાદો; અથ સો સત્તો ખિપ્પંયેવ વિસેસગામી હોતિ. સોતાનુગતાનં, ભિક્ખવે, ધમ્માનં, વચસા પરિચિતાનં, મનસાનુપેક્ખિતાનં, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધાનં અયં તતિયો આનિસંસો પાટિકઙ્ખો.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મં પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. તસ્સ તે ધમ્મા સોતાનુગતા હોન્તિ, વચસા પરિચિતા, મનસાનુપેક્ખિતા, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા. સો મુટ્ઠસ્સતિ કાલં કુરુમાનો અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં ઉપપજ્જતિ. તસ્સ તત્થ ન હેવ ખો સુખિનો ધમ્મપદા પ્લવન્તિ, નપિ ભિક્ખુ ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો દેવપરિસાયં ધમ્મં દેસેતિ, નપિ દેવપુત્તો દેવપરિસાયં ધમ્મં દેસેતિ; અપિ ચ ખો ઓપપાતિકો ઓપપાતિકં સારેતિ – 'સરસિ ત્વં, મારિસ, સરસિ ત્વં , મારિસ, યત્થ મયં પુબ્બે બ્રહ્મચરિયં અચરિમ્હા'તિ. સો એવમાહ – 'સરામિ, મારિસ, સરામિ, મારિસા'તિ. દન્ધો, ભિક્ખવે, સતુપ્પાદો; અથ સો સત્તો ખિપ્પંયેવ વિસેસગામી હોતિ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, દ્વે સહાયકા સહપંસુકીળિકા [સહપંસુકીળકા (સ્યા॰ કં॰)]. તે કદાચિ કરહચિ અઞ્ઞમઞ્ઞં સમાગચ્છેય્યું. અઞ્ઞો પન [સમાગચ્છેય્યું, તમેનં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સહાયકો સહાયકં એવં વદેય્ય – 'ઇદમ્પિ, સમ્મ, સરસિ, ઇદમ્પિ, સમ્મ, સરસી'તિ. સો એવં વદેય્ય – 'સરામિ , સમ્મ, સરામિ, સમ્મા'તિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મં પરિયાપુણાતિ – સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથં, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લં. તસ્સ તે ધમ્મા સોતાનુગતા હોન્તિ, વચસા પરિચિતા, મનસાનુપેક્ખિતા, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધા. સો મુટ્ઠસ્સતિ કાલં કુરુમાનો અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં ઉપપજ્જતિ. તસ્સ તત્થ ન હેવ ખો સુખિનો ધમ્મપદા પ્લવન્તિ, નપિ ભિક્ખુ ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો દેવપરિસાયં ધમ્મં દેસેતિ, નપિ દેવપુત્તો દેવપરિસાયં ધમ્મં દેસેતિ; અપિ ચ ખો ઓપપાતિકો ઓપપાતિકં સારેતિ – 'સરસિ ત્વં, મારિસ, સરસિ ત્વં, મારિસ, યત્થ મયં પુબ્બે બ્રહ્મચરિયં અચરિમ્હા'તિ. સો એવમાહ – 'સરામિ, મારિસ, સરામિ, મારિસા'તિ. દન્ધો, ભિક્ખવે, સતુપ્પાદો; અથ ખો સો સત્તો ખિપ્પંયેવ વિસેસગામી હોતિ. સોતાનુગતાનં, ભિક્ખવે, ધમ્માનં, વચસા પરિચિતાનં, મનસાનુપેક્ખિતાનં, દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધાનં અયં ચતુત્થો આનિસંસો પાટિકઙ્ખો. સોતાનુગતાનં, ભિક્ખવે, ધમ્માનં, વચસા પરિચિતાનં, મનસાનુપેક્ખિતાનં દિટ્ઠિયા સુપ્પટિવિદ્ધાનં ઇમે ચત્તારો આનિસંસા પાટિકઙ્ખા''તિ. પઠમં.

૨. ઠાનસુત્તં

૧૯૨. ''ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, ઠાનાનિ ચતૂહિ ઠાનેહિ વેદિતબ્બાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? સંવાસેન, ભિક્ખવે, સીલં વેદિતબ્બં, તઞ્ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના, ન ઇત્તરં; મનસિકરોતા, નો અમનસિકરોતા; પઞ્ઞવતા, નો દુપ્પઞ્ઞેન. સંવોહારેન, ભિક્ખવે, સોચેય્યં વેદિતબ્બં, તઞ્ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના, ન ઇત્તરં; મનસિકરોતા, નો અમનસિકરોતા; પઞ્ઞવતા, નો દુપ્પઞ્ઞેન. આપદાસુ, ભિક્ખવે, થામો વેદિતબ્બો, સો ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના , ન ઇત્તરં; મનસિકરોતા, નો અમનસિકરોતા; પઞ્ઞવતા, નો દુપ્પઞ્ઞેન. સાકચ્છાય, ભિક્ખવે, પઞ્ઞા વેદિતબ્બા, સા ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના, ન ઇત્તરં; મનસિકરોતા, નો અમનસિકરોતા; પઞ્ઞવતા, નો દુપ્પઞ્ઞેનાતિ.

[સં॰ નિ॰ ૧.૧૨૨] "'"સંવાસેન , ભિક્ખવે, સીલં વેદિતબ્બં, તઞ્ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના, ન ઇત્તરં; મનસિકરોતા, નો અમનસિકરોતા; પઞ્ઞવતા, નો દુપ્પઞ્ઞેના'તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પુગ્ગલેન સદ્ધિં સંવસમાનો એવં જાનાતિ – 'દીઘરત્તં ખો અયમાયસ્મા ખણ્ડકારી છિદ્દકારી સબલકારી કમ્માસકારી, ન સન્તતકારી ન સન્તતવુત્તિ [સતતવુત્તિ (સ્યા॰ કં॰)]; સીલેસુ દુસ્સીલો અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા સીલવા'"'તિ.

"'"ઇધ પન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પુગ્ગલેન સદ્ધિં સંવસમાનો એવં જાનાતિ – 'દીઘરત્તં ખો અયમાયસ્મા અખણ્ડકારી અચ્છિદ્દકારી અસબલકારી અકમ્માસકારી સન્તતકારી સન્તતવુત્તિ; સીલેસુ સીલવા અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા દુસ્સીલો'તિ. 'સંવાસેન, ભિક્ખવે, સીલં વેદિતબ્બં, તઞ્ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના, ન ઇત્તરં; મનસિકરોતા, નો અમનસિકરોતા; પઞ્ઞવતા, નો દુપ્પઞ્ઞેના'તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

"'"સંવોહારેન, ભિક્ખવે, સોચેય્યં વેદિતબ્બં, તઞ્ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના, ન ઇત્તરં; મનસિકરોતા, નો અમનસિકરોતા; પઞ્ઞવતા, નો દુપ્પઞ્ઞેના'તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પુગ્ગલેન સદ્ધિં સંવોહરમાનો એવં જાનાતિ – 'અઞ્ઞથા ખો અયમાયસ્મા એકેન એકો વોહરતિ, અઞ્ઞથા દ્વીહિ, અઞ્ઞથા તીહિ, અઞ્ઞથા સમ્બહુલેહિ; વોક્કમતિ અયમાયસ્મા પુરિમવોહારા પચ્છિમવોહારં; અપરિસુદ્ધવોહારો અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા પરિસુદ્ધવોહારો'"'તિ.

"ઇધ પન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પુગ્ગલેન સદ્ધિં સંવોહરમાનો એવં જાનાતિ – 'યથેવ ખો અયમાયસ્મા એકેન એકો વોહરતિ, તથા દ્વીહિ, તથા તીહિ, તથા સમ્બહુલેહિ. નાયમાયસ્મા વોક્કમતિ પુરિમવોહારા પચ્છિમવોહારં; પરિસુદ્ધવોહારો અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા અપરિસુદ્ધવોહારો'તિ . 'સંવોહારેન, ભિક્ખવે, સોચેય્યં વેદિતબ્બં, તઞ્ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના, ન ઇત્તરં; મનસિકરોતા, નો અમનસિકરોતા; પઞ્ઞવતા, નો દુપ્પઞ્ઞેના'તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

"'"આપદાસુ, ભિક્ખવે, થામો વેદિતબ્બો, સો ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના, ન ઇત્તરં; મનસિકરોતા, નો અમનસિકરોતા; પઞ્ઞવતા, નો દુપ્પઞ્ઞેના'તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઞાતિબ્યસનેન વા ફુટ્ઠો સમાનો, ભોગબ્યસનેન વા ફુટ્ઠો સમાનો, રોગબ્યસનેન વા ફુટ્ઠો સમાનો ન ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'તથાભૂતો ખો અયં લોકસન્નિવાસો તથાભૂતો અયં અત્તભાવપટિલાભો યથાભૂતે લોકસન્નિવાસે યથાભૂતે અત્તભાવપટિલાભે અટ્ઠ લોકધમ્મા લોકં અનુપરિવત્તન્તિ લોકો ચ અટ્ઠ લોકધમ્મે અનુપરિવત્તતિ – લાભો ચ, અલાભો ચ, યસો ચ, અયસો ચ, નિન્દા ચ, પસંસા ચ, સુખઞ્ચ, દુક્ખઞ્ચા'તિ. સો ઞાતિબ્યસનેન વા ફુટ્ઠો સમાનો ભોગબ્યસનેન વા ફુટ્ઠો સમાનો રોગબ્યસનેન વા ફુટ્ઠો સમાનો સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ, ઉરત્તાળિં કન્દતિ, સમ્મોહં આપજ્જતિ.

"ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ઞાતિબ્યસનેન વા ફુટ્ઠો સમાનો ભોગબ્યસનેન વા ફુટ્ઠો સમાનો રોગબ્યસનેન વા ફુટ્ઠો સમાનો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'તથાભૂતો ખો અયં લોકસન્નિવાસો તથાભૂતો અયં અત્તભાવપટિલાભો યથાભૂતે લોકસન્નિવાસે યથાભૂતે અત્તભાવપટિલાભે અટ્ઠ લોકધમ્મા લોકં અનુપરિવત્તન્તિ લોકો ચ અટ્ઠ લોકધમ્મે અનુપરિવત્તતિ – લાભો ચ, અલાભો ચ, યસો ચ, અયસો ચ, નિન્દા ચ, પસંસા ચ, સુખઞ્ચ, દુક્ખઞ્ચા'તિ. સો ઞાતિબ્યસનેન વા ફુટ્ઠો સમાનો ભોગબ્યસનેન વા ફુટ્ઠો સમાનો રોગબ્યસનેન વા ફુટ્ઠો સમાનો ન સોચતિ ન

કિલમતિ ન પરિદેવતિ, ન ઉરત્તાળિં કન્દતિ, ન સમ્મોહં આપજ્જતિ. ‘આપદાસુ, ભિક્ખવે, થામો વેદિતબ્બો, સો ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના, ન ઇત્તરં; મનસિકરોતા, નો અમનસિકરોતા; પઞ્ઞવતા, નો દુપ્પઞ્ઞેના’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘‘સાકચ્છાય, ભિક્ખવે, પઞ્ઞા વેદિતબ્બા, સા ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના, ન ઇત્તરં; મનસિકરોતા, નો અમનસિકરોતા; પઞ્ઞવતા, નો દુપ્પઞ્ઞેના’તિ , ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? ઇધ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પુગ્ગલેન સદ્ધિં સાકચ્છાયમાનો એવં જાનાતિ – ‘યથા ખો ઇમસ્સ આયસ્મતો ઉમ્મગ્ગો યથા ચ અભિનીહારો યથા ચ પઞ્હાસમુદાહારો, દુપ્પઞ્ઞો અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા પઞ્ઞવા. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ અયમાયસ્મા ન ચેવ ગમ્ભીરં અત્થપદં ઉદાહરતિ સન્તં પણીતં અતક્કાવચરં નિપુણં પણ્ડિતવેદનીયં. યઞ્ચ અયમાયસ્મા ધમ્મં ભાસતિ તસ્સ ચ નપ્પટિબલો સંખિત્તેન વા વિત્થારેન વા અત્થં આચિક્ખિતું દેસેતું પઞ્ઞાપેતું પટ્ઠપેતું વિવરિતું વિભજિતું ઉત્તાનીકાતું. દુપ્પઞ્ઞો અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા પઞ્ઞવા’’’તિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ચક્ખુમા પુરિસો ઉદકરહદસ્સ તીરે ઠિતો પસ્સેય્ય પરિત્તં મચ્છં ઉમ્મુજ્જમાનં. તસ્સ એવમસ્સ – ‘યથા ખો ઇમસ્સ મચ્છસ્સ ઉમ્મગ્ગો યથા ચ ઊમિઘાતો યથા ચ વેગાયિતત્તં, પરિત્તો અયં મચ્છો, નાયં મચ્છો મહન્તો’તિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પુગ્ગલેન સદ્ધિં સાકચ્છાયમાનો એવં જાનાતિ – ‘યથા ખો ઇમસ્સ આયસ્મતો ઉમ્મગ્ગો યથા ચ અભિનીહારો યથા ચ પઞ્હાસમુદાહારો, દુપ્પઞ્ઞો અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા પઞ્ઞવા. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ અયમાયસ્મા ન ચેવ ગમ્ભીરં અત્થપદં ઉદાહરતિ સન્તં પણીતં અતક્કાવચરં નિપુણં પણ્ડિતવેદનીયં. યઞ્ચ અયમાયસ્મા ધમ્મં ભાસતિ, તસ્સ ચ ન પટિબલો સંખિત્તેન વા વિત્થારેન વા અત્થં આચિક્ખિતું દેસેતું પઞ્ઞાપેતું પટ્ઠપેતું વિવરિતું વિભજિતું ઉત્તાનીકાતું. દુપ્પઞ્ઞો અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા પઞ્ઞવા’’’તિ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પુગ્ગલેન સદ્ધિં સાકચ્છાયમાનો એવં જાનાતિ – ‘યથા ખો ઇમસ્સ આયસ્મતો ઉમ્મગ્ગો યથા ચ અભિનીહારો યથા ચ પઞ્હાસમુદાહારો, પઞ્ઞવા અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા દુપ્પઞ્ઞો. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ અયમાયસ્મા ગમ્ભીરઞ્ચેવ અત્થપદં ઉદાહરતિ સન્તં પણીતં અતક્કાવચરં નિપુણં પણ્ડિતવેદનીયં. યઞ્ચ અયમાયસ્મા ધમ્મં ભાસતિ, તસ્સ ચ પટિબલો સંખિત્તેન વા વિત્થારેન વા અત્થં આચિક્ખિતું દેસેતું પઞ્ઞાપેતું પટ્ઠપેતું વિવરિતું વિભજિતું ઉત્તાનીકાતું. પઞ્ઞવા અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા દુપ્પઞ્ઞો’’’તિ.

‘‘સેય્યથાપિ , ભિક્ખવે, ચક્ખુમા પુરિસો ઉદકરહદસ્સ તીરે ઠિતો પસ્સેય્ય મહન્તં મચ્છં ઉમ્મુજ્જમાનં. તસ્સ એવમસ્સ – ‘યથા ખો ઇમસ્સ મચ્છસ્સ ઉમ્મગ્ગો યથા ચ ઊમિઘાતો યથા ચ વેગાયિતત્તં, મહન્તો અયં મચ્છો, નાયં મચ્છો પરિત્તો’તિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પુગ્ગલેન સદ્ધિં સાકચ્છાયમાનો એવં જાનાતિ – ‘યથા ખો ઇમસ્સ આયસ્મતો ઉમ્મગ્ગો યથા ચ અભિનીહારો યથા ચ પઞ્હાસમુદાહારો, પઞ્ઞવા અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા દુપ્પઞ્ઞો. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ અયમાયસ્મા ગમ્ભીરઞ્ચેવ અત્થપદં ઉદાહરતિ સન્તં પણીતં અતક્કાવચરં નિપુણં પણ્ડિતવેદનીયં. યઞ્ચ અયમાયસ્મા ધમ્મં ભાસતિ, તસ્સ ચ પટિબલો સંખિત્તેન વા વિત્થારેન વા અત્થં આચિક્ખિતું દેસેતું પઞ્ઞાપેતું પટ્ઠપેતું વિવરિતું વિભજિતું ઉત્તાનીકાતું. પઞ્ઞવા અયમાયસ્મા, નાયમાયસ્મા દુપ્પઞ્ઞો’તિ.

‘‘‘સાકચ્છાય, ભિક્ખવે, પઞ્ઞા વેદિતબ્બા, સા ચ ખો દીઘેન અદ્ધુના, ન ઇત્તરં; મનસિકરોતા, નો અમનસિકરોતા; પઞ્ઞવતા, નો દુપ્પઞ્ઞેના’તિ , ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ ઠાનાનિ ઇમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ વેદિતબ્બાની’’તિ. દુતિયં.

૩. ભદ્દિયસુત્તં

૧૯૩. એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. અથ ખો ભદ્દિયો લિચ્છવિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો ભદ્દિયો લિચ્છવિ ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘સુતં મેતં, ભન્તે – ‘માયાવી સમણો ગોતમો આવટ્ટનિં માયં [આવટ્ટનીમાયં (સી॰), આવટ્ટનિમાયં (સ્યા॰ કં॰ ક॰) મ॰ નિ॰ ૨.૬૦ પસ્સિતબ્બં] જાનાતિ યાય અઞ્ઞતિત્થિયાનં સાવકે આવટ્ટેતી’તિ. યે તે, ભન્તે, એવમાહંસુ – ‘માયાવી સમણો ગોતમો આવટ્ટનિં માયં જાનાતિ યાય અઞ્ઞતિત્થિયાનં સાવકે આવટ્ટેતી’તિ, કચ્ચિ તે, ભન્તે, ભગવતો વુત્તવાદિનો, ન ચ ભગવન્તં અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખન્તિ, ધમ્મસ્સ ચ અનુધમ્મં બ્યાકરોન્તિ, ન ચ કોચિ સહધમ્મિકો વાદાનુપાતો ગારય્હં ઠાનં આગચ્છતિ, અનબ્ભક્ખાતુકામા હિ મયં, ભન્તે, ભગવન્ત’’ન્તિ?

‘‘એથ તુમ્હે, ભદ્દિય, મા અનુસ્સવેન, મા પરમ્પરાય, મા ઇતિકિરાય, મા પિટકસમ્પદાનેન, મા તક્કહેતુ, મા નયહેતુ, મા આકારપરિવિતક્કેન, મા દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા, મા ભબ્બરૂપતાય, મા ‘સમણો નો ગરૂ’તિ. યદા તુમ્હે, ભદ્દિય, અત્તનાવ જાનેય્યાથ – ‘ઇમે ધમ્મા અકુસલા, ઇમે ધમ્મા સાવજ્જા, ઇમે ધમ્મા વિઞ્ઞુગરહિતા, ઇમે ધમ્મા સમત્તા સમાદિન્ના અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તી’તિ, અથ તુમ્હે, ભદ્દિય, પજહેય્યાથ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભદ્દિય, લોભો પુરિસસ્સ અજ્ઝત્તં ઉપ્પજ્જમાનો ઉપ્પજ્જતિ હિતાય વા અહિતાય વા’’તિ? ‘‘અહિતાય, ભન્તે’’. ‘‘લુદ્ધો પનાયં, ભદ્દિય, પુરિસપુગ્ગલો લોભેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો પાણમ્પિ હનતિ, અદિન્નમ્પિ આદિયતિ, પરદારમ્પિ ગચ્છતિ, મુસાપિ ભણતિ, પરમ્પિ તથત્તાય [તદત્થાય (ક॰) અ॰ નિ॰ ૩.૬૬] સમાદપેતિ યંસ હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભદ્દિય, દોસો પુરિસસ્સ…પે॰… મોહો પુરિસસ્સ…પે॰… સારમ્ભો પુરિસસ્સ અજ્ઝત્તં ઉપ્પજ્જમાનો ઉપ્પજ્જતિ હિતાય વા અહિતાય વા’’તિ? ‘‘અહિતાય, ભન્તે’’. ‘‘સારદ્ધો પનાયં, ભદ્દિય, પુરિસપુગ્ગલો સારમ્ભેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો પાણમ્પિ હનતિ, અદિન્નમ્પિ આદિયતિ, પરદારમ્પિ ગચ્છતિ, મુસાપિ ભણતિ, પરમ્પિ તથત્તાય સમાદપેતિ યંસ હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયા’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભદ્દિય, ઇમે ધમ્મા કુસલા વા અકુસલા વા’’તિ? ‘‘અકુસલા, ભન્તે’’. ‘‘સાવજ્જા વા અનવજ્જા વા’’તિ? ‘‘સાવજ્જા, ભન્તે’’. ‘‘વિઞ્ઞુગરહિતા વા વિઞ્ઞુપ્પસત્થા વા’’તિ? ‘‘વિઞ્ઞુગરહિતા, ભન્તે’’. ‘‘સમત્તા સમાદિન્ના અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તિ, નો વા? કથં વા એત્થ હોતી’’તિ? ‘‘સમત્તા, ભન્તે, સમાદિન્ના અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તિ. એવં નો એત્થ હોતી’’તિ.

‘‘ઇતિ ખો, ભદ્દિય, યં તં તે અવોચુમ્હા – એથ તુમ્હે, ભદ્દિય, મા અનુસ્સવેન, મા પરમ્પરાય, મા ઇતિકિરાય, મા પિટકસમ્પદાનેન, મા તક્કહેતુ, મા નયહેતુ, મા આકારપરિવિતક્કેન, મા દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા, મા

ભબ્બરૂપતાય, મા ‘સમણો નો ગરૂ’તિ. યદા તુમ્હે, ભદ્દિય, અત્તનાવ જાનેય્યાથ – ‘ઇમે ધમ્મા અકુસલા, ઇમે ધમ્મા સાવજ્જા, ઇમે ધમ્મા વિઞ્ઞુગરહિતા, ઇમે ધમ્મા સમત્તા સમાદિન્ના અહિતાય દુક્ખાય સંવત્તન્તીતિ, અથ તુમ્હે, ભદ્દિય, પજહેય્યાથા’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘એથ તુમ્હે, ભદ્દિય, મા અનુસ્સવેન, મા પરમ્પરાય, મા ઇતિકિરાય, મા પિટકસમ્પદાનેન, મા તક્કહેતુ, મા નયહેતુ, મા આકારપરિવિતક્કેન, મા દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા, મા ભબ્બરૂપતાય, મા ‘સમણો નો ગરૂ’તિ. યદા તુમ્હે, ભદ્દિય, અત્તનાવ જાનેય્યાથ – ‘ઇમે ધમ્મા કુસલા, ઇમે ધમ્મા અનવજ્જા, ઇમે ધમ્મા વિઞ્ઞુપ્પસત્થા, ઇમે ધમ્મા સમત્તા સમાદિન્ના હિતાય સુખાય સંવત્તન્તી’તિ, અથ તુમ્હે, ભદ્દિય, ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યાથા’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભદ્દિય, અલોભો પુરિસસ્સ અજ્ઝત્તં ઉપ્પજ્જમાનો ઉપ્પજ્જતિ હિતાય વા અહિતાય વા’’તિ? ‘‘હિતાય, ભન્તે’’. ‘‘અલુદ્ધો પનાયં, ભદ્દિય, પુરિસપુગ્ગલો લોભેન અનભિભૂતો અપરિયાદિન્નચિત્તો નેવ પાણં હનતિ, ન અદિન્નં આદિયતિ, ન પરદારં ગચ્છતિ, ન મુસા ભણતિ, પરમ્પિ તથત્તાય ન સમાદપેતિ યં’સ હોતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભદ્દિય, અદોસો પુરિસસ્સ…પે॰… અમોહો પુરિસસ્સ…પે॰… અસારમ્ભો પુરિસસ્સ અજ્ઝત્તં ઉપ્પજ્જમાનો ઉપ્પજ્જતિ હિતાય વા અહિતાય વા’’તિ? ‘‘હિતાય, ભન્તે’’. ‘‘અસારદ્ધો પનાયં, ભદ્દિય, પુરિસપુગ્ગલો સારમ્ભેન અનભિભૂતો અપરિયાદિન્નચિત્તો નેવ પાણં હનતિ, ન અદિન્નં આદિયતિ, ન પરદારં ગચ્છતિ, ન મુસા ભણતિ , પરમ્પિ તથત્તાય ન સમાદપેતિ યં’સ હોતિ દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞથ, ભદ્દિય, ઇમે ધમ્મા કુસલા વા અકુસલા વા’’તિ? ‘‘કુસલા, ભન્તે’’. ‘‘સાવજ્જા વા અનવજ્જા વા’’તિ? ‘‘અનવજ્જા, ભન્તે’’. ‘‘વિઞ્ઞુગરહિતા વા વિઞ્ઞુપ્પસત્થા વા’’તિ? ‘‘વિઞ્ઞુપ્પસત્થા, ભન્તે’’. ‘‘સમત્તા સમાદિન્ના હિતાય સુખાય સંવત્તન્તિ નો વા? કથં વા એત્થ હોતી’’તિ? ‘‘સમત્તા, ભન્તે, સમાદિન્ના હિતાય સુખાય સંવત્તન્તિ. એવં નો એત્થ હોતી’’તિ.

‘‘ઇતિ ખો, ભદ્દિય, યં તં તે અવોચુમ્હા – એથ તુમ્હે, ભદ્દિય, મા અનુસ્સવેન, મા પરમ્પરાય, મા ઇતિકિરાય, મા પિટકસમ્પદાનેન, મા તક્કહેતુ, મા નયહેતુ, મા આકારપરિવિતક્કેન, મા દિટ્ઠિનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા, મા ભબ્બરૂપતાય, મા ‘સમણો નો ગરૂ’તિ. યદા તુમ્હે, ભદ્દિય, અત્તનાવ જાનેય્યાથ – ‘ઇમે ધમ્મા કુસલા, ઇમે ધમ્મા અનવજ્જા, ઇમે ધમ્મા વિઞ્ઞુપ્પસત્થા, ઇમે ધમ્મા સમત્તા સમાદિન્ના હિતાય સુખાય સંવત્તન્તીતિ , અથ તુમ્હે, ભદ્દિય, ઉપસમ્પજ્જ વિહરેય્યાથા’તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘યે ખો તે, ભદ્દિય, લોકે સન્તો સપ્પુરિસા તે સાવકં એવં સમાદપેન્તિ – ‘એહિ ત્વં, અમ્ભો પુરિસ, લોભં વિનેય્ય [વિનેય્ય વિનેય્ય (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] વિહરાહિ. લોભં વિનેય્ય વિહરન્તો ન લોભજં કમ્મં કરિસ્સસિ કાયેન વાચાય મનસા. દોસં વિનેય્ય વિહરાહિ. દોસં વિનેય્ય વિહરન્તો ન દોસજં કમ્મં કરિસ્સસિ કાયેન વાચાય મનસા. મોહં વિનેય્ય વિહરાહિ. મોહં વિનેય્ય વિહરન્તો ન મોહજં કમ્મં કરિસ્સસિ કાયેન વાચાય મનસા. સારમ્ભં વિનેય્ય વિહરાહિ. સારમ્ભં વિનેય્ય વિહરન્તો ન સારમ્ભજં કમ્મં કરિસ્સસિ કાયેન વાચાય મનસા’’’તિ.

એવં વુત્તે ભદ્દિયો લિચ્છવિ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અભિક્કન્તં, ભન્તે...પે॰... ઉપાસકં મં, ભન્તે, ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ.

''અપિ નુ તાહં, ભદ્દિય, એવં અવચં – 'એહિ મે ત્વં, ભદ્દિય, સાવકો હોહિ; અહં સત્થા ભવિસ્સામી'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''એવંવાદિં ખો મં, ભદ્દિય, એવમક્ખાયિં એકે સમણબ્રાહ્મણા અસતા તુચ્છા મુસા અભૂતેન અબ્ભાચિક્ખન્તિ – 'માયાવી સમણો ગોતમો આવટ્ટનિં માયં જાનાતિ યાય અઞ્ઞતિત્થિયાનં સાવકે આવટ્ટેતી'''તિ. ''ભદ્દિકા , ભન્તે, આવટ્ટની માયા. કલ્યાણી, ભન્તે, આવટ્ટની માયા. પિયા મે, ભન્તે, ઞાતિસાલોહિતા ઇમાય આવટ્ટનિયા આવટ્ટેય્યું, પિયાનમ્પિ મે અસ્સ ઞાતિસાલોહિતાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. સબ્બે ચેપિ, ભન્તે, ખત્તિયા ઇમાય આવટ્ટનિયા આવટ્ટેય્યું, સબ્બેસમ્પિસ્સ ખત્તિયાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. સબ્બે ચેપિ, ભન્તે, બ્રાહ્મણા... વેસ્સા ... સુદ્દા ઇમાય આવટ્ટનિયા આવટ્ટેય્યું, સબ્બેસમ્પિસ્સ સુદ્દાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાયા''તિ.

''એવમેતં, ભદ્દિય, એવમેતં, ભદ્દિય! સબ્બે ચેપિ, ભદ્દિય, ખત્તિયા ઇમાય આવટ્ટનિયા આવટ્ટેય્યું અકુસલધમ્મપ્પહાનાય કુસલધમ્મૂપસમ્પદાય, સબ્બેસમ્પિસ્સ ખત્તિયાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. સબ્બે ચેપિ, ભદ્દિય, બ્રાહ્મણા... વેસ્સા... સુદ્દા આવટ્ટેય્યું અકુસલધમ્મપ્પહાનાય કુસલધમ્મૂપસમ્પદાય, સબ્બેસમ્પિસ્સ સુદ્દાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. સદેવકો ચેપિ, ભદ્દિય, લોકો સમારકો સબ્રહ્મકો સસ્સમણબ્રાહ્મણી પજા સદેવમનુસ્સા ઇમાય આવટ્ટનિયા આવટ્ટેય્યું [આવટ્ટેય્ય (?)] અકુસલધમ્મપ્પહાનાય કુસલધમ્મૂપસમ્પદાય, સદેવકસ્સપિસ્સ લોકસ્સ સમારકસ્સ સબ્રહ્મકસ્સ સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય દીઘરત્તં હિતાય સુખાય. ઇમે ચેપિ, ભદ્દિય, મહાસાલા ઇમાય આવટ્ટનિયા આવટ્ટેય્યું અકુસલધમ્મપ્પહાનાય કુસલધમ્મૂપસમ્પદાય, ઇમેસમ્પિસ્સ મહાસાલાનં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય ( ) [(સચે ચેતેય્યું) (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), (આવટ્ટેય્યું) (ક॰) અ॰ નિ॰ ૮.૪૪]. કો પન વાદો મનુસ્સભૂતસ્સા''તિ! તતિયં.

૪. સામુગિયસુત્તં

૧૯૪. એકં સમયં આયસ્મા આનન્દો કોલિયેસુ વિહરતિ સામુગં નામ [સાપૂગં નામ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] કોલિયાનં નિગમો. અથ ખો સમ્બહુલા સામુગિયા કોલિયપુત્તા યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ને ખો તે સામુગિયે કોલિયપુત્તે આયસ્મા આનન્દો એતદવોચ –

''ચત્તારિમાનિ, બ્યગ્ઘપજ્જા, પારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગાનિ તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સમ્મદક્ખાતાનિ સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં [સોકપરિદ્દવાનં (સી॰)] સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય. કતમાનિ ચત્તારિ? સીલપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં, ચિત્તપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં , દિટ્ઠિપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં, વિમુત્તિપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં.

''કતમઞ્ચ , બ્યગ્ઘપજ્જા, સીલપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં? ઇધ, બ્યગ્ઘપજ્જા, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ...પે॰... સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. અયં વુચ્ચતિ, બ્યગ્ઘપજ્જા, સીલપારિસુદ્ધિ. ઇતિ એવરૂપિં સીલપારિસુદ્ધિં અપરિપૂરં વા પરિપૂરેસ્સામિ પરિપૂરં વા તત્થ તત્થ પઞ્ઞાય અનુગ્ગહેસ્સામીતિ, યો તત્થ છન્દો ચ વાયામો ચ ઉસ્સાહો ચ ઉસ્સોળ્હી ચ અપ્પટિવાની ચ સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ, ઇદં વુચ્ચતિ, બ્યગ્ઘપજ્જા, સીલપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં.

‘‘કતમઞ્ચ, બ્યગ્ઘપજ્જા, ચિત્તપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં? ઇધ, બ્યગ્ઘપજ્જા, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ…પે॰… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, બ્યગ્ઘપજ્જા, ચિત્તપારિસુદ્ધિ. ઇતિ એવરૂપિં ચિત્તપારિસુદ્ધિં અપરિપૂરં વા પરિપૂરેસ્સામિ પરિપૂરં વા તત્થ તત્થ પઞ્ઞાય અનુગ્ગહેસ્સામીતિ, યો તત્થ છન્દો ચ વાયામો ચ ઉસ્સાહો ચ ઉસ્સોળ્હી ચ અપ્પટિવાની ચ સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ, ઇદં વુચ્ચતિ, બ્યગ્ઘપજ્જા, ચિત્તપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં.

‘‘કતમઞ્ચ, બ્યગ્ઘપજ્જા, દિટ્ઠિપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં? ઇધ, બ્યગ્ઘપજ્જા, ભિક્ખુ ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ…પે॰… ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. અયં વુચ્ચતિ, બ્યગ્ઘપજ્જા, દિટ્ઠિપારિસુદ્ધિ. ઇતિ એવરૂપિં દિટ્ઠિપારિસુદ્ધિં અપરિપૂરં વા…પે॰… તત્થ તત્થ પઞ્ઞાય અનુગ્ગહેસ્સામીતિ, યો તત્થ છન્દો ચ વાયામો ચ ઉસ્સાહો ચ ઉસ્સોળ્હી ચ અપ્પટિવાની ચ સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ, ઇદં વુચ્ચતિ, બ્યગ્ઘપજ્જા, દિટ્ઠિપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં .

‘‘કતમઞ્ચ, બ્યગ્ઘપજ્જા, વિમુત્તિપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં? સ ખો સો, બ્યગ્ઘપજ્જા, અરિયસાવકો ઇમિના ચ સીલપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગેન સમન્નાગતો ઇમિના ચ ચિત્તપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગેન સમન્નાગતો ઇમિના ચ દિટ્ઠિપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગેન સમન્નાગતો રજનીયેસુ ધમ્મેસુ ચિત્તં વિરાજેતિ, વિમોચનીયેસુ ધમ્મેસુ ચિત્તં વિમોચેતિ. સો રજનીયેસુ ધમ્મેસુ ચિત્તં વિરાજેત્વા, વિમોચનીયેસુ ધમ્મેસુ ચિત્તં વિમોચેત્વા સમ્માવિમુત્તિં ફુસતિ. અયં વુચ્ચતિ, બ્યગ્ઘપજ્જા, વિમુત્તિપારિસુદ્ધિ. ઇતિ એવરૂપિં વિમુત્તિપારિસુદ્ધિં અપરિપૂરં વા પરિપૂરેસ્સામિ પરિપૂરં વા તત્થ તત્થ પઞ્ઞાય અનુગ્ગહેસ્સામીતિ, યો તત્થ છન્દો ચ વાયામો ચ ઉસ્સાહો ચ ઉસ્સોળ્હી ચ અપ્પટિવાની ચ સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ, ઇદં વુચ્ચતિ, બ્યગ્ઘપજ્જા, વિમુત્તિપારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગં.

‘‘ઇમાનિ ખો, બ્યગ્ઘપજ્જા, ચત્તારિ પારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગાનિ તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સમ્મદક્ખાતાનિ સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાયા’’તિ. ચતુત્થં.

૫. વપ્પસુત્તં

૧૯૫. એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ વિહરતિ કપિલવત્થુસ્મિં નિગ્રોધારામે. અથ ખો વપ્પો સક્કો નિગણ્ઠસાવકો યેનાયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો વપ્પં સક્કં નિગણ્ઠસાવકં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ –

‘‘ઇધસ્સ , વપ્પ, કાયેન સંવુતો વાચાય સંવુતો મનસા સંવુતો અવિજ્જાવિરાગા વિજ્જુપ્પાદા. પસ્સસિ નો ત્વં, વપ્પ, તં ઠાનં યતોનિદાનં પુરિસં દુક્ખવેદનિયા આસવા અસ્સવેય્યું [અન્વાસ્સવેય્યું (ક॰)] અભિસમ્પરાય’’ન્તિ? ‘‘પસ્સામહં, ભન્તે, તં ઠાનં. ઇધસ્સ, ભન્તે, પુબ્બે પાપકમ્મં કતં અવિપક્કવિપાકં. તતોનિદાનં પુરિસં દુક્ખવેદનિયા આસવા અસ્સવેય્યું અભિસમ્પરાય’’ન્તિ. અયઞ્ચેવ ખો પન આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ વપ્પેન સક્કેન નિગણ્ઠસાવકેન સદ્ધિં અન્તરાકથા વિપ્પકતા હોતિ.

અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેન ઉપટ્ઠાનસાલા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં એતદવોચ –

‘‘કાય નુત્થ, મોગ્ગલ્લાન, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના; કા ચ પન વો અન્તરાકથા વિપ્પકતા’’તિ? ‘‘ઇધાહં, ભન્તે, વપ્પં સક્કં નિગણ્ઠસાવકં એતદવોચં – ‘ઇધસ્સ, વપ્પ, કાયેન સંવુતો વાચાય સંવુતો મનસા સંવુતો અવિજ્જાવિરાગા વિજ્જુપ્પાદા. પસ્સસિ નો ત્વં, વપ્પ, તં ઠાનં યતોનિદાનં પુરિસં દુક્ખવેદનિયા આસવા અસ્સવેય્યું અભિસમ્પરાય’ન્તિ? એવં વુત્તે, ભન્તે, વપ્પો સક્કો નિગણ્ઠસાવકો મં એતદવોચ – ‘પસ્સામહં, ભન્તે, તં ઠાનં. ઇધસ્સ, ભન્તે, પુબ્બે પાપકમ્મં કતં અવિપક્કવિપાકં. તતોનિદાનં પુરિસં દુક્ખવેદનિયા આસવા અસ્સવેય્યું અભિસમ્પરાય’ન્તિ . અયં ખો નો, ભન્તે , વપ્પેન સક્કેન નિગણ્ઠસાવકેન સદ્ધિં અન્તરાકથા વિપ્પકતા; અથ ભગવા અનુપ્પત્તો’’તિ.

અથ ખો ભગવા વપ્પં સક્કં નિગણ્ઠસાવકં એતદવોચ – ‘‘સચે મે ત્વં, વપ્પ, અનુઞ્ઞેય્યઞ્ચેવ અનુજાનેય્યાસિ, પટિક્કોસિતબ્બઞ્ચ પટિક્કોસેય્યાસિ, યસ્સ ચ મે ભાસિતસ્સ અત્થં ન જાનેય્યાસિ મમેવેત્થ ઉત્તરિ પટિપુચ્છેય્યાસિ – ‘ઇદં, ભન્તે, કથં, ઇમસ્સ કો અત્થો’તિ, સિયા નો એત્થ કથાસલ્લાપો’’તિ. ‘‘અનુઞ્ઞેય્યઞ્ચેવાહં, ભન્તે, ભગવતો અનુજાનિસ્સામિ, પટિક્કોસિતબ્બઞ્ચ પટિક્કોસિસ્સામિ, યસ્સ ચાહં ભગવતો ભાસિતસ્સ અત્થં ન જાનિસ્સામિ ભગવન્તંયેવેત્થ ઉત્તરિ પટિપુચ્છિસ્સામિ – ‘ઇદં ભન્તે, કથં, ઇમસ્સ કો અત્થો’તિ? હોતુ નો એત્થ કથાસલ્લાપો’’તિ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, વપ્પ, યે કાયસમારમ્ભપચ્ચયા ઉપ્પજ્જન્તિ આસવા વિઘાતપરિળાહા, કાયસમારમ્ભા પટિવિરતસ્સ એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. સો નવઞ્ચ કમ્મં ન કરોતિ, પુરાણઞ્ચ કમ્મં ફુસ્સ ફુસ્સ બ્યન્તીકરોતિ, સન્દિટ્ઠિકા નિજ્જરા અકાલિકા એહિપસ્સિકા ઓપનેય્યિકા પચ્ચત્તં વેદિતબ્બા વિઞ્ઞૂહિ [વિઞ્ઞૂહીતિ (સી॰ પી॰ ક॰) સં॰ નિ॰ ૪.૩૬૪ પસ્સિતબ્બં]. પસ્સસિ નો ત્વં, વપ્પ, તં ઠાનં યતોનિદાનં પુરિસં દુક્ખવેદનિયા આસવા અસ્સવેય્યું અભિસમ્પરાય’’ન્તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, વપ્પ, યે વચીસમારમ્ભપચ્ચયા ઉપ્પજ્જન્તિ આસવા વિઘાતપરિળાહા, વચીસમારમ્ભા પટિવિરતસ્સ એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. સો નવઞ્ચ કમ્મં ન કરોતિ, પુરાણઞ્ચ કમ્મં ફુસ્સ ફુસ્સ બ્યન્તીકરોતિ. સન્દિટ્ઠિકા નિજ્જરા અકાલિકા એહિપસ્સિકા ઓપનેય્યિકા પચ્ચત્તં વેદિતબ્બા વિઞ્ઞૂહિ. પસ્સસિ નો ત્વં, વપ્પ, તં ઠાનં યતોનિદાનં પુરિસં દુક્ખવેદનિયા આસવા અસ્સવેય્યું અભિસમ્પરાય’’ન્તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, વપ્પ, યે મનોસમારમ્ભપચ્ચયા ઉપ્પજ્જન્તિ આસવા વિઘાતપરિળાહા, મનોસમારમ્ભા પટિવિરતસ્સ એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. સો નવઞ્ચ કમ્મં ન કરોતિ, પુરાણઞ્ચ કમ્મં ફુસ્સ ફુસ્સ બ્યન્તીકરોતિ. સન્દિટ્ઠિકા નિજ્જરા અકાલિકા એહિપસ્સિકા ઓપનેય્યિકા પચ્ચત્તં વેદિતબ્બા વિઞ્ઞૂહિ. પસ્સસિ નો ત્વં, વપ્પ, તં ઠાનં યતોનિદાનં પુરિસં દુક્ખવેદનિયા આસવા અસ્સવેય્યું અભિસમ્પરાય’’ન્તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, વપ્પ, યે અવિજ્જાપચ્ચયા ઉપ્પજ્જન્તિ આસવા વિઘાતપરિળાહા, અવિજ્જાવિરાગા વિજ્જુપ્પાદા એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. સો નવઞ્ચ કમ્મં ન કરોતિ, પુરાણઞ્ચ કમ્મં ફુસ્સ ફુસ્સ બ્યન્તીકરોતિ. સન્દિટ્ઠિકા નિજ્જરા અકાલિકા એહિપસ્સિકા ઓપનેય્યિકા પચ્ચત્તં વેદિતબ્બા વિઞ્ઞૂહિ. પસ્સસિ નો ત્વં, વપ્પ, તં ઠાનં યતોનિદાનં પુરિસં દુક્ખવેદનિયા આસવા અસ્સવેય્યું અભિસમ્પરાય’’ન્તિ? ‘‘નો હેતં, ભન્તે’’.

‘‘એવં સમ્મા વિમુત્તચિત્તસ્સ ખો, વપ્પ, ભિક્ખુનો છ સતતવિહારા અધિગતા હોન્તિ. સો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો; ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. સોતેન સદ્દં સુત્વા…પે॰… ઘાનેન ગન્ધં

ઘાયિત્વા…પે॰.. જિવ્હાય રસં સાયિત્વા…પે॰… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા…પે॰… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞા નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો; ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. સો કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદિયમાનો ‘કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદિયામી’તિ પજાનાતિ; જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદિયમાનો ‘જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદિયામી’તિ પજાનાતિ; ‘કાયસ્સ ભેદા ઉદ્ધં જીવિતપરિયાદાના ઇધેવ સબ્બવેદયિતાનિ અનભિનન્દિતાનિ સીતી ભવિસ્સન્તી’તિ પજાનાતિ’’.

‘‘સેય્યથાપિ, વપ્પ, થૂણં પટિચ્ચ છાયા પઞ્ઞાયતિ. અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય કુદ્દાલપિટકં આદાય. સો તં થૂણં મૂલે છિન્દેય્ય; મૂલે છિન્દિત્વા પલિખણેય્ય; પલિખણિત્વા મૂલાનિ ઉદ્ધરેય્ય, અન્તમસો ઉસીરનાળિમત્તાનિપિ [ઉસીરનાળમત્તાનિપિ (સી॰)]. સો તં થૂણં ખણ્ડાખણ્ડિકં છિન્દેય્ય. ખણ્ડાખણ્ડિકં છેત્વા ફાલેય્ય. ફાલેત્વા સકલિકં સકલિકં કરેય્ય. સકલિકં સકલિકં કત્વા વાતાતપે વિસોસેય્ય. વાતાતપે વિસોસેત્વા અગ્ગિના ડહેય્ય. અગ્ગિના ડહેત્વા મસિં કરેય્ય . મસિં કરિત્વા મહાવાતે વા ઓફુણેય્ય નદિયા વા સીઘસોતાય પવાહેય્ય. એવં હિસ્સ, વપ્પ, યા થૂણં પટિચ્ચ છાયા સા ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા.

‘‘એવમેવં ખો, વપ્પ, એવં સમ્મા વિમુત્તચિત્તસ્સ ભિક્ખુનો છ સતતવિહારા અધિગતા હોન્તિ. સો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો; ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. સોતેન સદ્દં સુત્વા…પે॰… ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા…પે॰… જિવ્હાય રસં સાયિત્વા…પે॰… કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા…પે॰… મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો; ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. સો કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદિયમાનો ‘કાયપરિયન્તિકં વેદનં વેદિયામી’તિ પજાનાતિ; જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદિયમાનો ‘જીવિતપરિયન્તિકં વેદનં વેદિયામી’તિ પજાનાતિ; ‘કાયસ્સ ભેદા ઉદ્ધં જીવિતપરિયાદાના ઇધેવ સબ્બવેદયિતાનિ અનભિનન્દિતાનિ સીતી ભવિસ્સન્તી’તિ પજાનાતિ’’.

એવં વુત્તે વપ્પો સક્કો નિગણ્ઠસાવકો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સેય્યથાપિ, ભન્તે, પુરિસો ઉદયત્થિકો અસ્સપણિયં પોસેય્ય. સો ઉદયઞ્ચેવ નાધિગચ્છેય્ય, ઉત્તરિઞ્ચ કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અસ્સ. એવમેવં ખો અહં, ભન્તે, ઉદયત્થિકો બાલે નિગણ્ઠે પયિરુપાસિં. સ્વાહં ઉદયઞ્ચેવ નાધિગચ્છિં, ઉત્તરિઞ્ચ કિલમથસ્સ વિઘાતસ્સ ભાગી અહોસિં. એસાહં, ભન્તે, અજ્જતગ્ગે યો મે બાલેસુ નિગણ્ઠેસુ પસાદો તં મહાવાતે વા ઓફુણામિ નદિયા વા સીઘસોતાય પવાહેમિ. અભિક્કન્તં, ભન્તે…પે॰… ઉપાસકં મં, ભન્તે , ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. સાળ્હસુત્તં

૧૯૬. એકં સમયં ભગવા વેસાલિયં વિહરતિ મહાવને કૂટાગારસાલાયં. અથ ખો સાળ્હો ચ લિચ્છવિ અભયો ચ લિચ્છવિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સાળ્હો લિચ્છવિ ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘સન્તિ, ભન્તે, એકે સમણબ્રાહ્મણા દ્વયેન ઓઘસ્સ નિત્થરણં પઞ્ઞપેન્તિ – સીલવિસુદ્ધિહેતુ ચ તપોજિગુચ્છાહેતુ ચ. ઇધ, ભન્તે, ભગવા કિમાહા’’તિ?

"સીલવિસુદ્ધિં ખો અહં, સાળ્હ, અઞ્ઞતરં સામઞ્ઞઙ્ગન્તિ વદામિ. યે તે, સાળ્હ, સમણબ્રાહ્મણા તપોજિગુચ્છાવાદા તપોજિગુચ્છાસારા તપોજિગુચ્છાઅલ્લીના વિહરન્તિ, અભબ્બા તે ઓઘસ્સ નિત્થરણાય. યેપિ તે, સાળ્હ, સમણબ્રાહ્મણા અપરિસુદ્ધકાયસમાચારા અપરિસુદ્ધવચીસમાચારા અપરિસુદ્ધમનોસમાચારા અપરિસુદ્ધાજીવા, અભબ્બા તે ઞાણદસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય.

"સેય્યથાપિ, સાળ્હ, પુરિસો નદિં તરિતુકામો તિણ્હં કુઠારિં [કુધારિં (ક॰)] આદાય વનં પવિસેય્ય. સો તત્થ પસ્સેય્ય મહતિં સાલલટ્ઠિં ઉજું નવં અકુક્કુચ્ચકજાતં. તમેનં મૂલે છિન્દેય્ય; મૂલે છેત્વા અગ્ગે છિન્દેય્ય; અગ્ગે છેત્વા સાખાપલાસં સુવિસોધિતં વિસોધેય્ય; સાખાપલાસં સુવિસોધિતં વિસોધેત્વા કુઠારીહિ તચ્છેય્ય; કુઠારીહિ તચ્છેત્વા વાસીહિ તચ્છેય્ય; વાસીહિ તચ્છેત્વા લેખણિયા લિખેય્ય; લેખણિયા લિખિત્વા પાસાણગુળેન ધોવેય્ય [ધોપેય્ય (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]; પાસાણગુળેન ધોવેત્વા નદિં પતારેય્ય.

"તં કિં મઞ્ઞસિ, સાળ્હ, ભબ્બો નુ ખો સો પુરિસો નદિં તરિતુ"ન્તિ? "નો હેતં, ભન્તે". "તં કિસ્સ હેતુ"? "અસુ હિ, ભન્તે, સાલલટ્ઠિ બહિદ્ધા સુપરિકમ્મકતા અન્તો અવિસુદ્ધા. તસ્સેતં પાટિકઙ્ખં – સાલલટ્ઠિ સંસીદિસ્સતિ, પુરિસો અનયબ્યસનં આપજ્જિસ્સતી"તિ.

"એવમેવં ખો, સાળ્હ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા તપોજિગુચ્છાવાદા તપોજિગુચ્છાસારા તપોજિગુચ્છાઅલ્લીના વિહરન્તિ, અભબ્બા તે ઓઘસ્સ નિત્થરણાય. યેપિ તે, સાળ્હ, સમણબ્રાહ્મણા અપરિસુદ્ધકાયસમાચારા અપરિસુદ્ધવચીસમાચારા અપરિસુદ્ધમનોસમાચારા અપરિસુદ્ધાજીવા, અભબ્બા તે ઞાણદસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય.

"યે ચ ખો તે, સાળ્હ, સમણબ્રાહ્મણા ન તપોજિગુચ્છાવાદા ન તપોજિગુચ્છાસારા ન તપોજિગુચ્છાઅલ્લીના વિહરન્તિ, ભબ્બા તે ઓઘસ્સ નિત્થરણાય. યેપિ તે, સાળ્હ, સમણબ્રાહ્મણા પરિસુદ્ધકાયસમાચારા પરિસુદ્ધવચીસમાચારા પરિસુદ્ધમનોસમાચારા પરિસુદ્ધાજીવા, ભબ્બા તે ઞાણદસ્સનાય અનુત્તરાય સમ્બોધાય.

"સેય્યથાપિ , સાળ્હ, પુરિસો નદિં તરિતુકામો તિણ્હં કુઠારિં આદાય વનં પવિસેય્ય. સો તત્થ પસ્સેય્ય મહતિં સાલલટ્ઠિં ઉજું નવં અકુક્કુચ્ચકજાતં. તમેનં મૂલે છિન્દેય્ય; મૂલે છિન્દિત્વા અગ્ગે છિન્દેય્ય; અગ્ગે છિન્દિત્વા સાખાપલાસં સુવિસોધિતં વિસોધેય્ય; સાખાપલાસં સુવિસોધિતં વિસોધેત્વા કુઠારીહિ તચ્છેય્ય; કુઠારીહિ તચ્છેત્વા વાસીહિ તચ્છેય્ય; વાસીહિ તચ્છેત્વા નિખાદનં આદાય અન્તો સુવિસોધિતં વિસોધેય્ય; અન્તો સુવિસોધિતં વિસોધેત્વા લેખણિયા લિખેય્ય; લેખણિયા લિખિત્વા પાસાણગુળેન ધોવેય્ય; પાસાણગુળેન ધોવેત્વા નાવં કરેય્ય; નાવં કત્વા ફિયારિત્તં [પિયારિત્તં (સી॰ પી॰)] બન્ધેય્ય; ફિયારિત્તં બન્ધિત્વા નદિં પતારેય્ય.

"તં કિં મઞ્ઞસિ, સાળ્હ, ભબ્બો નુ ખો સો પુરિસો નદિં તરિતુ"ન્તિ? "એવં, ભન્તે". "તં કિસ્સ હેતુ"? "અસુ હિ, ભન્તે, સાલલટ્ઠિ બહિદ્ધા સુપરિકમ્મકતા, અન્તો સુવિસુદ્ધા નાવાકતા [સુવિસુદ્ધકતા (ક॰)] ફિયારિત્તબદ્ધા. તસ્સેતં પાટિકઙ્ખં – 'નાવા ન સંસીદિસ્સતિ, પુરિસો સોત્થિના પારં ગમિસ્સતી'"તિ.

"એવમેવં ખો , સાળ્હ, યે તે સમણબ્રાહ્મણા ન તપોજિગુચ્છાવાદા ન તપોજિગુચ્છાસારા ન તપોજિગુચ્છાઅલ્લીના વિહરન્તિ, ભબ્બા તે ઓઘસ્સ નિત્થરણાય. યેપિ તે, સાળ્હ, સમણબ્રાહ્મણા પરિસુદ્ધકાયસમાચારા પરિસુદ્ધવચીસમાચારા પરિસુદ્ધમનોસમાચારા પરિસુદ્ધાજીવા, ભબ્બા તે ઞાણદસ્સનાય

અનુત્તરાય સમ્બોધાય. સેય્યથાપિ, સાળ્હ, યોધાજીવો બહૂનિ ચેપિ કણ્ડચિત્રકાનિ જાનાતિ; અથ ખો સો તીહિ ઠાનેહિ રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. કતમેહિ તીહિ? દૂરેપાતી ચ, અક્ખણવેધી ચ, મહતો ચ કાયસ્સ પદાલેતા.

''સેય્યથાપિ, સાળ્હ, યોધાજીવો દૂરેપાતી; એવમેવં ખો, સાળ્હ, અરિયસાવકો સમ્માસમાધિ હોતિ. સમ્માસમાધિ, સાળ્હ, અરિયસાવકો યં કિઞ્ચિ રૂપં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા સબ્બં રૂપં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ. યા કાચિ વેદના...પે॰... યા કાચિ સઞ્ઞા... યે કેચિ સઙ્ખારા... યં કિઞ્ચિ વિઞ્ઞાણં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ઓળારિકં વા સુખુમં વા હીનં વા પણીતં વા યં દૂરે સન્તિકે વા, સબ્બં વિઞ્ઞાણં 'નેતં મમ, નેસોહમસ્મિ, ન મેસો અત્તા'તિ એવમેતં યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય પસ્સતિ.

''સેય્યથાપિ, સાળ્હ, યોધાજીવો અક્ખણવેધી; એવમેવં ખો, સાળ્હ, અરિયસાવકો સમ્માદિટ્ઠિ હોતિ. સમ્માદિટ્ઠિ , સાળ્હ, અરિયસાવકો 'ઇદં દુક્ખ'ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ...પે॰... 'અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા'તિ યથાભૂતં પજાનાતિ.

''સેય્યથાપિ, સાળ્હ, યોધાજીવો મહતો કાયસ્સ પદાલેતા; એવમેવં ખો, સાળ્હ, અરિયસાવકો સમ્માવિમુત્તિ હોતિ. સમ્માવિમુત્તિ, સાળ્હ, અરિયસાવકો મહન્તં અવિજ્જાક્ખન્ધં પદાલેતી''તિ. છટ્ઠં.

૭. મલ્લિકાદેવીસુત્તં

૧૯૭. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો મલ્લિકા દેવી યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો મલ્લિકા દેવી ભગવન્તં એતદવોચ –

''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો માતુગામો દુબ્બણ્ણા ચ હોતિ દુરૂપા સુપાપિકા [સ્યા॰ પી॰ પોત્થકેસુ ''દુબ્બણ્ણો ચ હોતિ દુરૂપો સુપાપકો''તિ એવમાદિના પુલ્લિઙ્ગિકવસેન દિસ્સતિ] દસ્સનાય; દલિદ્દા ચ હોતિ અપ્પસ્સકા અપ્પભોગા અપ્પેસક્ખા ચ?

''કો પન, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો માતુગામો દુબ્બણ્ણા ચ હોતિ દુરૂપા સુપાપિકા દસ્સનાય; અડ્ઢા ચ હોતિ મહદ્ધના મહાભોગા મહેસક્ખા ચ?

''કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો માતુગામો અભિરૂપા ચ હોતિ દસ્સનીયા પાસાદિકા પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતા; દલિદ્દા ચ હોતિ અપ્પસ્સકા અપ્પભોગા અપ્પેસક્ખા ચ?

''કો પન, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો માતુગામો અભિરૂપા ચ હોતિ દસ્સનીયા પાસાદિકા પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતા, અડ્ઢા ચ હોતિ મહદ્ધના મહાભોગા મહેસક્ખા ચા''તિ?

''ઇધ , મલ્લિકે, એકચ્ચો માતુગામો કોધના હોતિ ઉપાયાસબહુલા. અપ્પમ્પિ વુત્તા સમાના અભિસજ્જતિ કુપ્પતિ બ્યાપજ્જતિ પતિત્થીયતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ. સા [સો (સ્યા॰)] ન દાતા હોતિ

સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા અન્નં પાનં વત્થં યાનં માલાગન્ધવિલેપનં સેય્યાવસથપદીપેય્યં. ઇસ્સામનિકા [ઇસ્સામનકો (સ્યા॰)] ખો પન હોતિ; પરલાભસક્કારગરુકારમાનનવન્દનપૂજનાસુ ઇસ્સતિ ઉપદુસ્સતિ ઇસ્સં બન્ધતિ. સા ચે તતો ચુતા ઇત્થત્તં આગચ્છતિ, સા [સો (સ્યા॰)] યત્થ યત્થ પચ્ચાજાયતિ દુબ્બણ્ણા ચ હોતિ દુરૂપા સુપાપિકા દસ્સનાય; દલિદ્દા ચ હોતિ અપ્પસ્સકા અપ્પભોગા અપ્પેસક્ખા ચ.

''ઇધ પન, મલ્લિકે, એકચ્ચો માતુગામો કોધના હોતિ ઉપાયાસબહુલા. અપ્પમ્પિ વુત્તા સમાના અભિસજ્જતિ કુપ્પતિ બ્યાપજ્જતિ પતિત્થીયતિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ. સા દાતા હોતિ સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા અન્નં પાનં વત્થં યાનં માલાગન્ધવિલેપનં સેય્યાવસથપદીપેય્યં. અનિસ્સામનિકા ખો પન હોતિ; પરલાભસક્કારગરુકારમાનનવન્દનપૂજનાસુ ન ઇસ્સતિ ન ઉપદુસ્સતિ ન ઇસ્સં બન્ધતિ. સા ચે તતો ચુતા ઇત્થત્તં આગચ્છતિ, સા યત્થ યત્થ પચ્ચાજાયતિ દુબ્બણ્ણા ચ હોતિ દુરૂપા સુપાપિકા દસ્સનાય; અડ્ઢા ચ હોતિ મહદ્ધના મહાભોગા મહેસક્ખા ચ.

''ઇધ પન, મલ્લિકે, એકચ્ચો માતુગામો અક્કોધના હોતિ અનુપાયાસબહુલા. બહુમ્પિ વુત્તા સમાના નાભિસજ્જતિ ન કુપ્પતિ ન બ્યાપજ્જતિ ન પતિત્થીયતિ, ન કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ. સા ન દાતા હોતિ સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા અન્નં પાનં વત્થં યાનં માલાગન્ધવિલેપનં સેય્યાવસથપદીપેય્યં. ઇસ્સામનિકા ખો પન હોતિ; પરલાભસક્કારગરુકારમાનનવન્દનપૂજનાસુ ઇસ્સતિ ઉપદુસ્સતિ ઇસ્સં બન્ધતિ. સા ચે તતો ચુતા ઇત્થત્તં આગચ્છતિ, સા યત્થ યત્થ પચ્ચાજાયતિ અભિરૂપા ચ હોતિ દસ્સનીયા પાસાદિકા પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતા; દલિદ્દા ચ હોતિ અપ્પસ્સકા અપ્પભોગા અપ્પેસક્ખા ચ.

''ઇધ પન, મલ્લિકે, એકચ્ચો માતુગામો અક્કોધના હોતિ અનુપાયાસબહુલા. બહુમ્પિ વુત્તા સમાના નાભિસજ્જતિ ન કુપ્પતિ ન બ્યાપજ્જતિ ન પતિત્થીયતિ, ન કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાતુકરોતિ. સા દાતા હોતિ સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા અન્નં પાનં વત્થં યાનં માલાગન્ધવિલેપનં સેય્યાવસથપદીપેય્યં. અનિસ્સામનિકા ખો પન હોતિ; પરલાભસક્કારગરુકારમાનનવન્દનપૂજનાસુ ન ઇસ્સતિ ન ઉપદુસ્સતિ ન ઇસ્સં બન્ધતિ. સા ચે તતો ચુતા ઇત્થત્તં આગચ્છતિ, સા યત્થ યત્થ પચ્ચાજાયતિ અભિરૂપા ચ હોતિ દસ્સનીયા પાસાદિકા પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતા; અડ્ઢા ચ હોતિ મહદ્ધના મહાભોગા મહેસક્ખા ચ.

''અયં ખો, મલ્લિકે, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો માતુગામો દુબ્બણ્ણા ચ હોતિ દુરૂપા સુપાપિકા દસ્સનાય; દલિદ્દા ચ હોતિ અપ્પસ્સકા અપ્પભોગા અપ્પેસક્ખા ચ. અયં પન, મલ્લિકે, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો માતુગામો દુબ્બણ્ણા ચ હોતિ દુરૂપા સુપાપિકા દસ્સનાય; અડ્ઢા ચ હોતિ મહદ્ધના મહાભોગા મહેસક્ખા ચ. અયં ખો, મલ્લિકે, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો માતુગામો અભિરૂપા ચ હોતિ દસ્સનીયા પાસાદિકા પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતા; દલિદ્દા ચ હોતિ અપ્પસ્સકા અપ્પભોગા અપ્પેસક્ખા ચ. અયં પન, મલ્લિકે, હેતુ અયં પચ્ચયો, યેન મિધેકચ્ચો માતુગામો અભિરૂપા ચ હોતિ દસ્સનીયા પાસાદિકા પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતા; અડ્ઢા ચ હોતિ મહદ્ધના મહાભોગા મહેસક્ખા ચા''તિ.

એવં વુત્તે મલ્લિકા દેવી ભગવન્તં એતદવોચ – ''યા નૂનાહં [સા નૂનાહં (સ્યા॰), યં નૂનાહં (ક॰)] ભન્તે, અઞ્ઞં જાતિં [અઞ્ઞાય જાતિયા (સ્યા॰)] કોધના અહોસિં ઉપાયાસબહુલા, અપ્પમ્પિ વુત્તા સમાના અભિસજ્જિં

કુપ્પિં બ્યાપજ્જિં પતિત્થીયિં કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાત્વાકાસિં, સાહં, ભન્તે, એતરહિ દુબ્બણ્ણા દુરૂપા સુપાપિકા દસ્સનાય.

‘‘યા નૂનાહં, ભન્તે, અઞ્ઞં જાતિં દાતા અહોસિં સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા અન્નં પાનં વત્થં યાનં માલાગન્ધવિલેપનં સેય્યાવસથપદીપેય્યં, સાહં, ભન્તે, એતરહિ અડ્ઢા [અડ્ઢા ચ (સી॰ પી॰ ક॰)] મહદ્ધના મહાભોગા.

‘‘યા નૂનાહં, ભન્તે, અઞ્ઞં જાતિં અનિસ્સામનિકા અહોસિં, પરલાભસક્કારગરુકારમાનનવન્દનપૂજનાસુ ન ઇસ્સિં ન ઉપદુસ્સિં ન ઇસ્સં બન્ધિં, સાહં, ભન્તે, એતરહિ મહેસક્ખા. સન્તિ ખો પન, ભન્તે, ઇમસ્મિં રાજકુલે ખત્તિયકઞ્ઞાપિ બ્રાહ્મણકઞ્ઞાપિ ગહપતિકઞ્ઞાપિ, તાસાહં ઇસ્સરાધિપચ્ચં કારેમિ. એસાહં, ભન્તે, અજ્જતગ્ગે અક્કોધના ભવિસ્સામિ અનુપાયાસબહુલા, બહુમ્પિ વુત્તા સમાના નાભિસજ્જિસ્સામિ ન કુપ્પિસ્સામિ ન બ્યાપજ્જિસ્સામિ ન પતિત્થીયિસ્સામિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ ન પાતુકરિસ્સામિ; દસ્સામિ સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા અન્નં પાનં વત્થં યાનં માલાગન્ધવિલેપનં સેય્યાવસથપદીપેય્યં. અનિસ્સામનિકા ભવિસ્સામિ, પરલાભસક્કારગરુકારમાનનવન્દનપૂજનાસુ ન ઇસ્સિસ્સામિ ન ઉપદુસ્સિસ્સામિ ન ઇસ્સં બન્ધિસ્સામિ. અભિક્કન્તં, ભન્તે...પે॰... ઉપાસિકં મં, ભન્તે, ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. સત્તમં.

૮. અત્તન્તપસુત્તં

૧૯૮. ‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો [પુ॰ પ॰ ૧૭૪; મ॰ નિ॰ ૨.૭; દી॰ નિ॰ ૩.૩૧૪; અ॰ નિ॰ ૩.૧૫૭-૧૬૩] પુગ્ગલો અત્તન્તપો હોતિ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો પરન્તપો હોતિ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ હોતિ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો, પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. ઇધ પન, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો હોતિ નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. સો નેવ અત્તન્તપો ન પરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તન્તપો હોતિ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અચેલકો હોતિ મુત્તાચારો હત્થાપલેખનો નએહિભદ્દન્તિકો નતિટ્ઠભદ્દન્તિકો નાભિહટં ન ઉદ્દિસ્સકતં ન નિમન્તનં સાદિયતિ. સો ન કુમ્ભિમુખા પટિગ્ગણ્હાતિ, ન કળોપિમુખા પટિગ્ગણ્હાતિ, ન એળકમન્તરં ન દણ્ડમન્તરં ન મુસલમન્તરં ન દ્વિન્નં ભુઞ્જમાનાનં ન ગબ્ભિનિયા ન પાયમાનાય ન પુરિસન્તરગતાય ન સઙ્કિત્તીસુ ન યત્થ સા ઉપટ્ઠિતો હોતિ ન યત્થ મક્ખિકા સણ્ડસણ્ડચારિની ન મચ્છં ન મંસં ન સુરં ન મેરયં ન થુસોદકં પિવતિ. સો એકાગારિકો વા હોતિ એકાલોપિકો દ્વાગારિકો વા હોતિ દ્વાલોપિકો...પે॰... સત્તાગારિકો વા હોતિ સત્તાલોપિકો; એકિસ્સાપિ દત્તિયા યાપેતિ દ્વીહિપિ દત્તીહિ યાપેતિ...પે॰... સત્તહિપિ દત્તીહિ યાપેતિ; એકાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ દ્વાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ...પે॰... સત્તાહિકમ્પિ આહારં આહારેતિ. ઇતિ એવરૂપં અદ્ધમાસિકમ્પિ પરિયાયભત્તભોજનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ.

“સો સાકભક્ખોપિ હોતિ સામાકભક્ખોપિ હોતિ નીવારભક્ખોપિ હોતિ દદ્દુલભક્ખોપિ હોતિ હટભક્ખોપિ હોતિ કણભક્ખોપિ હોતિ આચામભક્ખોપિ હોતિ પિઞ્ઞાકભક્ખોપિ હોતિ તિણભક્ખોપિ હોતિ ગોમયભક્ખોપિ હોતિ; વનમૂલફલાહારોપિ યાપેતિ પવત્તફલભોજી.

“સો સાણાનિપિ ધારેતિ મસાણાનિપિ ધારેતિ છવદુસ્સાનિપિ ધારેતિ પંસુકૂલાનિપિ ધારેતિ તિરીટાનિપિ ધારેતિ અજિનમ્પિ ધારેતિ અજિનક્ખિપમ્પિ ધારેતિ કુસચીરમ્પિ ધારેતિ વાકચીરમ્પિ ધારેતિ ફલકચીરમ્પિ ધારેતિ કેસકમ્બલમ્પિ ધારેતિ વાળકમ્બલમ્પિ ધારેતિ ઉલૂકપક્ખમ્પિ ધારેતિ; કેસમસ્સુલોચકોપિ હોતિ કેસમસ્સુલોચનાનુયોગમનુયુત્તો; ઉબ્ભટ્ઠકોપિ હોતિ આસનપ્પટિક્ખિત્તો; ઉક્કુટિકોપિ હોતિ ઉક્કુટિકપ્પધાનમનુયુત્તો; કણ્ટકાપસ્સયિકોપિ હોતિ કણ્ટકાપસ્સયે સેય્યં કપ્પેતિ; સાયતતિયકમ્પિ ઉદકોરોહનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. ઇતિ એવરૂપં અનેકવિહિતં કાયસ્સ આતાપનપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો વિહરતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તન્તપો હોતિ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો.

“કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પરન્તપો હોતિ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો ઓરબ્ભિકો હોતિ સૂકરિકો સાકુણિકો માગવિકો લુદ્દો મચ્છઘાતકો ચોરો ચોરઘાતકો ગોઘાતકો બન્ધનાગારિકો, યે વા પનઞ્ઞેપિ કેચિ કુરૂરકમ્મન્તા. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પરન્તપો હોતિ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો.

“કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ હોતિ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુગ્ગલો રાજા વા હોતિ ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો, બ્રાહ્મણો વા હોતિ મહાસાલો. સો પુરત્થિમેન નગરસ્સ નવં સન્થાગારં કારાપેત્વા કેસમસ્સું ઓહારેત્વા ખરાજિનં નિવાસેત્વા સપ્પિતેલેન કાયં અબ્ભઞ્જિત્વા મગવિસાણેન પિટ્ઠિં કણ્ડુવમાનો નવં સન્થાગારં પવિસતિ, સદ્ધિં મહેસિયા બ્રાહ્મણેન ચ પુરોહિતેન. સો તત્થ અનન્તરહિતાય ભૂમિયા હરિતુપલિત્તાય સેય્યં કપ્પેતિ. એકિસ્સાય ગાવિયા સરૂપવચ્છાય યં એકસ્મિં થને ખીરં હોતિ તેન રાજા યાપેતિ; યં દુતિયસ્મિં થને ખીરં હોતિ તેન મહેસી યાપેતિ; યં તતિયસ્મિં થને ખીરં હોતિ તેન બ્રાહ્મણો પુરોહિતો યાપેતિ; યં ચતુત્થસ્મિં થને ખીરં હોતિ તેન અગ્ગિં જુહતિ [જુહન્તિ (સી॰ પી॰)]; અવસેસેન વચ્છકો યાપેતિ. સો એવમાહ – ‘એત્તકા ઉસભા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, એત્તકા વચ્છતરા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, એત્તકા વચ્છતરિયો હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, એત્તકા અજા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, એત્તકા ઉરબ્ભા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય, (એત્તકા અસ્સા હઞ્ઞન્તુ યઞ્ઞત્થાય,) [( ) નત્થિ સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ] એત્તકા રુક્ખા છિજ્જન્તુ યૂપત્થાય, એત્તકા દબ્ભા લૂયન્તુ બરિહિસત્થાયા’તિ [પરિકમ્મત્થાયાતિ (ક॰)]. યેપિસ્સ તે હોન્તિ દાસાતિ વા પેસ્સાતિ વા કમ્મકરાતિ વા તેપિ દણ્ડતજ્જિતા ભયતજ્જિતા અસ્સુમુખા રુદમાના પરિકમ્માનિ કરોન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો અત્તન્તપો ચ હોતિ અત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો પરન્તપો ચ પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો.

“કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો હોતિ નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો? સો અનત્તન્તપો અપરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ. ઇધ, ભિક્ખવે, તથાગતો લોકે ઉપ્પજ્જતિ અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા. સો ઇમં લોકં સદેવકં સમારકં સબ્રહ્મકં સસ્સમણબ્રાહ્મણિં પજં સદેવમનુસ્સં સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદેતિ. સો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. તં

ધમ્મં સુણાતિ ગહપતિ વા ગહપતિપુત્તો વા અઞ્ઞતરસ્મિં વા કુલે પચ્ચાજાતો. સો તં ધમ્મં સુત્વા તથાગતે સદ્ધં પટિલભતિ. સો તેન સદ્ધાપટિલાભેન સમન્નાગતો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – 'સમ્બાધો ઘરાવાસો રજાપથો, અબ્ભોકાસો પબ્બજ્જા; નયિદં સુકરં અગારં અજ્ઝાવસતા એકન્તપરિપુણ્ણં એકન્તપરિસુદ્ધં સઙ્ખલિખિતં બ્રહ્મચરિયં ચરિતું; યંનૂનાહં કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજેય્ય'ન્તિ. સો અપરેન સમયેન અપ્પં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય, મહન્તં વા ભોગક્ખન્ધં પહાય, અપ્પં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય, મહન્તં વા ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય, કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ.

''સો એવં પબ્બજિતો સમાનો ભિક્ખૂનં સિક્ખાસાજીવસમાપન્નો પાણાતિપાતં પહાય પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ નિહિતદણ્ડો નિહિતસત્થો લજ્જી દયાપન્નો, સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી વિહરતિ. અદિન્નાદાનં પહાય અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ દિન્નાદાયી દિન્નપાટિકઙ્ખી, અથેનેન સુચિભૂતેન અત્તના વિહરતિ. અબ્રહ્મચરિયં પહાય બ્રહ્મચારી હોતિ આરાચારી વિરતો અસદ્ધમ્મા ગામધમ્મા. મુસાવાદં પહાય મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ સચ્ચવાદી સચ્ચસન્ધો થેતો પચ્ચયિકો અવિસંવાદકો લોકસ્સ. પિસુણં વાચં પહાય પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ન ઇતો સુત્વા અમુત્ર અક્ખાતા ઇમેસં ભેદાય, ન અમુત્ર વા સુત્વા ઇમેસં અક્ખાતા અમૂસં ભેદાય; ઇતિ ભિન્નાનં વા સન્ધાતા, સહિતાનં વા અનુપ્પદાતા, સમગ્ગારામો સમગ્ગરતો સમગ્ગનન્દી સમગ્ગકરણિં વાચં ભાસિતા હોતિ. ફરુસં વાચં પહાય ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ; યા સા વાચા નેલા કણ્ણસુખા પેમનીયા હદયઙ્ગમા પોરી બહુજનકન્તા બહુજનમનાપા તથારૂપિં વાચં ભાસિતા હોતિ. સમ્ફપ્પલાપં પહાય સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ કાલવાદી ભૂતવાદી અત્તવાદી ધમ્મવાદી વિનયવાદી; નિધાનવતિં વાચં ભાસિતા હોતિ કાલેન સાપદેસં પરિયન્તવતિં અત્થસંહિતં.

''સો બીજગામભૂતગામસમારમ્ભા પટિવિરતો હોતિ. એકભત્તિકો હોતિ રત્તૂપરતો વિરતો વિકાલભોજના. નચ્ચગીતવાદિતવિસૂકદસ્સના પટિવિરતો હોતિ. માલાગન્ધવિલેપનધારણમણ્ડનવિભૂસનટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ. ઉચ્ચાસયનમહાસયના પટિવિરતો હોતિ. જાતરૂપરજતપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. આમકધઞ્ઞપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. આમકમંસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. ઇત્થિકુમારિકપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. દાસિદાસપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. અજેળકપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. કુક્કુટસૂકરપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. હત્થિગવાસ્સવળવપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. ખેત્તવત્થુપટિગ્ગહણા પટિવિરતો હોતિ. દૂતેય્યપહિણગમનાનુયોગા પટિવિરતો હોતિ. કયવિક્કયા પટિવિરતો હોતિ. તુલાકૂટકંસકૂટમાનકૂટા પટિવિરતો હોતિ. ઉક્કોટનવઞ્ચનનિકતિસાચિયોગા પટિવિરતો હોતિ. છેદનવધબન્ધનવિપરામોસઆલોપસહસાકારા પટિવિરતો હોતિ.

''સો સન્તુટ્ઠો હોતિ કાયપરિહારિકેન ચીવરેન કુચ્છિપરિહારિકેન પિણ્ડપાતેન. સો યેન યેનેવ પક્કમતિ સમાદાયેવ પક્કમતિ. સેય્યથાપિ નામ પક્ખી સકુણો યેન યેનેવ ડેતિ, સપત્તભારોવ ડેતિ; એવમેવં ભિક્ખુ સન્તુટ્ઠો હોતિ કાયપરિહારિકેન ચીવરેન કુચ્છિપરિહારિકેન પિણ્ડપાતેન. સો યેન યેનેવ પક્કમતિ , સમાદાયેવ પક્કમતિ. સો ઇમિના અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અનવજ્જસુખં પટિસંવેદેતિ.

''સો ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં ચક્ખુન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ; રક્ખતિ

ચક્ખુન્દ્રિયં; ચક્ખુન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સોતેન સદ્દં સુત્વા... ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા... જિવ્હાય રસં સાયિત્વા... કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા... મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય ન નિમિત્તગ્ગાહી હોતિ નાનુબ્યઞ્જનગ્ગાહી. યત્વાધિકરણમેનં મનિન્દ્રિયં અસંવુતં વિહરન્તં અભિજ્ઝાદોમનસ્સા પાપકા અકુસલા ધમ્મા અન્વાસ્સવેય્યું, તસ્સ સંવરાય પટિપજ્જતિ; રક્ખતિ મનિન્દ્રિયં; મનિન્દ્રિયે સંવરં આપજ્જતિ. સો ઇમિના અરિયેન ઇન્દ્રિયસંવરેન સમન્નાગતો અજ્ઝત્તં અબ્યાસેકસુખં પટિસંવેદેતિ.

‘‘સો અભિક્કન્તે પટિક્કન્તે સમ્પજાનકારી હોતિ, આલોકિતે વિલોકિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સમિઞ્જિતે પસારિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, સઙ્ઘાટિપત્તચીવરધારણે સમ્પજાનકારી હોતિ, અસિતે પીતે ખાયિતે સાયિતે સમ્પજાનકારી હોતિ, ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્મે સમ્પજાનકારી હોતિ, ગતે ઠિતે નિસિન્ને સુત્તે જાગરિતે ભાસિતે તુણ્હીભાવે સમ્પજાનકારી હોતિ .

‘‘સો ઇમિના ચ અરિયેન સીલક્ખન્ધેન સમન્નાગતો, (ઇમાય ચ અરિયાય સન્તુટ્ઠિયા સમન્નાગતો,) [( ) નત્થિ સી॰ સ્યા॰ પોત્થકેસુ. મ॰ નિ॰ ૧.૨૯૬; મ॰ નિ॰ ૨.૧૩ પસ્સિતબ્બં] ઇમિના ચ અરિયેન ઇન્દ્રિયસંવરેન સમન્નાગતો, ઇમિના ચ અરિયેન સતિસમ્પજઞ્ઞેન સમન્નાગતો [સમન્નાગતો. સો (ક॰)] વિવિત્તં સેનાસનં ભજતિ અરઞ્ઞં રુક્ખમૂલં પબ્બતં કન્દરં ગિરિગુહં સુસાનં વનપ્પત્થં અબ્ભોકાસં પલાલપુઞ્જં. સો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો નિસીદતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા. સો અભિજ્ઝં લોકે પહાય વિગતાભિજ્ઝેન ચેતસા વિહરતિ, અભિજ્ઝાય ચિત્તં પરિસોધેતિ. બ્યાપાદપદોસં પહાય અબ્યાપન્નચિત્તો વિહરતિ સબ્બપાણભૂતહિતાનુકમ્પી, બ્યાપાદપદોસા ચિત્તં પરિસોધેતિ. થિનમિદ્ધં પહાય વિગતથિનમિદ્ધો વિહરતિ આલોકસઞ્ઞી સતો સમ્પજાનો, થિનમિદ્ધા ચિત્તં પરિસોધેતિ. ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં પહાય અનુદ્ધતો વિહરતિ અજ્ઝત્તં વૂપસન્તચિત્તો, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચા ચિત્તં પરિસોધેતિ. વિચિકિચ્છં પહાય તિણ્ણવિચિકિચ્છો વિહરતિ અકથંકથી કુસલેસુ ધમ્મેસુ, વિચિકિચ્છાય ચિત્તં પરિસોધેતિ. સો ઇમે પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

‘‘સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણાય...પે॰... સત્તાનં ચુતૂપપાતઞાણાય...પે॰... (સો એવં સમાહિતે ચિત્તે પરિસુદ્ધે પરિયોદાતે અનઙ્ગણે વિગતૂપક્કિલેસે મુદુભૂતે કમ્મનિયે ઠિતે આનેઞ્જપ્પત્તે) આસવાનં ખયઞાણાય ચિત્તં અભિનિન્નામેતિ. સો ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખસમુદયો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. ‘ઇમે આસવા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં આસવસમુદયો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ , ‘અયં આસવનિરોધો’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘અયં આસવનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ.

‘‘તસ્સ એવં જાનતો એવં પસ્સતો કામાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, ભવાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, અવિજ્જાસવાપિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ; વિમુત્તસ્મિં વિમુત્તમિતિ ઞાણં હોતિ. ‘ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા’તિ પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો નેવત્તન્તપો હોતિ નાત્તપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો ન પરન્તપો ન પરપરિતાપનાનુયોગમનુયુત્તો. સો ન અત્તન્તપો ન પરન્તપો દિટ્ઠેવ ધમ્મે નિચ્છાતો નિબ્બુતો સીતીભૂતો સુખપ્પટિસંવેદી બ્રહ્મભૂતેન અત્તના વિહરતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિ’’ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. તણ્હાસુત્તં

૧૯૯. ભગવા એતદવોચ – ''તણ્હં વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ જાલિનિં સરિતં વિસટં વિસત્તિકં, યાય અયં લોકો ઉદ્ધસ્તો પરિયોનદ્ધો તન્તાકુલકજાતો ગુલાગુણ્ઠિકજાતો [કુલાગુણ્ઠિકજાતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) અ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪.૧૯૯] મુઞ્જપબ્બજભૂતો અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં સંસારં નાતિવત્તતિ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''કતમા ચ સા, ભિક્ખવે, તણ્હા જાલિની સરિતા વિસટા વિસત્તિકા, યાય અયં લોકો ઉદ્ધસ્તો પરિયોનદ્ધો તન્તાકુલકજાતો ગુલાગુણ્ઠિકજાતો મુઞ્જપબ્બજભૂતો અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં સંસારં નાતિવત્તતિ ? અટ્ઠારસ ખો પનિમાનિ, ભિક્ખવે, તણ્હાવિચરિતાનિ અજ્ઝત્તિકસ્સ ઉપાદાય, અટ્ઠારસ તણ્હાવિચરિતાનિ બાહિરસ્સ ઉપાદાય.

''કતમાનિ અટ્ઠારસ તણ્હાવિચરિતાનિ અજ્ઝત્તિકસ્સ ઉપાદાય? અસ્મીતિ, ભિક્ખવે, સતિ ઇત્થસ્મીતિ હોતિ, એવંસ્મીતિ [એવમસ્મિ (સી॰), એવસ્મિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰) વિભ॰ ૯૭૩ પસ્સિતબ્બં] હોતિ, અઞ્ઞથાસ્મીતિ હોતિ, અસસ્મીતિ હોતિ, સતસ્મીતિ હોતિ, સન્તિ હોતિ, ઇત્થં સન્તિ હોતિ, એવં સન્તિ હોતિ, અઞ્ઞથા સન્તિ હોતિ, અપિહં [અપિહ (સી॰ પી॰), અપિ (સ્યા॰ કં॰)] સન્તિ હોતિ, અપિહં [અપિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ઇત્થં સન્તિ હોતિ, અપિહં [અપિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] એવં સન્તિ હોતિ, અપિહં [અપિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અઞ્ઞથા સન્તિ હોતિ , ભવિસ્સન્તિ હોતિ, ઇત્થં ભવિસ્સન્તિ હોતિ, એવં ભવિસ્સન્તિ હોતિ, અઞ્ઞથા ભવિસ્સન્તિ હોતિ. ઇમાનિ અટ્ઠારસ તણ્હાવિચરિતાનિ અજ્ઝત્તિકસ્સ ઉપાદાય.

''કતમાનિ અટ્ઠારસ તણ્હાવિચરિતાનિ બાહિરસ્સ ઉપાદાય? ઇમિનાસ્મીતિ, ભિક્ખવે, સતિ ઇમિના ઇત્થસ્મીતિ હોતિ, ઇમિના એવંસ્મીતિ હોતિ, ઇમિના અઞ્ઞથાસ્મીતિ હોતિ, ઇમિના અસસ્મીતિ હોતિ, ઇમિના સતસ્મીતિ હોતિ, ઇમિના સન્તિ હોતિ, ઇમિના ઇત્થં સન્તિ હોતિ, ઇમિના એવં સન્તિ હોતિ, ઇમિના અઞ્ઞથા સન્તિ હોતિ, ઇમિના અપિહં સન્તિ હોતિ, ઇમિના અપિહં ઇત્થં સન્તિ હોતિ, ઇમિના અપિહં એવં સન્તિ હોતિ, ઇમિના અપિહં અઞ્ઞથા સન્તિ હોતિ, ઇમિના ભવિસ્સન્તિ હોતિ, ઇમિના ઇત્થં ભવિસ્સન્તિ હોતિ, ઇમિના એવં ભવિસ્સન્તિ હોતિ, ઇમિના અઞ્ઞથા ભવિસ્સન્તિ હોતિ. ઇમાનિ અટ્ઠારસ તણ્હાવિચરિતાનિ બાહિરસ્સ ઉપાદાય.

''ઇતિ અટ્ઠારસ તણ્હાવિચરિતાનિ અજ્ઝત્તિકસ્સ ઉપાદાય, અટ્ઠારસ તણ્હાવિચરિતાનિ બાહિરસ્સ ઉપાદાય. ઇમાનિ વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, છત્તિંસ તણ્હાવિચરિતાનિ. ઇતિ એવરૂપાનિ અતીતાનિ છત્તિંસ તણ્હાવિચરિતાનિ, અનાગતાનિ છત્તિંસ તણ્હાવિચરિતાનિ , પચ્ચુપ્પન્નાનિ છત્તિંસ તણ્હાવિચરિતાનિ. એવં અટ્ઠસતં તણ્હાવિચરિતં હોન્તિ.

''અયં ખો સા, ભિક્ખવે, તણ્હા જાલિની સરિતા વિસટા વિસત્તિકા, યાય અયં લોકો ઉદ્ધસ્તો પરિયોનદ્ધો તન્તાકુલકજાતો ગુલાગુણ્ઠિકજાતો મુઞ્જપબ્બજભૂતો અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં સંસારં નાતિવત્તતી''તિ. નવમં.

૧૦. પેમસુત્તં

૨૦૦. ''ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, (પેમાનિ) [( ) નત્થિ સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰ પોત્થકેસુ] જાયન્તિ. કતમાનિ ચત્તારિ? પેમા પેમં જાયતિ, પેમા દોસો જાયતિ, દોસા પેમં જાયતિ, દોસા દોસો જાયતિ.

“કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પેમા પેમં જાયતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પુગ્ગલસ્સ ઇટ્ઠો હોતિ કન્તો મનાપો. તં પરે ઇટ્ઠેન કન્તેન મનાપેન સમુદાચરન્તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘યો ખો મ્યાયં પુગ્ગલો ઇટ્ઠો કન્તો મનાપો, તં પરે ઇટ્ઠેન કન્તેન મનાપેન સમુદાચરન્તી’તિ . સો તેસુ પેમં જનેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પેમા પેમં જાયતિ.

“કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પેમા દોસો જાયતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પુગ્ગલસ્સ ઇટ્ઠો હોતિ કન્તો મનાપો. તં પરે અનિટ્ઠેન અકન્તેન અમનાપેન સમુદાચરન્તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘યો ખો મ્યાયં પુગ્ગલો ઇટ્ઠો કન્તો મનાપો, તં પરે અનિટ્ઠેન અકન્તેન અમનાપેન સમુદાચરન્તી’તિ. સો તેસુ દોસં જનેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પેમા દોસો જાયતિ.

“કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, દોસા પેમં જાયતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પુગ્ગલસ્સ અનિટ્ઠો હોતિ અકન્તો અમનાપો. તં પરે અનિટ્ઠેન અકન્તેન અમનાપેન સમુદાચરન્તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘યો ખો મ્યાયં પુગ્ગલો અનિટ્ઠો અકન્તો અમનાપો, તં પરે અનિટ્ઠેન અકન્તેન અમનાપેન સમુદાચરન્તી’તિ. સો તેસુ પેમં જનેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, દોસા પેમં જાયતિ.

“કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, દોસા દોસો જાયતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, પુગ્ગલો પુગ્ગલસ્સ અનિટ્ઠો હોતિ અકન્તો અમનાપો . તં પરે ઇટ્ઠેન કન્તેન મનાપેન સમુદાચરન્તિ. તસ્સ એવં હોતિ – ‘યો ખો મ્યાયં પુગ્ગલો અનિટ્ઠો અકન્તો અમનાપો, તં પરે ઇટ્ઠેન કન્તેન મનાપેન સમુદાચરન્તી’તિ. સો તેસુ દોસં જનેતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, દોસા દોસો જાયતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ પેમાનિ જાયન્તિ.

“યસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ…પે॰… પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, યમ્પિસ્સ પેમા પેમં જાયતિ તમ્પિસ્સ તસ્મિં સમયે ન હોતિ, યોપિસ્સ પેમા દોસો જાયતિ સોપિસ્સ તસ્મિં સમયે ન હોતિ, યમ્પિસ્સ દોસા પેમં જાયતિ તમ્પિસ્સ તસ્મિં સમયે ન હોતિ, યોપિસ્સ દોસા દોસો જાયતિ સોપિસ્સ તસ્મિં સમયે ન હોતિ.

“યસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે ભિક્ખુ વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા…પે॰… દુતિયં ઝાનં…પે॰… તતિયં ઝાનં…પે॰… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, યમ્પિસ્સ પેમા પેમં જાયતિ તમ્પિસ્સ તસ્મિં સમયે ન હોતિ, યોપિસ્સ પેમા દોસો જાયતિ સોપિસ્સ તસ્મિં સમયે ન હોતિ, યમ્પિસ્સ દોસા પેમં જાયતિ તમ્પિસ્સ તસ્મિં સમયે ન હોતિ, યોપિસ્સ દોસા દોસો જાયતિ સોપિસ્સ તસ્મિં સમયે ન હોતિ.

“યસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, યમ્પિસ્સ પેમા પેમં જાયતિ તમ્પિસ્સ પહીનં હોતિ ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવંકતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં, યોપિસ્સ પેમા દોસો જાયતિ સોપિસ્સ પહીનો હોતિ ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો, યમ્પિસ્સ દોસા પેમં જાયતિ તમ્પિસ્સ પહીનં હોતિ ઉચ્છિન્નમૂલં તાલાવત્થુકતં અનભાવંકતં આયતિં અનુપ્પાદધમ્મં, યોપિસ્સ દોસા દોસો જાયતિ સોપિસ્સ પહીનો હોતિ ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ નેવ ઉસ્સેનેતિ ન પટિસેનેતિ [ન પટિસ્સેનેતિ (સી॰ પી॰)] ન ધૂપાયતિ ન પજ્જલતિ ન સમ્પજ્ઝાયતિ [ન અપજ્ઝાયતિ (સી॰), ન પજ્ઝાયતિ (સ્યા॰ કં॰ પી॰)].

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉસ્સેનેતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, રૂપવન્તં વા અત્તાનં, અત્તનિ વા રૂપં, રૂપસ્મિં વા અત્તાનં; વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વેદનાવન્તં વા અત્તાનં , અત્તનિ વા વેદનં, વેદનાય વા અત્તાનં; સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, સઞ્ઞાવન્તં વા અત્તાનં, અત્તનિ વા સઞ્ઞં, સઞ્ઞાય વા અત્તાનં; સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ, સઙ્ખારવન્તં વા અત્તાનં, અત્તનિ વા સઙ્ખારે, સઙ્ખારેસુ વા અત્તાનં; વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં, અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ઉસ્સેનેતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન ઉસ્સેનેતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન રૂપં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન રૂપવન્તં વા અત્તાનં, ન અત્તનિ વા રૂપં, ન રૂપસ્મિં વા અત્તાનં; ન વેદનં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વેદનાવન્તં વા અત્તાનં, ન અત્તનિ વા વેદનં, ન વેદનાય વા અત્તાનં; ન સઞ્ઞં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન સઞ્ઞાવન્તં વા અત્તાનં, ન અત્તનિ વા સઞ્ઞં , ન સઞ્ઞાય વા અત્તાનં; ન સઙ્ખારે અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન સઙ્ખારવન્તં વા અત્તાનં, ન અત્તનિ વા સઙ્ખારે, ન સઙ્ખારેસુ વા અત્તાનં; ન વિઞ્ઞાણં અત્તતો સમનુપસ્સતિ, ન વિઞ્ઞાણવન્તં વા અત્તાનં, ન અત્તનિ વા વિઞ્ઞાણં, ન વિઞ્ઞાણસ્મિં વા અત્તાનં. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન ઉસ્સેનેતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસેનેતિ? ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અક્કોસન્તં પચ્ચક્કોસતિ, રોસન્તં પટિરોસતિ, ભણ્ડન્તં પટિભણ્ડતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસેનેતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન પટિસેનેતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અક્કોસન્તં ન પચ્ચક્કોસતિ, રોસન્તં ન પટિરોસતિ, ભણ્ડન્તં ન પટિભણ્ડતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન પટિસેનેતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધૂપાયતિ? અસ્મીતિ, ભિક્ખવે, સતિ ઇત્થસ્મીતિ હોતિ, એવંસ્મીતિ હોતિ, અઞ્ઞથાસ્મીતિ હોતિ, અસસ્મીતિ હોતિ, સતસ્મીતિ હોતિ, સન્તિ હોતિ, ઇત્થં સન્તિ હોતિ, એવં સન્તિ હોતિ, અઞ્ઞથા સન્તિ હોતિ, અપિહં સન્તિ હોતિ, અપિહં ઇત્થં સન્તિ હોતિ, અપિહં એવં સન્તિ હોતિ, અપિહં અઞ્ઞથા સન્તિ હોતિ, ભવિસ્સન્તિ હોતિ, ઇત્થં ભવિસ્સન્તિ હોતિ, એવં ભવિસ્સન્તિ હોતિ, અઞ્ઞથા ભવિસ્સન્તિ હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધૂપાયતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન ધૂપાયતિ? અસ્મીતિ, ભિક્ખવે, અસતિ ઇત્થસ્મીતિ ન હોતિ, એવંસ્મીતિ ન હોતિ, અઞ્ઞથાસ્મીતિ ન હોતિ, અસસ્મીતિ ન હોતિ, સતસ્મીતિ ન હોતિ, સન્તિ ન હોતિ, ઇત્થં સન્તિ ન હોતિ, એવં સન્તિ ન હોતિ, અઞ્ઞથા સન્તિ ન હોતિ, અપિહં સન્તિ ન હોતિ, અપિહં ઇત્થં સન્તિ ન હોતિ, અપિહં એવં સન્તિ ન હોતિ, અપિહં અઞ્ઞથા સન્તિ ન હોતિ, ભવિસ્સન્તિ ન હોતિ, ઇત્થં ભવિસ્સન્તિ ન હોતિ, એવં ભવિસ્સન્તિ ન હોતિ, અઞ્ઞથા ભવિસ્સન્તિ ન હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન ધૂપાયતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પજ્જલતિ? ઇમિના અસ્મીતિ, ભિક્ખવે, સતિ ઇમિના ઇત્થસ્મીતિ હોતિ, ઇમિના એવંસ્મીતિ હોતિ, ઇમિના અઞ્ઞથાસ્મીતિ હોતિ, ઇમિના અસસ્મીતિ હોતિ, ઇમિના સતસ્મીતિ હોતિ, ઇમિના સન્તિ હોતિ, ઇમિના ઇત્થં સન્તિ હોતિ, ઇમિના એવં સન્તિ હોતિ, ઇમિના અઞ્ઞથા સન્તિ હોતિ, ઇમિના અપિહં સન્તિ હોતિ, ઇમિના અપિહં ઇત્થં સન્તિ હોતિ, ઇમિના અપિહં એવં સન્તિ હોતિ, ઇમિના અપિહં અઞ્ઞથા સન્તિ હોતિ, ઇમિના ભવિસ્સન્તિ હોતિ, ઇમિના ઇત્થં ભવિસ્સન્તિ હોતિ, ઇમિના એવં ભવિસ્સન્તિ હોતિ, ઇમિના અઞ્ઞથા ભવિસ્સન્તિ હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પજ્જલતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન પજ્જલતિ? ઇમિના અસ્મીતિ, ભિક્ખવે, અસતિ ઇમિના ઇત્થસ્મીતિ ન હોતિ, ઇમિના એવંસ્મીતિ ન હોતિ, ઇમિના અઞ્ઞથાસ્મીતિ ન હોતિ, ઇમિના અસસ્મીતિ ન હોતિ, ઇમિના સતસ્મીતિ ન હોતિ, ઇમિના સન્તિ ન હોતિ, ઇમિના ઇત્થં સન્તિ ન હોતિ, ઇમિના એવં સન્તિ ન હોતિ, ઇમિના અઞ્ઞથા સન્તિ ન હોતિ, ઇમિના અપિહં સન્તિ ન હોતિ, ઇમિના અપિહં ઇત્થં સન્તિ ન હોતિ, ઇમિના અપિહં એવં સન્તિ ન હોતિ, ઇમિના અપિહં અઞ્ઞથા સન્તિ ન હોતિ, ઇમિના ભવિસ્સન્તિ ન હોતિ, ઇમિના ઇત્થં ભવિસ્સન્તિ ન હોતિ, ઇમિના એવં ભવિસ્સન્તિ ન હોતિ, ઇમિના અઞ્ઞથા ભવિસ્સન્તિ ન હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન પજ્જલતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્પજ્ઝાયતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અસ્મિમાનો પહીનો ન હોતિ ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમ્પજ્ઝાયતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન સમ્પજ્ઝાયતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અસ્મિમાનો પહીનો હોતિ ઉચ્છિન્નમૂલો તાલાવત્થુકતો અનભાવંકતો આયતિં અનુપ્પાદધમ્મો. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન સમ્પજ્ઝાયતી’’તિ. દસમં.

મહાવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

સોતાનુગતં ઠાનં, ભદ્દિય સામુગિય વપ્પ સાળ્હા ચ;
મલ્લિક અત્તન્તાપો, તણ્હા પેમેન ચ દસા તેતિ.

ચતુત્થમહાપણ્ણાસકં સમત્તં.

૫. પઞ્ચમપણ્ણાસકં

(૨૧) ૧. સપ્પુરિસવગ્ગો

૧. સિક્ખાપદસુત્તં

૨૦૧. ''અસપ્પુરિસઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરઞ્ચ; સપ્પુરિસઞ્ચ, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરઞ્ચ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ, અદિન્નાદાયી હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, મુસાવાદી હોતિ, સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાયી હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ પાણાતિપાતી હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતે સમાદપેતિ; અત્તના ચ અદિન્નાદાયી હોતિ, પરઞ્ચ અદિન્નાદાને સમાદપેતિ; અત્તના ચ કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, પરઞ્ચ કામેસુમિચ્છાચારે સમાદપેતિ; અત્તના ચ મુસાવાદી હોતિ, પરઞ્ચ મુસાવાદે સમાદપેતિ; અત્તના ચ સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાયી હોતિ, પરઞ્ચ સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાને સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતા વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના ચ અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ અદિન્નાદાના વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના ચ કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના ચ મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ મુસાવાદા વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના ચ સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના વેરમણિયા સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરો''તિ [પુ॰ પ॰ ૧૩૫]. પઠમં.

૨. અસ્સદ્ધસુત્તં

૨૦૨. ''અસપ્પુરિસઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરઞ્ચ; સપ્પુરિસઞ્ચ, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરઞ્ચ. તં સુણાથ...પે॰....

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અસ્સદ્ધો હોતિ, અહિરિકો હોતિ, અનોત્તપ્પી હોતિ, અપ્પસ્સુતો હોતિ, કુસીતો હોતિ, મુટ્ઠસ્સતિ હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ અસ્સદ્ધો હોતિ, પરઞ્ચ અસ્સદ્ધિયે [અસદ્ધાય (ક॰)] સમાદપેતિ; અત્તના ચ અહિરિકો હોતિ, પરઞ્ચ અહિરિકતાય સમાદપેતિ;

અત્તના ચ અનોત્તપ્પી હોતિ, પરઞ્ચ અનોત્તપ્પે સમાદપેતિ; અત્તના ચ અપ્પસ્સુતો હોતિ, પરઞ્ચ અપ્પસ્સુતે સમાદપેતિ; અત્તના ચ કુસીતો હોતિ, પરઞ્ચ કોસજ્જે સમાદપેતિ; અત્તના ચ મુટ્ઠસ્સતિ હોતિ, પરઞ્ચ મુટ્ઠસ્સચ્ચે [મુટ્ઠસચ્ચે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સમાદપેતિ; અત્તના ચ દુપ્પઞ્ઞો હોતિ, પરઞ્ચ દુપ્પઞ્ઞતાય સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સદ્ધો હોતિ, હિરિમા હોતિ, ઓત્તપ્પી હોતિ, બહુસ્સુતો હોતિ, આરદ્ધવીરિયો હોતિ, સતિમા હોતિ, પઞ્ઞવા હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ સદ્ધાસમ્પન્નો હોતિ, પરઞ્ચ સદ્ધાસમ્પદાય સમાદપેતિ ; અત્તના ચ હિરિમા હોતિ, પરઞ્ચ હિરિમતાય [હિરિસમ્પદાય (ક॰)] સમાદપેતિ; અત્તના ચ ઓત્તપ્પી હોતિ, પરઞ્ચ ઓત્તપ્પે સમાદપેતિ; અત્તના ચ બહુસ્સુતો હોતિ, પરઞ્ચ બાહુસચ્ચે સમાદપેતિ; અત્તના ચ આરદ્ધવીરિયો હોતિ, પરઞ્ચ વીરિયારમ્ભે સમાદપેતિ; અત્તના ચ ઉપટ્ઠિતસ્સતિ હોતિ, પરઞ્ચ સતિઉપટ્ઠાને [સતિપટ્ઠાને (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સમાદપેતિ; અત્તના ચ પઞ્ઞાસમ્પન્નો હોતિ, પરઞ્ચ પઞ્ઞાસમ્પદાય સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરો’’તિ. દુતિયં.

૩. સત્તકમ્મસુત્તં

૨૦૩. ‘‘અસપ્પુરિસઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરઞ્ચ ; સપ્પુરિસઞ્ચ, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરઞ્ચ. તં સુણાથ…પે॰….

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ, અદિન્નાદાયી હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, મુસાવાદી હોતિ, પિસુણવાચો હોતિ, ફરુસવાચો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપી હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ પાણાતિપાતી હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતે સમાદપેતિ; અત્તના ચ અદિન્નાદાયી હોતિ, પરઞ્ચ અદિન્નાદાને સમાદપેતિ; અત્તના ચ કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, પરઞ્ચ કામેસુમિચ્છાચારે સમાદપેતિ; અત્તના ચ મુસાવાદી હોતિ, પરઞ્ચ મુસાવાદે સમાદપેતિ; અત્તના ચ પિસુણવાચો હોતિ, પરઞ્ચ પિસુણાય વાચાય સમાદપેતિ; અત્તના ચ ફરુસવાચો હોતિ, પરઞ્ચ ફરુસાય વાચાય સમાદપેતિ; અત્તના ચ સમ્ફપ્પલાપી હોતિ, પરઞ્ચ સમ્ફપ્પલાપે સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો, હોતિ, સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરો? ઇધ ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતા વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના ચ અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ અદિન્નાદાના વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના ચ કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ કામેસુમિચ્છાચારા

વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના ચ મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ મુસાવાદા વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના ચ પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ પિસુણાય વાચાય વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના ચ ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ ફરુસાય વાચાય વેરમણિયા સમાદપેતિ; અત્તના ચ સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્ફપ્પલાપા વેરમણિયા સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરો''તિ. તતિયં.

૪. દસકમ્મસુત્તં

૨૦૪. ''અસપ્પુરિસઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરઞ્ચ ; સપ્પુરિસઞ્ચ, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરઞ્ચ. તં સુણાથ...પે॰....

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ, અદિન્નાદાયી હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, મુસાવાદી હોતિ, પિસુણવાચો હોતિ, ફરુસવાચો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપી હોતિ, અભિજ્ઝાલુ હોતિ, બ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ પાણાતિપાતી હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતે સમાદપેતિ...પે॰... અત્તના ચ અભિજ્ઝાલુ હોતિ, પરઞ્ચ અભિજ્ઝાય સમાદપેતિ; અત્તના ચ બ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, પરઞ્ચ બ્યાપાદે સમાદપેતિ, અત્તના ચ મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ...પે॰... અનભિજ્ઝાલુ હોતિ, અબ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતા વેરમણિયા સમાદપેતિ...પે॰... અત્તના ચ અનભિજ્ઝાલુ હોતિ, પરઞ્ચ અનભિજ્ઝાય સમાદપેતિ; અત્તના ચ અબ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, પરઞ્ચ અબ્યાપાદે સમાદપેતિ; અત્તના ચ સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરો''તિ. ચતુત્થં.

૫. અટ્ઠઙ્ગિકસુત્તં

૨૦૫. ''અસપ્પુરિસઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરઞ્ચ; સપ્પુરિસઞ્ચ, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરઞ્ચ. તં સુણાથ...પે॰....

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, મિચ્છાસઙ્કપ્પો હોતિ, મિચ્છાવાચો હોતિ, મિચ્છાકમ્મન્તો હોતિ, મિચ્છાઆજીવો હોતિ, મિચ્છાવાયામો હોતિ, મિચ્છાસતિ હોતિ, મિચ્છાસમાધિ હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરો? ઇધ ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ; અત્તના ચ મિચ્છાસઙ્કપ્પો હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાસઙ્કપ્પે સમાદપેતિ; અત્તના ચ

મિચ્છાવાચો હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાવાચાય સમાદપેતિ; અત્તના ચ મિચ્છાકમ્મન્તો હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાકમ્મન્તે સમાદપેતિ; અત્તના ચ મિચ્છાઆજીવો હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાઆજીવે સમાદપેતિ; અત્તના ચ મિચ્છાવાયામો હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાવાયામે સમાદપેતિ; અત્તના ચ મિચ્છાસતિ હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાસતિયા સમાદપેતિ; અત્તના ચ મિચ્છાસમાધિ હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાસમાધિમ્હિ સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, સમ્માસઙ્કપ્પો હોતિ, સમ્માવાચો હોતિ, સમ્માકમ્મન્તો હોતિ, સમ્માઆજીવો હોતિ, સમ્માવાયામો હોતિ, સમ્માસતિ હોતિ, સમ્માસમાધિ હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ; અત્તના ચ સમ્માસઙ્કપ્પો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માસઙ્કપ્પે સમાદપેતિ; અત્તના ચ સમ્માવાચો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માવાચાય સમાદપેતિ; અત્તના ચ સમ્માકમ્મન્તો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માકમ્મન્તે સમાદપેતિ; અત્તના ચ સમ્માઆજીવો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માઆજીવે સમાદપેતિ; અત્તના ચ સમ્માવાયામો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માવાયામે સમાદપેતિ; અત્તના ચ સમ્માસતિ હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માસતિયા સમાદપેતિ; અત્તના ચ સમ્માસમાધિ હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માસમાધિમ્હિ સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરો''તિ. પઞ્ચમં.

૬. દસમગ્ગસુત્તં

૨૦૬. ''અસપ્પુરિસઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરઞ્ચ; સપ્પુરિસઞ્ચ, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરઞ્ચ. તં સુણાથ...પે॰... .

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ ...પે॰... મિચ્છાઞાણી હોતિ, મિચ્છાવિમુત્તિ હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ...પે॰... અત્તના ચ મિચ્છાઞાણી હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાઞાણે સમાદપેતિ; અત્તના ચ મિચ્છાવિમુત્તિ હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાવિમુત્તિયા સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અસપ્પુરિસેન અસપ્પુરિસતરો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ...પે॰... સમ્માઞાણી હોતિ, સમ્માવિમુત્તિ હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ...પે॰... અત્તના ચ સમ્માઞાણી હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માઞાણે સમાદપેતિ; અત્તના ચ સમ્માવિમુત્તિ હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માવિમુત્તિયા સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સપ્પુરિસેન સપ્પુરિસતરો''તિ. છટ્ઠં.

૭. પઠમપાપધમ્મસુત્તં

૨૦૭. ‘‘પાપઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ, પાપેન પાપતરઞ્ચ; કલ્યાણઞ્ચ, કલ્યાણેન કલ્યાણતરઞ્ચ. તં સુણાથ…પે॰….

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પાપો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ…પે॰… મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પાપો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પાપેન પાપતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ પાણાતિપાતી હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતે સમાદપેતિ…પે॰… અત્તના ચ મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પાપેન પાપતરો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, કલ્યાણો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ…પે॰… સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કલ્યાણો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, કલ્યાણેન કલ્યાણતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતા વેરમણિયા સમાદપેતિ…પે॰… અત્તના ચ સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કલ્યાણેન કલ્યાણતરો’’તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયપાપધમ્મસુત્તં

૨૦૮. ‘‘પાપઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ, પાપેન પાપતરઞ્ચ; કલ્યાણઞ્ચ, કલ્યાણેન કલ્યાણતરઞ્ચ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિકરોથ; ભાસિસ્સામી’’તિ. એવં…પે॰… એતદવોચ –

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પાપો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ…પે॰… મિચ્છાઞાણી હોતિ, મિચ્છાવિમુત્તિ હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પાપો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, પાપેન પાપતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ…પે॰… અત્તના ચ મિચ્છાઞાણી હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાઞાણે સમાદપેતિ; અત્તના ચ મિચ્છાવિમુત્તિ હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાવિમુત્તિયા સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પાપેન પાપતરો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, કલ્યાણો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ …પે॰… સમ્માઞાણી હોતિ, સમ્માવિમુત્તિ હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કલ્યાણો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, કલ્યાણેન કલ્યાણતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ…પે॰… અત્તના ચ સમ્માઞાણી હોતિ , પરઞ્ચ સમ્માઞાણે સમાદપેતિ; અત્તના ચ સમ્માવિમુત્તિ હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માવિમુત્તિયા સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કલ્યાણેન કલ્યાણતરો’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. તતિયપાપધમ્મસુત્તં

૨૦૯. ‘‘પાપધમ્મઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ, પાપધમ્મેન પાપધમ્મતરઞ્ચ; કલ્યાણધમ્મઞ્ચ, કલ્યાણધમ્મેન કલ્યાણધમ્મતરઞ્ચ. તં સુણાથ…પે॰….

"કતમો ચ, ભિક્ખવે, પાપધમ્મો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ...પે॰... મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પાપધમ્મો.

"કતમો ચ, ભિક્ખવે, પાપધમ્મેન પાપધમ્મતરો? ઇધ ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ પાણાતિપાતી હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતે સમાદપેતિ...પે॰... અત્તના ચ મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પાપધમ્મેન પાપધમ્મતરો.

"કતમો ચ, ભિક્ખવે, કલ્યાણધમ્મો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ...પે॰... સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કલ્યાણધમ્મો.

"કતમો ચ, ભિક્ખવે, કલ્યાણધમ્મેન કલ્યાણધમ્મતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતા વેરમણિયા સમાદપેતિ...પે॰... અત્તના ચ સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કલ્યાણધમ્મેન કલ્યાણધમ્મતરો"તિ. નવમં.

૧૦. ચતુત્થપાપધમ્મસુત્તં

૨૧૦. "પાપધમ્મઞ્ચ વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ, પાપધમ્મેન પાપધમ્મતરઞ્ચ; કલ્યાણધમ્મઞ્ચ, કલ્યાણધમ્મેન કલ્યાણધમ્મતરઞ્ચ. તં સુણાથ...પે॰....

"કતમો ચ, ભિક્ખવે, પાપધમ્મો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ...પે॰... મિચ્છાઞાણી હોતિ, મિચ્છાવિમુત્તિ હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પાપધમ્મો.

"કતમો ચ, ભિક્ખવે, પાપધમ્મેન પાપધમ્મતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ...પે॰... અત્તના ચ મિચ્છાઞાણી હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાઞાણે સમાદપેતિ; અત્તના ચ મિચ્છાવિમુત્તિ હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાવિમુત્તિયા સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પાપધમ્મેન પાપધમ્મતરો.

"કતમો ચ, ભિક્ખવે, કલ્યાણધમ્મો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ...પે॰... સમ્માઞાણી હોતિ, સમ્માવિમુત્તિ હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કલ્યાણધમ્મો.

"કતમો ચ, ભિક્ખવે, કલ્યાણધમ્મેન કલ્યાણધમ્મતરો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અત્તના ચ સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ...પે॰... અત્તના ચ સમ્માઞાણી હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માઞાણે સમાદપેતિ; અત્તના ચ સમ્માવિમુત્તિ હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માવિમુત્તિયા સમાદપેતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કલ્યાણધમ્મેન કલ્યાણધમ્મતરો"તિ. દસમં.

સપ્પુરિસવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

સિક્ખાપદઞ્ચ અસ્સદ્ધં, સત્તકમ્મં અથો ચ દસકમ્મં;
અટ્ઠઙ્ગિકઞ્ચ દસમગ્ગં, દ્વે પાપધમ્મા અપરે દ્વેતિ.

(૨૨) ૨. પરિસાવગ્ગો

૧. પરિસાસુત્તં

૨૧૧. ‘‘ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, પરિસદૂસના. કતમે ચત્તારો? ભિક્ખુ, ભિક્ખવે [ઇધ ભિક્ખવે ભિક્ખુ (પી॰ ક॰)], દુસ્સીલો પાપધમ્મો પરિસદૂસનો; ભિક્ખુની, ભિક્ખવે, દુસ્સીલા પાપધમ્મા પરિસદૂસના; ઉપાસકો, ભિક્ખવે, દુસ્સીલો પાપધમ્મો પરિસદૂસનો; ઉપાસિકા, ભિક્ખવે, દુસ્સીલા પાપધમ્મા પરિસદૂસના. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પરિસદૂસના.

‘‘ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, પરિસસોભના. કતમે ચત્તારો? ભિક્ખુ, ભિક્ખવે, સીલવા કલ્યાણધમ્મો પરિસસોભનો ; ભિક્ખુની, ભિક્ખવે, સીલવતી કલ્યાણધમ્મા પરિસસોભના; ઉપાસકો, ભિક્ખવે, સીલવા કલ્યાણધમ્મો પરિસસોભનો; ઉપાસિકા, ભિક્ખવે, સીલવતી કલ્યાણધમ્મા પરિસસોભના. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો પરિસસોભના’’તિ. પઠમં.

૨. દિટ્ઠિસુત્તં

૨૧૨. ‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ ચતૂહિ? કાયદુચ્ચરિતેન, વચીદુચ્ચરિતેન, મનોદુચ્ચરિતેન, મિચ્છાદિટ્ઠિયા – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ ચતૂહિ ? કાયસુચરિતેન, વચીસુચરિતેન, મનોસુચરિતેન, સમ્માદિટ્ઠિયા – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે’’તિ. દુતિયં.

૩. અકતઞ્ઞુતાસુત્તં

૨૧૩. ‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ ચતૂહિ? કાયદુચ્ચરિતેન, વચીદુચ્ચરિતેન, મનોદુચ્ચરિતેન, અકતઞ્ઞુતા અકતવેદિતા [અકતઞ્ઞુતાઅકતવેદિતાય (સી॰)] – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ ચતૂહિ? કાયસુચરિતેન, વચીસુચરિતેન, મનોસુચરિતેન, કતઞ્ઞુતાકતવેદિતા [કતઞ્ઞુતાકતવેદિતાય (સી॰)] – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે’’તિ. તતિયં.

૪. પાણાતિપાતીસુત્તં

૨૧૪. …પે॰… પાણાતિપાતી હોતિ, અદિન્નાદાયી હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, મુસાવાદી હોતિ…પે॰… પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ. ચતુત્થં.

૫. પઠમમગ્ગસુત્તં

૨૧૫. ...પે॰... મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, મિચ્છાસઙ્કપ્પો હોતિ, મિચ્છાવાચો હોતિ, મિચ્છાકમ્મન્તો હોતિ...પે॰... સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, સમ્માસઙ્કપ્પો હોતિ, સમ્માવાચો હોતિ, સમ્માકમ્મન્તો હોતિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયમગ્ગસુત્તં

૨૧૬. ...પે॰... મિચ્છાઆજીવો હોતિ, મિચ્છાવાયામો હોતિ, મિચ્છાસતિ હોતિ, મિચ્છાસમાધિ હોતિ...પે॰... સમ્માઆજીવો હોતિ, સમ્માવાયામો હોતિ, સમ્માસતિ હોતિ, સમ્માસમાધિ હોતિ. છટ્ઠં.

૭. પઠમવોહારપથસુત્તં

૨૧૭. ...પે॰... અદિટ્ઠે દિટ્ઠવાદી હોતિ, અસુતે સુતવાદી હોતિ, અમુતે મુતવાદી હોતિ, અવિઞ્ઞાતે વિઞ્ઞાતવાદી હોતિ...પે॰... અદિટ્ઠે અદિટ્ઠવાદી હોતિ, અસુતે અસુતવાદી હોતિ, અમુતે અમુતવાદી હોતિ, અવિઞ્ઞાતે અવિઞ્ઞાતવાદી હોતિ. સત્તમં.

૮. દુતિયવોહારપથસુત્તં

૨૧૮. ...પે॰... દિટ્ઠે અદિટ્ઠવાદી હોતિ, સુતે અસુતવાદી હોતિ, મુતે અમુતવાદી હોતિ, વિઞ્ઞાતે અવિઞ્ઞાતવાદી હોતિ...પે॰... દિટ્ઠે દિટ્ઠવાદી હોતિ, સુતે સુતવાદી હોતિ, મુતે મુતવાદી હોતિ, વિઞ્ઞાતે વિઞ્ઞાતવાદી હોતિ. અટ્ઠમં.

૯. અહિરિકસુત્તં

૨૧૯. ...પે॰... અસ્સદ્ધો હોતિ, દુસ્સીલો હોતિ, અહિરિકો હોતિ, અનોત્તપ્પી હોતિ...પે॰... સદ્ધો હોતિ, સીલવા હોતિ, હિરિમા હોતિ, ઓત્તપ્પી હોતિ. નવમં.

૧૦. દુસ્સીલસુત્તં

૨૨૦. ‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ ચતૂહિ? અસ્સદ્ધો હોતિ, દુસ્સીલો હોતિ, કુસીતો હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો હોતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ ચતૂહિ ? સદ્ધો હોતિ, સીલવા હોતિ, આરદ્ધવીરિયો હોતિ, પઞ્ઞવા હોતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે’’તિ. દસમં.

પરિસાવગ્ગો [સોભનવગ્ગો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

પરિસા દિટ્ઠિ અકતઞ્ઞુતા, પાણાતિપાતાપિ દ્વે મગ્ગા;
દ્વે વોહારપથા વુત્તા, અહિરિકં દુપ્પઞ્ઞેન ચાતિ.

(૨૩) ૩. દુચ્ચરિતવગ્ગો

૧. દુચ્ચરિતસુત્તં

૨૨૧. ''ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, વચીદુચ્ચરિતાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? મુસાવાદો, પિસુણા વાચા, ફરુસા વાચા, સમ્ફપ્પલાપો – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ વચીદુચ્ચરિતાનિ. ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, વચીસુચરિતાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? સચ્ચવાચા, અપિસુણા વાચા, સણ્હા વાચા, મન્તવાચા [મન્તા વાચા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ વચીસુચરિતાની''તિ. પઠમં.

૨. દિટ્ઠિસુત્તં

૨૨૨. ''ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો અબ્યત્તો અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં; બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? કાયદુચ્ચરિતેન, વચીદુચ્ચરિતેન, મનોદુચ્ચરિતેન, મિચ્છાદિટ્ઠિયા – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો અબ્યત્તો અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો ચ વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ.

''ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વિયત્તો સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? કાયસુચરિતેન, વચીસુચરિતેન, મનોસુચરિતેન, સમ્માદિટ્ઠિયા – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વિયત્તો સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો વિઞ્ઞૂનં; બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતી''તિ. દુતિયં.

૩. અકતઞ્ઞુતાસુત્તં

૨૨૩. ''ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો અબ્યત્તો અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? કાયદુચ્ચરિતેન, વચીદુચ્ચરિતેન, મનોદુચ્ચરિતેન, અકતઞ્ઞુતા અકતવેદિતા – ઇમેહિ...પે॰... પણ્ડિતો... કાયસુચરિતેન, વચીસુચરિતેન, મનોસુચરિતેન કતઞ્ઞુતાકતવેદિતા...પે॰.... તતિયં.

૪. પાણાતિપાતીસુત્તં

૨૨૪. ... પાણાતિપાતી હોતિ, અદિન્નાદાયી હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, મુસાવાદી હોતિ...પે॰... પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ...પે॰.... ચતુત્થં.

૫. પઠમમગ્ગસુત્તં

२२५. ... મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, મિચ્છાસઙ્કપ્પો હોતિ, મિચ્છાવાચો હોતિ, મિચ્છાકમ્મન્તો હોતિ...પે॰... સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, સમ્માસઙ્કપ્પો હોતિ, સમ્માવાચો હોતિ, સમ્માકમ્મન્તો હોતિ...પે॰.... પઞ્ચમં.

૬. દુતિયમગ્ગસુત્તં

२२६. ... મિચ્છાઆજીવો હોતિ, મિચ્છાવાયામો હોતિ, મિચ્છાસતિ હોતિ, મિચ્છાસમાધિ હોતિ...પે॰... સમ્માઆજીવો હોતિ, સમ્માવાયામો હોતિ, સમ્માસતિ હોતિ, સમ્માસમાધિ હોતિ...પે॰.... છટ્ઠં.

૭. પઠમવોહારપથસુત્તં

२२७. ... અદિટ્ઠે દિટ્ઠવાદી હોતિ, અસુતે સુતવાદી હોતિ, અમુતે મુતવાદી હોતિ, અવિઞ્ઞાતે વિઞ્ઞાતવાદી હોતિ...પે॰... અદિટ્ઠે અદિટ્ઠવાદી હોતિ, અસુતે અસુતવાદી હોતિ, અમુતે અમુતવાદી હોતિ, અવિઞ્ઞાતે અવિઞ્ઞાતવાદી હોતિ...પે॰.... સત્તમં.

૮. દુતિયવોહારપથસુત્તં

२२८. ... દિટ્ઠે અદિટ્ઠવાદી હોતિ, સુતે અસુતવાદી હોતિ, મુતે અમુતવાદી હોતિ, વિઞ્ઞાતે અવિઞ્ઞાતવાદી હોતિ...પે॰... દિટ્ઠે દિટ્ઠવાદી હોતિ, સુતે સુતવાદી હોતિ, મુતે મુતવાદી હોતિ, વિઞ્ઞાતે વિઞ્ઞાતવાદી હોતિ...પે॰.... અટ્ઠમં.

૯. અહિરિકસુત્તં

२२९. ... અસ્સદ્ધો હોતિ, દુસ્સીલો હોતિ, અહિરિકો હોતિ, અનોત્તપ્પી હોતિ...પે॰... સદ્ધો હોતિ, સીલવા હોતિ, હિરિમા હોતિ, ઓત્તપ્પી હોતિ...પે॰.... નવમં.

૧૦. દુપ્પઞ્ઞસુત્તં

२३०. ... અસ્સદ્ધો હોતિ, દુસ્સીલો હોતિ, કુસીતો હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો હોતિ...પે॰... સદ્ધો હોતિ, સીલવા હોતિ, આરદ્ધવીરિયો હોતિ, પઞ્ઞવા હોતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વિયત્તો સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતી''તિ. દસમં.

૧૧. કવિસુત્તં

२३१. ''ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, કવી. કતમે ચત્તારો? ચિન્તાકવિ, સુતકવિ, અત્થકવિ, પટિભાનકવિ – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો કવી''તિ. એકાદસમં.

દુચ્ચરિતવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

દુચ્ચરિતં દિટ્ઠિ અકતઞ્ઞૂ ચ, પાણાતિપાતાપિ દ્વે મગ્ગા;
દ્વે વોહારપથા વુત્તા, અહિરિકં દુપ્પઞ્ઞકવિના ચાતિ.

(૨૪) ૪. કમ્મવગ્ગો

૧. સંખિત્તસુત્તં

૨૩૨. ‘‘ચત્તારિમાનિ , ભિક્ખવે, કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં [અકણ્હં અસુક્કં (સી॰ સ્યા॰ પી॰) (દી॰ નિ॰ ૩.૩૧૨; મ॰ નિ॰ ૨.૮૧)] અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાની’’તિ. પઠમં.

૨. વિત્થારસુત્તં

૨૩૩. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે , કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સબ્યાબજ્ઝં [સબ્યાપજ્ઝં (સબ્બત્થ)] કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ. સો સબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા સબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપજ્જતિ. તમેનં સબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપન્નં સમાનં સબ્યાબજ્ઝા ફસ્સા ફુસન્તિ. સો સબ્યાબજ્ઝેહિ ફસ્સેહિ ફુટ્ઠો સમાનો સબ્યાબજ્ઝં વેદનં વેદિયતિ [વેદયતિ (ક॰) અ॰ નિ॰ ૬.૬૩] એકન્તદુક્ખં, સેય્યથાપિ સત્તા નેરયિકા. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, અબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, અબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ. સો અબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, અબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, અબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા અબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપજ્જતિ. તમેનં અબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપન્નં સમાનં અબ્યાબજ્ઝા ફસ્સા ફુસન્તિ. સો અબ્યાબજ્ઝેહિ ફસ્સેહિ ફુટ્ઠો સમાનો અબ્યાબજ્ઝં વેદનં વેદિયતિ એકન્તસુખં, સેય્યથાપિ દેવા સુભકિણ્હા. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ. સો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ લોકં ઉપપજ્જતિ. તમેનં સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ લોકં ઉપપન્નં સમાનં સબ્યાબજ્ઝાપિ અબ્યાબજ્ઝાપિ ફસ્સા ફુસન્તિ. સો સબ્યાબજ્ઝેહિપિ અબ્યાબજ્ઝેહિપિ ફસ્સેહિ ફુટ્ઠો સમાનો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ વેદનં વેદિયતિ વોકિણ્ણસુખદુક્ખં,

સેય્યથાપિ મનુસ્સા એકચ્ચે ચ દેવા એકચ્ચે ચ વિનિપાતિકા. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ? તત્ર, ભિક્ખવે, યમિદં કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં તસ્સ પહાનાય યા ચેતના, યમિદં [યમ્પિદં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં તસ્સ પહાનાય યા ચેતના, યમિદં [યમ્પિદં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં તસ્સ પહાનાય યા ચેતના – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે , કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાની’’તિ. દુતિયં.

૩. સોણકાયનસુત્તં

૨૩૪. અથ ખો સિખામોગ્ગલ્લાનો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સિખામોગ્ગલ્લાનો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘પુરિમાનિ, ભો ગોતમ, દિવસાનિ પુરિમતરાનિ સોણકાયનો માણવો યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં એતદવોચ – ‘સમણો ગોતમો સબ્બકમ્માનં અકિરિયં પઞ્ઞપેતિ, સબ્બકમ્માનં ખો પન અકિરિયં પઞ્ઞપેન્તો ઉચ્છેદં આહ લોકસ્સ – કમ્મસચ્ચાયં [કમ્મસચ્ચાયી (ક॰)], ભો, લોકો કમ્મસમારમ્ભટ્ઠાયી’’’તિ.

‘‘દસ્સનમ્પિ ખો અહં, બ્રાહ્મણ, સોણકાયનસ્સ માણવસ્સ નાભિજાનામિ; કુતો પનેવરૂપો કથાસલ્લાપો! ચત્તારિમાનિ, બ્રાહ્મણ, કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? અત્થિ, બ્રાહ્મણ, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં; અત્થિ, બ્રાહ્મણ, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં; અત્થિ, બ્રાહ્મણ, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં; અત્થિ , બ્રાહ્મણ, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ.

‘‘કતમઞ્ચ, બ્રાહ્મણ, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં? ઇધ, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો સબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ. સો સબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા સબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપજ્જતિ. તમેનં સબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપન્નં સમાનં સબ્યાબજ્ઝા ફસ્સા ફુસન્તિ. સો સબ્યાબજ્ઝેહિ ફસ્સેહિ ફુટ્ઠો સમાનો સબ્યાબજ્ઝં વેદનં વેદિયતિ એકન્તદુક્ખં, સેય્યથાપિ સત્તા નેરયિકા. ઇદં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ , બ્રાહ્મણ, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં? ઇધ, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો અબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, અબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, અબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ. સો અબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, અબ્યાબજ્ઝં વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા , અબ્યાબજ્ઝં મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા અબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપજ્જતિ. તમેનં અબ્યાબજ્ઝં લોકં ઉપપન્નં સમાનં અબ્યાબજ્ઝા ફસ્સા ફુસન્તિ. સો અબ્યાબજ્ઝેહિ ફસ્સેહિ ફુટ્ઠો સમાનો અબ્યાબજ્ઝં વેદનં વેદિયતિ એકન્તસુખં, સેય્યથાપિ દેવા સુભકિણ્હા. ઇદં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, બ્રાહ્મણ, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં? ઇધ, બ્રાહ્મણ, એકચ્ચો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ. સો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ વચીસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા, સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ મનોસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરિત્વા સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ લોકં ઉપપજ્જતિ. તમેનં સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ લોકં ઉપપન્નં સમાનં સબ્યાબજ્ઝાપિ અબ્યાબજ્ઝાપિ ફસ્સા ફુસન્તિ. સો સબ્યાબજ્ઝેહિપિ અબ્યાબજ્ઝેહિપિ ફસ્સેહિ ફુટ્ઠો સમાનો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ વેદનં વેદિયતિ વોકિણ્ણસુખદુક્ખં, સેય્યથાપિ મનુસ્સા એકચ્ચે ચ દેવા એકચ્ચે ચ વિનિપાતિકા. ઇદં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, બ્રાહ્મણ, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ? તત્ર, બ્રાહ્મણ, યમિદં કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં તસ્સ પહાનાય યા ચેતના, યમિદં કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં તસ્સ પહાનાય યા ચેતના, યમિદં કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં તસ્સ પહાનાય યા ચેતના – ઇદં વુચ્ચતિ, બ્રાહ્મણ, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ. ઇમાનિ ખો, બ્રાહ્મણ, ચત્તારિ કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાની’’તિ. તતિયં.

૪. પઠમસિક્ખાપદસુત્તં

૨૩૫. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? અત્થિ , ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં ; અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ. કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતી હોતિ, અદિન્નાદાયી હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, મુસાવાદી હોતિ, સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાયી હોતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, સુરામેરયમજ્જપમાદટ્ઠાના પટિવિરતો હોતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ…પે॰… ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ? તત્ર, ભિક્ખવે, યમિદં કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં…પે॰… ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાની’’તિ. ચતુત્થં.

૫. દુતિયસિક્ખાપદસુત્તં

૨૩૬. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચેન માતા [એકચ્ચો માતરં (ક॰)] જીવિતા વોરોપિતા હોતિ, પિતા [પિતરં (ક॰)] જીવિતા વોરોપિતો [વોરોપિતા (ક॰)] હોતિ, અરહં [અરહન્તં (ક॰)] જીવિતા વોરોપિતો [વોરોપિતા (ક॰)] હોતિ , તથાગતસ્સ દુટ્ઠેન ચિત્તેન લોહિતં ઉપ્પાદિતં [ઉપ્પાદિતા (ક॰)] હોતિ, સઙ્ઘો ભિન્નો હોતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ, અનભિજ્ઝાલુ હોતિ, અબ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, સમ્માદિટ્ઠિ [સમ્માદિટ્ઠિકો (સી॰ સ્યા॰ કં॰)] હોતિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ…પે॰… ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ? તત્ર, ભિક્ખવે, યમિદં કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં…પે॰… ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાની’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. અરિયમગ્ગસુત્તં

૨૩૭. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં; અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ… પે॰… ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો અબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ…પે॰… ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ…પે॰… ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ? સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ. ઇમાનિ ખો,

ભિક્ખવે, ચત્તારિ કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાની’’તિ. છટ્ઠં.

૭. બોજ્ઝઙ્ગસુત્તં

૨૩૮. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, કમ્માનિ…પે॰… કણ્હં કણ્હવિપાકં…પે॰… ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો સબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ…પે॰… ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હં કણ્હવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો અબ્યાબજ્ઝં કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ… પે॰… ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં? ઇધ , ભિક્ખવે, એકચ્ચો સબ્યાબજ્ઝમ્પિ અબ્યાબજ્ઝમ્પિ કાયસઙ્ખારં અભિસઙ્ખરોતિ…પે॰… ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં કણ્હસુક્કં કણ્હસુક્કવિપાકં.

‘‘કતમઞ્ચ, ભિક્ખવે, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ? સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગો, ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગો – ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્મં અકણ્હઅસુક્કં અકણ્હઅસુક્કવિપાકં કમ્મક્ખયાય સંવત્તતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ કમ્માનિ મયા સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા પવેદિતાની’’તિ. સત્તમં.

૮. સાવજ્જસુત્તં

૨૩૯. ‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ ચતૂહિ? સાવજ્જેન કાયકમ્મેન, સાવજ્જેન વચીકમ્મેન, સાવજ્જેન મનોકમ્મેન, સાવજ્જાય દિટ્ઠિયા – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ ચતૂહિ? અનવજ્જેન કાયકમ્મેન, અનવજ્જેન વચીકમ્મેન, અનવજ્જેન મનોકમ્મેન, અનવજ્જાય દિટ્ઠિયા – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. અબ્યાબજ્ઝસુત્તં

૨૪૦. ‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ ચતૂહિ? સબ્યાબજ્ઝેન કાયકમ્મેન, સબ્યાબજ્ઝેન વચીકમ્મેન, સબ્યાબજ્ઝેન મનોકમ્મેન, સબ્યાબજ્ઝાય દિટ્ઠિયા – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ ચતૂહિ? અબ્યાબજ્ઝેન કાયકમ્મેન, અબ્યાબજ્ઝેન વચીકમ્મેન, અબ્યાબજ્ઝેન મનોકમ્મેન, અબ્યાબજ્ઝાય દિટ્ઠિયા – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે’’તિ. નવમં.

૧૦. સમણસુત્તં

૨૪૧. '''ઇધેવ, ભિક્ખવે, (પઠમો) સમણો, ઇધ દુતિયો સમણો, ઇધ તતિયો સમણો, ઇધ ચતુત્થો સમણો; સુઞ્ઞા પરપ્પવાદા સમણેહિ અઞ્ઞેહી'તિ [સમણેહિ અઞ્ઞેતિ (સી॰ પી॰ ક॰) એત્થ અઞ્ઞેહીતિ સકાય પટિઞ્ઞાય સચ્ચાભિઞ્ઞેહીતિ અત્થો વેદિતબ્બો. દી॰ નિ॰ ૨.૨૧૪; મ॰ નિ॰ ૧.૧૪૦] – એવમેતં, ભિક્ખવે, સમ્મા સીહનાદં નદથ.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, પઠમો સમણો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા સોતાપન્નો હોતિ અવિનિપાતધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયણો. અયં, ભિક્ખવે, પઠમો સમણો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, દુતિયો સમણો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ તિણ્ણં સંયોજનાનં પરિક્ખયા રાગદોસમોહાનં તનુત્તા સકદાગામી હોતિ, સકિદેવ ઇમં લોકં આગન્ત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરોતિ. અયં, ભિક્ખવે, દુતિયો સમણો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, તતિયો સમણો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પઞ્ચન્નં ઓરમ્ભાગિયાનં સંયોજનાનં પરિક્ખયા ઓપપાતિકો હોતિ તત્થ પરિનિબ્બાયી અનાવત્તિધમ્મો તસ્મા લોકા. અયં, ભિક્ખવે, તતિયો સમણો.

''કતમો ચ, ભિક્ખવે, ચતુત્થો સમણો? ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં, ભિક્ખવે, ચતુત્થો સમણો.

'''ઇધેવ, ભિક્ખવે, પઠમો સમણો, ઇધ દુતિયો સમણો, ઇધ તતિયો સમણો, ઇધ ચતુત્થો સમણો; સુઞ્ઞા પરપ્પવાદા સમણેભિ અઞ્ઞેહી'તિ – એવમેતં, ભિક્ખવે, સમ્મા સીહનાદં નદથા''તિ. દસમં.

૧૧. સપ્પુરિસાનિસંસસુત્તં

૨૪૨. ''સપ્પુરિસં , ભિક્ખવે, નિસ્સાય ચત્તારો આનિસંસા પાટિકઙ્ખા. કતમે ચત્તારો? અરિયેન સીલેન વડ્ઢતિ, અરિયેન સમાધિના વડ્ઢતિ, અરિયાય પઞ્ઞાય વડ્ઢતિ, અરિયાય વિમુત્તિયા વડ્ઢતિ – સપ્પુરિસં, ભિક્ખવે, નિસ્સાય ઇમે ચત્તારો આનિસંસા પાટિકઙ્ખા''તિ. એકાદસમં.

કમ્મવગ્ગો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

સંખિત્ત વિત્થાર સોણકાયન,
સિક્ખાપદં અરિયમગ્ગો બોજ્ઝઙ્ગં;
સાવજ્જઞ્ચેવ અબ્યાબજ્ઝં,
સમણો ચ સપ્પુરિસાનિસંસોતિ.

(૨૫) ૫. આપત્તિભયવગ્ગો

૧. સઙ્ઘભેદકસુત્તં

૨૪૩. એકં સમયં ભગવા કોસમ્બિયં વિહરતિ ઘોસિતારામે. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં આનન્દં ભગવા એતદવોચ – ''અપિ નુ તં, આનન્દ, અધિકરણં વૂપસન્ત''ન્તિ? ''કુતો તં, ભન્તે, અધિકરણં વૂપસમિસ્સતિ [વૂપસમ્મિસ્સતિ (?)]! આયસ્મતો , ભન્તે, અનુરુદ્ધસ્સ બાહિયો નામ સદ્ધિવિહારિકો કેવલકપ્પં સઙ્ઘભેદાય ઠિતો. તત્રાયસ્મા અનુરુદ્ધો ન એકવાચિકમ્પિ ભણિતબ્બં મઞ્ઞતી''તિ.

''કદા પનાનન્દ, અનુરુદ્ધો સઙ્ઘમજ્ઝે અધિકરણેસુ [અધિકરણેસુ તેસુ (ક॰)] વોયુઞ્જતિ! નનુ, આનન્દ, યાનિ કાનિચિ અધિકરણાનિ ઉપ્પજ્જન્તિ, સબ્બાનિ તાનિ તુમ્હે ચેવ વૂપસમેથ સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાના ચ.

''ચત્તારોમે, આનન્દ, અત્થવસે સમ્પસ્સમાનો પાપભિક્ખુ સઙ્ઘભેદેન નન્દતિ. કતમે ચત્તારો? ઇધાનન્દ, પાપભિક્ખુ દુસ્સીલો હોતિ પાપધમ્મો અસુચિ સઙ્કસ્સરસમાચારો પટિચ્છન્નકમ્મન્તો અસ્સમણો સમણપટિઞ્ઞો અબ્રહ્મચારી બ્રહ્મચારિપટિઞ્ઞો અન્તોપૂતિ અવસ્સુતો કસમ્બુજાતો. તસ્સ એવં હોતિ – 'સચે ખો મં ભિક્ખૂ જાનિસ્સન્તિ – દુસ્સીલો પાપધમ્મો અસુચિ સઙ્કસ્સરસમાચારો પટિચ્છન્નકમ્મન્તો અસ્સમણો સમણપટિઞ્ઞો અબ્રહ્મચારી બ્રહ્મચારિપટિઞ્ઞો અન્તોપૂતિ અવસ્સુતો કસમ્બુજાતોતિ, સમગ્ગા મં સન્તા નાસેસ્સન્તિ; વગ્ગા પન મં ન નાસેસ્સન્તી'તિ. ઇદં, આનન્દ, પઠમં અત્થવસં સમ્પસ્સમાનો પાપભિક્ખુ સઙ્ઘભેદેન નન્દતિ.

''પુન ચપરં, આનન્દ, પાપભિક્ખુ મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા સમન્નાગતો. તસ્સ એવં હોતિ – 'સચે ખો મં ભિક્ખૂ જાનિસ્સન્તિ – મિચ્છાદિટ્ઠિકો અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા સમન્નાગતોતિ, સમગ્ગા મં સન્તા નાસેસ્સન્તિ; વગ્ગા પન મં ન નાસેસ્સન્તી'તિ. ઇદં, આનન્દ, દુતિયં અત્થવસં સમ્પસ્સમાનો પાપભિક્ખુ સઙ્ઘભેદેન નન્દતિ.

''પુન ચપરં, આનન્દ, પાપભિક્ખુ મિચ્છાઆજીવો હોતિ, મિચ્છાઆજીવેન જીવિકં [જીવિતં (સ્યા॰ કં॰ પી॰ ક॰)] કપ્પેતિ. તસ્સ એવં હોતિ – 'સચે ખો મં ભિક્ખૂ જાનિસ્સન્તિ – મિચ્છાઆજીવો મિચ્છાઆજીવેન જીવિકં કપ્પેતીતિ, સમગ્ગા મં સન્તા નાસેસ્સન્તિ; વગ્ગા પન મં ન નાસેસ્સન્તી'તિ. ઇદં, આનન્દ, તતિયં અત્થવસં સમ્પસ્સમાનો પાપભિક્ખુ સઙ્ઘભેદેન નન્દતિ.

''પુન ચપરં, આનન્દ, પાપભિક્ખુ લાભકામો હોતિ સક્કારકામો અનવઞ્ઞત્તિકામો. તસ્સ એવં હોતિ – 'સચે ખો મં ભિક્ખૂ જાનિસ્સન્તિ – લાભકામો સક્કારકામો અનવઞ્ઞત્તિકામોતિ, સમગ્ગા મં સન્તા ન સક્કરિસ્સન્તિ ન ગરું કરિસ્સન્તિ ન માનેસ્સન્તિ ન પૂજેસ્સન્તિ; વગ્ગા પન મં સક્કરિસ્સન્તિ ગરું કરિસ્સન્તિ માનેસ્સન્તિ પૂજેસ્સન્તી'તિ. ઇદં, આનન્દ, ચતુત્થં અત્થવસં સમ્પસ્સમાનો પાપભિક્ખુ સઙ્ઘભેદેન નન્દતિ. ઇમે ખો, આનન્દ, ચત્તારો અત્થવસે સમ્પસ્સમાનો પાપભિક્ખુ સઙ્ઘભેદેન નન્દતી''તિ. પઠમં.

૨. આપત્તિભયસુત્તં

૨૪૪. ''ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, આપત્તિભયાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, ચોરં આગુચારિં ગહેત્વા રઞ્ઞો દસ્સેય્યું – 'અયં તે, દેવ, ચોરો આગુચારી. ઇમસ્સ દેવો દણ્ડં પણેતૂ'તિ. તમેનં રાજા એવં વદેય્ય – 'ગચ્છથ , ભો, ઇમં પુરિસં દળ્હાય રજ્જુયા પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બન્ધિત્વા ખુરમુણ્ડં કરિત્વા ખરસ્સરેન પણવેન રથિકાય રથિકં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં પરિનેત્વા દક્ખિણેન દ્વારેન નિક્ખામેત્વા દક્ખિણતો નગરસ્સ સીસં છિન્દથા'તિ. તમેનં રઞ્ઞો પુરિસા દળ્હાય રજ્જુયા પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બન્ધિત્વા ખુરમુણ્ડં કરિત્વા ખરસ્સરેન પણવેન રથિકાય રથિકં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં પરિનેત્વા દક્ખિણેન દ્વારેન નિક્ખામેત્વા દક્ખિણતો નગરસ્સ સીસં છિન્દેય્યું. તત્રઞ્ઞતરસ્સ થલટ્ઠસ્સ પુરિસસ્સ એવમસ્સ – 'પાપકં વત, ભો, અયં પુરિસો કમ્મં અકાસિ ગારય્હં સીસચ્છેજ્જં. યત્ર હિ નામ રઞ્ઞો પુરિસા દળ્હાય રજ્જુયા પચ્છાબાહં ગાળ્હબન્ધનં બન્ધિત્વા ખુરમુણ્ડં કરિત્વા ખરસ્સરેન પણવેન રથિકાય રથિકં સિઙ્ઘાટકેન સિઙ્ઘાટકં પરિનેત્વા દક્ખિણેન દ્વારેન નિક્ખામેત્વા દક્ખિણતો નગરસ્સ સીસં છિન્દિસ્સન્તિ ! સો વતસ્સાહં [સો વતસ્સાયં (સી॰)] એવરૂપં પાપકમ્મં [પાપં કમ્મં (સી॰ પી॰)] ન કરેય્યં [ન કરેય્ય (સી॰) દી॰ નિ॰ ૧.૧૮૩ પાળિયા તદટ્ઠકથાય ચ સંસન્દેતબ્બં] ગારય્હં સીસચ્છેજ્જ'ન્તિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા એવં તિબ્બા ભયસઞ્ઞા પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ પારાજિકેસુ ધમ્મેસુ. તસ્સેતં પાટિકઙ્ખં – અનાપન્નો વા પારાજિકં ધમ્મં ન આપજ્જિસ્સતિ, આપન્નો વા પારાજિકં ધમ્મં યથાધમ્મં પટિકરિસ્સતિ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો કાળવત્થં [કાળકં વત્થં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] પરિધાય કેસે પકિરિત્વા મુસલં ખન્ધે આરોપેત્વા મહાજનકાયં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદેય્ય – 'અહં, ભન્તે, પાપકમ્મં અકાસિં ગારય્હં મોસલ્લં, યેન મે આયસ્મન્તો અત્તમના હોન્તિ તં કરોમી'તિ. તત્રઞ્ઞતરસ્સ થલટ્ઠસ્સ પુરિસસ્સ એવમસ્સ – 'પાપકં વત, ભો, અયં પુરિસો કમ્મં અકાસિ ગારય્હં મોસલ્લં. યત્ર હિ નામ કાળવત્થં પરિધાય કેસે પકિરિત્વા મુસલં ખન્ધે આરોપેત્વા મહાજનકાયં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વક્ખતિ – 'અહં, ભન્તે, પાપકમ્મં અકાસિં ગારય્હં મોસલ્લં, યેન મે આયસ્મન્તો અત્તમના હોન્તિ તં કરોમીતિ. સો વતસ્સાહં એવરૂપં પાપકમ્મં ન કરેય્યં ગારય્હં મોસલ્લ'ન્તિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા એવં તિબ્બા ભયસઞ્ઞા પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ સઙ્ઘાદિસેસેસુ ધમ્મેસુ, તસ્સેતં પાટિકઙ્ખં – અનાપન્નો વા સઙ્ઘાદિસેસં ધમ્મં ન આપજ્જિસ્સતિ, આપન્નો વા સઙ્ઘાદિસેસં ધમ્મં યથાધમ્મં પટિકરિસ્સતિ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો કાળવત્થં પરિધાય કેસે પકિરિત્વા ભસ્મપુટં [અસ્સપુટં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ખન્ધે આરોપેત્વા મહાજનકાયં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદેય્ય – 'અહં, ભન્તે, પાપકમ્મં અકાસિં ગારય્હં ભસ્મપુટં. યેન મે આયસ્મન્તો અત્તમના હોન્તિ તં કરોમી'તિ. તત્રઞ્ઞતરસ્સ થલટ્ઠસ્સ પુરિસસ્સ એવમસ્સ – 'પાપકં વત, ભો, અયં પુરિસો કમ્મં અકાસિ ગારય્હં ભસ્મપુટં. યત્ર હિ નામ કાળવત્થં પરિધાય કેસે પકિરિત્વા ભસ્મપુટં ખન્ધે આરોપેત્વા મહાજનકાયં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વક્ખતિ – અહં, ભન્તે, પાપકમ્મં અકાસિં ગારય્હં ભસ્મપુટં; યેન મે આયસ્મન્તો અત્તમના હોન્તિ તં કરોમીતિ. સો વતસ્સાહં એવરૂપં પાપકમ્મં ન કરેય્યં ગારય્હં ભસ્મપુટ'ન્તિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા એવં તિબ્બા ભયસઞ્ઞા પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ પાચિત્તિયેસુ ધમ્મેસુ , તસ્સેતં પાટિકઙ્ખં – અનાપન્નો વા પાચિત્તિયં ધમ્મં ન આપજ્જિસ્સતિ, આપન્નો વા પાચિત્તિયં ધમ્મં યથાધમ્મં પટિકરિસ્સતિ.

''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, પુરિસો કાળવત્થં પરિધાય કેસે પકિરિત્વા મહાજનકાયં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વદેય્ય – 'અહં, ભન્તે, પાપકમ્મં અકાસિં ગારય્હં ઉપવજ્જં. યેન મે આયસ્મન્તો અત્તમના હોન્તિ તં કરોમી'તિ.

તત્રઞ્ઞતરસ્સ થલટ્ઠસ્સ પુરિસસ્સ એવમસ્સ – ‘પાપકં વત, ભો, અયં પુરિસો કમ્મં અકાસિ ગારય્હં ઉપવજ્જં. યત્ર હિ નામ કાળવત્થં પરિધાય કેસે પકિરિત્વા મહાજનકાયં ઉપસઙ્કમિત્વા એવં વક્ખતિ – અહં, ભન્તે, પાપકમ્મં અકાસિં ગારય્હં ઉપવજ્જં; યેન મે આયસ્મન્તો અત્તમના હોન્તિ તં કરોમીતિ. સો વતસ્સાહં એવરૂપં પાપકમ્મં ન કરેય્યં ગારય્હં ઉપવજ્જ’ન્તિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, યસ્સ કસ્સચિ ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા એવં તિબ્બા ભયસઞ્ઞા પચ્ચુપટ્ઠિતા હોતિ પાટિદેસનીયેસુ ધમ્મેસુ, તસ્સેતં પાટિકઙ્ખં – અનાપન્નો વા પાટિદેસનીયં ધમ્મં ન આપજ્જિસ્સતિ, આપન્નો વા પાટિદેસનીયં ધમ્મં યથાધમ્મં પટિકરિસ્સતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ આપત્તિભયાની’’તિ. દુતિયં.

૩. સિક્ખાનિસંસસુત્તં

૨૪૫. ‘‘સિક્ખાનિસંસમિદં, ભિક્ખવે, બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ પઞ્ઞુત્તરં વિમુત્તિસારં સતાધિપતેય્યં. કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, સિક્ખાનિસંસં હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, મયા સાવકાનં આભિસમાચારિકા સિક્ખા પઞ્ઞત્તા અપ્પસન્નાનં પસાદાય પસન્નાનં ભિય્યોભાવાય. યથા યથા, ભિક્ખવે, મયા સાવકાનં આભિસમાચારિકા સિક્ખા પઞ્ઞત્તા અપ્પસન્નાનં પસાદાય પસન્નાનં ભિય્યોભાવાય તથા તથા સો તસ્સા સિક્ખાય અખણ્ડકારી હોતિ અચ્છિદ્દકારી અસબલકારી અકમ્માસકારી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, મયા સાવકાનં આદિબ્રહ્મચરિયિકા સિક્ખા પઞ્ઞત્તા સબ્બસો સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. યથા યથા, ભિક્ખવે, મયા સાવકાનં આદિબ્રહ્મચરિયિકા સિક્ખા પઞ્ઞત્તા સબ્બસો સમ્મા દુક્ખક્ખયાય તથા તથા સો તસ્સા સિક્ખાય અખણ્ડકારી હોતિ અચ્છિદ્દકારી અસબલકારી અકમ્માસકારી, સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, સિક્ખાનિસંસં હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, પઞ્ઞુત્તરં હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, મયા સાવકાનં ધમ્મા દેસિતા સબ્બસો સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. યથા યથા, ભિક્ખવે, મયા સાવકાનં ધમ્મા દેસિતા સબ્બસો સમ્મા દુક્ખક્ખયાય તથા તથાસ્સ તે ધમ્મા પઞ્ઞાય સમવેક્ખિતા હોન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ઞુત્તરં હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ , ભિક્ખવે, વિમુત્તિસારં હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, મયા સાવકાનં ધમ્મા દેસિતા સબ્બસો સમ્મા દુક્ખક્ખયાય. યથા યથા, ભિક્ખવે, મયા સાવકાનં ધમ્મા દેસિતા સબ્બસો સમ્મા દુક્ખક્ખયાય તથા તથાસ્સ તે ધમ્મા વિમુત્તિયા ફુસિતા હોન્તિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, વિમુત્તિસારં હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, સતાધિપતેય્યં હોતિ? ‘ઇતિ અપરિપૂરં વા આભિસમાચારિકં સિક્ખં પરિપૂરેસ્સામિ, પરિપૂરં વા આભિસમાચારિકં સિક્ખં તત્થ તત્થ પઞ્ઞાય અનુગ્ગહેસ્સામી’તિ – અજ્ઝત્તંયેવ સતિ સૂપટ્ઠિતા હોતિ. ‘ઇતિ અપરિપૂરં વા આદિબ્રહ્મચરિયિકં સિક્ખં પરિપૂરેસ્સામિ, પરિપૂરં વા આદિબ્રહ્મચરિયિકં સિક્ખં તત્થ તત્થ પઞ્ઞાય અનુગ્ગહેસ્સામી’તિ – અજ્ઝત્તંયેવ સતિ સૂપટ્ઠિતા હોતિ. ‘ઇતિ અસમવેક્ખિતં વા ધમ્મં પઞ્ઞાય સમવેક્ખિસ્સામિ, સમવેક્ખિતં વા ધમ્મં તત્થ તત્થ પઞ્ઞાય અનુગ્ગહેસ્સામી’તિ – અજ્ઝત્તંયેવ સતિ સૂપટ્ઠિતા હોતિ. ‘ઇતિ અફુસિતં વા ધમ્મં વિમુત્તિયા ફુસિસ્સામિ, ફુસિતં વા ધમ્મં તત્થ તત્થ પઞ્ઞાય અનુગ્ગહેસ્સામી’તિ – અજ્ઝત્તંયેવ સતિ સૂપટ્ઠિતા હોતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, સતાધિપતેય્યં હોતિ. ‘સિક્ખાનિસંસમિદં, ભિક્ખવે, બ્રહ્મચરિયં વુસ્સતિ પઞ્ઞુત્તરં વિમુત્તિસારં સતાધિપતેય્ય’ન્તિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્ત’’ન્તિ. તતિયં.

૪. સેય્યાસુત્તં

૨૪૬. ''ચતસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, સેય્યા. કતમા ચતસ્સો? પેતસેય્યા, કામભોગિસેય્યા , સીહસેય્યા, તથાગતસેય્યા. કતમા ચ, ભિક્ખવે, પેતસેય્યા? યેભુય્યેન, ભિક્ખવે, પેતા ઉત્તાના સેન્તિ; અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પેતસેય્યા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, કામભોગિસેય્યા? યેભુય્યેન, ભિક્ખવે, કામભોગી વામેન પસ્સેન સેન્તિ; અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કામભોગિસેય્યા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, સીહસેય્યા? સીહો , ભિક્ખવે, મિગરાજા દક્ખિણેન પસ્સેન સેય્યં કપ્પેતિ, પાદે પાદં અચ્ચાધાય, અન્તરસત્થિમ્હિ નઙ્ગુટ્ઠં અનુપક્ખિપિત્વા. સો પટિબુજ્ઝિત્વા પુરિમં કાયં અબ્ભુન્નામેત્વા પચ્છિમં કાયં અનુવિલોકેતિ. સચે, ભિક્ખવે, સીહો મિગરાજા કિઞ્ચિ પસ્સતિ કાયસ્સ વિક્ખિત્તં વા વિસટં વા, તેન, ભિક્ખવે, સીહો મિગરાજા અનત્તમનો હોતિ. સચે પન, ભિક્ખવે, સીહો મિગરાજા ન કિઞ્ચિ પસ્સતિ કાયસ્સ વિક્ખિત્તં વા વિસટં વા, તેન , ભિક્ખવે, સીહો મિગરાજા અત્તમનો હોતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સીહસેય્યા.

''કતમા ચ, ભિક્ખવે, તથાગતસેય્યા? ઇધ, ભિક્ખવે, તથાગતો વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, તથાગતસેય્યા. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, ચતસ્સો સેય્યા''તિ. ચતુત્થં.

૫. થૂપારહસુત્તં

૨૪૭. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, થૂપારહા. કતમે ચત્તારો? તથાગતો અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો થૂપારહો, પચ્ચેકબુદ્ધો થૂપારહો, તથાગતસાવકો થૂપારહો, રાજા ચક્કવત્તી થૂપારહો – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો થૂપારહા''તિ. પઞ્ચમં.

૬. પઞ્ઞાવુદ્ધિસુત્તં

૨૪૮. ''ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, ધમ્મા પઞ્ઞાવુદ્ધિયા સંવત્તન્તિ. કતમે ચત્તારો? સપ્પુરિસસંસેવો, સદ્ધમ્મસવનં, યોનિસોમનસિકારો, ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપત્તિ – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો ધમ્મા પઞ્ઞાવુદ્ધિયા સંવત્તન્તી''તિ. છટ્ઠં.

૭. બહુકારસુત્તં

૨૪૯. ''ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, ધમ્મા મનુસ્સભૂતસ્સ બહુકારા હોન્તિ. કતમે ચત્તારો? સપ્પુરિસસંસેવો, સદ્ધમ્મસવનં, યોનિસોમનસિકારો, ધમ્માનુધમ્મપ્પટિપત્તિ – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો ધમ્મા મનુસ્સભૂતસ્સ બહુકારા હોન્તી''તિ. સત્તમં.

૮. પઠમવોહારસુત્તં

૨૫૦. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, અનરિયવોહારા. કતમે ચત્તારો? અદિટ્ઠે દિટ્ઠવાદિતા, અસુતે સુતવાદિતા, અમુતે મુતવાદિતા, અવિઞ્ઞાતે વિઞ્ઞાતવાદિતા – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો અનરિયવોહારા''તિ. અટ્ઠમં.

૯. દુતિયવોહારસુત્તં

૨૫૧. ''ચત્તારોમે , ભિક્ખવે, અરિયવોહારા. કતમે ચત્તારો? અદિટ્ઠે અદિટ્ઠવાદિતા, અસુતે અસુતવાદિતા, અમુતે અમુતવાદિતા, અવિઞ્ઞાતે અવિઞ્ઞાતવાદિતા – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો અરિયવોહારા''તિ. નવમં.

૧૦. તતિયવોહારસુત્તં

૨૫૨. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, અનરિયવોહારા. કતમે ચત્તારો? દિટ્ઠે અદિટ્ઠવાદિતા, સુતે અસુતવાદિતા, મુતે અમુતવાદિતા, વિઞ્ઞાતે અવિઞ્ઞાતવાદિતા – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો અનરિયવોહારા''તિ. દસમં.

૧૧. ચતુત્થવોહારસુત્તં

૨૫૩. ''ચત્તારોમે, ભિક્ખવે, અરિયવોહારા. કતમે ચત્તારો? દિટ્ઠે દિટ્ઠવાદિતા, સુતે સુતવાદિતા, મુતે મુતવાદિતા, વિઞ્ઞાતે વિઞ્ઞાતવાદિતા – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારો અરિયવોહારા''તિ. એકાદસમં.

આપત્તિભયવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

ભેદઆપત્તિ સિક્ખા ચ, સેય્યા થૂપારહેન ચ;
પઞ્ઞાવુદ્ધિ બહુકારા, વોહારા ચતુરો ઠિતાતિ.

પઞ્ચમપણ્ણાસકં સમત્તં.

(२६) ६. अभिञ्ञावग्गो

१. अभिञ्ञासुत्तं

२५४. ‘‘चत्तारोमे , भिक्खवे, धम्मा. कतमे चत्तारो? अत्थि, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा परिञ्ञेय्या; अत्थि, भिक्खवे , धम्मा अभिञ्ञा पहातब्बा; अत्थि, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा भावेतब्बा; अत्थि, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा सच्छिकातब्बा.

‘‘कतमे च, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा परिञ्ञेय्या? पञ्चुपादानक्खन्धा [पञ्चुपादानक्खन्धातिस्स वचनीयं (क॰)] – इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे , धम्मा अभिञ्ञा परिञ्ञेय्या.

‘‘कतमे च, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा पहातब्बा? अविज्जा च भवतण्हा च – इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा पहातब्बा.

‘‘कतमे च, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा भावेतब्बा? समथो च विपस्सना च – इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा भावेतब्बा.

‘‘कतमे च, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा सच्छिकातब्बा? विज्जा च विमुत्ति च – इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा अभिञ्ञा सच्छिकातब्बा. इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो धम्मा’’ति. पठमं.

२. परियेसनासुत्तं

२५५. ‘‘चतस्सो इमा, भिक्खवे, अनरियपरियेसना. कतमा चतस्सो? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना जराधम्मो समानो जराधम्मंयेव परियेसति; अत्तना ब्याधिधम्मो समानो ब्याधिधम्मंयेव परियेसति; अत्तना मरणधम्मो समानो मरणधम्मंयेव परियेसति; अत्तना संकिलेसधम्मो समानो संकिलेसधम्मंयेव परियेसति. इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो अनरियपरियेसना.

‘‘चतस्सो इमा, भिक्खवे, अरियपरियेसना. कतमा चतस्सो? इध, भिक्खवे, एकच्चो अत्तना जराधम्मो समानो जराधम्मे आदीनवं विदित्वा अजरं अनुत्तरं योगक्खेमं निब्बानं परियेसति; अत्तना ब्याधिधम्मो समानो ब्याधिधम्मे आदीनवं विदित्वा अब्याधिं अनुत्तरं योगक्खेमं निब्बानं परियेसति; अत्तना मरणधम्मो समानो मरणधम्मे आदीनवं विदित्वा अमतं अनुत्तरं योगक्खेमं निब्बानं परियेसति; अत्तना संकिलेसधम्मो समानो संकिलेसधम्मे आदीनवं विदित्वा असंकिलिट्ठं अनुत्तरं योगक्खेमं निब्बानं परियेसति. इमा खो, भिक्खवे , चतस्सो अरियपरियेसना’’ति. दुतियं.

३. सङ्गहवत्थुसुत्तं

२५६. ‘‘चत्तारिमानि, भिक्खवे, सङ्गहवत्थूनि. कतमानि चत्तारि? दानं, पेय्यवज्जं [पियवाचा (क॰) अ॰ नि॰ ४.३२ पस्सितब्बं], अत्थचरिया, समानत्तता – इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि सङ्गहवत्थूनी’’ति.

૪. માલુક્યપુત્તસુત્તં

૨૫૭. અથ ખો આયસ્મા માલુક્યપુત્તો [માલુઙ્ક્યપુત્તો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા માલુક્યપુત્તો ભગવન્તં એતદવોચ –

''સાધુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં દેસેતુ, યમહં ભગવતો ધમ્મં સુત્વા એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરેય્ય''ન્તિ. ''એત્થ ઇદાનિ, માલુક્યપુત્ત, કિં દહરે ભિક્ખૂ વક્ખામ; યત્ર હિ નામ ત્વં જિણ્ણો વુદ્ધો મહલ્લકો તથાગતસ્સ સંખિત્તેન ઓવાદં યાચસી''તિ! ''દેસેતુ મે, ભન્તે, ભગવા સંખિત્તેન ધમ્મં; દેસેતુ સુગતો સંખિત્તેન ધમ્મં. અપ્પેવ નામાહં ભગવતો ભાસિતસ્સ અત્થં આજાનેય્યં; અપ્પેવ નામાહં ભગવતો ભાસિતસ્સ દાયાદો [ભગવતો સાવકો (ક॰)] અસ્સ''ન્તિ.

''ચત્તારોમે , માલુક્યપુત્ત, તણ્હુપ્પાદા યત્થ ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ. કતમે ચત્તારો? ચીવરહેતુ વા, માલુક્યપુત્ત, ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ. પિણ્ડપાતહેતુ વા, માલુક્યપુત્ત, ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ. સેનાસનહેતુ વા, માલુક્યપુત્ત, ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ. ઇતિભવાભવહેતુ વા, માલુક્યપુત્ત, ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ. ઇમે ખો, માલુક્યપુત્ત, ચત્તારો તણ્હુપ્પાદા યત્થ ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતિ. યતો ખો, માલુક્યપુત્ત , ભિક્ખુનો તણ્હા પહીના હોતિ ઉચ્છિન્નમૂલા તાલાવત્થુકતા અનભાવંકતા આયતિં અનુપ્પાદધમ્મા, અયં વુચ્ચતિ, માલુક્યપુત્ત, 'ભિક્ખુ અચ્છેચ્છિ તણ્હં, વિવત્તયિ સંયોજનં, સમ્મા માનાભિસમયા અન્તમકાસિ દુક્ખસ્સા'''તિ.

અથ ખો આયસ્મા માલુક્યપુત્તો ભગવતા ઇમિના ઓવાદેન ઓવદિતો ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. અથ ખો આયસ્મા માલુક્યપુત્તો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ, તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. ''ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા''તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ચ પનાયસ્મા માલુક્યપુત્તો અરહતં અહોસીતિ. ચતુત્થં.

૫. કુલસુત્તં

૨૫૮. ''યાનિ કાનિચિ, ભિક્ખવે, કુલાનિ ભોગેસુ મહત્તં પત્તાનિ ન ચિરટ્ઠિતિકાનિ ભવન્તિ, સબ્બાનિ તાનિ ચતૂહિ ઠાનેહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેન. કતમેહિ ચતૂહિ? નટ્ઠં ન ગવેસન્તિ, જિણ્ણં ન પટિસઙ્ખરોન્તિ, અપરિમિતપાનભોજના હોન્તિ, દુસ્સીલં ઇત્થિં વા પુરિસં વા આધિપચ્ચે ઠપેન્તિ. યાનિ કાનિચિ, ભિક્ખવે, કુલાનિ ભોગેસુ મહત્તં પત્તાનિ ન ચિરટ્ઠિતિકાનિ ભવન્તિ, સબ્બાનિ તાનિ ઇમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ , એતેસં વા અઞ્ઞતરેન.

''યાનિ કાનિચિ, ભિક્ખવે, કુલાનિ ભોગેસુ મહત્તં પત્તાનિ ચિરટ્ઠિતિકાનિ ભવન્તિ, સબ્બાનિ તાનિ ચતૂહિ ઠાનેહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેન. કતમેહિ ચતૂહિ? નટ્ઠં ગવેસન્તિ, જિણ્ણં પટિસઙ્ખરોન્તિ, પરિમિતપાનભોજના હોન્તિ, સીલવન્તં ઇત્થિં વા પુરિસં વા આધિપચ્ચે ઠપેન્તિ. યાનિ કાનિચિ, ભિક્ખવે, કુલાનિ ભોગેસુ મહત્તં પત્તાનિ ચિરટ્ઠિતિકાનિ ભવન્તિ, સબ્બાનિ તાનિ ઇમેહિ ચતૂહિ ઠાનેહિ, એતેસં વા અઞ્ઞતરેના''તિ. પઞ્ચમં.

૬. પઠમઆજાનીયસુત્તં

૨૫૯. ‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો વણ્ણસમ્પન્નો ચ હોતિ બલસમ્પન્નો ચ જવસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ…પે॰… અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો ચ હોતિ બલસમ્પન્નો ચ જવસમ્પન્નો ચ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ…પે॰… સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બલસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય, થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બલસમ્પન્નો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જવસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘ઇદં દુક્ખ’ન્તિ યથાભૂતં પજાનાતિ… પે॰… ‘અયં દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જવસમ્પન્નો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ લાભી હોતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો હોતિ .

‘‘ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ…પે॰… અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’’તિ. છટ્ઠં.

૭. દુતિયઆજાનીયસુત્તં

૨૬૦. ‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો વણ્ણસમ્પન્નો ચ હોતિ, બલસમ્પન્નો ચ, જવસમ્પન્નો ચ, આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્તેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ.

‘‘એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ…પે॰… અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ ચતૂહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો ચ હોતિ, બલસમ્પન્નો ચ, જવસમ્પન્નો ચ, આરોહપરિણાહસમ્પન્નો ચ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સીલવા હોતિ…પે॰… સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ વણ્ણસમ્પન્નો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બલસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો વિહરતિ અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય, કુસલાનં ધમ્માનં ઉપસમ્પદાય, થામવા દળ્હપરક્કમો અનિક્ખિત્તધુરો કુસલેસુ ધમ્મેસુ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ બલસમ્પન્નો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જવસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આસવાનં ખયા…પે॰… સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ જવસમ્પન્નો હોતિ.

‘‘કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ લાભી હોતિ ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. એવં ખો, ભિક્ખવે , ભિક્ખુ આરોહપરિણાહસમ્પન્નો હોતિ.

‘‘ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ…પે॰… અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’’તિ. સત્તમં.

૮. બલસુત્તં

૨૬૧. ‘‘ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, બલાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? વીરિયબલં, સતિબલં, સમાધિબલં, પઞ્ઞાબલં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, ચત્તારિ બલાની’’તિ . અટ્ઠમં.

૯. અરઞ્ઞસુત્તં

૨૬૨. ‘‘ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ નાલં અરઞ્ઞવનપ્પત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવિતું. કતમેહિ ચતૂહિ? કામવિતક્કેન, બ્યાપાદવિતક્કેન, વિહિંસાવિતક્કેન, દુપ્પઞ્ઞો હોતિ જળો એલમૂગો – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ નાલં અરઞ્ઞવનપ્પત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવિતું.

‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અલં અરઞ્ઞવનપ્પત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવિતું. કતમેહિ ચતૂહિ? નેક્ખમ્મવિતક્કેન, અબ્યાપાદવિતક્કેન, અવિહિંસાવિતક્કેન , પઞ્ઞવા હોતિ અજળો અનેલમૂગો – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અલં અરઞ્ઞવનપ્પત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ પટિસેવિતુ’’ન્તિ. નવમં.

૧૦. કમ્મસુત્તં

૨૬૩. ‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો બાલો અબ્યત્તો અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? સાવજ્જેન કાયકમ્મેન, સાવજ્જેન વચીકમ્મેન, સાવજ્જેન મનોકમ્મેન, સાવજ્જાય દિટ્ઠિયા – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ

સમન્નાગતો બાલો અબ્યત્તો અસપ્પુરિસો ખતં ઉપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, સાવજ્જો ચ હોતિ સાનુવજ્જો વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ અપુઞ્ઞં પસવતિ.

‘‘ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વિયત્તો સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતિ. કતમેહિ ચતૂહિ? અનવજ્જેન કાયકમ્મેન, અનવજ્જેન વચીકમ્મેન, અનવજ્જેન મનોકમ્મેન, અનવજ્જાય દિટ્ઠિયા – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પણ્ડિતો વિયત્તો સપ્પુરિસો અક્ખતં અનુપહતં અત્તાનં પરિહરતિ, અનવજ્જો ચ હોતિ અનનુવજ્જો વિઞ્ઞૂનં, બહુઞ્ચ પુઞ્ઞં પસવતી’’તિ. દસમં.

અભિઞ્ઞાવગ્ગો છટ્ઠો.

તસ્સુદ્દાનં –

અભિઞ્ઞા પરિયેસના, સઙ્ગહં માલુક્યપુત્તો;
કુલં દ્વે ચ આજાનીયા, બલં અરઞ્ઞકમ્મુનાતિ.

(૨૭) ૭. કમ્મપથવગ્ગો

૧. પાણાતિપાતીસુત્તં

૨૬૪. ''ચતૂહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ ચતૂહિ? અત્તના ચ પાણાતિપાતી હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતે સમાદપેતિ, પાણાતિપાતે ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, પાણાતિપાતસ્સ ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

''ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ ચતૂહિ? અત્તના ચ પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ પાણાતિપાતા વેરમણિયા સમાદપેતિ, પાણાતિપાતા વેરમણિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, પાણાતિપાતા વેરમણિયા ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે''તિ. પઠમં.

૨. અદિન્નાદાયીસુત્તં

૨૬૫. ''ચતૂહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ ચતૂહિ? અત્તના ચ અદિન્નાદાયી હોતિ, પરઞ્ચ અદિન્નાદાને સમાદપેતિ, અદિન્નાદાને ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, અદિન્નાદાનસ્સ ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ ખો…પે॰….

''અત્તના ચ અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ અદિન્નાદાના વેરમણિયા સમાદપેતિ, અદિન્નાદાના વેરમણિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, અદિન્નાદાના વેરમણિયા ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે…પે॰…. દુતિયં.

૩. મિચ્છાચારીસુત્તં

૨૬૬. … અત્તના ચ કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, પરઞ્ચ કામેસુમિચ્છાચારે સમાદપેતિ, કામેસુમિચ્છાચારે ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારસ્સ ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ ખો…પે॰….

અત્તના ચ કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણિયા સમાદપેતિ, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા વેરમણિયા ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ ખો…પે॰…. તતિયં.

૪. મુસાવાદીસુત્તં

૨૬૭. … અત્તના ચ મુસાવાદી હોતિ, પરઞ્ચ મુસાવાદે સમાદપેતિ, મુસાવાદે ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, મુસાવાદસ્સ ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ ખો…પે॰….

અત્તના ચ મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ મુસાવાદા વેરમણિયા સમાદપેતિ, મુસાવાદા વેરમણિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, મુસાવાદા વેરમણિયા ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ…પે॰…. ચતુત્થં.

૫. પિસુણવાચાસુત્તં

૨૬૮. ... અત્તના ચ પિસુણવાચો હોતિ, પરઞ્ચ પિસુણાય વાચાય સમાદપેતિ, પિસુણાય વાચાય ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, પિસુણાય વાચાય ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ...પે॰....

અત્તના ચ પિસુણાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ પિસુણાય વાચાય વેરમણિયા સમાદપેતિ, પિસુણાય વાચાય વેરમણિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, પિસુણાય વાચાય વેરમણિયા ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ...પે॰.... પઞ્ચમં.

૬. ફરુસવાચાસુત્તં

૨૬૯. ... અત્તના ચ ફરુસવાચો હોતિ, પરઞ્ચ ફરુસાય વાચાય સમાદપેતિ, ફરુસાય વાચાય ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, ફરુસાય વાચાય ચ વણ્ણં ભાસતિ...પે॰....

અત્તના ચ ફરુસાય વાચાય પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ ફરુસાય વાચાય વેરમણિયા સમાદપેતિ, ફરુસાય વાચાય વેરમણિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, ફરુસાય વાચાય વેરમણિયા ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ ખો...પે॰.... છટ્ઠં.

૭. સમ્ફપ્પલાપસુત્તં

૨૭૦. ... અત્તના ચ સમ્ફપ્પલાપી હોતિ, પરઞ્ચ સમ્ફપ્પલાપે સમાદપેતિ, સમ્ફપ્પલાપે ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપસ્સ ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ...પે॰....

અત્તના ચ સમ્ફપ્પલાપા પટિવિરતો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્ફપ્પલાપા વેરમણિયા સમાદપેતિ, સમ્ફપ્પલાપા વેરમણિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપા વેરમણિયા ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે...પે॰.... સત્તમં.

૮. અભિજ્ઝાલુસુત્તં

૨૭૧. ... અત્તના ચ અભિજ્ઝાલુ હોતિ, પરઞ્ચ અભિજ્ઝાય સમાદપેતિ, અભિજ્ઝાય ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, અભિજ્ઝાય ચ વણ્ણં ભાસતિ...પે॰....

‘‘અત્તના ચ અનભિજ્ઝાલુ હોતિ, પરઞ્ચ અનભિજ્ઝાય સમાદપેતિ, અનભિજ્ઝાય ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, અનભિજ્ઝાય ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ ખો...પે॰.... અટ્ઠમં.

૯. બ્યાપન્નચિત્તસુત્તં

૨૭૨. ... અત્તના ચ બ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, પરઞ્ચ બ્યાપાદે સમાદપેતિ, બ્યાપાદે ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, બ્યાપાદસ્સ ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ...પે॰....

અત્તના ચ અબ્યાપન્નચિત્તો હોતિ, પરઞ્ચ અબ્યાપાદે સમાદપેતિ, અબ્યાપાદે ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, અબ્યાપાદસ્સ ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ ખો...પે॰.... નવમં.

૧૦. મિચ્છાદિટ્ઠિસુત્તં

૨૭૩. ... અત્તના ચ મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ મિચ્છાદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિયા ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ...પે॰....

અત્તના ચ સમ્માદિટ્ઠિકો હોતિ, પરઞ્ચ સમ્માદિટ્ઠિયા સમાદપેતિ, સમ્માદિટ્ઠિયા ચ સમનુઞ્ઞો હોતિ, સમ્માદિટ્ઠિયા ચ વણ્ણં ભાસતિ – ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગેતિ. દસમં.

કમ્મપથવગ્ગો સત્તમો.

(૨૮) ૮. રાગપેય્યાલં

૧. સતિપટ્ઠાનસુત્તં

૨૭૪. ‘‘રાગસ્સ , ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય ચત્તારો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં; વેદનાસુ...પે॰... ચિત્તે...પે॰... ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરતિ આતાપી સમ્પજાનો સતિમા વિનેય્ય લોકે અભિજ્ઝાદોમનસ્સં. રાગસ્સ, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય ઇમે ચત્તારો ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ. પઠમં.

૨. સમ્મપ્પધાનસુત્તં

૨૭૫. ‘‘રાગસ્સ, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય ચત્તારો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનુપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં અનુપ્પાદાય છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ; ઉપ્પન્નાનં પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય...પે॰... અનુપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઉપ્પાદાય...પે॰... ઉપ્પન્નાનં કુસલાનં ધમ્માનં ઠિતિયા અસમ્મોસાય ભિય્યોભાવાય વેપુલ્લાય ભાવનાય પારિપૂરિયા છન્દં જનેતિ વાયમતિ વીરિયં આરભતિ ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ પદહતિ. રાગસ્સ, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય ઇમે ચત્તારો ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ. દુતિયં.

૩. ઇદ્ધિપાદસુત્તં

૨૭૬. ‘‘રાગસ્સ, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય ચત્તારો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે ચત્તારો? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ છન્દસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ; વીરિયસમાધિ...પે॰... ચિત્તસમાધિ...પે॰... વીમંસાસમાધિપધાનસઙ્ખારસમન્નાગતં ઇદ્ધિપાદં ભાવેતિ. રાગસ્સ, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય ઇમે ચત્તારો ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ. તતિયં.

૪-૩૦. પરિઞ્ઞાદિસુત્તાનિ

૨૭૭-૩૦૩. ‘‘રાગસ્સ , ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞાય...પે॰... પરિક્ખયાય... પહાનાય... ખયાય ... વયાય... વિરાગાય... નિરોધાય... ચાગાય... પટિનિસ્સગ્ગાય ચત્તારો ધમ્મા ભાવેતબ્બા...પે॰.... તિંસતિમં.

૩૧-૫૧૦. દોસઅભિઞ્ઞાદિસુત્તાનિ

૩૦૪-૭૮૩. ‘‘દોસસ્સ...પે॰... મોહસ્સ... કોધસ્સ... ઉપનાહસ્સ... મક્ખસ્સ... પળાસસ્સ... ઇસ્સાય... મચ્છરિયસ્સ... માયાય... સાઠેય્યસ્સ... થમ્ભસ્સ... સારમ્ભસ્સ... માનસ્સ... અતિમાનસ્સ... મદસ્સ... પમાદસ્સ અભિઞ્ઞાય... પરિઞ્ઞાય... પરિક્ખયાય... પહાનાય... ખયાય... વયાય... વિરાગાય... નિરોધાય... ચાગાય... પટિનિસ્સગ્ગાય ઇમે ચત્તારો ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ. દસુત્તરપઞ્ચસતિમં.

રાગપેય્યાલં નિટ્ઠિતં.

ચતુક્કનિપાતપાળિ નિટ્ઠિતા.